සාරත්ථ මඤ්ජූසා

නාමධෙය්‍ය

මනොරථ පූරණී ටීකා.

ලඞ්කාසාසනස්සිරිභාරධාරිනා කවිකුලතිලකෙන

මහාපඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියෙන

සිරිසාරිපුත්තත්ථෙර මහාසාමිනා

වි ර චි තා.

"කොලොන්නාව" ඉති විස්සුතගාමෙ මහාවිහාරමජ්ඣාවසන්තෙන

සුගුණසාරත්ථෙරෙන

චෙව

විජ්ජොදයපරිවෙණෙ උපාචරියෙන

රතනසාරත්ථෙරෙන

චාති

ඒහි ඛලිතාවපාඨ නිරාකරණෙන විසොධිතා.

ජී. ඇජ්. මුනසිංහ

නාමිකෙන සොගතෙන

කොළඹනගරෙ විජ්ජාසාගර මුද්දාලයෙ මුද්දාපිතා.

PRINTED AT THE VIDYASAGARA PRINTING WORKS.

1907.

සාරත්ථ මඤ්ජූසා

නාම

මනොරථ පූරණී ටීකා

නමො තස්ස භගවතො අරහතො
සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

අනන්තඤාණං ජිතපඤ්චමාරං ධම්මං විසුද්ධං භවනාසහෙතුං,
සඞ්ඝඤ්ච සෙට්ඨං හතසබ්බපාපං (නත්වා නමෙ'හං රතනත්තයන්තං).

කස්සපං තං මහාථෙරං සඞ්ඝස්ස පරිණායකං,
දීපස්මිං තම්බපණ්ණිම්හි සාසනොදයකාරිනං.

පටිපත්තිපරාධීනං සදාරඤ්ඤනිවාසිනං,
පාකටං ගගනෙ චන්දමණ්ඩලං විය සාසනෙ.

සඞ්ඝස්ස පිතරං වන්දෙ විනයෙසු විසාරදං,
යං නිස්සාය වසන්තොහං වුඩ්ඪිප්පත්තොස්මි සාසනෙ.

අනුථෙරං මහාපඤ්ඤං සුමෙධං සුතිවිස්සුතං,
අඛණ්ඩිතසීලාදි පරිසුද්ධගුණොදයං.

බහුස්සුතං සතිමන්තං දන්තං සන්තං සමාහිතං,
නමාමි සිරසා ධීරං ගරුං මෙ ගණවාචකං.

ආගතාගම තක්කෙසු සද්දසත්ථනයඤ්ඤුසු,
යස්සන්තෙවාසිභික්ඛූසු සාසනං සුප්පතිට්ඨිතං.

යො සීහලින්දො ධිතිමා යසස්සී උළාරපඤ්ඤො නිපුණො කලාසු,
ජාතො විසුද්ධෙ රවිසුනුවංසෙ මහබ්බලො අබ්භුතවුත්තිතෙජො.

ජිත්වාරිවග්ගං අරිදුප්පසය්හං අනඤ්ඤසාධාරණවික්කමෙන,
පත්තාභිසෙකො ජිනධම්මසෙවී අභිප්පසන්නො රතනත්තයම්හි.

චිරං විභින්නෙ ජිනසාසනස්මිං පච්චත්ථිකෙ සුට්ඨු විනිග්ගහෙත්වා,
සුද්ධංච සාමග්ගිරසං පසත්ථං පායෙසි භික්ඛූ පරිසුද්ධසීලෙ.

කත්වා විහාරෙ විපුලෙ ච රම්මෙ තත්‍රාපි තෙ භොගසහස්සසංඛ්‍යෙ,
භික්ඛූ අසෙසෙ චතුපච්චයෙහි සන්තප්පයන්තො සුචිරං අඛණ්ඩං.

සද්ධම්මවුඩ්ඪිම්පරිකඞ්ඛමානො සයම්පි භික්ඛූ අනුසඤ්ඤපයිත්වා,
නියොජයිත්වාන විපස්සනාසු අකාසි වුඩ්ඪිං ජිනසාසනස්ස.

තෙනාහමෙවන්තමනුග්ගහිතො අනඤ්ඤසාධාරණසංගහෙන,
යස්මා පරක්කන්තන්ති භුජවහයෙන අපෙක්ඛිතො භික්ඛුගණෙන මජ්ඣෙ.
තස්මා අනුත්තානපදත්ථමත්ථං සෙට්ඨාය අඞ්ගුත්තරවණ්ණනාය,
සන්දස්සයිස්සං සකලං සුබොධං නිස්සාය පුබ්බාචරියප්පභාවං.

සංවණ්ණනාරම්භෙ රතනත්තයං නමස්සිතුකාමො තස්ස විසිට්ඨගුණයොග සන්දස්සනත්ථං **"කරුණාසීතලහදය"**න්ති ආදිමාහ, විසිට්ඨගුණයොගෙන හි වන්දනාරහභාවො,වන්දනාරහෙ ච කතා වන්දනා යථාධිප්පෙතමෙවත්ථං සාධෙති. එත්ථ සංවණ්ණනාරම්භෙ රතනත්තයපණාමකරණපයොජනං තත්ථ තත්ථ බහුධා පපඤ්චෙන්ති ආචරියා,මයං පන ඉධාධිප්පෙතමෙව පයොජනං දස්සයිස්සාම, තස්මා සංවණ්ණනාරම්භෙ රතනත්තයපණාමකරණං යථාපටිඤ්ඤාතසංවණ්ණනාය අනන්තරායෙන පරිසමාපනත්ථන්ති වෙදිතබ්බං, ඉදමෙව හි පයොජනං ආචරියෙන ඉධාධිප්පෙතං, තථා හි වක්ඛති:-

ඉති මෙ පසන්නමතිනො රතනත්තයවන්දනාමයං පුඤ්ඤං,
යං සුවිහතන්තරායො හුත්වා තස්සානුභාවෙනා'ති.

රතනත්තයපණාමකරණෙන චෙත්ථ යථාපටිඤ්ඤාතසංවණ්ණනාය අනන්තරායෙන පරිසමාපනං රතනත්තයපූජාය පාටවතො, තාය පඤ්ඤාපාටවඤ්ච රාගාදිමලවිගමතො; වුත්තඤ්හෙතං "යස්මිං මහානාම සමයෙ අරියසාවකො තථාගතං අනුස්සරති නෙව තස්මිං සමයෙ රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති න දොස=පෙ=න මොහපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති උජුගතමෙවස්ස තස්මිං සමයෙ චිත්තං හොතී"ති ආදි, තස්මා රතනත්තයපූජනෙන වික්ඛාලිතමනසන්තාය පඤ්ඤාසු පාටවසිද්ධි, අථවා රතනත්තයපූජනස්ස පඤ්ඤාපදට්ඨානසමාධිහෙතුත්තා පඤ්ඤාවා, එවං වුත්තං හි තස්ස සමාධිහෙතුත්තං "එවං උජුගතචිත්තො ඛො මහානාම අරියසාවකො ලභති අත්ථවෙදං ලභති ධම්මවෙදං ලභති ධම්මූපසංහිතං පාමොජ්ජං පමුදිතස්ස පීති ජායති පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදියති සුඛිනො චිත්තං සමාධියතී"ති. සමාධිස්ස ච පඤ්ඤාය පදට්ඨානභාවො වුත්තො යෙව "සමාහිතො යථාභූතං පජානාතී"ති, තතො එවං වඩ්ඪිතාය පඤ්ඤාය පටිඤ්ඤාමහත්ථකත්තං ඛෙදමභිභුය්‍ය අනන්තරායෙන සංවණ්ණනං සමාපයිස්සති, අථවා රතනත්තයපූජාය ආයුසුඛබලවඩ්ඪනතො අනන්තරායෙන පරිසමාපනං වෙදිතබ්බං; රතනත්තයපණාමෙන හි ආයුවණ්ණසුඛබලානි වඩ්ඪන්ති, වුත්තං හෙතං:—

"අභිවාදනසීලිස්ස නිච්චං වුඩ්ඪාපචායිනො
චත්තාරො ධම්මා වඩ්ඪන්ති ආයු වණ්ණො සුඛං බල"න්ති.

තතො ආයුසුඛවණ්ණබලවුද්ධියා හොති කාරියනිට්ඨානං රතනත්තයගාරවස්ස පටිහානාපරිහානාවහත්තා, අපරිහානාවහං හි තීසු රතනෙසු ගාරවං, වුත්තං හෙතං:-"සත්තිමෙ භික්ඛවෙ අපරිහානියා ධම්මා, කතමෙ සත්ත? සත්ථුගාරවතා ධම්මගාරවතා සඞ්ඝගාරවතා සික්ඛාගාරවතා සමාධිගාරවතා කල්‍යාණමිත්තතා සොවචස්සතා"ති, හොතෙවංගාහො පටිහානා පටිහානෙන යථාපටිඤ්ඤාතපරිසමාපනං, අථවා පසාදවත්ථූසු පූජාය පුඤ්ඤාතිසයභාවො, වුත්තං හි තස්සා පුඤ්ඤාතිසයත්ත :—

"පූජාරහෙ පූජයතෙ බුද්ධෙ යදිව සාවකෙ
පපඤ්චසමතික්කන්තෙ තිණ්ණසොකපරිද්දවෙ
තෙ තාදිසෙ පූජයතො නිබ්බුතෙ අකුතොභයෙ
නසක්කා පුඤ්ඤසංඛාතුං ඉමෙත්තමපි කෙනචි''ති.

පුඤ්ඤනිසංසො ච යථාධිප්පෙතපරිසමාපනුපායො යථාහ: —

"එස දෙවමනුස්සානං සබ්බකාමදදො නිධි
යං යදෙවාභිපත්ථෙන්ති සබ්බමෙතෙන ලබ්භතී''ති.

උපායෙසු පටිපන්නස්ස හොතෙව කාරියනිප්ඵාදනං රතනත්තය පූජාභිරතස්ස පුඤ්ඤං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තසම්බන්ධා අපරිමෙය්‍යප්පභාවො පුඤ්ඤනිසංසොති බහුවිධන්තරායෙපි ලොකසන්නිවාසෙ අන්තරායනිබන්ධනසකලකිලෙසවිද්ධංසනාය පහොති, භයාදිඋපද්දවඤ්ච නිවාරෙති, තස්මා වුත්තං "සංවණ්ණනාරම්භෙ රතනත්තයපණාමකරණං යථාපටිඤ්ඤාතසංවණ්ණනාය අනන්තරායෙන පරිසමාපනත්ථ''න්ති; එවං ච සප්පයොජනං රතනත්තයවන්දනං කත්තුකාමො පඨමං තාව භගවතො වන්දනං කාතුං තම්මූලකත්තා සෙසරතනානං "**කරුණාසීතලහදයං=පෙ=ගතිවිමුත්ත**''න්ති ආහ.

තත්ථ යස්සා දෙසනාය සංවණ්ණනං කත්තුකාමො සා විනයදෙසනා විය න කරුණාපධානා, නාපි අභිධම්මදෙසනා විය පඤ්ඤාපධානා, අථ ඛො කරුණා පඤ්ඤා පධානාති තදුභයප්පධානමෙව තාව සම්මාසම්බුද්ධස්ස ථොමනං කාතුං "**කරුණාසීතලහදයං පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතමොහතම**''න්ති වුත්තං. තත්ථ කිරතීති කරුණා පරදුක්ඛං වික්ඛිපති අපනෙතීති අත්ථො, අථවා කිණාතීති කරුණා පරදුක්ඛෙ සති කාරුණිකං හිංසති විනාසෙතීති අත්ථො, පරදුක්ඛෙ සති සාධූනං කම්පනං හදයඛෙදං කරොතීති කරුණා, අථවා කමිති සුඛං තං රුන්ධතීති කරුණා, එසා හි පරදුක්ඛාපනයනකාමතාලක්ඛණා, අත්තසුඛනිරපෙක්ඛතාය කාරුණිකානං සුඛං රුන්ධති විබන්ධෙතීති අත්ථො, තාය සීතලං හදයං අස්සාති=කරුණාසීතලහදයො, තං කරුණාසීතලහදයං; තත්ථ කිඤ්චාපි පරෙසං හිතොපසංහාර සුඛාදිඅපරිහානිච්ඡනසභාවතාය බ්‍යාපාදදීනං උජුවිපච්චනීකතාය ච සත්තසන්තානගතසන්තාපවිච්ඡෙදනාකාරප්පවත්තියා මෙත්තාමුදිතානම්පි චිත්තසීතලභාවකරණතා උපලබ්භති, තථාපි දුක්ඛාපනයනාකාරප්පවත්තියා පරදුක්ඛාසහනරසා අවිහිංසාභූතපච්චුපට්ඨානා, කරුණා විසෙසෙන භගවතො චිත්තස්ස චිත්තපස්සද්ධි විය සීතභාවනිමිත්තතා වුත්තා **කරුණාසීතලහදය**න්ති, කරුණාමුඛෙන වා මෙත්තාමුදිතානම්පි හදයසීතලභාවකාරණතා වුත්තාති දට්ඨබ්බං. අථවා අසාධාරණඤාණවිසෙසනිබන්ධනභූතාය සාතිසයං නිරවසෙසං ච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං විය සවිසයබ්‍යාපිතාය මහාකරුණාභාවං උපගතා කරුණාව භගවතො අතිසයෙන හදයසීතලභාවහෙතූති ආහ "කරුණාසීතලහදය''න්ති, අථවා සතිපි මෙත්තාමුදිතානං සාතිසයෙ හදයසීතිභාවනිබන්ධනත්තෙ සකලබුද්ධගුණානං විසෙසකාරණතාය තාසම්පි කාරණන්ති කරුණාව භගවතො හදයසීතලභාවකාරණං වුත්තා, කරුණානිදානා හි සබ්බෙපි බුද්ධගුණා, කරුණානුභාවනිබ්බාපිය මානසංසාරදුක්ඛසන්තාපස්ස හි භගවතො පරදුක්ඛාපනයනකාමතාය අනෙකානිපි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පානං අකිලන්තරූපස්සෙව නිරවසෙසබුද්ධකාරකධම්ම සම්භාරං විචිනන්තස්ස සමධිගතධම්මාධිපතෙය්‍යස්ස ච සන්නිහිතෙසුපි සත්තස

ඛචිතසමුපනීතහදයුපතාපනිම්බෙතසු න ඊසකම්පි චිත්තසිථිභාවස්ස අඤ්ඤථ
ත්තමහොසීති එතස්මිං ච අත්ථවිකප්පෙ තීසුපි අවත්ථාසු භගවතො කරුණාසඞ්ග
හිතානි දට්ඨබ්බං. පජානාතීති පඤ්ඤා, යථාසභාවං පකාරෙහි පටිවිජ්ඣතීති අත්ථො;
පඤ්ඤායෙව ආවරණප්පහානතො පකාරෙහි ධම්මසභාවජොතනට්ඨෙන පජ්ජො
තොති පඤ්ඤාපජ්ජොතො, සවාසනප්පහානතො විසෙසෙන හතං සමුග්ඝාතන්ති
විහතං, පඤ්ඤාපජ්ජොතෙන විහතං=පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතං, මුය්හන්ති තෙන
සයං වා මුය්හති මොහනමත්තමෙව වා තන්ති මොහො, අවිජ්ජායෙව; විසදභාව
පටිච්ඡාදනතො අන්ධකාරපරික්ඛාරතාය තමො වියාති=තමො, පඤ්ඤාපජ්ජොත
විහතො මොහතමො එතස්සාති=පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතමොහතමො,තං පඤ්ඤා
පජ්ජොතවිහතමොහතමං; සබ්බෙසං හි ඛීණාසවානං සතිපි පඤ්ඤාපජ්ජොතෙන
අවිජ්ජන්ධකාරස්ස විහතභාවෙ සද්ධාවිමුත්තෙහි විය දිට්ඨිප්පත්තානං සාවකෙහි
පච්චෙකබුද්ධෙහි ච සවාසනප්පහානෙන සම්මාසම්බුද්ධානං කිලෙසප්පහානස්ස
විසෙසො විජ්ජතීති සාතිසයෙන අවිජ්ජප්පහානෙන භගවන්තං ථොමෙන්තො ආහ
“පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතමොහතම”න්ති, අථවා අනන්තරෙන පරොපදෙසෙ
අත්තනො සන්තානෙ අච්චන්තං අවිජ්ජන්ධකාරවිගමස්ස නිබ්බත්තිතත්තා, තත්ථ
තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤුතාය ඵලෙසු වසීභාවස්ස සමධිගතත්තා පරසන්තානියං ච
ධම්මදෙසනාසාතිසයානුභාවෙන සම්මදෙව තස්ස පවත්තිතත්තා භගවාව විසෙස
තො මොහතමවිධමනො ථොමෙතබ්බොති ආහ “පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතමොහත
ම”න්ති, ඉමස්මිඤ්ච අත්ථවිකප්පෙ පඤ්ඤාපජ්ජොතොති පදෙන භගවතො පටිවෙධ
පඤ්ඤාපි දෙසනාපඤ්ඤාපි සාමඤ්ඤනිද්දෙසෙන කතෙකසෙසෙන වා සංගහිතා
ති දට්ඨබ්බං, අථවා භගවතො ඤාණස්ස ඤෙය්‍යපරියන්තිකත්තා ඤෙය්‍යධම්මස්ස
භාවාවබොධනත්ථෙන අනාවරණඤාණසංඛාතෙන පඤ්ඤාපජ්ජොතෙන සබ්බ
ඤෙය්‍යධම්මසභාවච්ඡාදකමොහන්ධකාරස්ස විධමිතත්තා අනඤ්ඤසාධාරණො
භගවතො මොහතමවිනාසොති කත්වා වුත්තං “පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතමොහත
ම”න්ති, එත්ථ ච මොහතමවිධමනෙන අධිකත්තා අනාවරණඤාණකාරණොපචා
රෙණස්ස සන්තානෙ මොහතමවිධමනං දට්ඨබ්බං. අභිනීහාරසම්පත්තියා සවාසන
ප්පහානමෙව හි කිලෙසානං ඤෙය්‍යාවරණප්පහානන්ති, සයසන්තානෙ පන
මොහතමවිධමනස්ස කාරණභාවතො අනාවරණඤාණං මොහතමවිධමනන්ති
වුච්චතී'ති. කිං පන කාරණං අවිජ්ජාසමුග්ඝාතොයෙවෙ පහානසම්පත්තිවසෙන
භගවතො ථොමනනිමිත්තං ගය්හති න පන සාතිසයං නිරවසෙසකිලෙසප්පහා
නන්ති,තප්පහානවචනෙනෙව තදෙකට්ඨතාය සකලසංකිලෙසගණසමුග්ඝාතස්ස
වුත්තත්තා නහි සො තාදිසො කිලෙසො අත්ථි යො නීවරණවිසෙසො අවිජ්ජ
ප්පහානෙන නප්පහීයතී'ති. අථවා විජ්ජා විය සකලකුසලධම්මසමුප්පත්තියා නිර
වසෙසාය අකුසලධම්මනිප්ඵත්තියා සංසාරප්පවත්තියා ච අවිජ්ජා පධානං කාරණ
න්ති තබ්බිඝාතවචනෙන සකලකිලෙසගණසමුග්ඝාතො වුත්තො එව හොතී'ති
වුත්තං “පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතමොහතම”න්ති, නරා ච අමරා ච=නරාමරා, සහ
නරාමරෙහීති=සනරාමරො, සනරාමරො ච සො ලොකො චාති=සනරාමර
ලොකො, තස්ස ගරූති=සනරාමරලොකගරු, තං සනරාමරලොකගරුං; එතෙන
දෙවමනුස්සානං විය තදවසිට්ඨසත්තානම්පි යථාරහං ගුණවිසෙසාරහතාය
භගවතො උපකාරිතං දස්සෙති.

නචෙත්ථ පධානප්පධානභාවො චොදෙතබ්බො, අඤ්ඤො හි සද්දක්කමො අඤ්ඤො අත්ථක්කමො, ඊදිසෙසු හි සමාසපදෙසු පධානම්පි අප්පධානං විය නිද්දිසීයති යථා සරාජිකාය පරිසායාති, කාමං චෙත්ථ සත්තසංඛාරභාජනවසෙන තිවිධො ලොකො, ගරුභාවස්ස පන අධිප්පෙතත්තා ගරුකරණසමත්ථස්ස සත්තලොකස්ස වසෙන අත්ථො ගහෙතබ්බො, සො හි ලොකීයන්ති එත්ථ පුඤ්ඤපාපානි තබ්බිපාකො චාති ලොකොති වුච්චති. අමරගහණෙන චෙත්ථ උපපත්තිදෙවා අධිප්පෙතා; අථවා සමූහත්ථො ලොකසද්දො, සමුදායවසෙන ලොකීයති පඤ්ඤපීයතීති වුත්තත්තා, සහ නරෙහීති=සනරා, සනරා ච තෙ අමරා චෙති=සනරාමරා, තෙසං ලොකො සනරාමරලොකොති පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබ්බං, අමරසද්දෙන චෙත්ථ විසුද්ධිදෙවාපි ගය්හන්ති, තෙ හි මරණාභාවතො පරමත්ථතො අමරා, නරාමරානං යෙව ගහණං උක්කට්ඨනිද්දෙසවසෙන යථා සත්ථා දෙවමනුස්සානන්ති. යථාහි සබ්බානත්ථපහානපුබ්බඞ්ගමාය නිරවසෙසහිතසුඛවිධානතප්පරාය නිරතිසයාය පයොගසම්පත්තියා සදෙවමනුස්සාය පජාය අච්චන්තුපකාරතාය අපරිමිතනිරුපමප්පභාවගුණවිසෙසසමඞ්ගිතාය ච සබ්බසත්තුත්තමො භගවා අපරිමාණාසු ලොකධාතූසු අපරිමාණානං සත්තානං උත්තමං ගාරවට්ඨානං, තෙන වුත්තං **"සනරාමරලොකගරූ"**ති, සොභනං ගතං ගමනං එතස්සාති=සුගතො, භගවතො හි වෙනෙය්‍යජනුපසඞ්කමනං එකන්තෙන තෙසං හිතසුඛනිප්ඵාදනතො සොභනං, තථා ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනපටිමණ්ඩිතරූපකායතාය දුතවිලම්බිතඛලිතානුකඩ්ඪනනිම්මුජ්ජනකුටිලාකුලතාදිදොසරහිතං අපහසිතරාජහංසවරවාරණමිගරාජගමනං කායගමනං ඤාණගමනං ච විපුලනිම්මලකරුණාසතිවිරියාදිගුණවිසෙසසහිතං අභිනීහාරතො යාව මහාබොධි අනවජ්ජතාය සොභනමෙවාති, අථවා සයම්භුඤාණෙන සකලම්පි ලොකං පරිඤ්ඤාභිසමයවසෙන පරිජානන්තො ඤාණෙන සම්මා ගතො අවගතොති සුගතො, තථා ලොකසමුදයං පහානාභිසමයවසෙන පජහන්තො අනුප්පත්තිධම්මතං ආපාදෙන්තො සම්මා ගතො අතීතොති සුගතො, ලොකනිරොධං නිබ්බානං සච්ඡිකිරියාභිසමයවසෙන සම්මා ගතො අධිගතොති සුගතො, ලොකනිරොධගාමිනිපටිපදං භාවනාභිසමයවසෙන සම්මා ගතො පටිපන්නොති සුගතො, සොතාපත්තිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති සුගතොති ආදිනා නයෙන අයමත්ථො විභාවෙතබ්බො; අථවා සුන්දරං ඨානං සම්මාසම්බොධිං නිබ්බානමෙව වා ගතො අධිගතොති සුගතො, යස්මා භූතං තච්ඡං අත්ථසංහිතං නෙය්‍යානිකං යථාසුතං කාලයුත්තමෙව ච ධම්මං භාසති, තස්මා සම්මා ගදතීති සුගතො, දකාරස්ස තකාරො, ඉති සොභනගමනාදීහි සුගතො, තං **සුගතං**; පුඤ්ඤපාපකම්මෙහි උපපජ්ජනවසෙන ගන්තබ්බතො ගතියො උපපත්තිභවවිසෙසා, තා පන නිරයාදිවසෙන පඤ්චවිධා, සකලස්සාපි භවස්ස කම්මස්ස අරියමග්ගාධිගමෙන අවිපාකාරහභාවකරණෙන නිවත්තිතත්තා භගවා තාහි පඤ්චහිපි ගතීහි සුවිමුත්තො විසංයුත්තොති ආහ **"ගතිවිමුත්ත"**න්ති, එතෙන භගවතො කත්ථචිපි ගතියා අපරියාපන්නතං දස්සෙති, යතො භගවා දෙවාතිදෙවොති වුච්චති තෙනෙවාහ:—

"යෙන දෙවූපපත්‍යස්ස ගන්ධබ්බො වා විහඞ්ගමො
යක්ඛත්තං යෙන ගච්ඡෙය්‍යං මනුස්සත්තඤ්ච සබ්බතො
තෙ මය්හං ආසවා ඛීණා විද්ධස්තා විනළීකතා'ති"

තංතංගතිසංවත්තනිකානං හි කම්මකිලෙසානං අග්ගමග්ගෙන බොධිමූලෙයෙව සුප්පහීනත්තා නත්ථි භගවතො ගතිපරියාපන්නතාති, අච්චන්තමෙව භගවා සබ්බභවයොනිගතිවිඤ්ඤාණට්ඨිතිසත්තාවාසසත්තනිකායෙහි සුපරිමුත්තො, තං ගතිවිමුත්තං වන්දෙ නමාමි ථොමෙමීති වා අත්ථො. අථවා ගතිවිමුත්තන්ති අනුපාදිසෙසනිබ්බාණධාතුප්පත්තියා භගවන්තං ථොමෙති, එත්ථ හි ද්වීහි ආකාරෙහි භගවතො ථොමනා වෙදිතබ්බා අත්තහිතසම්පත්තිතො පරහිතපටිපත්තිතො ච, තෙසු අත්තහිතසම්පත්ති අනාවරණඤාණාධිගමතො සවාසනානං සබ්බසංකිලෙසානං අච්චන්තප්පහානතො අනුපාදිසෙසනිබ්බාණප්පත්තිතො ච වෙදිතබ්බා; පරහිත පටිපත්ති ලාභසක්කාරාදිනිරපෙක්ඛචිත්තස්ස සබ්බදුක්ඛනිය්‍යානිකධම්මදෙසනතො විරුද්ධෙසුපි නිච්චංහිතජ්ඣාසයතො ඤාණපරිපාකගමනතො ච, සා පනෙත්ථ ආසයතො පයොගතො ච දුවිධා පරහිතපටිපත්ති, තිවිධාව අත්තහිතසම්පත්ති පකාසිතා හොති, කථං? කරුණාසීතලහදයන්ති එතෙන ආසයතො පරහිතපටිපත්ති, සම්මාගමනත්ථෙන සුගතසද්දෙන පයොගතො පරහිතපටිපත්ති, "පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතමොහතමං ගතිවිමුත්ත"න්ති එතෙහි චතුසච්චපටිවෙධත්ථෙන ච සුගතසද්දෙන තිවිධාපි අත්තහිතසම්පත්ති; අවසිට්ඨෙන පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතමොහතමන්ති එතෙන චාති අත්තහිතපරහිතපටිපත්ති පකාසිතා හොතීති, අථවා තීහි ආකාරෙහි භගවතො ථොමනා වෙදිතබ්බා හෙතුතො ඵලතො උපකාරතො ච, තත්ථ හෙතු මහාකරුණා සම්පදා සා පඨමපදෙන දස්සිතා; ඵලං චතුබ්බිධං ඤාණසම්පදා පහානසම්පදා ආනුභාවසම්පදා රූපකායසම්පදා චාති, තාසු ඤාණපහානසම්පදා දුතියපදෙන සච්චපටිවෙධත්ථෙන ච සුගතසද්දෙන පකාසිතා හොන්ති; ආනුභාවසම්පදා තතියපදෙන, රූපකායසම්පදා යථාවුත්තකායගමනසොභනත්ථෙන සුගතසද්දෙන ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනපාරිපූරියා විනා තදභාවතො, උපකාරො අනන්තරං අබාහිරං කරිත්වා තිවිධයොනිමුඛෙන විමුත්තිධම්මදෙසනා, සා සම්මාගදත්ථෙන සුගතසද්දෙන පකාසිතා හොතීති වෙදිතබ්බං. "තත්ථ කරුණාසීතලහදය"න්ති එතෙන සම්මාසම්බොධියා මූලං දස්සෙති, මහාකරුණාසංචොදිතහදයො හි භගවා සත්තානං සමුද්ධරණත්ථං කතාභිනීහාරො අනුපුබ්බෙන පාරමියො පූරෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අධිගතොති කරුණා සම්මාසම්බොධියා මූලං, "පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතමොහතම"න්ති එතෙන සම්මාසම්බොධිං දස්සෙති, අනාවරණඤාණපදට්ඨානං හි මග්ගඤාණං මග්ගඤාණපදට්ඨානං ච අනාවරණඤාණං සම්මාසම්බොධීති වුච්චතීති සම්මාගමනත්ථෙන සුගතසද්දෙන සම්මාසම්බොධියා පටිපත්තිං දස්සෙති; ලීනුද්ධච්චපතිට්ඨානායූහනකාමසුඛත්තකිලමථානුයොගසස්සතුච්ඡෙදාභිනිවෙසාදිඅන්තද්වයරහිතාය කරුණාපඤ්ඤාපරිග්ගහිතාය මජ්ඣිමාය පටිපත්තියා පකාසනතො සුගතසද්දස්ස ඉතරෙහි සම්මාසම්බොධියා පධානප්පධානභෙදං පයොජනං දස්සෙති, සංසාරමහොඝතො සත්ත සන්තාරණං හෙත්ථ පධානං පයොජනං, තදඤ්ඤමප්පධානං,තෙසු පධානෙන පරහිතපටිපත්තිං දස්සෙති, ඉතරෙන අත්තහිතසම්පත්තිං, තදුභයපටිපන්නාදිසු චතූසු පුග්ගලෙසු භගවතො චතුත්ථං පුග්ගලභාවං දස්සෙති, තෙනෙව අනුත්තරං දක්ඛිණෙය්‍යභාවං උත්තමං ච වන්දනීය්‍යභාවං අත්තනො ච වන්දනකිරියාය ඛෙත්තං ගතභාවං දස්සෙති; එත්ථ ච කරුණාගහණෙන ලොකියෙසු මහග්ගතභාවප්පත්තා සාධාරණගුණදීපනතො භගවතො සබ්බලොකියගුණසම්පත්ති දස්සිතා හොති, පඤ්ඤාගහණෙන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපදට්ඨානමග්ගඤාණදීපනතො සබ්බලොකුත්තරගුණසම්පත්ති, තදුභයගහණසිද්ධො හි අත්ථො

“සනරාමරලොකගරු”න්ති ආදිනා පපඤ්චයතීති කරුණාගහණෙන උපගමන නිරුපක්කිලෙසං දස්සෙති, පඤ්ඤාගහණෙන අපගමනං, තථා කරුණාගහණෙන ලොකසමඤ්ඤානුරූපං භගවතො පවත්තිං දස්සෙති ලොකවොහාරවිසයත්තා කරුණාය පඤ්ඤාය ච ගහණෙන සමඤ්ඤාය අනතිධාවනං, සභාවාවබොධෙන හි ධම්මානං සාමඤ්ඤං අතිධාවිත්වා සත්තාදිපරාමසනං හොතීති. තථා කරුණාගහණෙන මහාකරුණාසමාපත්තිවිහාරං දස්සෙති, පඤ්ඤාගහණෙන තීසු කාලෙසු අප්පටිහතඤාණං චතුසච්චඤාණං චතුපටිසම්භිදාඤාණං චතුවෙසාරජ්ජඤාණං, කරුණාගහණෙන මහාකරුණාසමාපත්තිඤාණස්ස ගහිතත්තා, සෙසාසාධාරණඤාණානි ඡ අභිඤ්ඤා අට්ඨසු පරිසාසු අකම්පනඤාණානි දසබලානි චුද්දස බුද්ධඤාණානි සොළසඤාණචරියා අට්ඨාරස බුද්ධකාරකධම්මා චතුචත්තාළීස ඤාණවත්ථූනි සත්තසත්තති ඤාණවත්ථූනීති එවමාදීනං අනෙකසඞ්ඛ්‍යාප්පභෙදානං වසෙන ඤාණචාරං දස්සෙති; තථා කරුණාගහණෙන චරණසම්පත්තිං, පඤ්ඤාගහණෙන විජ්ජාසම්පත්තිං, කරුණාගහණෙන අත්තාධිපතිතා පඤ්ඤාගහණෙන ධම්මාධිපතිතා, කරුණාගහණෙන ලොකනාථභාවො පඤ්ඤාගහණෙන අත්තනාථභාවො; තථා කරුණාගහණෙන පුබ්බකාරිභාවො පඤ්ඤාගහණෙන කතඤ්ඤුතා; කරුණාගහණෙන අපරන්තපතා පඤ්ඤාගහණෙන අනත්තන්තපතා; කරුණාගහණෙන බුද්ධකාරකධම්මසිද්ධි පඤ්ඤාගහණෙන බුද්ධභාවසිද්ධි; තථා කරුණාගහණෙන පරෙසං තාරණං පඤ්ඤාගහණෙන සයං තරණං; තථා කරුණාගහණෙන සබ්බසත්තෙසු අනුග්ගහචිත්තතා පඤ්ඤාගහණෙන සබ්බධම්මෙසු විරත්තචිත්තතා දස්සිතා හොතීති, සබ්බෙසං ච බුද්ධගුණානං කරුණා ආදි තන්නිදානභාවතො, පඤ්ඤා පරියොසානං තතො උත්තරිංකරණීයාභාවතො, ඉති ආදිපරියොසාන දස්සනෙන සබ්බෙ බුද්ධගුණා දස්සිතා හොන්ති; තථා කරුණාගහණෙන සීලක්ඛන්ධපුබ්බඞ්ගමො සමාධික්ඛන්ධො දස්සිතො හොති, කරුණානිදානං හි සීලං තතො පාණාතිපාතාදිවිරතිප්පවත්තිතො, සා ච ඣානත්තයසම්පයොගිනීති පඤ්ඤාවචනෙන පඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සීලං ච සබ්බෙසං බුද්ධගුණානං ආදි, සමාධි මජ්ඣං පඤ්ඤා පරියොසානන්ති එවම්පි ආදිමජ්ඣපරියොසානකල්‍යාණා සබ්බෙ බුද්ධගුණා දස්සිතා හොන්ති; නයතො දස්සිතත්තා එසො එව නිරවසෙසතො බුද්ධගුණානං දස්සනූපායො යදිදං නයගහණං, අඤ්ඤථා කො නාම සමත්ථො භගවතො ගුණෙ අනුපදං නිරවසෙසතො දස්සෙතුං; තෙනෙවාහ:–

“බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණෙය්‍ය වණ්ණං
කප්පම්පි චෙ අඤ්ඤමභාසමානො
ඛීයෙථ කප්පො චිරදීඝමන්තරෙ
වණ්ණො න ඛීයෙථ තථාගතස්සා’ති”

තෙනෙව ච ආයස්මතා සාරිපුත්තත්ථෙරෙනාපි බුද්ධගුණපරිච්ඡෙදප්පත්තිං අනුයුත්තෙන නො හෙතං භන්තෙති පටික්ඛිපිත්වා අපි ච මෙ භන්තෙ ධම්මන්වයො විදිතොති වුත්තං; එවං සංඛෙපෙන සකලසබ්බඤ්ඤුගුණෙහි භගවන්තං අභිත්ථවිත්වා ඉදානි සද්ධම්මං ථොමෙතුං “බුද්ධොපී”ති ආදිමාහ. තත්ථ බුද්ධොති කත්තුනිද්දෙසො; බුද්ධභාවන්ති කම්මනිද්දෙසො; භාවෙත්වා සච්ඡිකත්වාති ච පුබ්බකාලක්‍රියානිද්දෙසා; යන්ති අනියමතො කම්මනිද්දෙසො; උපගතොති, අපරකාලක්‍රියානිද්දෙසො; වන්දෙති කිරියානිද්දෙසො, තන්ති නියමනං, ධම්මන්ති වන්දනක්‍රි

යාය කම්මනිද්දෙසො, **ගතමලං අනුත්තරන්ති** ච තබ්බිසෙසනානි. තත්ථ බුද්ධසද්දස්ස තාව බුජ්ඣිතා සච්චානීති බුද්ධො බොධෙතා පජායාති බුද්ධොති ආදිනා නිද්දෙසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො; අථ වා සවාසනාය අඤ්ඤාණනිද්දාය අච්චන්තවිගමනතො බුද්ධියා වා විකසිතභාවතො බුද්ධවාති බුද්ධො, ජාගරණවිකසනත්ථවසෙන; අථ වා කස්සචි ඤෙය්‍යධම්මස්ස අනවබුද්ධස්ස අභාවෙන ඤෙය්‍යවිසෙසස්ස කම්මභාවෙන අග්ගහණතො කම්මවචනිච්ඡායාභාවෙන අවගමනත්ථවසෙනෙව කත්තුනිද්දෙසො ලබ්භතීති බුද්ධවාති බුද්ධො, යථා දික්ඛිතො න දදාතීති, අත්ථතො පන පාරමිතාපරිභාවිතෙන සයම්භුඤාණෙන සවාසනාය විහතවිද්ධංසිතනිරවසෙසකිලෙසො මහාකරුණාසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණාදිඅපරිමෙය්‍යගුණගණාධාරො ඛන්ධසන්තානො බුද්ධො, යථාහ, "බුද්ධොති යො සො භගවා සයම්භූ අනාචරියකො පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු සාමං අභිසම්බුජ්ඣි තත්ථ සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො ඵලෙසු ච වසීභාව"න්ති, **අපි**සද්දො සම්භාවනෙ, තෙන එවං ගුණවිසෙසයුත්තො සොපි නාම භගවාති වක්ඛමාන ගුණධම්ම සම්භාවනං දීපෙති; **බුද්ධභාව**න්ති සම්මාසම්බොධිං, **භාවෙත්වා**ති උප්පාදෙත්වා පවඩ්ඪෙත්වා ච; **සච්ඡිකත්වා**ති පච්චක්ඛං කත්වා; **උපගතො**ති පත්තො අධිගතො, එතස්ස බුද්ධභාවන්ති එතෙන සම්බන්ධො; **ගතමල**න්ති විගතමලං නිද්දොසන්ති අත්ථො, **වන්දෙ**ති පණමාමි ථොමෙමි වා; **අනුත්තර**න්ති උත්තරරහිතං, ලොකුත්තරන්ති අත්ථො; **ධම්ම**න්ති යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ අපායතො ච සංසාරතො ච අපතමානෙ ධාරෙතීති ධම්මො, අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො; එවං විධගුණගණසමන්නාගතො බුද්ධොපි භගවා යං අරියමග්ගසඞ්ඛාතං ධම්මං භාවෙත්වා ඵලනිබ්බානං පන සච්ඡිකත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අධිගතො තමෙවං බුද්ධානම්පි බුද්ධභාවහෙතුභූතං සබ්බදොසමලරහිතං අත්තනො උත්තරිතරාභාවෙන අනුත්තරං පටිවෙධසද්ධම්මං නමාමීති, පරියත්තිසද්ධම්මස්සාපි තප්පකාසනත්තා ඉධ සඞ්ගහො දට්ඨබ්බො, අථ වා අභිධම්මනයසමුද්දං අධිගච්ඡි තීණි පිටකානි සම්මසතීති ච අට්ඨකථායං වුත්තත්තා පරියත්තිධම්මස්සාපි සච්ඡිකිරියාසම්මසනපරියායො ලබ්භතීති, සොපි ඉධ වුත්තො එවාති දට්ඨබ්බො; තථා "ධම්මං භාවෙත්වා සච්ඡිකත්වා"ති ච වුත්තත්තා බුද්ධකාරකධම්මභූතාහි පාරමිතාහි සහ පුබ්බභාගෙ අධිසීලසික්ඛාදයොපි ඉධ ධම්මසද්දෙන සඞ්ගහිතාති වෙදිතබ්බං.

තාපි හි විගතපටිපක්ඛතාය ගතමලා අනඤ්ඤසාධාරණතාය අනුත්තරාති, තථා හි සත්තානං සකලවට්ටදුක්ඛනිස්සරණත්ථාය කතමහාභිනීහාරො මහාකරුණාධිවාසපෙසලජ්ඣාසයො පඤ්ඤාවිසෙසපරිසොධිතානං නිම්මලානං දානදමසංයමාදීනං උත්තමධම්මානං සතසහස්සාධිකානි කප්පානං චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි සක්කච්චං නිරන්තරං නිරවසෙසානං භාවනාපච්චක්ඛකරණෙහි කම්මාදීසු අධිගතවසීභාවො අච්ඡරියාචින්තෙය්‍යමහානුභාවො අධිසීලඅධිචිත්තානං පරමුක්කංසපාරමිප්පත්තො භගවා පච්චයාකාරෙ චතුවීසතිකොටිසතසහස්සමුඛෙන වජිරඤාණං පෙසෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣීති, එත්ථ ච භාවෙත්වාති එතෙන විජ්ජාසම්පදාය ධම්මං ථොමෙති, සච්ඡිකත්වාති එතෙන විමුත්තිසම්පදාය, තථා පඨමෙන ච ඣානසම්පදාය දුතියෙන විමුත්තිසම්පදාය, පඨමෙන වා සමාධිසම්පදාය දුතියෙන සමාපත්තිසම්පදාය, අථ වා පඨමෙන ඛයඤාණභාවෙන දුතියෙන අනුප්පාදඤාණදස්සනභාවෙන, පඨමෙන වා අවිජ්ජාසමත්ථතාය දුතියෙන වජිරූපමතාය, පුරිමෙන වා විරාගසම්පත්තියා දුතියෙන නිරොධසම්පත්තියා, තථා පඨමෙන නිය්‍යානිකභාවෙන දුතියෙන නියතභාවෙන, පඨමෙන වා හෙතුභාවෙන දුතියෙන

අසංඛතභාවෙන, පඨමෙන වා දස්සනභාවෙන දුතියෙන විවෙකභාවෙන, පඨමෙන වා අධිපතිභාවෙන දුතියෙන අමතභාවෙන ධම්මං ථොමෙති, අථවා යං ධම්මං භාවෙත්වා බුද්ධභාවං උපගතොති එතෙන ස්වාක්ඛාතතාය ධම්මං ථොමෙති, සච්ඡිකත්වාති එතෙන සන්දිට්ඨිකතාය, තථා පුරිමෙන අකාලිකතාය පච්ඡිමෙන එහිපස්සිකතාය, පුරිමෙන වා ඔපනයිකතාය පච්ඡිමෙන පච්චත්තං වෙදිතබ්බතාය ධම්මං ථොමෙති; ගතමලන්ති ඉමිනා සංකිලෙසාභාවදීපනෙන ධම්මස්ස පරිසුද්ධතං දස්සෙති, අනුත්තරන්ති එතෙන අඤ්ඤස්ස විසිට්ඨස්ස අභාවදීපනෙන පරිපුණ්ණතං, පඨමෙන වා පහානසම්පදං ධම්මස්ස දස්සෙති, දුතියෙන වායාමසම්පදං, භාවෙතබ්බස්ස වා ධම්මස්ස ගතමලභාවො යොජෙතබ්බො; භාවනාගුණෙන හි එසො දොසානං සමුග්ඝාටකො හොතීති. සච්ඡිකාතබ්බභාවෙන අනුත්තරභාවො යොජෙතබ්බො, සච්ඡිකිරියානිප්ඵත්තිතො හි තතුත්තරිකරණීයාභාවතො අනඤ්ඤසාධාරණතාය අනුත්තරොති; තථා භාවෙත්වාති එතෙන සහපුබ්බභාගසීලාදීහි සෙක්ඛා සීලසමාධිපඤ්ඤාක්ඛන්ධා දස්සිතා හොන්ති, සච්ඡිකත්වාති එතෙන සහ අසඞ්ඛතාය ධාතුයා අසෙක්ඛා සීලසමාධිපඤ්ඤාක්ඛන්ධා දස්සිතා හොන්ති.

එවං සංඛෙපෙනෙව සබ්බධම්මගුණෙහි සද්ධම්මං අභිත්ථවිත්වා ඉදානි අරියසංඝං ථොමෙතුං "සුගතස්සා"ති ආදිමාහ. තත්ථ **සුගතස්සා**ති සම්බන්ධිනිද්දෙසො, තස්ස **පුත්තානන්**ති එතෙන සම්බන්ධො, **ඔරසානන්**ති පුත්තවිසෙසනං, **මාරසෙනමථනානන්**ති ඔරසපුත්තභාවෙ කාරණනිද්දෙසො, තෙන හි කිලෙසප්පහානෙනෙව භගවතො ඔරසපුත්තභාවෙ කාරණං ජනන්ති දස්සෙති, **අට්ඨන්නන්**ති ගණනපරිච්ඡෙදනිද්දෙසො, තෙන සතිපි තෙසං සත්තවිසෙසභාවෙන අනෙකසතසහස්සභාවෙ ඉමං ගණනපරිච්ඡෙදං නාතිවත්තන්තීති දස්සෙති මග්ගට්ඨඵලට්ඨභාවෙනාති; තතො **සමූහන්**ති සමුදායනිද්දෙසො; **අරියසංඝන්**ති ගුණවිසිට්ඨසංඝාටභාවනිද්දෙසො, තෙන සතිපි අරියපුග්ගලානං කායසාමග්ගියං අරියසංඝභාවං දස්සෙති දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන සංහතභාවතො; තත්ථ උරසි භවා ජාතා සංවඩ්ඪා ච ඔරසා, යථා හි පුත්තානං ඔරසපුත්තා අත්‍රජා පිතුසන්තකස්ස දායජ්ජස්ස විසෙසෙන භාගිනො හොන්ති, එවමෙවෙතෙපි අරියපුග්ගලා සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාවකත්තෙන අරියාය ජාතියා ජාතතාය සාවකා භගවතො උරෙ වායාමජනිතා, නිප්පරියායෙන තංසන්තකස්ස විමුත්තිසුඛස්ස අරියධම්මරතනස්ස එකන්තෙන භාගිනොති ඔරසා විය ඔරසා, අථවා භගවතො ධම්මදෙසනානුභාවෙන අරියභූමිං ඔක්කමමානා ඔක්කන්තා ච අරියසාවකා භගවතො උරෙ වායාම ජනිතතාය නිප්පරියායෙන ඔරසපුත්තාති වත්තබ්බතං අරහන්ති, සාවකෙහි පවත්තියමානාපි හි ධම්මදෙසනා භගවතො ධම්මදෙසනා ඉච්චෙව වුච්චති තංමූලකත්තා ලක්ඛණාදිවිසෙසාභාවතො ච, යදිපි අරියසාවකානං අරියමග්ගාධිගමසමයෙ භගවතො විය තදන්තරායකරණත්ථං දෙවපුත්තමාරො මාරවාහිනී වා න තං එකන්තෙන ආසාරෙති, තෙහි පන ආසාරෙතබ්බතාය කාරණෙ හි විධමිතෙ තෙපි විධමිතා එව නාම හොන්තී'ති ආහ "මාරසෙනමථනාන"න්ති. ඉමස්මිං පනත්ථෙ "මාරසෙන මාරසෙනමථනාන"න්ති වත්තබ්බෙ මාරසෙනමථනානන්ති එකස්ස සරූපෙකසෙසො කතොති දට්ඨබ්බං. අථවා ඛන්ධාභිසංඛාරමාරානං විය දෙවපුත්තමාරස්සාපි ගුණමාරණෙ සහායභාවූපගමනතො කිලෙසබලකායො සෙනාති වුච්චති, යථාහ–"කාමා තෙ පඨමා සෙනා"ති ආදි. සා ච නෙසං දියඩ්ඪසහස්සභෙදා අනන්තභෙදා වා කිලෙසවාහිනී සතිධම්මවිචයවීරියසමථාදි ගුණ

සාරණෙහි ඔහිසො විමපිතා විහතා විද්ධස්තා චාති මාරසෙනමථනා අරියසාවකා, එතෙන තෙසං භගවතො අනුජාතපුත්තතං දස්සෙති, ආරකත්තා කිලෙසෙහි අනයෙන ඉරියනතො න අයෙව ඉරියනතො අරියාති නිරුත්තිනයෙන, අථවා සදෙවකෙන ලොකෙන සරණන්ති අරණීයතො උපගන්තබ්බතො උපගතානං ච තදත්ථසිද්ධිතො අරියා, අරියානමෙව සංඝොති=අරියසංඝො, අරියො ච සො සංඝො චාති වා=අරියසංඝො, තං අරියසංඝං; භගවතො අපරභාගෙ බුද්ධධම්මරතනානම්පි සමධිගමො සංඝරතනාධීනොති අරියසංඝස්ස බහුපකාරතං දස්සෙතුං ඉධෙව "සිරසා වන්දෙ"ති වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

එත්ථ ච **සුගතස්ස ඔරසානං පුත්තානන්ති** එතෙන අරියසංඝස්ස සාවකසම්පදං දස්සෙති; **මාරසෙනමථනානන්ති** එතෙන පහානසම්පදං සකලසංකිලෙසප්පහානදීපනතො; **අට්ඨන්නම්පි සමූහන්ති** එතෙන ඤාණසම්පදං මග්ගට්ඨඵලට්ඨභාවදීපනතො, **අරියසංඝන්ති** එතෙන පභාවසම්පදං දස්සෙති සබ්බසංඝානං අග්ගභාවදීපනතො. අථවා **සුගතස්ස ඔරසානං පුත්තානන්ති** අරියසංඝස්ස විසුද්ධනිස්සයභාවදීපනං, **මාරසෙනමථනානන්ති** සම්මා උජු ඤාය සාමීචි පටිපන්නභාවදීපනං, **අට්ඨන්නම්පි සමූහන්ති** ආහුනෙය්‍යාදිභාවදීපනං, **අරියසංඝන්ති** අනුත්තරපුඤ්ඤක්ඛෙත්තභාවදීපනං, තථා "සුගතස්ස ඔරසානං පුත්තාන"න්ති එතෙන අරියසංඝස්ස ලොකුත්තර සරණාගමනසම්භවං දීපෙති, ලොකුත්තරසරණාගමනෙන හි තෙ භගවතො ඔරසපුත්තා ජාතා, "මාරසෙනමථනාන"න්ති එතෙන අභිනීහාරසම්පදාසිද්ධං පුබ්බභාගෙ සම්මාපටිපත්තිං දස්සෙති, කතාභිනීහාරා හි සම්මාපටිපන්නා මාරං මාරපරිසං වා අභිවිජිනන්ති, "අට්ඨන්නම්පි සමූහ"න්ති එතෙන විද්ධස්තවිපක්ඛෙ සෙක්ඛධම්මෙ දස්සෙති, පුග්ගලාධිට්ඨානෙන මග්ගඵලධම්මානං පකාසිතත්තා; "අරියසංඝ"න්ති අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යභාවං දස්සෙති, සරණාගමනං හි අරියසාවකානං සබ්බගුණානං ආදි, සබ්බපුබ්බභාගපටිපදා සෙක්ඛසීලක්ඛන්ධාදයො මජ්ඣං, අසෙක්ඛසීලක්ඛන්ධාදයො පරියොසානන්ති ආදිමජ්ඣපරියොසානකල්‍යාණා සංඛෙපතො සබ්බෙ අරියසංඝගුණා පකාසිතා හොන්ති. එවං ගාථාත්තයෙන සංඛෙපතො සකලගුණසංකිත්තනමුඛෙන රතනත්තයස්ස පණාමං කත්වා ඉදානි තන්නිප්ඵච්චාකාරං යථාධිප්පෙතෙ පයොජනෙ පරිණාමෙන්තො "ඉතිමෙ"ති ආදිමාහ.

තත්ථ රතිජනනට්ඨෙන රතනං බුද්ධ ධම්ම සංඝා, තෙසං හි "ඉතිපි සො භගවා"ති ආදිනා යථාභූතගුණෙ ආවජ්ජෙන්තස්ස අමතාධිගමහෙතුභූතං අනප්පකං පීතිපාමොජ්ජං උප්පජ්ජති, යථාහ:–"යස්මිං මහානාම සමයෙ අරියසාවකො තථාගතං අනුස්සරති නෙව තස්මිං සමයෙ රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති න දොස=පෙ=න මොහපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති උජුගතමෙව තස්මිං සමයෙ චිත්තං හොති, උජුගතචිත්තො ඛො පන මහානාම අරියසාවකො ලභති අත්ථවෙදං ලභති ධම්මවෙදං ලභති ධම්මූපසංහිතං පාමොජ්ජං පමුදිතස්ස පීති ජායතී"ති ආදි, චිත්තීකතභාවො වා රතනට්ඨො, වුත්තං හෙතං:–

"චිත්තීකතං මහග්ඝං ච අතුලං දුල්ලභදස්සනං,
අනොමසත්තපරිභොගං රතනං තෙන වුච්චතී'ති"

චිත්තීකතභාවාදයො ච අනඤ්ඤසාධාරණා බුද්ධාදිසු එව ලබ්භන්තීති. වන්දනාව වන්දනාමයං, යථා "දානමයං සීලමය"න්ති, වන්දනා චෙත්ථ කායවාචාචිත්තෙහි තිණ්ණං රතනානං ගුණනින්නතා ථොමනා, පාමුජ්ජපූජාභාවඵලනිබ්බත්ත

තතො පුඤ්ඤං, අත්තනො සන්තානං පුනාතීති වා; සුභිහතන්තරායොති සුට්ඨු විහතන්තරායො, එතෙන අත්තනො පසාදසම්පත්තියා රතනත්තයස්ස ච ඛෙත්තභාවසම්පත්තියා තං පුඤ්ඤං අත්ථප්පකාසනස්ස උපඝාතකඋපද්දවානං විහනනෙ සමත්ථන්ති දස්සෙති; හුත්වාති පුබ්බකාලකිරියා, තස්ස අත්ථං පකාසයිස්සාමීති එතෙන සම්බන්ධො, තස්සා'ති යං රතනත්තයවන්දනාමයං පුඤ්ඤං තස්ස, ආනුභාවෙනාති බලෙන, එවං රතනත්තයනිපච්චාකාරකරණෙ පයොජනං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්සා ධම්මදෙසනාය අත්ථං සංවණ්ණෙතුකාමො තස්සා තාව ගුණාභිත්ථවවසෙන උපඤ්ඤාපනත්ථං "එකකදුකාදිපතිමණ්ඩිතස්සා"ති ආදිමාහ, තත්ථ එකකාදීනි අඞ්ගානි උපරූපරි වඩ්ඪෙත්වා දෙසිතෙහි සුත්තන්තෙහි පතිමණ්ඩිතස්ස විසිට්ඨස්සාති අත්ථො, එතෙන අඞ්ගුත්තරොති අයං ඉමස්ස ආගමස්ස අත්ථානුගතා සමඤ්ඤාති දස්සෙති, නනුච එකකාදිවසෙන දෙසිතානි සුත්තානි යෙව ආගමො, ආගමස්ස පන එකකදුකාදීහි පතිමණ්ඩිතස්ස භාවොති? සච්චමෙතං, පරමත්ථතො සුත්තාදීනි පන උපාදාය පඤ්ඤත්තො ආගමො, යථෙව හි අත්ථබ්‍යඤ්ජනසමුදායෙ සුත්තන්ති වොහාරො, එවං සුත්තසමුදායෙ ආගමොති වොහාරො; එකකාදීහි අඞ්ගෙහි උපරූපරි උත්තරො අධිකොති=අඞ්ගුත්තරො, ආගමිස්සන්ති එත්ථ එතෙන එතස්මා වා අත්තත්ථපරත්ථාදයොති ආගමො, ආදිකල්‍යාණාදිගුණසම්පත්තියා උත්තමට්ඨෙන තංතංඅභිපත්ථිතසමිද්ධිහෙතුතාය පණ්ඩිතෙහි වෙදිතබ්බතො වරො, ආගමො ච සො වරො සෙට්ඨෙනාති=ආගමවරො, ආගතමෙසමෙතෙහි වා වරොති=ආගමවරො, අඞ්ගුත්තරො ච සො ආගමවරො චාති=අඞ්ගුත්තරාගමවරො, තස්ස; පුඞ්ගවා වුච්චන්ති උසභා අසන්තස්නපරිසහාපහනස්ස පරිපාලනාදිගුණෙහි තං සදිසතාය ධම්මකථිකා එව පුඞ්ගවාති=ධම්මකථිකපුඞ්ගවානං, හෙතුපධාදිපතිමණ්ඩිතනානාවිධදෙසනානයවිචිත්තතාය විචිත්තපටිභානජනනස්ස, සුමඞ්ගලවිලාසිනීආදිසු පන "බුද්ධානුබුද්ධසංවණ්ණිතස්සා"ති වුත්තං, බුද්ධානං හි සච්චපටිවෙධං අනුගම්ම පටිවිද්ධසච්චා අග්ගසාවකාදයො අරියා බුද්ධානුබුද්ධා, අයම්පි ආගමො තෙහි අත්ථසංවණ්ණනා ගුණසංවණ්ණනාවසෙන සංවණ්ණිතො එව; අථවා බුද්ධා ච අනුබුද්ධා ච=බුද්ධානුබුද්ධාති යොජෙතබ්බං, සම්මාසම්බුද්ධෙනෙව හි තිණ්ණම්පි රතනානං අත්ථවණ්ණනාක්කමො භාසිතො සා පකිණ්ණකදෙසනාති වුච්චති, තතො සඞ්ගායනාදිවසෙනෙව සාවකෙහි ආචරියා වදන්ති, ඉධ පන "ධම්මකථිකපුඞ්ගවානං විචිත්තපටිභානජනනස්ස"ඉච්චෙව ච ථොමනා කතා, සංවණ්ණනාසු චායං අරියස්ස පකතියා කතසංවණ්ණනා ආදි, තතො තස්ස සංවණ්ණිතබ්බස්ස ධම්මස්ස විසෙසගුණකිත්තනෙන ථොමිතා, තථාහි සුමඞ්ගලවිලාසිනීපපඤ්චසූදනීසාරත්ථප්පකාසිනීසු අත්ථසාලිනීආදිසු ච යථාක්කමං සද්ධාගහණස්ස පරිවාදපථනයඤ්ඤාණප්පභෙදජනනස්ස ගම්භීරඤාණෙහි ඔගාළ්හස්ස අභිණ්හසො නානානයවිචිත්තස්සාති ආදිනා ථොමනා කතා. අත්ථො කථීයති එතායාති අත්ථකථා, සා එව අට්ඨකථා ථකාරස්ස ඨකාරං කත්වා, යථා"දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨො"ති ආදි, ආදිතොති ආදිම්හි පඨමසංගීතියං ඡළභිඤ්ඤතාය පරමෙන චිත්තවසීභාවෙන සමන්නාගතත්තා ඣානාදිසු පඤ්චවිධවසිතාසු සම්මා වසිතො ථෙර මහාකස්සපාදයො; තෙසං සතෙහි පඤ්චහි, යාති යා අට්ඨකථා. සංගීතාති අත්ථං පකාසෙතුං යුත්තට්ඨානෙ "අයං එතස්ස අත්ථො අයං එතස්ස අත්ථො"ති සඞ්ගහෙත්වා වුත්තා අනුසංගීතා ච යසත්ථෙරාදීහි, පච්ඡාපීති ඉමිනා අත්තනො සංවණ්ණනාය ආරොපනවිසුද්ධිං දස්සෙති; සීහළස්ස [illegible]

ගහණතො සීහළො සීහකුමාරො, තංවංසජාතතාය තම්බපණ්ණිදීපෙ ඛත්ති
යා, තෙසං නිවාසතාය තම්බපණ්ණිදීපස්ස සීහළභාවො වෙදිතබ්බො, **ආභතා**
ති ජම්බුදීපතො ආනීතා, **අථා**ති පච්ඡා, අපරභාගෙ හි අසංකරත්ථං සීහළභාසාය
අට්ඨකථා ඨපිතා තෙන සා මූලට්ඨකථා සබ්බසාධාරණා හොතීති ඉදං **අත්ථප්පකා**
සනං එකන්තෙන කරණීයන්ති දස්සෙති, තෙනෙවාහ “දීපවාසීනමත්ථායා”ති,
තත්ථ **දීපවාසීන**න්ති ජම්බුදීපවාසීනං සීහළදීපවාසීනං වා අත්ථාය, **සීහළභාසාය**
ඨපිතාති යොජනා; **අපනෙත්වානා**ති කඤ්චුකසදිසං සීහළභාසං අපනෙත්වා;
තතොති අට්ඨකථාතො; **අහ**න්ති, අත්තානං නිද්දිසති; **මනොරමං භාස**න්ති
මාගධභාසං, සා හි සභාවනිරුත්තිභූතා පණ්ඩිතානං මනං රමෙති, තෙනෙවාහ
තන්තිනයානුච්ඡවිකන්ති පාළිගතියා අනුලොමිකං පාළිච්ඡායානුවිධන්ති අත්ථො;
විගතදොසන්ති අසභාවනිරුත්තිභාසන්තරරහිතං; **සමයං අවිලොමෙන්තො**
ති, සිද්ධන්තං අවිරොධෙන්තො, එතෙන අත්ථ දොසාභාව මාහ, අවිරුද්ධත්තා එව හි
ථෙරවාදෙපි ඉධ පකාසයිස්සන්ති, **ථෙරවංසප්පදීපාන**න්ති පිරෙහි සීලක්ඛන්ධාදීහි
සමන්නාගතත්තා ථෙරා මහාකස්සපාදයො තෙහි ආගතා ආචරියපරම්පරා ථෙර
වංසො; තප්පරියාපන්නා හුත්වා ආගමාධිගමසම්පන්නත්තා පඤ්ඤාපජ්ජොතෙන
තස්ස සමුජ්ජලනතො ථෙරවංසප්පදීපා මහාවිහාරවාසිනො, තෙසං, විවිධෙහි
ආකාරෙහි නිච්ඡියතීති විනිච්ඡයො, ගණ්ඨිට්ඨානෙසු ඛිලමද්දනාකාරෙන පවත්තො
විමතිච්ඡෙදභාවසුට්ඨුපරිපුණ්ණො සණ්හො විනිච්ඡයො එතෙසන්ති=සුනිපුණවි
නිච්ඡයා, අථවා විනිච්ඡිනොතීති විනිච්ඡයො, යථාවුත්තවිසයං ඤාණං, සුට්ඨු නිපු
ණො ඡෙකො විනිච්ඡයො එතෙසන්ති=සුනිපුණවිනිච්ඡයා, එතෙන මහාකස්ස
පාදිථෙරපරම්පරා කථිතා, තතො යෙව ච අවිපරීතතො සණ්හසුඛුමො මහාවිහා
රවාසීනං විනිච්ඡයොති මානහූතං දස්සෙති; **සුජනස්ස චා**ති චසද්දො, සම්පි
ණ්ඩනත්ථො, තෙන නකෙවලං ජම්බුදීපවාසීනං යෙව අත්ථාය, අථ ඛො සාධුජනා
නං තොසනත්ථං චාති දස්සෙති, තෙන ච තම්බපණ්ණිදීපවාසීනම්පි අත්ථායාති
අයමත්ථො සිද්ධො හොති උග්ගහණාදිසුකරතාය තෙසම්පි බහුකාරත්තා, **චිරට්ඨි**
තත්ථන්ති චිරට්ඨිතත්ථං, චිරකාලට්ඨිතියාති අත්ථො, ඉදං හි අත්ථප්පකාසනං
අවිපරීතබ්‍යඤ්ජනනික්ඛෙපස්ස අත්ථසුනයස්ස ච උපායභාවතො සද්ධම්මස්ස චිරට්ඨි
තියා සංවත්තතීති, වුත්තං හෙතං භගවතා:–“ද්වෙමෙ භික්ඛවෙ ධම්මා සද්ධම්මස්ස
ඨිතියා අසම්මොසාය අනන්තරධානාය සංවත්තන්ති, කතමෙ ද්වෙ? සුනික්ඛි
ත්තඤ්ච පදබ්‍යඤ්ජනං අත්ථො ච සුනීතො” ති, යං අත්ථවණ්ණනං කත්තුකා
මො තස්සා මහත්තතං පරිහරිතුං “සාවත්ථිප්පභුතීන”න්ති” ආදිමාහ. තෙනාහ
න ඉධ විත්ථාරකථං කරිස්සාමි න තං ඉධ විචාරයිස්සාමීති ච; තත්ථ **දීඝස්සා**ති
දීඝනිකායස්ස, **මජ්ඣිමස්සා**ති මජ්ඣිමනිකායස්ස, “සඞ්ගීතීනං ද්වින්නං යා මෙ
අත්ථං වදන්තෙනා”ති පි පාඨො, තත්ථාපි සඞ්ගීතීනං ද්වින්නන්ති දීඝමජ්ඣිමනිකා
යානන්ති අත්ථො ගහෙතබ්බො, මෙති කරණෙ සාමිවචනං, මයාති අත්ථො.
සුදන්ති නිපාතමත්තං, හෙට්ඨා දීඝස්ස මජ්ඣිමස්ස ච අත්ථං වදන්තෙන සාවත්ථි
ප්පභුතීනං නගරානං මයා වණ්ණනා කතා, තස්සා විත්ථාරකථං න ඉධ භිය්‍යො
කරිස්සාමීති යොජෙතබ්බං, යානි ච තත්ථ වත්ථූනි විත්ථාරවසෙන වුත්තානි න
තෙසම්පි විත්ථාරකථං ඉධ භිය්‍යො කරිස්සාමීති සම්බන්ධො; ඉදානි න ඉධ විත්ථාර
කථං කරිස්සාමීති සාමඤ්ඤතො වුත්තස්ස අත්ථස්ස පචාරං දස්සෙතුං **සුත්තානං**
පනා ති ආදි වුත්තං, සුත්තානං යෙ අත්ථා වත්ථූහි විනා න පකාසන්තීති **යෙ**

ජේතබ්බං, යං අත්ථකථං කත්තුකාමො තදෙකදෙසභාවෙන විසුද්ධිමග්ගො ගහෙතබ්බාති කථිතානං උද්දෙසං කරොන්තො තත්ථ විචාරිතධම්මෙ උද්දෙසවසෙන දස්සෙති, "සීලකථා"ති ආදිනා, තත්ථ **සීලකථා** ති චාරිත්ත වාරිත්තවසෙන **සීලස්ස** විත්ථාරකථා; **ධුතධම්මා** ති පිණ්ඩපාතික අංගාදයො තෙරස කිලෙසධුනනධම්මා, **කම්මට්ඨානානි සබ්බානී** ති පාලියං ආගතානි අට්ඨතිංස අට්ඨකථායං ද්වෙති නිරවසෙසානි යොගකම්මස්ස භාවනාය පවත්තිට්ඨානානි, **චරියා විධාන සහිතො** ති රාගචරියාදීනං සභාවානං විධානෙන සහිතො, **ඣානානී** ති චත්තාරි රූපාවචරජ්ඣානානි, **සමාපත්තියො**ති තයො ආරුප්පසමාපත්තියො අට්ඨපි වා පටිලද්ධානි ඣානානි සමාපජ්ජනවසීභාවප්පත්තියා තීණි වා රූපාවචරජ්ඣානානි, සමාපත්තියො ඵලසමාපත්ති නිරොධසමාපත්තියො, ලොකියලොකුත්තරභෙදා ඡ අභිඤ්ඤා, සබ්බා **අභිඤ්ඤායො**, ඤාණවිභඞ්ගාදිසු ආගතනයෙන එකවිධාදිනා **පඤ්ඤාය** සංගහෙත්වා සම්පිණ්ඩෙත්වා නිච්ඡයො **පඤ්ඤාසංකලනනිච්ඡයො**, **පච්චයධම්මානං** හෙතුආදීනං පච්චයුප්පන්නධම්මානං හෙතුපච්චයාදිභාවො **පච්චයාකාරො**, තස්ස දෙසනා **පච්චයාකාරදෙසනා**, පටිච්චසමුප්පාදකථාති අත්ථො, සා පන නයවිනිබ්බොගස්ස සුදුක්කරතාය **සණ්හසුඛුමා** නිකායන්තරලද්ධිසංකාරහිතා එකත්තනයාදිසහිතා ච, තත්ථ විචාරිතාති ආහ **සුපරිසුද්ධනිපුණනයා** ති, පටිසම්භිදාදිසු ආගතනයං අවිස්සජ්ජෙත්වා විචාරිතත්තා **අවිමුත්තතන්තිමග්ගා**. **ඉති පන සබ්බන්ති** ඉතිසද්දො පරිසමාපනෙ, පන සද්දො වචනාලංකාරෙ, එවං සබ්බන්ති අත්ථො, **ඉධාති** ඉමිස්සා අට්ඨකථාය, න විචාරයිස්සාමි පුනරුත්තිභාවතොති අධිප්පායො, ඉදානි තස්සෙව අවිචාරණස්ස එකන්තකාරණං නිද්ධාරෙන්තො **මජ්ඣෙ විසුද්ධිමග්ගො**'ති ආදිමාහ, තත්ථ **මජ්ඣෙ ඨත්වා**'ති එතෙන මජ්ඣත්තභාව දීපෙතෙන විසෙසතො චතුන්නං ආගමානං සාධාරණට්ඨකථා විසුද්ධිමග්ගො, න සුමඞ්ගලවිලාසිනී ආදයො විය අසාධාරණට්ඨකථාති දස්සෙති, විසෙසතොතිච ඉදං විනයාභිධම්මානම්පි විසුද්ධිමග්ගො යථාරහං අත්ථවණ්ණනා එවාති කත්වා වුත්තං, **ඉච්චෙව වා**ති ඉතිඑව, **තම්පී**ති විසුද්ධිමග්ගං, **එතාය**'ති මනොරථපූරණියා, එත්ථ ච "සීහළදීපං පන ආභතා"ති ආදිනා අත්ථප්පකාසනස්ස නිමිත්තං දස්සෙති. "දීපවාසීනමත්ථාය සුජනස්ස ච තුට්ඨිජනනත්ථං චිරට්ඨිතත්ථං ච ධම්මස්සා"ති එතෙන පයොජනං, "අපනෙත්වාන තතොහං සීහළභාස"න්ති ආදිනා "සාවත්ථිපප හුතීන"න්ති ආදිනා ච කරණප්පකාරං, හෙට්ඨිමනිකායෙසු විසුද්ධිමග්ගෙ ච විචාරිතානං අත්ථානං අවිචාරණම්පි හි ඉධ කරණප්පකාරො එවාති. විභාගවන්තානං සභාවතං විභාගදස්සනමුඛෙනෙව හොතීති පඨමන්තාව නිපාතසුත්තවසෙන විභාගං දස්සෙන්තො "තත්ථ අඞ්ගුත්තරාගමො නාම" 'ති ආදිමාහ, තත්ථ, **තත්ථා**ති අඞ්ගුත්තරාගමස්ස අත්ථං පකාසයිස්සාමීති යදිදං වුත්තං තස්මිං වචනෙ, යස්ස අත්ථං පකාසෙස්සාමීති පටිඤ්ඤාතං සො අංගුත්තරාගමො නාමාති නිපාතසුත්තවසෙන එවං විභාගොති අත්ථො; අථවා **තත්ථා**'ති "අංගුත්තර නිස්සිතං අත්ථ"න්ති එතස්මිං වචනෙ යො අඞ්ගුත්තරාගමො වුත්තො සො නිපාතසුත්තාදිවසෙන එදිසොති අත්ථො. ඉදානි තං ආදිතො පට්ඨාය සංවණ්ණෙතුකාමො අත්තනො සංවණ්ණනාය තස්ස පඨමමහාසංගීතියං නික්ඛිත්තානුක්කමෙන පවත්තභාවදස්සනත්ථං "තස්ස නිපාතෙසු=පෙ=වුත්තං නිදානමාදී"ති ආදිමාහ. තත්ථ යථාපච්චයං තත්ථ තත්ථ දෙසිතත්තා පඤ්ඤත්තත්තා ච විප්පකිණ්ණානං ධම්මවිනයානං සංගහෙත්වා ගායනං කථනං සංගීති, එතෙන තං තං සික්ඛාපදානං

සුත්තානඤ්ච ආදිපරියොසානෙසු අන්තරන්තරා ච සම්බන්ධවසෙනපි ච තං සංගීතිකාරවචනං සංගහිතං හොති, සංගය්හමානස්ස අත්ථස්ස මහන්තතාය සුජනිතතාය ච මහතී සංගීති=මහාසංගීති, පඨමා මහාසංගීතීති **පඨම මහාසංගීති**, තස්සා පවත්තිතකාලො=පඨමමහාසංගීතිකාලො, **තස්මිං** පඨම මහාසංගීති**කාලෙ;** **නිදානං**'ති දෙසනා දෙසකාලාදිවසෙන අවිදිතං විදිතං **කත්වා** නිදස්සෙතීති නිදානං,යො ලොකියෙහි උම්මුග්ඝාතොති වුච්චති **සවායමෙත්ථ"එවමෙමසුත"**න්ති ආදිතො ගන්ථො වෙදිතබ්බො, නපන "අහං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමී"ති ආදිසු විය අජ්ඣාසයාදි දෙසනුප්පත්තිහෙතු, තෙනෙවාහ "එවමෙමසුතන්ති ආදිකං ආයස්මතා ආනන්දෙන පඨමමහා සංගීතිකාලෙ වුත්තං නිදානමාදී"ති.

සා පනෙසාති ආදිනා බාහිරනිදානෙ වත්තබ්බං අනිද්දිසිත්වා ඉදානි අබ්භන්තරනිදානං ආදිතො පට්ඨාය සංවණ්ණිතුං ආදිං **යං පනෙතන්**ති වුත්තං, තත්ථ යස්මා සංවණ්ණනං **කරොන්තෙන** සංවණ්ණෙතබ්බෙ ධම්මෙ පදානි පදවිභාගං පදත්ථං ච දස්සෙත්වා තතොපරං පිණ්ඩත්ථාදි දස්සනවසෙන ච සංවණ්ණනා කාතබ්බා, තස්මා පදානි තාව දස්සෙන්තො "එවන්ති නිපාතපද"න්ති ආදිමාහ. තත්ථ පදවිභාගොති පදානං විසෙසො, න පදවිග්ගහො, අථවා පදානි ච පදවිභාගො ච පදවිග්ගහොච=පදවිභාගොති වා එකසෙසවසෙන පදවිග්ගහො පදවිභාගසද්දෙන වුත්තොති වෙදිතබ්බං. තත්ථ පදවිග්ගහො"ජෙතස්ස වනං=ජෙතවන"න්ති ආදිනා සමාසපදෙසු දට්ඨබ්බො, **අත්ථතො**'ති පදත්ථතො, තං පන අත්ථුද්ධාරක්කමෙන පඨමං **එවං** සද්දස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො "එවංසද්දොතාවා"ති ආදිමාහ, **නිදස්සනාවධාරණාදීති** එත්ථ ආදිසද්දෙන ඉදමත්ථපුච්ඡාපරිමාණාදිඅත්ථානං සංගහො දට්ඨබ්බො, තථාහි "එවං ගතානි පුථුසිප්පායතනානි එවමාදීනිවා"ති එවමාදිසු ඉදං සද්දස්ස අත්ථො එවංසද්දො, ගතසද්දො හි පකාරපරියායො විප්පයුත්තගතසද්දො, ලොකියපකාරත්ථෙ වදන්ති "එවං තෙසු තෙසු නහාතා සුවිලිත්තා කප්පිතකෙසමස්සු ආමුත්තමාලාභරණා ඔදාතවත්ථවසනා පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතා සමංගීභූතා පරිචාරෙන්ති සෙය්‍යථාපි ත්වං එතරහි සාචරියකොති නො හිදං භො ගොතමා"ති ආදිසු පුච්ඡායං. "එවං ලහුපරිවත්තං එවමායුපරියන්තො"ති ච ආදිසු පරිමාණෙ, නනුච "එවං තෙසු තෙසු නහාතා සුවිලිත්තා,එවමායුපරියන්තො"ති එත්ථ එවං සද්දෙන පුච්ඡනාකාරපරිමාණාකාරානං වුත්තත්තා ආකාරත්ථො එව එවංසද්දොති, න විසෙසසභාවතො ආකාරමත්තවාචකො ති? එවංසද්දො ආකාරත්ථොති අධිප්පෙතො, යථා "එවංබ්‍යාඛො"ති ආදිසු, නපන ආකාරවිසෙසවාචකො "එවං ච කත්වා එවං ජනෙන මවෙචනා"ති ආදීනි උපමාඋදාහරණානි උපපන්නානි හොන්ති, තථාපි "යථාහ=පෙ=වතුහී"ති එත්ථ පුප්ඵරාසිට්ඨානියතො මනුස්සුප්පත්ති සප්පුරිසූපස්සය සද්ධම්මසවණ යොනිසොමනසිකාරතො භොගසම්පත්තිආදිතො දානාදිපුඤ්ඤකිරියහෙතුසමුදයතො සොභාසුගන්ධතාදිගුණයොගතො මාලාගුණසාතිසයයොගතො නානාපුඤ්ඤකිරියාචරිතබ්බසභාවතො සභාවතාය මමතෙනන සතෙනන කත්තබ්බත්තාති චොදිතත්තා පුප්ඵරාසි මාලාගුණාච උපමා, තෙසං උපමාකාරෙ යථාසද්දෙන අනියමතො වුත්තොති එවංසද්දො උපමාකාරනිගමනත්ථොති වුත්තං, සො පන උපමාකාරෙ නියමියමානො අත්ථතො උපමාව හොතීති ආහ. "උපමායං ආගතො"ති, තථා එවං ඉමිනා ආකාරෙන "අභික්කමිතබ්බ"න්ති ආදිනා උපදිසියමානාය සමානසාරුප්පාය ආකප්පසම්පත්තියා යො තත්ථ උපදෙසනාකාරෙ සො අත්ථතො උපදෙසොඑවාති වුත්තං.

"එවන්තෙන=පෙ=උපදෙසෙ"ති, තථා **එවමෙතං භගවා එවමෙතං සුගතාති** එත්ථ භගවතො යථාවුත්තමත්ථං අවිපරීතතො ජානන්තෙහි කථං තත්ථ විජ්ජමානගුණානං පකාරෙහි හංසනං උදග්ගතාකරණං සංපහංසනං සො තත්ථ සංපහංසනාකාරෙති යොජෙතබ්බං.

එවමෙවං පන්නාසං=පෙ=භාසතීති එත්ථ ගරහණාකාරෙති යොජෙතබ්බං, සො ච ගරහණාකාරො වසලීති ආදිසු වසලසද්දසන්නිධානතො ඉධ එවංසද්දෙන පකාසිතොති විඤ්ඤායති, යථා චෙත්ථ එවං උපමාකාරාදයොපි උපමාදිවසෙන වුත්තානං පුප්ඵරාසිආදිසද්දානං සන්නිධානතො ති දට්ඨබ්බං, **එවං භන්තෙති ඛොති** ආදිසු පන ධම්මස්ස සාධුකං මනසිකාරෙන නියොජිතෙහි භික්ඛූහි අත්තනො තත්ථ ඨිතභාවස්ස පටිජානනවසෙන එත්ථ එවංසද්දො වචනසම්පටිච්ඡනතො වුත්තො, තෙන "එවං භන්තෙ සාධු භන්තෙ සුට්ඨු භන්තෙ"ති වුත්තං හොති, "එවං ච වදෙහීති යථාහං වදාමි එවං සමණං ආනන්දං වදෙහීති" වදනාකාර[illegible] ඉදානි වත්තබ්බො සො එවංසද්දෙන නිද්දිසීයතීති නිදස්සනත්ථොති වුත්තො, "එවං නො"ති එත්ථාපි තෙසං යථාවුත්තධම්මානං අහිතදුක්ඛසභාව සන්නි[illegible]ජනනත්ථං අනුමති ගහණවසෙන නො වා කථං වා එත්ථ හොතීති පුච්ඡාය කථාය එවං නො එත්ථ හොතීති වුත්තත්තා තං තදාකාරසන්නිධානං එවං සද්දෙන විභාවිතඤ්චාති විඤ්ඤායති, සො පන තෙසං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තනාකාරෙ නියමියමානො අවධාරණත්ථො හොතීති ආහ. "එවං නො එත්ථ හොතී"ති ආදිසු අවධාරණත්ථොති, **නානානය නිපුණ**'න්ති එකත්ත නානත්ත අබ්‍යාපාර එවංධම්මතාසංඛාත නන්දියාවත්ත තිපුක්ඛල සීහවික්කීළිතඅංකුසදිසා ලොචනසංඛාතාවා ආධාරාදිභෙදවසෙන නානාවිධනයා වා පාළිගතියො, තා පඤ්ඤත්ති අනුපඤ්ඤත්ති ආදිවසෙන සංකිලෙස භාගියාති ලොකියා තදුභයවොමිස්සකතාදිවසෙන කුසලාදිවසෙන ඛන්ධාදිවසෙන සඞ්ගහාදිවසෙන සමයවිමුත්තාදිවසෙන පධානාදිවසෙන කුසලමූලාදිවසෙන තිකපට්ඨානාදිවසෙන ච නානප්පකාරාති නානානයා, තෙහි නිපුණං සණ්හං සුඛුමන්ති=නානානයනිපුණං, අනෙකො ච සො අජ්ඣාසයො චාති=අනෙකජ්ඣාසයො, සස්සතාදිභෙදෙන, තත්ථ ච අප්පරජක්ඛතාදිභෙදෙන ච අනෙකො අජ්ඣාසයො එව වා සමුට්ඨානං උප්පත්තිහෙතු **එතස්සාති**=අනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානං, **අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්න**න්ති අත්ථබ්‍යඤ්ජනපරිපුණ්ණං, උපනෙතබ්බාභාවතො සංකාසනවිවරණවිභජන උත්තානීකරණ පඤ්ඤත්තිවසෙන ඡහි අත්ථපදෙහි අක්ඛරපදබ්‍යඤ්ජනාකාර නිරුත්තිනිද්දෙසවසෙන ඡහි බ්‍යඤ්ජනපදෙහි ච සමන්නාගතන්ති වා අත්ථො දට්ඨබ්බො, **විවිධපාටිහාරිය**න්ති එත්ථ පාටිහාරියපදස්ස වචනත්ථං පටිපක්ඛහරණතො රාගාදිකිලෙසාපනයනතො ච පාටිහාරියන්ති වදන්ති, භගවතො පන පටිපක්ඛා රාගාදයො න සන්ති, යෙ ආහරිතබ්බා පුථුජ්ජනානම්පි විගතූපක්කිලෙසෙ අට්ඨගුණසමන්නාගතෙ චිත්තෙ හතපටිපක්ඛෙ ඉද්ධිවිධං පවත්තන්ති තස්මා තත්ථ පවත්ත වොහාරෙන නව සක්කා ඉධ පාටිහාරියන්ති වත්තුං, සචෙ පන මහාකාරුණිකස්ස භගවතො වෙනෙය්‍යගතා ච කිලෙසා පටිපක්ඛා තෙසං හරණතො පාටිහාරියන්ති වුත්තං, එවං සති යුත්තමෙතං, අථවා භගවතො ච සාසනස්ස ච පටිපක්ඛා තිත්ථියා තෙසං හරණතො පාටිහාරියං, තෙ හි දිට්ඨිහරණවසෙන ච දිට්ඨිප්පකාසනෙ අසමත්ථභාවෙන ච ඉද්ධිආදෙසනානුසාසනීහි හරිතා අපනීතා හොන්තීති, පතීති අයං සද්දො පච්ඡාති එතස්ස අත්ථං බොධෙති, "තස්මිං පතිපවිට්ඨම්හි

අඤ්ඤෙසු ආගච්ඡ බ්‍රාහ්මණො"ති ආදීසු විය, තස්මා සමාහිතෙ චිත්තෙ විගතූපක්කි
ලෙසෙ කතකිච්චෙන පච්චාහරිතබ්බං පවත්තෙතබ්බන්ති පාටිහාරියං, අත්තනො
වා උපක්කිලෙසෙසු චතුත්ථජ්ඣානමග්ගෙහි හාරිතෙසු පච්චාහරණං පාටිහාරියං,
ඉද්ධිආදෙසනානුසාසනියො ච විගතූපක්කිලෙසෙන කතකිච්චෙන ච සත්තහි
තත්ථං පුන පවත්තෙතබ්බා හතෙසු ච අත්තනො වා උපක්කිලෙසෙසු පරසත්තා
නං උපක්කිලෙසහරණානි හොන්තීති පාටිහාරියානි භවන්ති, පටිහාරියමෙව පාටි
හාරියං, පාටිහාරියෙ වා ඉද්ධිආදෙසනානුසාසනීසමුදායෙ භවං එකමෙකං පාටි
හාරියන්ති වුච්චති, පාටිහාරියං වා චතුත්ථජ්ඣානමග්ගො ච පටිපක්ඛහරණතො
අත්තජනිත නිමිත්තභූතෙ තතො වා ආගතන්ති පාටිහාරියං, තස්ස පන ඉද්ධිආදි
භෙදෙන විවිධවිසය භෙදෙන ච බහුවිධස්ස භාවතො දෙසනාය සංලබ්භමාන
ත්තා ආහ "විවිධ පාටිහාරිය"න්ති, අනඤ්ඤථා'ති භගවතො සම්මුඛා සුතාකාර
තො න අඤ්ඤථාති අත්ථො, න පන භගවතො දෙසිතාකාරතො, අචින්තෙය්‍යා
නුභාවා හි භගවතො දෙසනා, එවං ච කත්වා සබ්බප්පකාරෙන කො සමත්ථො
විඤ්ඤාතුන්ති ඉදං වචනං සමත්ථිතං භවති කරණබලදස්සනං ච විරුජ්ඣති,
සුතාකාරවිරුජ්ඣනස්ස අධිප්පෙතත්තා න හෙට්ඨා අඤ්ඤාතිතො පටිහාරෙ විනානං
අත්ථානං එකවිසයත්තා, ඉතරථා ථෙරො භගවතො දෙසනාය සම්මුඛා පටිග්ගහ
ණෙ සමත්ථො අසමත්ථො වාති ආපජ්ජෙය්‍යාති, යො පරො න හොති සො අත්තාති
එවං වුත්තාය නියතජ්ඣත්තසභාවතාය සසන්තතියං වත්තමානතො තිවිධොපි
මෙ සද්දො කිංචාපි එකස්මිංයෙව දිස්සති කරණ සම්පදාන සාමි නිද්දෙසවසෙන
පන විජ්ජමාන භෙදං සන්ධායාහ "මෙ සද්දො තීසු අත්ථෙසු දිස්සතී"ති කිංචාපි
උපසග්ගො කිරියං විසෙසෙති ජොතකභාවතො පන සතිපි තස්මිං සුතසද්දො එව
තමත්ථං වදතීති අනුපසග්ගස්ස සුතසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරෙ සඋපසග්ගස්ස ගහණං න
විරුජ්ඣතීති දස්සෙන්තො "උපසග්ගො වා"ති ආහ.

අස්සාති සුතසද්දස්ස, කම්මභාවසාධනානි ඉධ සුතසද්දෙ සම්භවන්තීති වු
ත්තං, උපධාරිතන්ති වා උපධාරණන්ති වා අත්ථොති මයාති අත්ථෙ සතීති යදා
මෙ සද්දස්ස කත්තුවසෙන කරණනිද්දෙසො තදාති අත්ථො, මමාති අත්ථෙ සතීති
යදා සම්බන්ධවසෙන සාමිනිද්දෙසො තදා සුතසද්දසන්නිධානෙ පයුත්තෙන එවං
සද්දෙන සවණ කිරියාජොතකෙන භවිතබ්බන්ති වුත්තං, එවංහි සොත විඤ්ඤා
ණාදි විඤ්ඤාණකිච්චදස්සනං ආදිසද්දෙන සම්පටිච්ඡනාදීනං පඤ්චද්වාරික විඤ්ඤා
ණානං ගහණං වෙදිතබ්බං, සබ්බස්සපි වාක්‍යස්ස එවකාරත්ථසහිතත්තා සුත
න්ති එතස්ස සුතමෙවාති අයමත්ථො ලබ්භතීති ආහ අස්සවණභාව පටික්ඛෙ
පතො'ති, එතෙන අවධාරණෙන නිරත්ථභාවං දස්සෙති යථා ච සුතං සුතමෙවාති නි
යාමෙතබ්බං තං සම්මාසුතං හොතීති ආහ අනූනාධිකාවිපරීතග්ගහණනිදස්ස
නන්ති, අථවා සද්දන්තරත්ථා ජොතනවසෙන සද්දො අත්ථං වදතීති සුතන්ති, අසු
තං න හොතීති අයමෙතස්ස අත්ථොති වුත්තං, අස්සවණභාවපටික්ඛෙපතො ති
ඉමිනා දිට්ඨාදිවිනිවත්තනං කරොති, ඉදං වුත්තං හොති න ඉදං මයා දිට්ඨං න සය
ම්භුඤාණෙන සච්ඡිකතං අථ ඛො සුතං තංච ඛො සම්මදෙවාති තෙනෙවාහ. "අනූ
නාධිකවිපරීතග්ගහණනිදස්සනන්ති" සවණ සද්දො චෙත්ථ කම්මත්ථො වෙදිත
බ්බො, සුයතීති එවං සවණහෙතු සවණවිසෙසෙන පදත්තයස්ස එතෙන පකාරෙ
න අත්ථයොජනං දස්සෙත්වා ඉදානි පකාරන්තරෙහි දස්සෙතුං "තථා එවන්ති"
ආදි වුත්තං, තත්ථ තස්සාති යථා භගවතො සම්මුඛා ධම්මසවණාකාරෙන වුත්තා

මනොද්වාරවිඤ්ඤාණවීථි, තස්සා හි නානප්පකාරෙන ආරම්මණෙ පවත්තිතුං සමත්ථතා තථා ච වුත්තං **සොතද්වාරානුසාරෙනා**ති. **නානප්පකාරෙනා**'ති වක්ඛමානානං අනෙකවිහිතානං බ්‍යඤ්ජනත්ථග්ගහණකරණං, නානප්පකාරෙනාති එතෙන ඉමිස්සා යොජනාය ආකාරත්ථො එවංසද්දො ගහිතොති දීපෙති, **පවත්තිභාවප්පකාසන**න්ති පවත්තියා අත්ථිභාවපකාසනං, **සුතන්ති ධම්මප්පකාසන**න්ති යස්මිං ආරම්මණෙ වුත්තප්පකාරා විඤ්ඤාණවීථි නානප්පකාරෙන පවත්තා, තස්ස ධම්මත්තා වුත්තං, න සුතසද්දස්ස ධම්මත්තා, වුත්තස්සෙව පාකටකරණං "අයං හෙත්ථා"ති ආදි. තත්ථ **විඤ්ඤාණවීථියා**'ති කාරණත්ථෙ කරණවචනං, **මයා**ති කත්තු අත්ථෙ, **එවන්ති නිද්දිසිතබ්බප්පකාසන**න්ති නිදස්සනත්ථමෙව එවංසද්දං ගහෙත්වා වුත්තං නිදස්සෙතබ්බස්ස නිද්දිසිතබ්බභාවතො, තෙන එවංසද්දෙන සකලම්පි සුත්තං පච්චාමට්ඨන්ති, සුතසද්දස්ස කිරියාසද්දත්තා සවණකිරියාය ච සාධාරණවිඤ්ඤාණප්පබන්ධත්තා, තත්ථ ච පුග්ගලවොහාරොති වුත්තං **සුතන්ති පුග්ගලකිච්චප්පකාසන**න්ති, න හි පුග්ගලවොහාරරහිතෙ ධම්මප්පබන්ධෙ [illegible]ණකිරියා ලබ්භතීති; **යස්ස චිත්තසන්තානස්සා**ති ආදිපි ආකාරත්ථමෙව එ[illegible]සද්දං ගහෙත්වා පුරිමයොජනාය අඤ්ඤථා අත්ථයොජනං දස්සෙතුං වුත්ත[illegible]ත්ථ **ආකාරපඤ්ඤත්ති**න්ති උපාදාපඤ්ඤත්ති, එවං ධම්මානං පවත්ති ආකාරුපාදානවසෙන, තථා වුත්තං **සුතන්ති විසයනිද්දෙසො**ති, සොතබ්බභූතො ධම්මො සවණකිරියාකත්තුපුග්ගලස්ස සවණකිරියාවසෙන පවත්තිට්ඨානන්ති කත්වා එවං වුත්තං. චිත්තසන්තානවිනිමුත්තස්ස පරමත්ථතො කස්සචි **කත්තු**සභාවෙපි සද්දවොහාරෙන බුද්ධිපරිකප්පිතභෙදවචනිච්ඡාය චිත්තසන්තානතො අඤ්ඤං විය තං සමඞ්ගීකත්වා වුත්තං **චිත්තසන්තානෙන තං සමඞ්ගිනො**ති, සවණකිරියාවිසයොපි සොතබ්බධම්මො සවණකිරියාවසෙන පවත්තචිත්තසන්තානස්ස ඉධ පරමත්ථතො කත්තුභාවො, සවණවසෙන චිත්තප්පවත්තියා එව වා; සවණකිරියාභාවතො වුත්ත කිරියා කත්තු විසයො හොතීති කත්වා වුත්තං **කත්තුවිසයෙ**ති, සුතාකාරස්ස ච ථෙරස්ස සම්මා නිච්ඡිතභාවතො වුත්තං **ගහණසන්නිට්ඨාන**න්ති, එතෙනවා අවධාරණත්ථං එවංසද්දං ගහෙත්වා අයං අත්ථයොජනා කතාති දට්ඨබ්බං. පුබ්බෙ සුතානං නානාවිහිතානං සුත්තසඞ්ඛාතානං අත්ථබ්‍යඤ්ජනානං උපධාරිතරූපස්ස ආකාරස්ස නිදස්සනස්ස අවධාරණස්ස වා පකාසනභාවො එවංසද්දොති තදාකාරාදි උපධාරණස්ස පුග්ගලපඤ්ඤත්තියා උපාදානභූත ධම්මප්පබන්ධබ්‍යාපාරතාය වුත්තං **එවන්ති පුග්ගලකිච්චනිද්දෙසො**ති, සවණකිරියා පන පුග්ගලවාදිනොපි විඤ්ඤාණනිරපෙක්ඛා නත්ථීති විසෙසතො විඤ්ඤාණබ්‍යාපාරොති ආහ **සුතන්ති විඤ්ඤාණකිච්චනිද්දෙසො**ති. මෙති සද්දප්පවත්තියා එකන්තෙනෙව සත්තවිසයත්තා විඤ්ඤාණකිච්චස්ස ච තත්ථෙව සමොදහිතබ්බතො **මෙති උභයකිච්චයුත්තපුග්ගලනිද්දෙසො**ති වුත්තං, අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්තිසභාවා යථාක්කමං එවංසද්ද සුතසද්දානං අත්ථාති තෙ තථාරූපපඤ්ඤත්ති උපාදානබ්‍යාපාරභාවෙන දස්සෙන්තො ආහ **එවන්ති පුග්ගලකිච්චනිද්දෙසො සුතන්ති විඤ්ඤාණකිච්චනිද්දෙසො**ති, එත්ථ ච කරණකිරියා කත්තුකම්මප්පකාසනවසෙන පුග්ගලබ්‍යාපාරනිදස්සනවසෙන වා ගහණාකාරග්ගාහක තබ්බිසය විසෙසනිද්දෙසවසෙන කත්තුකරණබ්‍යාපාරකත්තු නිද්දෙසවසෙන ච දුතියාදයො චතස්සො අත්ථයොජනා දස්සිතාති දට්ඨබ්බං.

සබ්බස්සපි සද්ධාදිගමනීයස්ස අත්ථස්ස පඤ්ඤත්තිමුඛෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බත්තා සබ්බපඤ්ඤත්තීනං ච විජ්ජමානාදිවසෙන ඡසු පඤ්ඤත්තිභෙදෙසු අන්තොගධත්තා තෙසු එවන්ති ආදීනං පඤ්ඤත්තීනං සරූපං නිද්ධාරෙන්තො ආහ **එවන්තිච මෙතිවා**'ති ආදි,තත්ථ එවන්ති මෙති ච වුච්චමානස්ස ආකාරාදිනො ධම්මානං අසල්ලක්ඛණභාවතො අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්තිභාවොති ආහ **සච්චිකට්ඨපරමත්ථවසෙන අවිජ්ජමාන පඤ්ඤත්තීහි**, තත්ථ "සච්චිකට්ඨපරමත්ථවසෙනා"ති භූතත්ථ **උත්තමත්ථ** වසෙන; **ඉදං වුත්තං** හොති, යො මායාමරීචිආදයො විය අභූතත්ථො අනුස්සවාදීහි ගහෙතබ්බො විය අනුත්තමත්ථො ච නහොති,සො රූපසද්දිසභාවො රුප්පනාදිසභාවො වා අත්ථො සච්චිකට්ඨො පරමත්ථො චාති වුච්චති, න තථා "එවං මෙ"ති පදානං අත්ථොති එතමෙවත්ථං පාකටතරං කාතුං **කිං හොති තන්ති** ආදි වුත්තං. "සුත"න්ති පන සද්දායතනං සන්ධායාහ **විජ්ජමානපඤ්ඤත්තීති**, තෙනෙව **යං හි තං එත්ථ සොතෙන උපලබ්භති** සොතවාරානුසාරවසෙන උපලබ්භති පුන වුත්තං, අත්ථබ්‍යඤ්ජනාදි සබ්බං ලබ්භතීති තං තං උපාදාය වත්තබ්බං හොති, සොතපථමාගතෙ ධම්මෙ උපාදාය ...ං උපධාරිතාකාරාදිනො පච්චාමසනවසෙන එවන්ති සසන්තතිපරියාපන්නෙ ඛන්ධෙ උපාදාය මෙති **වත්තබ්බන්ති** අත්ථො. දිට්ඨාදි සභාවරහිතෙ සද්දාය... පවත්තමානෙපි සුතවොහාරෙ "**දුතියං තතිය**"න්ති ආදිකො විය පඨමාදි දිට්ඨමුතවිඤ්ඤාතානි අපෙක්ඛිත්වා පවත්තොති ආහ **දිට්ඨාදීනි උපනිධාය වත්තබ්බතොති**. අසුතං න හොතීති හි සුතන්ති පකාසිතො අයමත්ථොති අත්තනා පටිවිද්ධසුත්තස්ස පකාරවිසෙසා එවන්ති ථෙරෙන පරාමට්ඨා'ති ආහ **අසම්මොහං දීපෙතීති; නානප්පකාරපටිවෙධසමත්ථො** ති එතෙන වක්ඛමානස්ස සුත්තස්ස නානප්පකාරතං දුප්පටිවෙධතං ච **දස්සෙති**, **සුතස්ස අසම්මොහං දීපෙතීති** සුතාකාරස්ස යථාවතො දස්සියමානත්තා වුත්තං, **අසම්මොහෙනාති** අසම්මොහභාවෙන, පඤ්ඤාය එවවා සවණකාලසම්භූතාය තදුත්තරිකාලපඤ්ඤාසිද්ධි, එවං අසම්මොහෙනාති **එත්ථාපි වත්තබ්බං**, බ්‍යඤ්ජනානං පටිවිජ්ඣිතබ්බො ආකාරො නාතිගම්භීරො, යථාසුතං ධාරණමෙව **කරණීයන්ති** සතිබ්‍යාපාරො ආදි, තතො පඤ්ඤා තත්ථ ගුණභූතාති වුත්තං "**පඤ්ඤා පුබ්බඞ්ගමායා**"ති ආදි, පුබ්බඞ්ගමතා චෙත්ථ පධානතා, "මනොපුබ්බඞ්ගමා"ති ආදීසු විය, **පුබ්බඞ්ගමතාය** වා චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීසු ආවජ්ජනාදීනං විය අප්පධානත්තෙ පඤ්ඤා පුබ්බඞ්ගමා එතස්සාති අයම්පි අත්ථො යුජ්ජති, එවං සතිපුබ්බඞ්ගමායාති **එත්ථාපි** වුත්තපරියායෙන යථාසම්භවමත්ථො වෙදිතබ්බො; **අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නස්සාති** අත්ථබ්‍යඤ්ජනපරිපුණ්ණස්ස, සංකාසන පකාසන විවරණ විභජන උත්තානීකරණ පඤ්ඤත්තිවසෙන ඡහි අත්ථපදෙහි, අථවා අක්ඛරපදබ්‍යඤ්ජනාකාරනිරුත්තිනිද්දෙසවසෙන ඡහි බ්‍යඤ්ජනපදෙහි ච සමන්නාගතස්සාති වා අත්ථො දට්ඨබ්බො, **යොනිසො මනසිකාරං දීපෙතීති** එවං සද්දෙන වුච්චමානානං ආකාරනිදස්සනාවධාරණත්ථානං අවිපරීතසද්ධම්මවිසයත්තාති අධිප්පායො. **අවික්ඛෙපං දීපෙතීති** චිත්තපරියාදානං **කත්ථ භාසිතන්ති** ආදි පුච්ඡාවසෙන පකරණප්පත්තස්ස වක්ඛමානස්ස සද්දස්ස සවණං සමාධානමන්තරෙන න සම්භවතීති කත්වා වුත්තං, **වික්ඛිත්ත චිත්තස්සාති** ආදි තස්සෙවත්ථස්ස සමත්ථනවසෙන වුත්තං, **සබ්බසම්පත්තියාති** අත්ථබ්‍යඤ්ජනෙකදෙසක පයොජනාදි සම්පත්තියා,අවිපරීතසද්ධම්මවිසයෙහි විය **ආකාරනිදස්සනාවධාරණත්ථෙහි**, යොනිසොමනසිකාර සද්ධම්මසවණෙන

විය ච අවික්ඛෙපස්ස, යථා යොනිසො මනසිකාරෙන ඵලභූතෙන අත්තසම්මාප
ණිධි පුබ්බෙකතපුඤ්ඤතානං සිද්ධි වුත්තා, තදවිනාභාවතො එව අවික්ඛෙපෙන
ඵලභූතෙන කාරණභූතානං සද්ධම්මස්සවනසප්පුරිසුපස්සයානං සිද්ධි දස්සෙතබ්බා
සියා, අස්සුතවතො සප්පුරිසුපස්සයරහිතස්ස ච තදභාවතො නත්ථි වික්ඛිත්තතාති
ආදිසුත්තන්තවචනෙන පන අවික්ඛෙපෙන කාරණභූතෙන සප්පුරිසුපස්සයෙන ච
ඵලභූතස්ස සද්ධම්මස්සවනස්ස සිද්ධි දස්සිතා, අයමෙත්ථ අධිප්පායො යුත්තො
සියා, සද්ධම්මස්සවනසප්පුරිසුපස්සයානං එකන්තෙන අවික්ඛෙපස්ස කාරණං බාහි
රඞ්ගත්තා, අවික්ඛෙපො පන සප්පුරිසුපස්සයො විය සද්ධම්මස්සවනස්ස එකන්ත
කාරණන්ති, එවම්පි අවික්ඛෙපෙන සප්පුරිසුපස්සයසිද්ධි ජොතනා න සමත්ථිතා,
වික්ඛිත්තචිත්තානං සප්පුරිසපයිරුපාසනාභාවස්ස අත්ථසිද්ධත්තා. එත්ථ ච පුරිමඵ
ලෙන කාරණස්ස සිද්ධිදස්සනං, නදීපූරෙන විය උපරි වුඩ්ඪිසන්තාපස්ස, දුතියකාර
ණෙන ඵලස්ස සිද්ධිදස්සනං දට්ඨබ්බං, එකන්තවස්සිනා විය මෙඝවුට්ඨානෙන වුද්ධි
පවත්තියා, භගවතො වචනස්ස අත්ථබ්‍යඤ්ජනප්පභෙදපරිච්ඡෙදවසෙන සකල
සාසනසම්පත්තිඔගාහණාකාරෙ නිරවසෙසපරහිතපාරිපූරිකාරණන්ති වුත්තං
එවං [illegible]කා ආකාරෙනාති, යස්මා න හොන්තීති සම්බන්ධො. පච්ඡිමචක්කද්වයසම්ප
ත්තිතො අත්තසම්මාපණිධි පුබ්බෙකතපුඤ්ඤතාසඞ්ඛාතගුණද්වයං අපරාපරවු
ත්තියා චෙත්ථ පච්ඡිම චක්කභාවො වරනාති, එතෙහි සත්තසම්පත්තිභවෙසූති වා
යෙ සන්ධාය වුත්තං "චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ චක්කානි යෙහි සමන්නාගතා
නං දෙවමනුස්සානං චතුචක්කං වත්තතී"ති ආදි, පුරිමචක්කභාවො චෙත්ථ දෙස
නා චක්කවසෙන දට්ඨබ්බො, පච්ඡිමචක්කද්වයස්ස අත්ථිතාය සම්මාපණිහිතත්තො
පුබ්බෙ ච කතපුඤ්ඤතා සද්ධාසයො හොති, තදසුද්ධිහෙතූනං කිලෙසානං භාව
තොති ආහ ආසයසුද්ධිසිද්ධා හොතීති, තථා හි වුත්තං "සම්මාපණිහිතං චිත්තං
සෙය්‍යසො නං තතො කරෙ"ති ච "කතපුඤ්ඤොසි ත්වං ආනන්ද පධානමනු
යුඤ්ජ ඛිප්පං හොහිසි අනාසවො"ති ච, තෙනෙවාහ ආසයසුද්ධියා අධිගමබ්‍යත්ති
සිද්ධි පයොගසුද්ධියාති, යොනිසො මනසිකාරපුබ්බඞ්ගමස්ස සවණපයොගස්ස
විසුද්ධිභාවෙන තථා චාහ ආගමබ්‍යත්තිසිද්ධීති, සබ්බස්ස වා කායවචීපයොගස්ස
නිද්දොසභාවෙන පරිසුද්ධකායවචීපයොගො හි විප්පටිසාරාභාවතො අවික්ඛිත්ත
චිත්තො පරියත්තියා විසාරදො හොතීති, නානප්පකාරපටිවෙධදීපකෙනාති
ආදිනා අත්ථබ්‍යඤ්ජනෙසු ථෙරස්ස එවංසද්දසුතසද්දානං අසම්මොහදීපනතො
චතුපටිසම්භිදාවසෙන අත්ථයොජනං දස්සෙති, තත්ථ සොතබ්බභෙදපටිවෙධ
දීපකෙනාති එතෙන අයං සුතසද්දො එවංසද්දසන්නිධානතො වක්ඛමානතාය
වා සාමඤ්ඤෙනෙව සොතබ්බධම්මවිසෙසං ආමසතීති දස්සෙති, මනොදිට්ඨිකාර
ණානං පරියත්තිධම්මානං අනුපෙක්ඛනසුප්පටිවෙධාය විසෙසතො මනසිකාර
පටිපදාති, තෙන වුත්තනයෙන යොනිසොමනසිකාරදීපකෙන එවංසද්දෙන
යොජෙත්වා සවණධාරණවචීපරිචයපරියත්තිධම්මානං විසෙසෙන සොතාවධා
නප්පටිබද්ධාති තෙ අවික්ඛෙපදීපකෙන සුතසද්දෙන යොජෙත්වා දස්සෙන්තො
සාසනසම්පත්තියා ධම්මසවණෙ උස්සාහං ජනෙති. තත්ථ ධම්මාති පරියත්තිධ
ම්මා, මනසානුපෙක්ඛිතාති ඉධ සීලං කථිතං ඉධ සමාධි ඉධ පඤ්ඤා එත්තකා
එත්ථ අනුසන්ධියොති ආදිනා නයෙන මනසා අනුපෙක්ඛිතා, දිට්ඨියා සුප්පටිවි
ද්ධාති නිජ්ඣානක්ඛන්තිභූතාය ඤාතපරිඤ්ඤාසඞ්ඛාතාය වා දිට්ඨියා තත්ථ තත්ථ
වුත්තරූපාරූපධම්මෙ ඉති රූපං එත්තකං රූපන්ති ආදිනා සුට්ඨු වවත්ථපෙත්වා
[illegible]ධා, සකලෙන වචනෙනාති පුබ්බෙ තීහි පදෙහි විසුං විසුං යොජිතත්තා

වුත්තං, අසප්පුරිසභූමින්ති අකතඤ්ඤුතං, "ඉධෙකච්චො පාපභික්ඛු තථාගතප්පවෙදිතං ධම්මවිනයං පරියාපුණිත්වා අත්තනො දහතී"ති එවං වුත්තං අනරියවොහාරවත්තං, සා එව අනරියවොහාරවත්තා අසද්ධම්මා, නනුච ආනන්දත්ථෙරස්ස ඉදමෙතං වචනන්ති අධිමානස්ස මහාකස්සපත්ථෙරාදීනඤ්ච තදසංකර අභාවතො සප්පුරිසභූමිසමතික්කමාදිවචනං නිරත්ථකන්ති? න ඉදමෙවං, "එවමෙම සුත"න්ති වදන්තෙන අ●මපි අත්ථො විභාවිතො, දස්සනතො කාචි පන දෙවතා පරිත්තා පෙක්ඛිතාව චවනුසි, එදිසී චොදනා අනවකාසා වාති වදන්ති, තස්මිං කිර ඛණෙ එකච්චානං දෙවතානං එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි "භගවා ච පරිනිබ්බුතො, අයඤ්ච ආයස්මා දෙසනාකුසලො ඉදානි ධම්මං දෙසෙති සක්‍යකුලප්පසුතො තථාගතස්ස භාතා චූළපිතුපුත්තො, කිං නුඛො සයං සච්ඡිකතං ධම්මං දෙසෙති උදාහු භගවතො එව වචනං යථාසුත"න්ති, එවං තදාසඞ්කිතබ්බාකාරතො අසප්පුරිසභූමිසමොක්කමාදිතො අභික්කමාදි විභාවිත'න්ති, අත්තනො අදහන්තොති එවමෙතන්ති අප්පෙන්තො, අපෙසතීති දසෙසති, දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙසු යථාරහං සත්තෙ නෙතීති=නෙත්ති, ධම්මො ●ච නෙත්ති=ධම්මනෙත්ති, දළ්හතරා තිවිධා විචිකිච්ඡා කඞ්ඛා, නාතිසම්පන්නා මතිභෙදමත්තං විමති, අසංසයං විනාසෙතීති භගවතා භාසිතත්තා සම්මුඛා චස්ස ●ගහිතත්තා බලිපදුරුත්තාදි ගහණදොසාභාවතො ච එත්ථ ච වචනච්චය මාහ, අත්ථසො අත්ථයොජනා ආකාරාදිඅත්ථෙසු ගහිතවිසෙසමෙව එවංසද්දං ගහෙත්වා දස්සිතා, තතොපරං ච තස්ස ආකාරත්ථමෙව එවංසද්දං ගහෙත්වා විභාවිතා, පච්ඡිමා පන තිසෙසාපි ආදිසු යථාක්කමං ආකාරත්ථං නිදස්සනත්ථං අවධාරණත්ථඤ්ච එවංසද්දං ගහෙත්වා යොජිතානි දට්ඨබ්බං.

එකසද්දො අඤ්ඤසෙට්ඨඅසහායසංඛාදිසු දිස්සති, තථාහෙස "සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති එත්ථෙකෙ අභිවදන්තී"ති ආදිසු අඤ්ඤත්ථෙ දිස්සති, "චෙතසො එකොදිභාව"න්ති ආදිසු සෙට්ඨෙ, "එකො වූපකට්ඨො"ති ආදිසු අසහායෙ, "එකොව ඛො භික්ඛවෙ ඛණො ච සමයො ච බ්‍රහ්මචරියවාසායා"ති ආදිසු සංඛායං, ඉධාපි සංඛායන්ති දස්සෙන්තො ආහ එකන්ති ගණනපරිච්ඡෙදනිද්දෙසොති, කාලඤ්ච සමයඤ්චාති යුත්තකාලඤ්ච පච්චයසාමග්ගිඤ්ච, ඛණොති ඔකාසො, තථාගතුප්පාදාදිකො හි මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස ඔකාසො තප්පච්චයපටිලාභහෙතුත්තා ඛණො එවච සමයො, යො ඛණොති ච සමයොති ච වුච්චති, සො එකො එවාති හි අත්ථො, මහාසමයොති මහාසමූහො, සමයොපි ඛොති සික්ඛාපදපූරණස්ස හෙතුපි සමයප්පවාදකෙ දිට්ඨිප්පවාදකෙ තත්ථ හි නිසින්නා තිත්ථියා අත්තනො සමයං වදන්තීති, අත්ථාභිසමයාති හිතපටිපත්තිලාභො අභිසමෙතබ්බො අභිසමයො අත්ථො අභිසමයත්ථොති පීළනාදීනි අභිසමෙතබ්බභාවෙන එකීභාවං උපනෙත්වා වුත්තානි, අභිසමයස්ස වා පටිවෙධස්ස විසයභූතො අත්ථො අභිසමයත්ථොති තානෙව තථා එකත්තෙන වුත්තානි, තත්ථ පීළනං දුක්ඛසච්චස්ස, තංසමඞ්ගිනො හිංසනං අවිප්ඵාරිකතාකරණං සන්තාපො, දුක්ඛදුක්ඛතාදිවසෙන සන්තප්පනං පරිදහනං, තත්ථ සහකාරිකාරණසන්නිජ්ඣං සමෙති සමවෙතීති=සමයො, සමවායො. සමෙති සමාගච්ඡති එත්ථ මග්ගබ්‍රහ්මචරියං තදාධාරපුග්ගලෙහීති=සමයො, ඛණො. සමෙන්ති එත්ථ එතෙන වා සංගච්ඡන්ති සත්තා සභාවධම්මා සහජාතාදීහි උප්පාදාදීහි වාති=සමයො, කාලො. ධම්මප්පවත්තිමත්තතාය අත්ථතො අභූතොපි හි කාලො ධම්ම

පවත්තියා අධිකරණං කරණං විය ච පරිකප්පනාමත්තසිද්ධෙන රූපෙන වොහරී
යතීති සමයො, සමං සහ වා අවයවානං අයනං පවත්ති අවට්ඨානන්ති=සමයො සමූ
හො. යථා සමුදයොති, අවයවසහාවට්ඨානමෙව හි සමූහොති. අවසෙසපච්චයා
නං සමාගමෙ එති ඵලං එතස්මා උප්පජ්ජති පවත්තති චාති=සමයො හෙතු. යථා
සමුදයොති, සමෙති සංයොජනභාවතො සම්බන්ධො එති අත්තනො විසයෙ පව
ත්තති දළ්හගහණභාවතො වා සංයුත්තා අයන්ති පවත්තන්ති සත්තා යථාභිනි
වෙසං එතෙනාති=සමයො, දිට්ඨි. දිට්ඨිසංයොජනෙන හි සත්තා අතිවිය බජ්ඣ
න්තීති, සමිති සංගති සමොධානන්ති සමයො පටිල…ො. සමුස්සයානං සමවාය
නං අපගමොති=සමයො පහානං. අභිමුඛං ඤාණෙන සම්මා එතබ්බො අභිසමෙ
තබ්බොති=අභිසමයො ධම්මානං අවිපරීත සභාවො, අභිමුඛභාවෙන සම්මා එති
ගච්ඡති බුජ්ඣතීති=අභිසමයො, ධම්මානං අවිපරීතසභාවාවබොධො, එවං තස්මිං
තස්මිං අත්ථෙ සමයසද්දස්ස පවත්ති වෙදි…බ්බා, සමයසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරෙ අභිසම
යසද්දස්ස උදාහරණං වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං. අයං…ති සමයසද්දස්ස, කාලො
අත්ථො සමවායාදීනං අත්ථානං ඉධ අසම්භවතො, දෙසකපරිසා විය සුත්තස්ස
සනිදානභාවෙ කාලස්ස අපදිසිතබ්බතො ච, කස්මා පනෙත්ථ අනියාමිතවසෙනෙ
ව කාලො නිද්දිට්ඨො න උතුසංවච්ඡරාදිවසෙන නිය…මිතොති ආහ තත්ථ කිඤ්චා
පීති ආදි, උතුසංවච්ඡරාදිවසෙන නියමං අකත්වා සම…සද්දස්ස වචනෙ අයම්පි
ගුණො ලද්ධො හොතීති දස්සෙන්තො යෙ වා පන ඉමෙ…ති ආදිමාහ, සාමඤ්ඤජො
දනා විසෙසෙ අවතිට්ඨතීති. තත්ථ දිට්ඨධම්මසුඛවිහාර…සමයො දෙවසිකං ඣාන
සමාපත්තීහි වීතික්කමනකාලෙ විසෙසතො සත්තසත්ත…ාහානි පකාසති, දසසහ
ස්සිලොකධාතු පකම්පනඔභාස පාතුභාවාදීහි පාකටා, …යථා වුත්තභෙදෙසු එව
සමයෙසු එකදෙසප්පකාසනන්තරෙහි සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙ…තුං යොචායන්ති ආදි
මාහ, තථාහි ඤාණකිච්චසමයො අත්තහිතපටිපත්තිසමයො…ා ච අභිසම්බොධිසම්බ
න්ධො. තත්ථාති අභිධම්මවිනයෙසු, තථාති භුම්මකරණෙහි …අධිකරණත්ථො ආධා
රත්ථො, භාවො නාම කිරියා, කිරියාය කිරියන්තරලක්ඛණභා…වෙන භාවලක්ඛ
ණං තත්ථ යථා කාලො සභාව ධම්මපරිච්ඡින්නො සයංපරමත්ථතො… අවිජ්ජමානො
පි ආධාරභාවෙන පඤ්ඤත්තො, තංඛණප්පවත්තානං තතො පුබ්බ…ාපරතො ච
අභාවතො පුබ්බණ්හජාතො අයන්තො ගච්ඡතීති ච ආදිසු සමූහො ච අ…වයවවිනි
මුත්තො අවිජ්ජමානොපි කප්පනාමත්තසිද්ධො, අවයවානං ආධාරභාවෙන පඤ්ඤ…
පීයතීති "රුක්ඛා සාඛාච රාසිභූතො"ති ආදිසු, එවං ඉධාපීති දස්සෙන්තො ආහ
"අධිකරණං=පෙ=ධම්මාන"න්ති, යස්මිං කාලෙ ධම්මපුඤ්ජෙ වා කාමාවචරං කුස
ලං චිත්තං උප්පන්නං හොති තස්මිං එව කාලෙ ඵස්සාදයොපි හොන්තී"ති අයං
හි තත්ථ අත්ථො, යථා "ගාවිසු දුය්හමානාසු ගතො දුද්ධාසු ආගතො"ති දොහන
කිරියාය ලක්ඛීයති, එවං ඉධාපි "යස්මිං සමයෙ"ති ච වුත්තෙ "සති"ති අයමත්ථො
විඤ්ඤායමානො එව හොති, පදත්ථස්ස සත්තාවිරහභාවතො සමයසත්තාකිරි
යාය චිත්තස්ස උප්පාදකිරියා පසත්ති, භවනකිරියා ච ලක්ඛියති ති. යස්මිං සම
යෙ යස්මිං නවමෙ ඛණෙ යස්මිං යොනිසොමනසිකාරාදි හෙතුම්හි පච්චයසමවා
යෙ වා සති කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති, තස්මිං යෙව ඛණෙ
හෙතුම්හි පච්චයසමවායෙ ච ඵස්සාදයොපි හොන්තීති උභයත්ථ සමයසද්දො
භුම්මනිද්දෙසො කතො, ලක්ඛණභාවභූතභාවයුත්තොති දස්සෙන්තො ආහ
"ඛණ=පෙ=ලක්ඛීයතී"ති, හෙතුඅත්ථො කරණත්ථො ච සම්භවතීති, "අන්නෙනවස
…ති මජ්ඣෙන වසති ඵරසුනා ඡින්දති කුද්දාලෙන ඛණතී"ති ආදිසු විය වීතික්කමං

ති සුත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මිං තං පුග්ගලං පටිපුච්ඡිත්වා විගරහිත්වා ච තං තං වත්ථුං ඔතිණ්ණකාලං අනතික්කමිත්වා තෙනෙව කාලෙන සික්ඛාපදානි පඤ්ඤපෙන්තො භගවා විහරති, සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිහෙතුඤ්ච අපෙක්ඛමානො තතියපාරාජිකාදිසු විය අච්චන්තමෙව ආරබ්භන්තො පට්ඨාය යාව දෙසනානිට්ඨානං පරහිතපටිපත්තිසංඛාතෙන කරුණාවිහාරෙන තදත්ථජොතනත්ථන්ති අච්චන්තසංයොගත්ථජොතනත්ථං උපයොගනිද්දෙසො කතො, යථාචායං [illegible]ති. පොරාණාති අට්ඨකථාචරියා, අභිලාපමත්තභෙදොති වචනම[illegible]ත විසෙසො, තෙන සුත්තවිනයෙසු විභත්තිපච්චත්තියො කතාති දස්සෙති.

ඉදානි භගවාති ඉමස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ භගවාති ගරූති ආදි, භගවාති වචනං සෙට්ඨන්ති සෙට්ඨවාචකං වචනං සෙට්ඨගුණසහචරණතො සෙට්ඨන්ති වුත්තං, අථවා වු[ච්]චතීති වචනං අත්ථො, යස්මා සො භගවාති වචනෙන වචනීයො අත්ථො සො සෙ[ට්ඨො]ති අත්ථො, භගවාති වචනමුත්තමන්ති එත්ථාපි එසෙව නයො. ගාරවයුත්තොති ගරුභාවයුත්තො, ගරුකයොගතො ගරුකරණෙ වා සාතිසයං අරහති, [ගා]රවයුත්තොව ගාරවාරහොති අත්ථො, සබ්බාපි සික්ඛාසක්කා ගරූ හොන්ති, නච [ගා]රවයුත්තා, අයං පන තාදිසො නහොති තස්මා ගරූති වත්වා ගාරවයුත්තොති වුත්තන්ති කෙනච් වුත්තො, ඉධ වත්තබ්බො විසුද්ධිමග්ගස්ස ඉමිස්සා අට්ඨකථා[ය] එකදෙසභාවතොති අධිප්පායො, ධම්මසරීරං පච්චක්ඛං කරොතීති "යො [illegible]වා ආනන්ද මයා ධම්මො ච විනයො ච දෙසිතො පඤ්ඤත්තො සො වො මමච්ච[illegible]යෙන සත්ථා"ති වචනතො ධම්මස්ස සත්ථුපරියායො විජ්ජතීති කත්වා වුත්තං, ව[illegible]ජිරසංඝාතසමානකායොති පරෙහි අභෙජ්ජසරීරත්තා, නහි භගවතො රූපක[illegible]යෙ කෙනචි සක්කා අන්තරායං කාතුන්ති දෙසනාය සම්පත්තිං නිද්දිසති, ව[illegible]ක්ඛමානස්ස සකලසුත්තස්ස එවන්ති නිදස්සනතො සාවකසම්පත්තිං නිද්දිසති[illegible], පටිසම්භිදාප්පත්තෙන පඤ්චසු ඨානෙසු භගවතො එතදග්ගෙ ඨපිතෙන [illegible]යා මහාසාවකෙන සුතං අනුස්සවිකං න පරම්පරාභතන්ති ඉමස්ස අත්ථස්ස දී[illegible]පනතො කාලසම්පත්තිං නිද්දිසති, භගවාති පදස්ස සන්නිධානෙ පයුත්තස්ස ස[illegible]යසද්දස්ස කාලස්ස බුද්ධුප්පාදපටිමණ්ඩිතභාවදීපනතො බුද්ධුප්පාදපරම[illegible] හි කාලසම්පදා, තෙනෙතං වුච්චති:-

කප්පකසායෙ කලියුගෙ බුද්ධුප්පාදො අහො මහච්ඡරියං
හුතවහමජ්ඣෙ ජාතං සමුදිතමකරන්දමරවින්දන්ති

භගවාති දෙසකසම්පත්තිං නිද්දිසති, ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තම ගරුගාරවාධිවචනභාවතො, එවං නාමකෙ නගරෙති කථම්පනෙතං නගරං එවං නාමකං ජාතන්ති වුච්චතෙ, යථා කකුධස්ස ඉසිනො නිවාසට්ඨානෙ මාපිතා නගරී කාකන්ති, මකන්දස්ස නිවාසට්ඨානෙ මාපිතා මාකන්ති, කුසුම්බස්ස නිවාසට්ඨානෙ මාපිතා කොසම්බීති වුච්චති, එවං සවත්ථස්ස ඉසිනො නිවාසට්ඨානෙ මාපිතා නගරී සාවත්ථීති වුච්චතීති, එවං තාව අක්ඛරචින්තකා වදන්ති, අට්ඨකථාචරියා පන භණන්ති යංකිඤ්චි මනුස්සානං උපභොගපරිභොගං සබ්බමෙත්ථ අත්ථීති සාවත්ථී, සත්ථසමායොගෙ ච කිංභණ්ඩමත්ථීති පුච්ඡිතෙ සබ්බමත්ථීති වචනමුපාදාය සාවත්ථී.

සබ්බඤ්ඤු සබ්බූපකරණං සාවත්ථියං සමොහිතං,
තස්මා සබ්බමුපාදාය සාවත්ථීති පවුච්චති.

කොසලානං පුරං රම්මං දස්සනීයං මනොරමං,
දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තං අන්නපානසමායුතං.

වුද්ධිං වෙපුල්ලතං පත්තං ඉද්ධං ඵීතං මනොරමං,
ආළකමන්දාව දෙවානං සාවත්ථිපුරමුත්තමන්ති.

අවිසෙසෙනාති න විසෙසෙන, විහාරභාවසාමඤ්ඤෙනාති අත්ථො, "**ඉරියාපථ=පෙ=ඉරියාපථෙසූ**"ති ඉරියාපථවිහාරො දිබ්බවිහාරො බ්‍රහ්මවිහාරො අරියවිහාරොති එතෙසු චතූසු විහාරෙසු සමවිහාරදීපනන්ති සමඞ්ගිභාවපරිදීපනං, **එතන්ති** විහරතීති එතං පදං, තථා හි තං "ඉධෙකච්චො ගිහිසංසට්ඨො විහරති සහනන්දී සහසොකී"ති ආදීසු ඉරියාපථවිහාරෙ ආගතං, "යස්මිං සමයෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතී"ති ආදීසු දිබ්බවිහාරෙ, "සො මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරතී"ති ආදීසු බ්‍රහ්මවිහාරෙ, "සො ඛො අහං අග්ගිවෙස්සන තස්සායෙව කථාය පරියොසානෙ තස්මිංයෙව පුරිමස්මිං සමාධිනිමිත්තෙ අජ්ඣත්තමෙව චිත්තං සණ්ඨපෙමි සන්නිසාදෙමි එකොදිකරොමි යෙන සුදං නිච්චකප්පං විහරාමී"ති ආදීසු අරියවිහාරෙ, තත්ථ ඉරියනං කප්පනං ඉරියා කායස්ස පයොගො, තස්ස පවත්තනුපායභාවතො අනාදි ඉරියාපථො ඨානාදි එව සමඞ්ගිභාවාති කායෙන කිඤ්චි කරෙය්‍ය ගමනාදීසු අඤ්ඤතරසමඞ්ගී වා, අථවා ඉරීයති පවත්තතීති එතෙන අත්තභාවො කායවාචාකිච්චං වාති ඉරියා, තස්සා පවත්තියා උපායභාවතො පථො වාති ඉරියාපථො, ඨානාදි එව, සො ච අත්ථතො ගතිසීති ආදි ආකාරෙන පවත්තො චතුසන්තතිරූපප්පබන්ධො එව, විහරණං විහරති එතෙනාති වා=විහාරො, දිවි භවො=දිබ්බො, තත්ථ බහුලප්පවත්තියා බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජාදි දෙවලොකෙ භවොති අත්ථො, තත්ථ යො දිබ්බානුභාවො තදත්ථාය සංවත්තතීති වා=දිබ්බො, අභිඤ්ඤාභිනීහාරවසෙන මහාගතිකත්තාති දිබ්බො, දිබ්බො ච සො විහාරො චාති=දිබ්බවිහාරො, චතස්සො රූපාවචරසමාපත්තියො, අරූපසමාපත්තියොපි එත්ථෙව සංගහං ගච්ඡන්ති, බ්‍රහ්මානං වා බ්‍රහ්මනො වා විහාරා=බ්‍රහ්මවිහාරා, චතස්සො අප්පමඤ්ඤායො, අරියා අරියානං වා විහාරා=අරියවිහාරා, චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි, සො හි භගවා එකං ඉරියාපථබාධනන්ති ආදි, යදිපි භගවා එකෙනපි ඉරියාපථෙන චිරතරං කාලං අත්තභාවං පවත්තෙතුං සක්කොති, තථාපි උපාදින්නකසරීරස්ස අයං සභාවො, තං දස්සෙතුං වුත්තං "යස්මා වා භගවා යත්ථ කත්ථචි වසන්තො වෙනෙය්‍යානං ධම්මං දෙසෙන්තො නානාසමාපත්තීහි ච කාලං වීතිනාමෙන්තො වසතීති, සත්තානං අත්තනො ච විවිධහිතසුඛං හරති උපනෙති උපපාදෙති, තස්මා විවිධං හරති විහරතීති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ජෙතස්ස රාජකුමාරස්සාති එත්ථ අත්තනො පච්චත්ථිකජනං ජිනාතීති ජෙතො, ජිතසද්දෙ විය හි කත්තුසාධනො ජෙතසද්දො, අථවා රඤ්ඤා පසෙනදිකොසලෙන අත්තනො පච්චත්ථිකජනෙ ජිතෙ ජාතොති ජෙතො, රාජගහං හි ජයං ආරොපෙත්වා කුමාරො ජිතවාති වුත්තො, මඞ්ගලකම්යතාය වා තස්ස එවං නාමමෙව කතන්ති ජෙතො, මඞ්ගලකාමතාය හි ජෙය්‍යොති එතස්මිං අත්ථෙ ජෙතොති වුත්තං **විහාරෙ පණා**ති ආදිනා, **අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ**

එත්ථ සුදත්තො නාම සො ගහපති මාතාපිතූහි කතනාමවසෙන සබ්බකාමසමිද්ධතාය පන විගතමච්ඡෙරතාය කරුණාදිගුණසමඞ්ගිතාය ච නිච්චකාලං අනාථානං පිණ්ඩමදාසි, තෙන අනාථපිණ්ඩිකොති සඞ්ඛං ගතො, ආරමන්ති එත්ථ පාණිනො විසෙසෙන වා සමපජ්ජිතාහි=ආරාමො, තත්ථ පුප්ඵඵලාදි සොභාය නාතිදූරනාච්චාසන්නතාදි පඤ්චවිධසෙනාසනඞ්ගසම්පත්තියා ච තතො තතො ආගම්ම රමන්ති අභිරමන්ති අනුක්කණ්ඨිතා හුත්වා නිවසන්තීති අත්ථො, වුත්තප්පකාරාය වා සම්පත්තියා තත්ථ ගතෙපි අත්තනො අබ්භන්තරං යෙව ආනෙත්වා රමෙතීති ආරාමො, සොපි අනාථපිණ්ඩිකෙන ගහපතිනා ජෙතස්ස රාජකුමාරස්ස හත්ථතො අට්ඨාරස ගිරඤ්ඤකොටීහි සම්භාරෙන කිණිත්වා අට්ඨාරස හිරඤ්ඤකොටීහි සෙනාසනානි කාරාපෙත්වා අට්ඨාරසහිරඤ්ඤකොටීහි විහාරමහං නිට්ඨාපෙත්වා එවං චතුපඤ්ඤාස හිරඤ්ඤකොටිපරිච්චාගෙන බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසංඝස්ස නීයාදිතො තස්මා අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමො, තස්මිං විහරතීති ඉමමත්ථං නිදස්සෙති, **තත්ථාති** "එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ"ති යං වුත්තං වාක්‍යං තත්ථ, **සියාති** කස්සචි එවං පරිවිතක්කො සියා, වක්ඛමානාකාරෙන කදාචි චොදෙස්සතීති අත්ථො, අථවා **තත්ථ විහරතීති** යදි ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ විහරති න වත්තබ්බන්ති නානාඨානභූතත්තා සාවත්ථි ජෙතවනානං, එකං සමයන්ති වුත්තත්තාති අධිප්පායො, ඉදානි චොදකො තමෙව අත්තනො අධිප්පායං න හි සක්කාති ආදිනා විවරති, ඉතරො සබ්බමෙතං අවිපරීතං අත්ථං අජානන්තෙන තයා වුත්තන්ති දස්සෙන්තො **න ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බන්ති** ආදිමාහ, එත්ථ **එතන්ති** "සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ"ති එතං වචනං, **එවන්ති** "යදි තාව භගවා"ති ආදිනා භගවතො චොදිතං තං අත්ථතො එවං න ඛො පන දට්ඨබ්බං, න උභයත්ථ අපුබ්බං අචරිමං විහාරදස්සනත්ථන්ති අත්ථො, ඉදානි අත්තනා යථා අධිප්පෙතං අවිපරීතමත්ථං තස්ස ච පටිගච්චෙව වුත්තභාවං තෙන ච අපටිබද්ධතං පකාසෙන්තො "න අවොච=පෙ=ජෙතවනෙ"ති ආහ, එවම්පි ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ විහරතිච්චෙව වත්තබ්බං, න සාවත්ථියන්ති භෙදතං මනසිකත්වා වුත්තං **ගොචරගාමනිදස්සනත්ථන්ති** ආදි, අවස්සං චෙත්ථ ගොචරගාමකිත්තනං කත්තබ්බං, **තථාති** තං යථා ජෙතවනාදි කිත්තනං පබ්බජිතානුග්ගහකරණාදි අනෙකපයොජනං එවං ගහට්ඨානුග්ගහකරණාදි විවිධපයොජනන්ති දස්සෙන්තො **සාවත්ථිවචනෙනාති** ආදිමාහ, තත්ථ පච්චයග්ගහණෙන උපසඞ්කමනපයිරුපාසනානං ඔකාසදානෙන ධම්මදෙසනාය සරණෙසු සීලෙසු පතිට්ඨානෙන යථූපනිස්සයං උපරි විසෙසාධිගමෙන ච ගහට්ඨානුග්ගහකරණං උග්ගහපරිපුච්ඡනාකම්මට්ඨානානුයොගස්ස ච අනුරූපවසනට්ඨානපරිග්ගහෙනෙත්ථ පබ්බජිතානුග්ගහකරණං වෙදිතබ්බං, කරුණාය උපගමනං න භොජනලාභාදිනිමිත්තං, පඤ්ඤාය අපගමනං **නිරොධාදිනිමිත්තන්ති** උපගමනාපගමනානං නිරුපක්කිලෙසතං විභාවෙති. ධම්මිකසුඛං නාම අනවජ්ජසුඛං, දෙවානං රූපකායබහුලතාය ජනවිවිත්තතා, පචුරජනවිවිත්තං හි ඨානං දෙවා උපසඞ්කමිතබ්බං මඤ්ඤන්ති, **තදත්ථපරිනිප්ඵාදනන්ති** ලොකුත්තරනිප්ඵාදනං, බුද්ධකිච්චසම්පාදනන්ති අත්ථො, **එවමාදිනාති** ආදිසද්දෙන සාවත්ථිකිත්තනෙන රූපකායස්ස අනුග්ගහණං දස්සෙති, ජෙතවනාදිකිත්තනෙන ධම්මකායස්ස, තථා පුරිමෙන පරාධීනකිරියාකරණං, දුතියෙන අත්තාධීනකිරියාකරණං, පුරිමෙන කරුණාකිච්චං, පුරිමෙන වස්ස පරමාය අනුකම්පාය සමන්නාගමං, පච්ඡිමෙන පරමාය

උපෙක්ඛාය සමන්නාගමො, භගවා හි සබ්බසත්තෙ පරමාය අනුකම්පාය අනුකම්පති, න ච තත්ථ සිනෙහදොසානුපතිතො, පරමුපෙක්ඛකභාවතො උපෙක්ඛකො න ච පරගුත්තසුඛකරණෙ අප්පොස්සුක්කො මහාකාරුණිකභාවතො, තස්ස මහාකාරුණිකතාය ලොකනාථතා, උපෙක්ඛකතාය අත්තනාථතා, තථා හෙස බොධිසත්තභූතො මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො සකලලොකහිතාය උස්සුක්කමාපන්නො මහාභිනීහාරතො පට්ඨාය තදත්ථනිප්ඵාදනත්ථං පඤ්ඤ ඤුණසම්භාරෙ සමාදෙන්තො අපරිමිතං කාලං අනප්පකං දුක්ඛමනුභොසි, උපෙක්ඛකතාය සමාපතිතෙහි දුක්ඛෙහි විකප්පිතෙන විකප්පෙන්තස්ස යථා මහාකාරුණිකතාය සංසාරාභිමුඛතා, උපෙක්ඛතාය තතො නිබ්බෙදං, න තථා උපෙක්ඛතාය නිබ්බාණාභිමානාය අත්තානං රක්ඛකො පරෙසං තෙනස්ස අභිගමො, තථා මහාකාරුණිකතාය පරෙසං අභිංසාපනං, උපෙක්ඛකතාය සයං පරෙහි අභායනං, මහාකාරුණිකතාය පරංරක්ඛකො, න අත්තනො රක්ඛණං, උපෙක්ඛකතාය අත්තානං රක්ඛකො, න පරෙසං රක්ඛණං, තෙනස්ස අත්තහිතාය පටිපන්නාදීසු චතුත්ථපුග්ගලභාවො සිද්ධො හොති, තථා මහාකාරුණිකතාය ලොකහිතත්ථදූනවසෙන සම්පත්ති, තං පරිච්චජතො උපෙක්ඛකතා, යස්ස ච ඵලස්ස අත්තනො නිපච්චාසිංසනා එවං සමන්නාගමනතො අච්ඡරියබ්භූත ගුණසමන්නාගතස්ස මහාකාරුණිකතාය පරෙසං හිතසුඛත්ථං අතිදුක්කරකාරිතා, උපෙක්ඛකතාය තාසපි අනභාවකාරිතා, තථා මහාකාරුණිකතාය චරිමත්ත භාවෙ ජිනනානුපරමතදස්සනෙන සඤ්ඤසංවෙගො, උපෙක්ඛතාය උළාරෙසු දෙවතාසදිසභොගෙසු නිරපෙක්ඛො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමි, තථා මහාකාරුණිකතාය කිච්චං, තාය ලොකො ආපන්නොති ආදිනා කරුණාමුඛෙනෙව විපස්සනාරම්භො, උපෙක්ඛකතාය බුද්ධභූතස්ස සත්තසත්තාහානි විවෙකසුඛෙනෙව වීතිනාමනං, මහාකාරුණිකතාය බුද්ධගම්භීරතං පච්චවෙක්ඛිත්වා ධම්මදෙසනාය අප්පොස්සුක්කතං ආපජ්ජිත්වාපි මහාබ්‍රහ්මුනො අජ්ඣෙසනාපදෙසෙන ඔකාසකරණං, උපෙක්ඛතාය පඤ්චවග්ගියාදිවෙනෙය්‍යානං අනුරූපසමුදාචාරෙපි අනුඤ්ඤතභාවො, මහාකාරුණිකතාය කත්ථචි පටිඝාතාභාවෙනස්ස සබ්බත්ථ අමිත්තසඤ්ඤාභාවො, උපෙක්ඛකතාය කත්ථචිපි අනුරොධාභාවෙන සබ්බත්ථ සිනෙහසංසග්ගාභාවො; මහාකාරුණිකතාය පරෙසං පසාදනා, උපෙක්ඛකතාය පසන්නාකාරෙහි අවිකම්පනා, මහාකාරුණිකතාය ධම්මානුරාගාභාවෙන තත්ථ ආචරියමුට්ඨිඅභාවො, උපෙක්ඛකතාය සාවකානුරාගාභාවෙන පරිවාරපටිකඞ්ඛමතාභාවො, මහාකාරුණිකතාය ධම්මං දෙසෙතුං පරෙහි සංසග්ගමුපගච්ඡතොපි උපෙක්ඛකතාය ධම්මානං න තත්ථ අභිරති, මහාකාරුණිකතාය වාමාදීනං ආසන්නට්ඨානෙව සතොපි උපෙක්ඛකතාය අඤ්ඤට්ඨානෙ එව හි හරණං, තෙන වුත්තං "සුසිමෙනස්ස පරමාය අනුකම්පාය සමන්නාගමං දීපෙතී"ති, **කාලඤ්ඤූති පදං දෙසකාලපරිදීපනන්ති** යෙ දෙසකාලා ඉධ විහරණකිරියාවිසෙසනභාවෙ න වුත්තා තෙසං පරිදීපනන්ති දස්සෙන්තො **කං හි යං සමයං**=පෙ=**දීපෙතී** ති ආහ, තං සන්ධායාති වුත්තස්ස අත්ථස්ස පටිනිද්දෙසො, තස්මා ඉධ කාලස්ස දෙසස්ස වා පටිනිද්දෙසො භවිතුමරහති, අනඤ්ඤස්ස; අයං තාව තත්‍රසද්දස්ස පටිනිද්දෙසභාවෙ අත්ථවිභාවනා, යස්මා ච න ඊදිසෙසු ඨානෙසු තත්‍රසද්දො ධම්මදෙසනා විසිට්ඨං දෙසං කාලඤ්ච විභාවෙති, තස්මා වුත්තං **භාසිතබ්බයුත්තෙ වා දෙසකාලෙ**

දීපෙතීති, තෙන "තත්‍ර"ති යත්‍ර භගවා ධම්මදෙසනත්ථං භික්ඛූ ආලපති ආභාසති තාදිසෙ දෙසකාලෙ වාති අත්ථො, **තායි** ති ආදිනා තමෙව සමත්ථෙති, නනු ච යත්ථ ඨිතො භගවා "අකාලො ඛො තාවා"ති ආදිනා බාහිරස්ස ධම්මදෙසනං පටික්ඛිපි, තත්ථෙව අනන්තරවීථියං ඨිතො තස්ස ධම්මං දෙසෙතීති? සච්චමෙතං, අදෙසෙතබ්බකාලෙ අදෙසනාය ඉදං උදාහරණං, තෙනෙවාහ **අකාලො ඛො තාවා**ති, යං පන තත්ථ වුත්තං "අන්තරඝරං පවිට්ඨම්හා"ති, තංහි තස්ස අකාලභාවසෙසව පරියායෙන දස්සනත්ථං වුත්තං, තස්ස හි තදා අද්ධානපරිස්සමෙන රූපෙ කාලෙ අකම්මඤ්ඤතා අහොසි බලවතීති, වෙගෙන නාමකායෙන තදුභයස්ස අවූපසමං ආගමෙන්තො පපඤ්චපරිහාරත්ථං ච පරියායෙන පටික්ඛිපි, අදෙසෙතබ්බදෙසනාය ඉදං උදාහරණං, තෙනෙවාහ "අථඛො භගවා මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි, විහාරපච්ඡායං පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි" එවමාදි, තං ඉධ ආදිසද්දෙන සංගහිතං. "අථඛො භික්ඛවෙ බාලො ඉධ පුබ්බෙ පසාදෙ ඉධ පුබ්බානි කම්මානි කරිත්වා"ති ආදිසු පදපූරණමත්තෙ ඛො සද්දො, "අගාරවො ඛො විහරති අප්පතිස්සො"ති ආදිසු අවධාරණෙ, "කිත්තාවතා නුඛො ආවුසො සත්ථු පවිවිත්තස්ස විහරතො සාවකා විවෙකං නානුසික්ඛන්තී"ති ආදිසු ආකාරත්ථෙ, වාක්‍යාරම්භෙති අත්ථො; තත්ථ පදපූරණෙන වචනාලඞ්කාරමත්තං කතං හොති, ආකාරත්ථෙන වාක්‍යස්ස පාඨපඤ්ඤපනමත්තං, අවධාරණත්ථෙන පන නියමදස්සනං, තස්මිං ආමන්තෙසි එවාති ආමන්තනානියමො දස්සිතො හොති, **භගවාති ලොකගරුදීපනන්ති** කස්මා වුත්තං? නනු පුබ්බෙපි භගවාති සද්දස්ස අත්ථො වුත්තොති? යදිපි වුත්තො තමපනස්ස යථාවුත්තෙ ඨානෙ විහරණකිරියාය කත්තුවිසෙසදස්සනත්ථං කතං, න ආමන්තනකිරියාය, ඉධ පන ආමන්තනකිරියාය, තස්මා තදත්ථං පුන භගවාති වුත්තන්ති, තස්සත්ථං දස්සෙතුං "භගවාති ලොකගරුදීපන"න්ති ආහ, තෙන ලොකගරුභාවතො තදනුරූපං පටිපත්තිං පත්ථෙන්තො අත්තනො සන්තිකං උපගතානං භික්ඛූනං අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙතුං තෙ ආමන්තෙසීති දස්සෙති, **කථාසවණයුත්තපුග්ගලවචනන්ති** වක්ඛමානාය චිත්තපරියායදෙසනාය සවණයොග්ගපුග්ගලවචනං, චතුසු පරිසාසු භික්ඛූ එව හි එදිසානං දෙසනානං විසෙසභාජනභූතා ඉති සාතිසයං සාසනං සම්පටිග්ගහණභාවදස්සනත්ථං ඉධ භික්ඛුග්ගහණන්ති දස්සෙත්වා ඉදානි සද්දිප්පත්තං දස්සෙතුං **අපිචා**ති ආදිමාහ, තත්ථ **භික්ඛකොති භික්ඛූ**ති භික්ඛණධම්මතාය භික්ඛූති අත්ථො, **භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතො**ති බුද්ධාදීහි අජ්ඣුපගතං භික්ඛාචරියං උඤ්ඡාචරියං අජ්ඣුපගතත්තා අනුට්ඨිතත්තා භික්ඛු, යො හි අප්පං වා මහන්තං වා භොගක්ඛන්ධං පහාය අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො, සො කසිගොරක්ඛාදි ජීවිකප්පනං හිත්වා ලිඞ්ගසම්පටිච්ඡන්නෙනව භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතත්තා භික්ඛු, පරපටිබද්ධජීවිකත්තා වා; විහාරමජ්ඣෙ කාජභත්තං භුඤ්ජමානොපි භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතොති භික්ඛු, පිණ්ඩියාලොපභොජනං නිස්සාය පබ්බජ්ජාය උස්සාහජාතත්තා වා භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතොති භික්ඛූති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බොති ආදිනා නයෙන වා, භින්නභින්නපටධරොති භික්ඛු, භින්දති පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙති භික්ඛු, භින්නත්තා පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං භික්ඛූති ආදිනා විභඞ්ගෙ ආගතනයෙන වා ඤාතබ්බො; **ඤාපෙතීති** අවබොධෙති, පටිවෙධෙතීති අත්ථො, **භික්ඛණසීලතාති** භික්ඛණෙන ජීවනසීලතා, න කසිවණි

ජාදිනා ජීවනසීලතා, **භික්ඛනධම්මතා**ති උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්තීති එවං **වුත්ත** භික්ඛනසභාවතා, න යාචනා කොහඤ්ඤසභාවා; **භික්ඛනෙ සාධුකාරිතා**ති "උත්තිට්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍ය"ති වචනං අනුස්සරිත්වා තත්ථ අප්පමජ්ජනා, අථවා සීලන්තනාම පකතිසභාවො, ඉධ පන තථාවිධානං ධම්මොති වුත්තං, **සාධුකාරිතා**ති සක්කච්චකාරිතා ආදරකිරියා; **හීනාධිකජනසෙවිතන්ති** යෙ භික්ඛුභාවෙ ඨිතාපි ජාතිමදාදිවසෙන උද්ධතා උන්නළා, යෙ ච ගිහිභාවෙ පරෙසං අධිකභාවම්පි අනුපගතත්තා භික්ඛාචරියපරමකාමං ච මඤ්ඤන්ති තෙසඤ්ච උභයෙසම්පි යථාක්කමං භික්ඛූති වචනෙන හීනජනෙහි දලිද්දෙහි පරමකාම සඤ්ඤිතං පනෙතෙහි පරකුලෙසු භික්ඛාචරියාය ජීවිකං කප්පෙන්තෙහි සෙවිතං **වුත්තිං** පකාසෙන්තො උද්ධතභාවනිග්ගහං කරොති, අධිකජනෙහි උළාරභොගඛත්තියකුලාදිපබ්බජිතෙහි බුද්ධාදීහි ආජීවනිසොධනත්ථං ථොමිතං වුත්තිං පකාසෙන්තො දීනභාවනිග්ගහං කරොතීති යොජෙතබ්බං; යස්මා භික්ඛවොති වචනං ආමන්තනභාවතො අභිමුඛීකරණම්පි කරණතො සාත්ථිතියතො ච සුස්සූසජනනං සක්කච්චසවණං මනසිකාරනියොජනං ච හොති, තස්මා තදත්ථං දස්සෙන්තො **භික්ඛවොති ඉමිනා**ති ආදිමාහ, තත්ථ **සාධුකං සවණමනසිකාරෙපී**ති සාධුකසවණෙ සාධුකමනසිකාරෙ ච කත්තබ්බපවත්තියා සවණාදයො සාධුකං පවත්තිතා හොන්තීති; අද්ධා ඉමාය සම්පත්තියා සකලසාසනසම්පත්තිභාජනගතා භවිස්සන්තීති ආදරගාරවයොගෙන ගාථාදිසු අපරිභවාදිනා වුත්තෙනහි "පඤ්චහි භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්නාගතො සුණන්තොපි සද්ධම්මං භබ්බො නියාමං ඔක්කමිතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මත්තං, කතමෙහි පඤ්චහි? කථං න පරිභොති කථිතං න පරිභොති අත්තානං න පරිභොති අවික්ඛිත්තචිත්තො ධම්මං සුණාති, යොනිසො මනසිකරොති, ඉමෙහි ඛො භික්ඛවෙ පඤ්චහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො සුණන්තොපි සද්ධම්මං භබ්බො නියාමං ඔක්කමිතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මත්ත"න්ති, තෙනෙවාහ **සාධුකං සවණමනසිකාරායත්තා හි සාසනසම්පත්තී**ති, පුබ්බෙ සබ්බපරිසසාධාරණතොපි භගවතො ධම්මදෙසනාය "ජෙට්ඨ සෙට්ඨා"ති ආදිනා භික්ඛූනං එවං ආමන්තනෙ කාරණං දස්සෙත්වා ඉදානි භික්ඛූ ආමන්තෙත්වාව ධම්මදෙසනාය පයොජනං දස්සෙතුං **කිමත්ථං පන භගවා**ති චොදනං සමුට්ඨාපෙති, තත්ථ **අඤ්ඤං විචින්තෙන්තා**ති අඤ්ඤවිහිතා, **වික්ඛිත්තචිත්තා**ති අසමාහිතචිත්තා, **ධම්මං පච්චවෙක්ඛන්තා**ති යෙ තතො පරං දිවසෙසු වා සුතධම්මං සහිපටිමනසා පච්චවෙක්ඛන්තා, භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ධම්මෙ **දෙසි**යමානෙ ආදිතො පට්ඨාය දෙසනං සල්ලක්ඛෙතුං සක්කොන්තීති ඉමමත්ථං බ්‍යතිරෙකමුඛෙන දස්සෙතුං **තෙ අනාමන්තෙත්වා**තිපි ආදි වුත්තං, **භික්ඛ**වොති එත්ථ සන්ධිවසෙන ඉකාරලොපො දට්ඨබ්බො, භික්ඛවො ඉති අයං හි ඉතිසද්දො හෙතුපරිසමාපනාදිඅත්ථපදත්ථවිපරියායපකාරාවධාරණනිදස්සනාදි **අනෙකත්ථප්පභෙදො**, තථා හෙස "රුප්පතීති ඛො භික්ඛවෙ තස්මා රූපන්ති වුච්චතී"ති ආදිසු හෙත්වත්ථෙ දිස්සති, "තස්මාතිහ භික්ඛවෙ ධම්මදායාදා භවථ මා ආමිසදායාදා, අත්ථි මෙ තුම්හෙසු අනුකම්පා කින්ති මෙ සාවකා ධම්මදායාදා භවෙය්‍යුං නො ආමිසදායාදා"ති ආදිසු පරිසමාපනෙ, "ඉති එවරූපා නච්චගීත වාදිත විසූකදස්සනා පටිවිරතො"ති ආදිසු ආදි අත්ථෙ, "මාගණ්ඩියොති තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සඞ්ඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති වොහාරො නාමං නාමකම්මං නාමධෙය්‍යං නිරුත්ති බ්‍යඤ්ජනං අභිලාපො"ති ආදිසු පදත්ථවිපරියායෙ, "ඉති ඛො භික්ඛවෙ සප්පටිභයො

බාලො අප්පටිභයො පණ්ඩිතො, ස උපද්දවො බාලො අනුපද්දවො පණ්ඩිතො, ස උපසග්ගො බාලො අනුපසග්ගො පණ්ඩිතො"ති ආදීසු පකාරෙ, "අත්ථි ඉදප්පච්චයා ජරාමරණන්ති ඉති පුට්ඨෙන සතා ආනන්ද අත්ථීතිස්ස වචනීයං, කිං පච්චයා ජරාමරණන්ති ඉති චෙ වදෙය්‍ය ජාතිපච්චයා ජරාමරණං ඉච්චස්ස වචනීය"න්ති ආදීසු අවධාරණෙ, "අත්ථීති ඛො කච්චාන අයමෙකො අන්තො, නත්ථීති ඛො කච්චාන අයං දුතියො අන්තො"ති ආදීසු නිදස්සනෙ, ඉධාපි නිදස්සනෙ; එවං දට්ඨබ්බො. භික්ඛවොති හි ආමන්තිතාකාරො, තමෙස ඉතිසද්දො නිදස්සෙති, භික්ඛවොති ආමන්තෙසීති ඉමිනා නයෙන භණතීති ආදීසුපි යථාරහං ඉතිසද්දස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො. පුබ්බෙ "භගවා ආමන්තෙසී"ති වුත්තත්තා භගවතො පච්චස්සොසුන්ති ඉධ භගවතොති සාමිවචනං, ආමන්තනමෙව සම්බන්ධී අනන්තරං අපෙක්ඛතීති ඉමිනා අධිප්පායෙන භගවතො ආමන්තනං පති අස්සොසුන්ති වුත්තං, භගවතොති පන ඉදං පටිස්සවසම්බන්ධෙන සම්පදානවචනං, යථා "දෙවදත්තාය පටිස්සුණොතී"ති, යං නිදානං භාසිතන්ති සම්බන්ධො. ඉමස්ස සුත්තස්ස සුඛාවගාහණත්ථන්ති කමලකුවලයුජ්ජලවිමලසාධුරසසලිලාය පොක්ඛරණියා සුඛාවතරණත්ථං නිම්මලසිලාතලරචනාවිලාසසොපානං විප්පකිණ්ණමුත්තාදලසදිසවාලුකාපුණ්ණපණ්ඩරභූමිභාගං තිත්ථං විය සුවිභත්තං, භිත්තිවිචිත්‍රවෙදිකාපරික්ඛිත්තස්ස නක්ඛත්තපථං ඵුසිතුකාමතාය විය පටිවිජම්භිතසමුස්සයස්ස පාසාදවරස්ස සුඛාරොහණත්ථං දන්තමයසණ්හමුදුඵලකකඤ්චනලතාවිනද්ධමණිගුණප්පභාය සමුජ්ජලන්තසොපානං විය සුවණ්ණවලයනූපුරාදිසංඝට්ටනසද්දසම්මිස්සකථිතහසිතමධුරස්සරස්ස ගෙහජනවිචරිතස්ස උළාරඉස්සරියවිභවසොභිතස්ස මහානගරස්ස සුඛප්පවෙසනත්ථං සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාපවාළාදිවිජ්ජොතිතසුප්පතිට්ඨිතවිසාලද්වාරබාහං මහාද්වාරං විය ච අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නස්ස බුද්ධානං දෙසනාඤාණගම්භීරභාවසංසූචකස්ස ඉමස්ස සුත්තස්ස සුඛාවගාහණත්ථං වුත්තං, එත්ථ පාළිමත්තං පන ධම්මවිනයසඞ්ගහෙ කරියමානෙ නිදානවචනං නනු භගවතො භාසිතවචනස්සෙව සඞ්ගහො කාතබ්බොති? වුච්චති, දෙසනාය ඨිතිඅසම්මොසසද්ධෙය්‍යභාවසම්පාදනත්ථං කාලදෙසකනිමිත්තපරිසාපදෙසෙහි උපනිබන්ධිත්වා ඨපිතා හි දෙසනා චිරට්ඨිතිකා හොතීති, අසම්මොසධම්මා සද්ධෙය්‍යා ච දෙසකාලකත්තුසොතුනිමිත්තෙහි උපනිබද්ධා විය වොහාරවිනිච්ඡයො, තෙනෙව ච ආයස්මතා මහාකස්සපෙන "චිත්තපරියාදානසුත්තං ආවුසො ආනන්ද කත්ථ භාසිත"න්ති ආදිනා දෙසනාපුච්ඡාසු කතාසු විස්සජ්ජනං කරොන්තෙන ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන "එවමෙමසුත"න්ති ආදිනා ඉමස්ස සුත්තස්ස නිදානං භාසිතං, අපිච සත්ථුසම්පත්තිප්පකාසනත්ථං නිදානවචනං, තථාගතස්ස හි භගවතො පුබ්බචරණානුගතත්ථාභාවතො සම්මාසම්බුද්ධභාවසිද්ධි, නහි සම්මාසම්බුද්ධස්ස පුබ්බචරණාදීහි අත්ථො අත්ථි, සම්පන්නි පටිහතඤාණචාරතාය එකප්පමාණතාය ච ඤෙය්‍යධම්මෙසු, තථා ආචරියමුට්ඨිධම්මමච්ඡරියසාසනසාවණානුරාගාභාවතො ඛීණාසවභාවසිද්ධි, නහි සබ්බසො ඛීණභවස්ස හෙතු සමත්ථවත්තීති සුවිසුද්ධිපරානුග්ගහත්ථං වුත්තං, එවං දෙසකසංකිලෙසභූතානං දිට්ඨිසීලසම්පදාදූපකානං අවිජ්ජාතණ්හානං අච්චන්තාභාවසංසූචකානි ඤාණසම්පදාහි පච්චිත්තකෙහි ච සම්බුද්ධවිසුද්ධිභාවෙහි වෙසාරජ්ජචයසිද්ධි, තතො ච අන්තරායිකනීයානිකධම්මෙසු සම්මොහාභාවසිද්ධි, තතො පච්ඡිමවෙසාරජ්ජචයසිද්ධීති භගවතො චතුවෙසාරජ්ජසමන්නාගමො, අත්තහිතපරහිතපටිපත්ති ච නිදානවචනෙන පකාසිතා

හොති. තත්ථ සම්පන්නපරිසාය අජ්ඣාසයානුරූපං ඨානුප්පත්තිකපටිභානේන ධම්මදෙසනාදීපනතො, ඉධ පන රූපාරූපකානං පුග්ගලානං අජ්ඣාසයානුරූපං ඨානුප්පත්තිකපටිභානෙන ධම්මදෙසනාදීපනතොති යොජෙතබ්බං, තෙන වුත්තං "සම්පත්තිප්පකාසනත්ථං නිදානවචන"න්ති. තථා සාසනසම්පත්තිප්පකාසනත්ථං නිදානවචනං ඤාණකරුණාපරිග්ගහිතසබ්බකිරියස්ස හි භගවතො නත්ථි නිරත්ථිකා පටිපත්ති අත්තහිතා වා, තස්මා පරෙසං එවමත්ථාය පවත්තසබ්බකිරියස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සකලම්පි කායවචීමනොකම්මං යථාපවත්තං වුච්චමානං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං සත්තානං අනුසාසනට්ඨෙන සාසනං න කප්පරචනා, තයිදං සත්ථුචරිතකාලදෙසකපරිසාදෙසෙහි සද්ධිං තත්ථ තත්ථ නිදානවචනෙහි යථාරහං පකාසීයති.

ඉධ "රූපගරුකානං පුග්ගලාන"න්ති ආදි සබ්බං පුරිමසදිසමෙව, තෙන වුත්තං "සාසනසම්පත්තිප්පකාසනත්ථං නිදානවචන"න්ති, අපිච සත්ථුනො පමාණභාවප්පකාසනෙන ඊවනෙන සාසනප්පමාණභාවදස්සනත්ථං නිදානවචනං, තඤ්ච දෙසපමාණභාවදස්සනත්ථං හෙට්ඨා වුත්තනයානුසාරෙන "භගවා"ති ච ඉමිනා පදෙන විභාවිතන්ති වෙදිතබ්බං. භගවාති හි තථාගතස්ස රාගදොසමොහාදි සබ්බකිලෙසමලදුච්චරිතාදිදොසප්පහානදීපනෙන අනඤ්ඤසාධාරණසුපරිසුද්ධඤාණකරුණාදිගුණවිසෙසයොගපරිදීපනෙන තතො එව සබ්බසත්තුත්තමභාවදීපනෙන අයමත්ථො සබ්බථා පකාසිතො හොතීති ඉදමෙත්ථ නිදානවචනප්පයොජනස්ස මුඛමත්තනිදස්සනං. **නික්ඛිත්තස්සාති** දෙසිතස්ස, දෙසනා හි දෙසෙතබ්බස්ස සීලාදිඅත්ථස්ස වෙනෙය්‍යසන්තානෙසු නික්ඛිපනතො නික්ඛෙපොති වුච්චති, **සුත්තනික්ඛෙපං විචාරෙත්වා වුච්චමානාති** ලොකසමඤ්ඤාමත්තසිද්ධං සත්තසන්තානං සන්ධායාහ.

අහන්ති අත්තානං වදති, න බාහිරකපරිකප්පිතං අහඞ්කාරවිසයං, අහඞ්කාරස්ස බොධිමූලෙයෙව සමුච්ඡින්නත්තා, ලොකසමඤ්ඤං අනතික්කමන්තෙනෙව හි බුද්ධානං ලොකියෙ විසයෙ දෙසනාපවත්ති, **භික්ඛවෙති** ආලපනකරණං හෙට්ඨා වුත්තමෙව, **අඤ්ඤන්ති** අපෙක්ඛාසිද්ධත්තා අඤ්ඤත්ථස්ස ඉදානි වත්තබ්බ ඉත්ථිරූපතො අඤ්ඤන්ති ආහ, **එකරූපම්පීති** එකං වණ්ණායතනං, සමං විසමං යථාවතො අනුපස්සතීති=සමනුපස්සනා; ඤාණං, සංකිලිස්සනවසෙන අනුපස්සතීති=[illegible]නුපස්සනා, දිට්ඨි; **නො නිච්චතොති** එත්ථ ඉතිසද්දො ආදිඅත්ථො, එවමාදිකොති අත්ථො; තෙන "දුක්ඛතො ච සමනුපස්සතී"ති එවමාදිකං සඞ්ගණ්හාති, **ඔලොකෙන්තාපීති** දෙවමනුස්සවිමානකප්පරුක්ඛමණිකනකාදිගතානි රූපානි අනවසෙසසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන ඔලොකෙන්තොපි, සාමඤ්ඤම්බමෙතං හි යංසද්දො, එකරූ[illegible]පීති රූපස්ස අතිකන්තතා රූපවිසයො ඉච්ඡිතොති තං **රූපන්ති** වුත්තං, ත[illegible]සසද්දො පරියාසිතබ්බචිත්තසන්තානවිසයොති **රූපගරුකස්සාති** විසෙසිත ගහණං, "ඛෙපන"න්ති ච අධිප්පෙතං, පරියාදනඤ්ච උප්පත්තිනිවාරණන්ති ආහ **චතුභූමිකකුසලචිත්තන්ති**, තං හි රූපං තාදිසස්ස පරිත්තකුසලස්සාපි උප්පත්තිං නිවාරෙති, කිමඞ්ග පන මහග්ගතඅනුත්තරචිත්තස්සාති, ලොකුත්තරකුසලචිත්තස්සපි උප්පත්තියා නිවාරණං හොතු, සමත්ත ලොකියකුසලුප්පත්තියා නිවාරණෙත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති **චතුභූමකකුසලචිත්තං පරියාදියිත්වාති** වුත්තං, නනු කාමගුණස්සාදපසුතස්ස පුරිසස්ස දානාදිවසෙන සවිප්ඵාරිකා කුසලුප්පත්ති සම්භවති, **ගණ්හිත්වා ඛෙපෙත්වාති** අත්තානං අනුසා

දෙත්වා පවත්තමානස්ස අකුසලචිත්තස්ස පච්චයො හොති, පවත්ති නිවාරණෙන මුට්ඨිගතං විය ගහෙත්වා අනුප්පාදනිරොධෙන ඛෙපෙත්වා **තිට්ඨති,** තාව මහති ලොකසන්නිවාසෙ තස්ස **පරියාදියට්ඨානං** අවිච්ඡෙදතො ලබ්භතීති ආහ **තිට්ඨතීති,** යථා "පබ්බතා තිට්ඨන්ති නජ්ජො සන්දන්තී"ති. තෙනාහ "ඉධඤ්ඤස පිවන්තී"ති ආදි, **යථාසිද්ධන්ති** සන්ධිවසෙන ආකාරස්ස **රස්සත්තං** යකාරාගමො චාති ආහ **යථා ඉදන්ති, ඉත්ථියා රූපන්ති ඉත්ථි** සරීරගතං තප්පටිබද්ධං ච රූපාරම්මණං, පරම**ත්ථස්ස** නිරූපතො පඨමසාධාරණතො **සද්දස්ස** සද්දලක්ඛණානි විභාවෙතබ්බානි, පච්ඡා අසාධාරණතොති; තානි පාලිවසෙන "විභාවෙතබ්බානීති බො=පෙ=වෙදිතබ්බ"න්ති ආහ, තත්ථ **රූපතීති** සීතාදිවිරොධිප්පච්චයෙහි විකාරං ආපාදියති විපච්චතීති වා අත්ථො, විකාරප්පත්ති ච විරොධිප්පච්චයසන්නිවාසෙ විසදිසමන්ති විභූතතරා, කුතො පනායං විසෙසොති චෙ, **සීතෙනාති** ආදි වචනතො එවං ච කත්වා වෙදනාදිසු අනවසෙස රූපසමඤ්ඤා, **සාමඤ්ඤලක්ඛණන්ති** සබ්බරූපධම්මසාධාරණරුප්පනං, ඉදන්ති අඤ්ඤුද්ධාරනයෙන රූපසද්දං සංවණ්ණෙන්තො **අයං පනාති** ආදිමාහ. **රූපක්ඛන්ධවචනතොති** "ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා"ති ආදි වචනතො වුත්තං **රුප්පනතියාති** එත්ථ රූපභවො රූපං, උත්තරපදලොපෙන රූපරාගුප්පත්තියාති අයංහෙත්ථ අත්ථො, **කසිණනිමිත්තෙනාති** පඨවිකසිණාදි සඤ්ඤිතෙ පටිභාගනිමිත්තෙන අත්තනො බලස්ස සභාවං කරොතීති රූපං, සභාවහෙතූති ආහ **සරූපා**=පෙ=**එත්ථ පච්චයෙති,** කරචරණාදිඅවයවසඞ්ඛාතභාවෙන රූපියතීති=රූපං, රූපකායොති ආහ **එකත්ථ සරීරෙති,** රූපයති **වණ්ණවිකාරං** ආපජ්ජමානං හදයඞ්ගතභාවං පකාසෙතීති=රූපං, වණ්ණායතනානං ආරොහපරිනාහාදිභෙදරූපගතං සණ්ඨානසමත්තං **නිස්සාය** පසාදං ආපජ්ජමානො **රූපප්පමාණොති** වුත්තොති ආහ **එත්ථ සණ්ඨානෙති** "විසයරූප"න්ති ආදිසු සභාවත්ථො රූපසද්දො, ආදිසද්දෙන රූපජ්ඣානාදීනං සංගහො, "රූපී රූපානි පස්සතී"ති එත්ථ **අජ්ඣත්තං** කෙසාදිසු පරිකම්මසඤ්ඤාවසා පටිලද්ධරූපජ්ඣානං රූපං, තං අස්ස **අත්ථීති** රූපීති වුත්තො. **ඉත්ථියා චතුසමුට්ඨානසඞ්ඛාතෙ වණ්ණෙනාති** ඉත්ථිසරීරපරියාපන්නමෙව රූපං ගහිතං, තප්පටිබද්ධවත්ථාලඞ්කාරාදිරූපම්පි පන **පුරිසචිත්තස්ස** පරියාදිතං හොති පාකටං හොතීති සාමඤ්ඤතො භගවතො දෙසනාසමුට්ඨානස්ස විභාවං දස්සෙත්වා එත්ථායං දෙසනා සමුට්ඨාපිතා, දෙසනාය සමුට්ඨානෙ **දස්සිතෙ** සුත්තස්ස සම්මදෙව නිදානපරිජානනෙන වණ්ණනාය **සුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා** වුත්තං, තත්ථ යථා අනෙකසත අනෙකසහස්සභෙදානිපි සුත්තන්තානි සංකිලෙසභාගියාය සහිපට්ඨානනයවසෙන සොළසවිධං නාතිවත්තන්ති, එවං අජ්ඣත්තාසයාදිසුත්තනික්ඛෙපවසෙන චතුබ්බිධා භවන්තීති ආහ "**චත්තාරො** හි සුත්තනික්ඛෙපා"ති, එත්ථ ච යථා අත්තජ්ඣාසයස්ස අත්ථුප්පත්තියා ච පරජ්ඣාසය **පුච්ඡාවසිකෙහි** සද්ධිං සංසග්ගභෙදෙ සම්භවති–අත්තජ්ඣාසයො ච පරජ්ඣාසයො ච [illegible]ජ්ඣාසයො ච පුච්ඡාවසිකො ච, අත්ථුප්පත්තිකො ච පරජ්ඣාසයො ච අත්ථුප්පත්තිකො ච පුච්ඡාවසිකො චාති අජ්ඣාසය පුච්ඡානුසන්ධිසම්භවතො, එවං යදිපි අත්ථුප්පත්තියා අජ්ඣත්තාසයෙනපි සංසග්ගභෙදෙ සම්භවති, අත්තජ්ඣාසයාදීහි පන පුරතො තීහි අත්ථුප්පත්තියා සංසග්ගො නත්ථීති, න ඉධ නිරවසෙසො විත්ථාරනයො සම්භවතීති "චත්තාරො සුත්තනික්ඛෙපා"ති **වුත්තං,** තදන්තොගධත්තා විසෙසෙන නික්ඛෙපානං මූලනික්ඛෙපවසෙන චත්තාරොව **දස්සිතා**. යථා **දස්සනං** හෙත්ථ අයං සංසග්ග

භෙදො ගහෙතබ්බොති, තත්‍රායං වචනත්ථො, නික්ඛිපීයතීති=නික්ඛෙපො, සුත්තං එව නික්ඛෙපො=සුත්තනික්ඛෙපො, අථවා නික්ඛිපනං=නික්ඛෙපො, සුත්තස්ස නික්ඛෙපො=සුත්තනික්ඛෙපො, සුත්තදෙසනාති අත්ථො, අත්තනො අජ්ඣාසයො=අත්තජ්ඣාසයො, සො අස්ස අත්ථි කාරණභූතොති අත්තජ්ඣාසයො, අත්තනො අජ්ඣාසයො එතස්සාති වා=අත්තජ්ඣාසයො, පරජ්ඣාසයෙපි එසෙව නයො. පුච්ඡාය වසො පුච්ඡාවසො, සො එතස්ස අත්ථීති=පුච්ඡාවසිකො, සුත්තදෙසනාවත්ථුභූතස්ස උප්පත්ති=අත්ථුප්පත්ති, අත්ථුප්පත්ති එව=අත්ථුප්පත්තිකො, අථවා නික්ඛිපීයති සුත්තං එතෙනාති=නික්ඛෙපො, අත්තජ්ඣාසයාදි එව; එතස්මිං පන අත්ථවිකප්පෙ අත්තනො අජ්ඣාසයො=අත්තජ්ඣාසයො, පරෙසං අජ්ඣාසයො=පරජ්ඣාසයො, පුච්ඡීයතීති=පුච්ඡා, පුච්ඡිතබ්බො අත්ථො; පුච්ඡනවසෙන පවත්තිතං ධම්මපටිග්ගාහකානං වචනං පුච්ඡාවසං, තදෙව නික්ඛෙපසද්දාපෙක්ඛාය පුල්ලිඞ්ගවසෙන වුත්තං, තථා අත්ථුප්පත්ති එව=අත්ථුප්පත්තිකොති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. අපිචෙත්ථ පරෙසං ඉන්ද්‍රියපරිපාකකාරණනිරපෙක්ඛත්තා අත්තජ්ඣාසයස්ස විසුං සුත්තනික්ඛෙපභාවො යුත්තො, කෙවලං අත්තනො අජ්ඣාසයෙනෙව ධම්මතන්තිඨපනත්ථං පවත්තිතදෙසනත්තා පරජ්ඣාසයපුච්ඡාවසිකානං පන පරෙසං අජ්ඣාසයපුච්ඡා, තං දෙසනාපවත්තිහෙතුභූතානං උප්පත්තියං පවත්තිතානං කථමත්ථුප්පත්ති අනුරොධො, පුච්ඡාවසිකඅත්ථුප්පත්තිකානං වා පරජ්ඣාසය නිරොධෙන පවත්තිතානං කථං පරජ්ඣාසයෙ අනුරොධොති න චොදිතබ්බමෙතං, පරෙසං අභිනීහාරපරිපුච්ඡාදිවිනිමුත්තස්සෙව සුත්තදෙසනාකාරණස්සුප්පාදස්ස අත්ථුප්පත්තිභාවෙන ගහිතත්තා පරජ්ඣාසයපුච්ඡාවසිකානං විසුං ගහණං, තථාහි බ්‍රහ්මජාලධම්මදායාදසුත්තාදීනං වණ්ණිතආමිසුප්පාදාදිදෙසනානිමිත්තං අට්ඨුප්පත්ති වුච්චති, පරෙසං පුච්ඡං විනා අජ්ඣාසයං එව නිමිත්තං කත්වා දෙසිතො පරජ්ඣාසයො, පුච්ඡාවසෙන දෙසිතො පුච්ඡාවසිකොති පාකටොයමත්ථොති, අත්තනො අජ්ඣාසයෙනෙව කථෙසීති ධම්මතන්තිඨපනත්ථං කථෙසි, විමුත්තිපරිපාචනියා ධම්මා සද්ධින්ද්‍රියාදයො, අජ්ඣාසයන්ති අධිමුත්තිං, ඛන්තින්ති දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තිං; මනන්ති චිත්තං; අභිනීහාරන්ති පණිධානං; බුජ්ඣනභාවන්ති බුජ්ඣනසභාවං පටිවිජ්ඣනාකාරං වා, රූපගරුකානන්ති පඤ්චසු ආරම්මණෙසු රූපාරම්මණගරුකා, විපොතන රූපනින්නා රූපපොණා රූපපබ්භාරා රූපදස්සනපසුතා රූපෙන ආකඩ්ඪිතහදයා, තෙසං රූපගරුකානං; පටිසෙධනත්ථොති පටික්ඛෙපනත්ථො, කස්ස පන පටික්ඛෙපනත්ථොති? කිරියාපධානං හි වාක්‍යං, තස්මා න සමනුපස්සාමීති සමනුපස්සනාකිරියාපටිසෙධනත්ථො, තෙනාහ ඉමස්ස පනාති ආදි, යො පරො න හොති, තං අත්ථං දස්සෙතුං "අපිචා"ති ආදි වුත්තං, ගන්ධවණ්ණග්ගහණෙන විලෙපනං වුත්තං, කාමං අඤ්ඤකාය ඉත්ථියා පසාද නත්ථි සලක්ඛිතස්ස ආකාරපටිබද්ධස්සාපි වණ්ණො පටිබද්ධචිත්තස්ස පුරිසස්ස චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨෙය්‍ය, තං පන එකන්ති තංහි එකන්ති දස්සෙන්තො කායපටිබද්ධොති ආහ, උපකප්පතීති චිත්තස්ස පරියාදානාය උපකප්පති,

පුරිමස්සෙව දළ්හීකරණත්ථන්ති පුබ්බෙ වුත්තඅත්ථස්සෙව දළ්හීකරණත්ථං වුත්තං, යථා චික්ඛත්තුං බද්ධං සුත්තබද්ධන්ති නිගමවසෙන වා එතං සුත්තන්ති දට්ඨබ්බං, ඔපම්මවසෙන වුත්තන්ති යං එවං පුරිසස්ස චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතීති සකලමෙවිදං පුරිමවචනං උපමාවසෙන වුත්තං. තත්ථ පන උපමාභූතං අත්ථං දස්සෙතුං යථා=පෙ=ඉත්ථිරූපන්ති වුත්තං, පරියාදානෙ ආනුභාවො සමත්ථො=

පරියාදානානුභාවො, තස්ස දස්සනවසෙන වුත්තං ඉදං පන ඉත්ථිරූප''න්ති ආදි වචනං, පරියාදානානුභාවෙ සාධෙතබ්බෙ දීපෙතබ්බෙ වත්ථු කාරණං; නාගො නාම සොරාජාදීසු දළ්හිකත්තා පන මහාදළ්හිකනාගරාජාති වුත්තො, අසංවරනියාමෙනාති චක්ඛුද්වාරිකෙන අසංවරනීහාරෙන, නිමිත්තං ගණ්හෙය්‍යාති රාගුප්පත්ති හෙතුභූතං රූපං සුභනිමිත්තං සීවථිකාය දස්සනං ගච්ඡති, සීවථිකාය දස්සනං ගන්ත්වා තත්ථ හි ආදීනවානුපස්සනා ඉච්ඡති, වත්ථුලාභෙන හෙතුතො තාදිසමරණන්ති අසද්දහන්තානං මුඛං ධූපවණ්ණනන්ති තං දහරසාමණෙරෙ උප්පණ්ඩෙන්තො වදති, රතනත්තයෙ සුප්පසන්නත්තා තිස්සාදි විසෙසනත්ථො ච සො තිස්ස මහාරාජ සද්ධාසද්දෙන විසෙසෙත්වා වුච්චති, දහරස්ස චිත්තං පරියාදාය අට්ඨාසීති කාරවසෙන වුත්තං. නිසීතුඤ්ච අද්දසකිඤ්චෙවාති, ගාමෙ අසප්පායරූපදස්සනං ඉමස්ස අන්තරායං සියාති එවං මරණසම්පාපුනනවසෙනපි අයන්තාවෙත්ථ අට්ඨකථාය අනුත්තානත්ථදීපනා, ඉදානි පකාරනයෙන පාලියා අත්ථවණ්ණනං කරිස්සාම, සා පන අත්ථවණ්ණනා යස්මා දෙසනාය සමුට්ඨානප්පයොජනං, භාජනෙසු පිණ්ඩත්ථෙසු ච නිද්ධාරිතෙසු සුකරා හොති සුවිඤ්ඤෙය්‍යා ච, තස්මා සුත්තදෙසනාය සමුට්ඨානාදීනි පඨමං නිද්ධාරයිස්සාම, තත්ථ සමුට්ඨානං නාම දෙසනානිදානං, තං සාධාරණමසාධාරණන්ති දුවිධං, තත්ථ සාධාරණම්පි අජ්ඣත්තිකබාහිරභෙදන දුවිධං, තත්ථ සාධාරණං අජ්ඣත්තිකසමුට්ඨානං නාම, ලොකනාථස්ස මහාකරුණාතාය හි සමුස්සාහිතස්ස භගවතො වෙනෙය්‍යානං ධම්මදෙසනාය චිත්තං උදපාදි, තං සන්ධාය වුත්තං ''සත්තෙසු ච කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙසී''ති ආදි, එත්ථ ච සො තාවෙත්ථ තායපි මහාකරුණාය සඞ්ගහො දට්ඨබ්බො, යාවදෙව සංසාරමහොඝතො සද්ධම්මදෙසනාහත්ථදානෙහි සත්තසංහාරණත්ථං තදුප්පත්තිතො, යථා ච මහාකරුණා එවං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණදසබලඤාණාදයො ච, දෙසනාය අබ්භන්තරසමුට්ඨානභාවෙ වත්තබ්බා සබ්බෙ හි ඤෙය්‍යා ධම්මා, තෙසං දෙසෙතබ්බාකාරං සත්තානඤ්ච ආසයානුසයාදිසාධාරණතො ජානන්තො භගවා ඨානාඨානාදීසු කොසල්ලෙන වෙනෙය්‍යාසයානුරූපං විචිත්තනයං දෙසනං පවත්තෙතීති. බාහිරං පන සාධාරණ සමුට්ඨානං–දස සහස්සමහාබ්‍රහ්මපරිවාරස්ස සහම්පතිබ්‍රහ්මුනො අජ්ඣෙසනං, තදජ්ඣෙසනුත්තරකාලං හි ධම්මගම්භීරතාපච්චවෙක්ඛනාජනිතං අප්පොස්සුක්කතං පටිප්පස්සම්භෙත්වා ධම්මසාමි ධම්මදෙසනාය උස්සාහජාතො අහොසි, අසාධාරණම්පි අබ්භන්තරබාහිරභෙදතො දුවිධමෙව, තත්ථ අබ්භන්තරං යාය මහාකරුණාය යෙන ච දෙසනාඤාණෙන සුත්තං පවත්තිතං තදුභයම්පි වෙදිතබ්බං, බාහිරබ්භන්තර රූපං රූපගරුකානං අජ්ඣාසයො සමයත්ථො, අට්ඨකථානයෙ වුත්තං එව පයොජනම්පි සාධාරණ අසාධාරණතො දුවිධං, තත්ථ සාධාරණං අනුපාදාපරිනිබ්බාණවිමුත්තිරසත්තා භගවතො දෙසනා, තෙනෙවාහ ''එතදත්ථා කථා එතදත්ථා මන්තනා''ති ආදි, අසාධාරණම්පන තෙසං රූපගරුකානං පුග්ගලානං රූපෙ ඡන්දරාගස්ස ජහාපනං උභයම්පි බාහිරමෙව; සචෙ පන වෙනෙය්‍යසන්තානගතම්පි දෙසනාඵලසිද්ධිසංඛාතපයොජනං අධිප්පායසමිජ්ඣනභාවතො මහාකාරුණිකස්ස භගවතොපි පයොජනමෙවාති ඉමිනා පරියායෙනස්ස අබ්භන්තරතාපි සියා, අපිච තෙසං රූපගරුකානං රූපස්මිං විජ්ජමානස්ස ආදීනවස්ස යථාවතො අනවබොධො ඉමිස්සා දෙසනාය සමුට්ඨානං, තදවබොධො පයොජනං, සො හි ඉමාය දෙසනාය භගවන්තං පයොජෙති, තන්නිබ්බාණ පරා දෙසනාති කත්වා; යං හි දෙසනාය සාවෙතබ්බං බලං [illegible] ආකඞ්ඛිතබ්බත්තා දෙසනානුභාවො, තස්ස දස්සනවසෙන වුත්තං ''ඉදං පන ඉත්ථිරූප''න්ති ආදිවචනං,

දෙසනාය පයොජෙතීති වුච්චති, තථා තෙසං පුග්ගලානං තදජ්ඣාසයඤ්ච වෙනෙය්‍යානං රූපමුඛෙන පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු ආදීනවදස්සනඤ්චෙත්ථ පයොජනං, තථා සංසාරචක්කනිවත්ති සද්ධම්මචක්කප්පවත්ති, සස්සතාදිමිච්ඡාවාදනිවාරණං, සම්මාවාදපුරෙක්ඛාරෙන අකුසලමූලසමූහනනං කුසලමූලසංරොපණං, අපායද්වාරපිදහනං සග්ගාපවග්ගද්වාරවිවරණං, පරියුට්ඨානවූපසමනං අනුසයසමුග්ඝාතනං, මුත්තො මොචෙස්සාමීති පුරිමපටිඤ්ඤාවිසංවාදනං, තප්පටිපක්ඛමාරමනොරථවිසංවාදනං, තිත්ථියධම්මනිම්මථනං බුද්ධධම්මපතිට්ඨාපනන්ති එවමාදීනි පයොජනානි වෙදිතබ්බානි; යථා තෙසු පුග්ගලා රූපගරුකා එවං අඤ්ඤෙ ච සක්කායගරුකා, සක්කායස්මිං අල්ලීනා සංඛතධම්මානං සම්මාසම්බුද්ධස්ස ච පටිපත්තිං අජානන්තා අසද්ධම්මසවණධාරණාපාරිචරියමනසිකාරපරා සද්ධම්මසවණධාරණපාරිචරියපටිවෙධවිමුඛා ච, භවප්පමොක්ඛසිනො වෙනෙය්‍යා ඉමිස්සා දෙසනාය භාජනං, පිණ්ඩත්ථො චෙත්ථ රූපගහණෙන රූපධාතුරූපායතනරූපක්ඛන්ධපරිග්ගහණං, රූපමුඛෙන චතුධම්මානං වට්ටත්තය විච්ඡෙදනුපායො ආසවොඝාදිවිවෙචනං අභිනන්දනනිවාරණසක්කතිත්ථිවාදමූලපරිච්චාගො සික්ඛත්තයානුයොගො පහානත්තයදීපනා සමථවිපස්සනානුට්ඨානං භාවනාසච්ඡිකිරියා සද්ධානි එවමාදයො වෙදිතබ්බා.

ඉතොපරං පන සොළසහාරා දස්සෙතබ්බා, තත්ථ "රූප"න්ති සහජාතා තස්ස නිස්සයභූතප්පටිබද්ධා ච සබ්බෙ රූපාරූපධම්මා තණ්හා අවිජ්ජා දුක්ඛසච්චං, තං සමුට්ඨාපිකා තදාරම්මණා ච තණ්හා සමුදයසච්චං, තදුභයෙසං අප්පවත්ති නිරොධසච්චං, නිරොධපජානනා පටිපදා මග්ගසච්චං; තත්ථ සමුදයෙන අස්සාදො දුක්ඛෙන ආදීනවො මග්ගනිරොධෙහි නිස්සරණං, රූපාරම්මණස්ස අකුසලචිත්තස්ස කුසලචිත්තස්ස ච පරියාදානං ඵලං, යං හි දෙසනාය සාධෙතබ්බං පයොජනං තං ඵලන්ති වුත්තො වායමත්ථො, තදත්ථං හිදං සුත්තං භගවතා දෙසිතන්ති; යථා තං කුසලචිත්තං න පරියාදියති එවං පටිසඞ්ඛානභාවනාබලං පරිග්ගහිතං, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා උපායො, පුරිසස්ස කුසලචිත්තපරියාදානෙ තස්ස රූපස්ස අඤ්ඤරූපාසාධාරණතා, දස්සනාපදෙසෙන අත්ථකාමෙහි තතො චිත්තං සාධුකං රක්ඛිතබ්බං, අයමෙත්ථ භගවතො ආණත්තීති අයං දෙසනාහාරෙ අස්සාදදි ඡබ්බිධත්ථ විභාවන ලක්ඛණොති දෙසනාහාරො, වුත්තං හෙතං නෙත්තිප්පකරණෙ:-

"අස්සාදාදීනවතා නිස්සරණම්පි ච ඵලං උපායො ච,
ආණත්තී ච භගවතො යොගීනං දෙසනාහාරො"ති.

දෙසීයති සංවණ්ණීයති එතාය සුත්තත්ථොති=දෙසනා, දෙසනාය සහචරණතො වා දෙසනා, නනු ච අඤ්ඤෙපි හාරා දෙසනාසංඛාතස්ස සුත්තස්ස අත්ථසංවණ්ණනාතො දෙසනාසහචාරිනො හි? සච්චමෙතං, අයං පන හාරො යෙභුය්‍යෙන යථාසුතවසෙනෙව විඤ්ඤායමානො දෙසනාය සහචරතීති වත්තබ්බතං ආහරති, න තථාපරෙ; න හි අස්සාදාදීනවනිස්සරණානි සරූපතො ආගතානි, තත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථි, දස්සනරහිතා සුත්තදෙසනා අත්ථි, කිං පන තෙසං අස්සාදාදීනං අනවසෙසානං වචනං දෙසනාහාරො? උදාහු එකච්චානන්ති? නිරවසෙසානං යෙව, යස්මිං හි සුත්තෙ අස්සාදාදීනවනිස්සරණානි සරූපතො ආගතානි තත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථි, යත්ථ පන එකදෙසෙන ආගතානි නව සරූපෙන තත්ථ අනාගතං අත්ථවසෙන නිද්ධාරෙත්වා හාරො යොජෙතබ්බො.

සයං සමන්තචක්ඛු භාවතො තං දස්සනෙන සභාවතො ච අහන්ති වුත්තං, භික්ඛනසීලතාදිගුණයොගතො අභිමුඛීකරණත්ථඤ්ච භික්ඛවෙති වුත්තං, අත්ත සම්භවතො අපරතාදස්සනත්ථඤ්ච අඤ්ඤන්ති වුත්තං, එකස්ස හි උපලබ්භන දස්සනත්ථං අනෙකබාධනත්ථඤ්ච එකරූපම්පීති වුත්තං, තාදිසස්ස රූපස්ස අභාවතො අදස්සනතො ච නසමනුපස්සාමීති වුත්තං, තස්ස පච්චාමසනතො අනියමතො ච යන්ති වුත්තං, ඉදන්ති වුච්චමානාකාරපරාමසනතො තදඤ්ඤ කාරනිසෙධනතො ච එවන්ති වුත්තං, විසභාගින්ද්‍රියවත්ථුතො සභාගවත්ථුස්මිං තදභාවතො ච පුරිසස්සාති වුත්තං, නිමිත්තගාහස්ස වත්ථුභාවතො තථා පරිකප්පිතත්තා ච චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතීති වුත්තං, එවන්ති වුත්තාකාර පරාමසනත්ථංචෙව නිදස්සනත්ථං ච යථාති වුත්තං, අත්තනො පච්චක්ඛභාවතො භික්ඛූනං පච්චක්ඛකරණත්ථං ච ඉදන්ති වුත්තං, ඉත්ථිසඤ්ඤපරියාපන්නතො තප්පටිපන්නභාවතො ච ඉත්ථිරූපන්ති වුත්තන්ති එවං අනුපවයතො විචයො හාරෙ, විචීයන්ති එතෙන එත්ථ වා පදපඤ්හාදයොති=විචයො, විචිති එවං වා තෙසන්ති=විචයො, පරිපුච්ඡා විස්සජ්ජන පුබ්බාපරානුග්ගහණානං අස්සාදදීනඤ්ච විසෙස නිද්ධානවසෙන පවිචයලක්ඛණොති=විචයො හාරෙ, වුත්තම්පි චෙතං:-

"යං පුච්ඡිතං ච විස්සජ්ජිතං ච සුත්තස්ස යාච අනුගීති,
සුත්තස්ස යො පවිචයො හාරො විචයොති නිද්දිට්ඨො"ති.

අනාදිමති සංසාරෙ ඉත්ථිපුරිසානං අඤ්ඤමඤ්ඤරූපාභිරමතාය ඉත්ථිරූපං පුරිසස්ස චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතීති අයං යුත්තිහාරො, බ්‍යඤ්ජනත්ථානං යුත්තායුත්තිවිභාගවිභාවනලක්ඛණොහි යුත්තිහාරො, වුත්තම්පි චෙතං:-

"සබ්බෙසං හාරානං යා භූමි යො ච ගොචරො තෙසං,
යුත්තායුත්තිපරික්ඛා හාරො යුත්තීති නිද්දිට්ඨො"ති.

යුත්තීති ච උපපත්තිසාධනයුත්ති විචාරණයුත්ති, උත්තරපදලොපෙන රූපභවො රූපන්ති යථායුත්ති සහචරණතො ච, ඉත්ථිරූපං අයොනිසො ඔලොකියමානං ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරතාය පදට්ඨානං, සා කුසලානං ධම්මානං අභාවනාය පදට්ඨානං, සා සබ්බස්සාපි සංකිලෙසපක්ඛස්ස පරිවුද්ධියා පදට්ඨානං, බ්‍යතිරෙකතො පන ඉත්ථිරූපං යොනිසො ඔලොකියමානං සතිපට්ඨානං,සංවරා විසුද්ධණස්සාති සබ්බං ආගතන්ති භවචක්කං, බ්‍යතිරෙකතො පන කුසලස්ස චිත්තස්ස අපරියාදානතො තෙසං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය පාරිපූරියා පදට්ඨානන්ති, අයං තාව අවිසෙසතො නයො; විසෙසතො පන සීලස්ස අපරියාදානං පාරිපූරි අවිප්පටිසාරස්ස පදට්ඨානං, අවිප්පටිසාරො පාමොජ්ජස්සාති ආදිනා යාව අනුපාදාපරිනිබ්බාණං නෙතබ්බං, අයං පදට්ඨානො හාරො; සුත්තෙ ආගතධම්මානං පදට්ඨානභූත ධම්මා තෙසං ච පදට්ඨානභූතානි සම්භවතො පදට්ඨානභූතධම්මනිද්ධාරණලක්ඛණොති පදට්ඨානො හාරො, වුත්තං චෙතං;-

"ධම්මං දෙසෙති ජිනො තස්ස ච ධම්මස්ස යං පදට්ඨානං,
ඉති යාව සබ්බධම්මා එසො හාරො පදට්ඨානො"ති.

පදට්ඨානං ආසන්නකාරණං, ඉධ පන පදට්ඨානං විචාරණපදට්ඨානොති ආදි යුත්තිහාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. "එකරූපම්පි ඉත්ථිරූපං"ති ච රූපායතනානං ගහණෙන ජිනනම්පි බාහිරානං ආයතනානං ගහණං, බාහිරායතන

භාවෙන එකලක්ඛණත්තා; චිත්තන්ති මනායතනගහණෙන තිණ්ණම්පි අජ්ඣත්තිකානං ආයතනානං ගහණං, අජ්ඣත්තිකායතනභාවෙන එකලක්ඛණත්තා, එවං ඛන්ධධාතාදිවසෙනපි එකලක්ඛණතා වත්තබ්බා, අයං ලක්ඛණො හාරො; ලක්ඛීයන්ති අවුත්තා එතෙන එත්ථ වා එකලක්ඛණධම්මා වුත්තාපි එකවෙච වචනෙනාති=ලක්ඛණො, ලක්ඛණසුත්තෙන අනාගතෙපි ධම්මෙ වුත්තප්පකාරෙ ආගතෙ විය නිද්ධාරෙත්වා යායං වණ්ණනා සො ලක්ඛණො හාරො, වුත්තංපි චෙතං:-

"වුත්තම්හි එකධම්මෙ යෙ ධම්මා එකලක්ඛණා කෙචි,
වුත්තා භවන්ති සබ්බෙ සො හාරො ලක්ඛණො නාමා"ති.

ඉදානි ඉමිස්සා දෙසනාය රූපගරුකානං පුග්ගලානං රූපස්මිං ආදීනවා දස්සිතා, කථන්නු ඛො ඉමෙ ඉමං දෙසනං සුත්වා රූපෙ ආදීනවදස්සනමුඛෙන සබ්බස්මිම්පි ඛන්ධපඤ්චකෙ සබ්බසො ඡන්දරාගං පහාය සකලවට්ටදුක්ඛතො මුච්චෙය්‍යුං, පරෙ ච තත්ථ පතිට්ඨාපෙය්‍යුන්ති අයමෙත්ථ භගවතො අධිප්පායො, පදනිබ්බචනං නිරුත්ති, තං "එව"න්ති ආදි නිදානපදානං "නාහ"න්ති ආදි පාළිපදානඤ්ච, අට්ඨකථායං තස්සා ලීනත්ථවණ්ණනාය ච තුත්ථනයානුසාරෙන සුකරත්තා න විත්ථාරයිම්හ, පදපදත්ථදෙසනානික්ඛෙපසුත්තසන්ධිවසෙන පඤ්චවිධා සන්ධි, තත්ථ පදස්ස අනන්තරෙන සම්බන්ධො පදසන්ධි, පදත්ථස්ස පදත්ථන්තරෙන සම්බන්ධො පදත්ථසන්ධි, සො ක්‍රියාකාරකසම්බන්ධොති වුච්චති; නානානුසන්ධිකස්ස සුත්තස්ස තං තංඅනුසන්ධීහි සම්බන්ධො එකානුසන්ධිකස්ස ච පුබ්බාපරසම්බන්ධො දෙසනාසන්ධි, සා අට්ඨකථායං පුච්ඡානුසන්ධි අජ්ඣාසයානුසන්ධි යථානුසන්ධීති විභත්තා, අජ්ඣාසයො චෙත්ථ අත්තජ්ඣාසයො පරජ්ඣාසයොති විධා වෙදිතබ්බා, නික්ඛෙපසන්ධි චතුන්නං සුත්තනික්ඛෙපානං වසෙන වෙදිතබ්බා, සුත්තසන්ධි ඉධ පදනික්ඛෙපවසෙනෙව වෙදිතබ්බා, කස්මා පනෙත්ථ ඉදමෙව චිත්තපරියාදානසුත්තං පඨමං නික්ඛිත්තන්ති නායමනුයොගො කත්ථචි නප්පවත්තති, අපිච ඉමෙ සත්තා අනාදිමති සංසාරෙ පරිබ්භමන්තා ඉත්ථිපුරිසා අඤ්ඤමඤ්ඤං සබ්බභව කාරණ සංබත රූපාභිරාමා, තත්ථ ඉත්ථී පුරිසස්ස රූපෙ රත්තා ගිද්ධා ගධිතා ලග්ගා ලග්ගිතා ආසත්තාති, සා චස්සා තත්ථ ආසත්ති දුක්ඛභාගියා, තථා පුරිසා ඉත්ථියා රූපෙ, තත්ථ ච දස්සනසංසග්ගො ගරුතරො ඉතරෙසං ච මූලභූතො, තෙන ගහිතං "භගවා කථන්නු ඛො මාතුගාමෙ පටිපජ්ජිතබ්බන්ති පුට්ඨො අදස්සනමෙවාති අවොචා"ති, තස්මා භගවා පඤ්චසු කාමගුණෙසු රූපෙ ඡන්දරාගදීපනත්ථං ඉදමෙව සුත්තං පඨමං දෙසෙසි, නිබ්බාණාධිගමං පහාය පටිපත්තියා ආදරෙ සා පටිපත්තීති, යං පන එකිස්සා දෙසනාය දෙසනන්තරෙන සංසන්දනං අයම්පි දෙසනාසන්ධි, සා ඉධෙවං වෙදිතබ්බා, "නාහං භික්ඛවෙ=පෙ=තිට්ඨතී"ති අයං දෙසනාසන්ධි, "යෙ ඛො භික්ඛවෙ චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා, තඤ්චෙ භික්ඛු අභිනන්දති අභිවදති අජ්ඣොසාය තිට්ඨති, තස්ස තං අභිනන්දතො අභිවදතො අජ්ඣොසාය තිට්ඨතො උප්පජ්ජන්ති අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා"ති නික්කමාය දෙසනාය සංසන්දති, තථා "රූපෙ මඤ්ඤති රූපෙසු මඤ්ඤති රූපතො මඤ්ඤති රූපං මෙති මඤ්ඤති, රූපං භික්ඛවෙ අනභිජානං අපරිජානං අවිපරාජයං අප්පජහං අභබ්බො දුක්ඛක්ඛයායා"ති එවමාදීහි දෙසනාහි සංසන්දතීති අයං චතුබ්‍යූහො හාරො, ව්‍යූහීයන්ති පිණ්ඩීයන්ති එතෙන එත්ථ වාති=ව්‍යූහො, නිබ්බචනාදීනං චතුන්නං ව්‍යූහොති=චතුබ්‍යූහො, චතුන්නං වා ව්‍යූහො එත්ථාති=චතුබ්‍යූහො, නිබ්බචනාධිප්පායාදීනං චතුන්නං විභාවනලක්ඛණොති චතුබ්‍යූහො හාරො, වුත්තං හෙතං:-

"නෙරුත්තමධිප්පායො බ්‍යඤ්ජනමත්ථ දෙසනානිදානඤ්ච,
පුබ්බාපරානුසන්ධි එසො හාරො චතුබ්‍යූහො"ති.

"නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං=පෙ=ඉත්ථිරූප"න්ති එතෙන අයොනිසො මනසිකාරො දීපිතො, යං තස්ස චිත්තං පරියාදියති තෙන යොනිසො මනසිකාරො, තස්ස අයොනිසොමනසිකාරතො තණ්හා අවිජ්ජා පරිවත්තිතා, තණ්හා ගහණෙනෙව තණ්හාමූලකා ධම්මා ආවත්තන්ති, අවිජ්ජාගහණෙන අවිජ්ජාමූලකං සබ්බභවචක්කං ආවත්තති, යොනිසො මනසිකාරගහණෙන ච යොනිසොමනසිකාරමූලකා ධම්මා ආවත්තන්ති, චතුබ්බිධං ච සම්පත්තිචක්කන්ති, අයං ආවත්තො හාරො, අවත්තියන්ති එතෙන එත්ථ වා සභාගා ච ධම්මා තෙසං වා ආවත්තනන්ති=ආවත්තො, දෙසනාය ගහිතධම්මානං සභාග විසභාග ධම්මවසෙන ආවත්තනලක්ඛණොති ආවත්තො හාරො, වුත්තම්පි චෙතං:-

"එකම්හි පදට්ඨානෙ පරියෙසති සෙසකං පදට්ඨානං,
ආවත්තති පටිපක්ඛෙ ආවත්තො නාම සො හාරො"ති.

රූපං චතුබ්බිධං-"කම්මසමුට්ඨානං උතුසමුට්ඨානං චිත්තසමුට්ඨානං ආහාරසමුට්ඨානං, තථා ඉට්ඨං ඉට්ඨමජ්ඣත්තං අනිට්ඨං අනිට්ඨමජ්ඣත්ත"න්ති, ඉධ පන ඉට්ඨං අධිප්පෙතං, චිත්තං කුසල චිත්තමෙත්ථ වෙදිතබ්බං, තං කාමාවචරං රූපාවචරං අරූපාවචරං ලොකුත්තරන්ති චතුබ්බිධං, වෙදනාදිසම්පයුත්තධම්මභෙදතො අනෙකවිධන්ති, අයං විභත්තිහාරො; විභජීයන්ති එතෙන එත්ථ වා සාධාරණාසාධාරණානං සංකිලෙසවොදානධම්මානං භූමියොති=විභත්ති, විභජනං වා එතෙසං භූමියාති=විභත්ති, සංකිලෙසධම්මෙ වොදානධම්මෙ ච සාධාරණාසාධාරණතො පදට්ඨානතො භූමිතො විභජනලක්ඛණොති විභත්තිහාරො, වුත්තම්පි චෙතං:-

"ධම්මං ච පදට්ඨානං භූමිච විභජතෙ අයං හාරො,
සාධාරණෙ අසාධාරණෙ ච ඤෙය්‍යො විභත්තී"ති.

"ඉත්ථිරූපං පුරිසස්ස චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨතී"ති අයොනිසො මනසිකරොතො, යොනිසො මනසිකරොතො නපරියාදියති සුසංවුතින්ද්‍රියත්තා සීලෙසු සමාහිතත්තාති අයං පරිවත්තො හාරො, පටිපක්ඛවසෙන පරිවත්තියන්ති ඉමිනා එත්ථ වා සුත්තෙන වුත්තධම්මා පරිවත්තනං වා තෙසන්ති=පරිවත්තනො, නිද්දිට්ඨානං ධම්මානං පටිපක්ඛතො පරිවත්තනලක්ඛණොති පරිවත්තනො හාරො, වුත්තං හෙතං:—

"කුසලාකුසලෙ ධම්මෙ නිද්දිට්ඨෙ භාවිතෙ පහීනෙ ච,
පරිවත්තති පටිපක්ඛෙ හාරො පරිවත්තනො නාමා"ති.

"භික්ඛවෙ සමණා පබ්බජිතා"ති පරියායවචනං, "අඤ්ඤං පරං කිඤ්චී"ති පරියායවචනං, "රූපං වණ්ණං චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍ය"න්ති පරියායවචනං, "සමනුපස්සාමි ඔලොකෙස්සාමි ජානාමී"ති පරියායවචනං, "එවං ඉත්ථං ඉමං පකාර"න්ති පරියායවචනං, "පුරිසස්ස පුග්ගලස්සා"ති පරියායවචනං, "චිත්තං විඤ්ඤාණං මනො"ති පරියායවචනං, "පරියාදාය ගහෙත්වා ඛෙපෙත්වා"ති පරියායවචනං, "තිට්ඨති ඨිරති ඨාති"ති පරියායවචනං, "යථා යෙන යෙනපකාරෙන යෙනකාරණෙනා"ති පරියායවචනං, "ඉත්ථී නාරී මාතුගාමො"ති පරියායවචනන්ති පරියායොයං වෙවචනො හාරොති, විවිධං වචනං එකසෙසවසෙනාති=විවචනං, විවචන

මෙව=වෙවචනං, විවිධං වුච්චති එතෙන අත්ථොති වා=විවචනං, විවචනමෙව=
වෙවචනං,එකස්මිං අත්ථෙ අනෙකපරියාය සද්දයොජනාලක්ඛණොති වෙවචනො
හාරො, වුත්තං හෙතං:-

"වෙවචනානි බහූනි සුත්තෙ වුත්තානි එකධම්මස්ස,
යො ජානාති සුත්තවිදූ වෙවචනො නාම සො හාරො"ති.

රූපං කාලසාමාදිවසෙන අනෙකධා පඤ්ඤත්තං, පුරිසො ඛත්තියාදිවසෙන
අනෙකධා පඤ්ඤත්තො,චිත්තං පරිත්තමහග්ගතාදිවසෙන නෙකධා පඤ්ඤත්තං
"පරියාදාය"ති එත්ථ පරියාදානං පරියාදියන්තානං පාපධම්මානං වසෙන වීති
ක්කමපරියුට්ඨානාදිනා නෙකධා පඤ්ඤත්තන්ති අයං පඤ්ඤත්ති හාරො,පකාරෙහි
පභෙදතො ඤාපීයන්ති එතාය එත්ථ වා අත්ථාති=පඤ්ඤත්ති, එකෙකස්ස ධම්මස්ස
අනෙකාහි පඤ්ඤත්තීහි පඤ්ඤපෙතබ්බාකාරවිභාවනලක්ඛණොති පඤ්ඤත්ති
හාරො. වුත්තං හෙතං:-

"එකං භගවා ධම්මං පණ්ණත්තීහි විවිධාහි දෙසෙති,
සො ආකාරො නෙය්‍යො පණ්ණත්ති නාම සො හාරො"ති.

විරොධප්පච්චයසමවායෙ සති රුප්පනන්ති රුප්පනවණ්ණවිකාරප්පත්තියා
තංතංසම්බන්ධිනො හදයංගතභාවප්පකාසනං රූපට්ඨොති අනිච්චතාමුඛෙන ඔත
රණං, අනිච්චස්ස පන දුක්ඛත්තා දුක්ඛතාමුඛෙන, දුක්ඛස්ස ච අනත්තකත්තා
සුඤ්ඤතාමුඛෙන ඔතරණං, චිත්තං මනොවිඤ්ඤාණධාතු, තස්සා පරියාදායිකා
තණ්හා, තදෙකට්ඨා ච පාපධම්මා ධම්මධාතූති ධාතුමුඛෙන ඔතරණං,එවං ඛන්ධා
යතනාදීහි මුඛෙහිපි ඔතරණං වත්තබ්බන්ති අයං ඔතරණො හාරොති, ඔතරීය
න්ති අනුප්පවෙසීයන්ති එතෙන එත්ථ වා සුත්තාගතා ධම්මා පටිච්චසමුප්පාදාදී
සූති=ඔතරණො, පටිච්චසමුප්පාදමුඛෙන සුත්තත්ථස්ස ඔතරණලක්ඛණොති ඔත
රණො හාරොති, වුත්තං හෙතං:-

"යො ච පටිච්චුප්පාදෙ ඉන්ද්‍රියඛන්ධා ච ධාතුආයතනා,
එතෙහි ඔතරති යො ඔතරණො නාම සො හාරො"ති.

"නාහං භික්ඛවෙ=පෙ=සමනුපස්සාමී"ති ආරම්භො, "එවං පුරිසස්ස චිත්තං
පරියාදාය තිට්ඨතී"ති පදසුද්ධි,.න පන ආරම්භසුද්ධි, යථයිදන්ති ආදි පදසුද්ධි චෙව
ආරම්භසුද්ධි චාති අයං සොධනො හාරො, සොධීයන්ති සමාධීයන්ති එතෙන එත්ථ
වා සුත්තපදානි පදත්ථපඤ්හාති=සොධනො, සුත්තෙ පදත්ථපඤ්හාරම්භානං සොධ
නලක්ඛණොති සොධනො හාරො, වුත්තං හෙතං:-

"විස්සජ්ජිතම්හි පඤ්හෙ ගාථායං පුච්ඡිතායමාරබ්භ,
සුද්ධාසුද්ධපරික්ඛා හාරො සො සොධනො නාමා"ති.

"අඤ්ඤ"න්ති සාමඤ්ඤතො අධිට්ඨානං කස්සචි විසෙසනාමත්තා "එකරූප
මපී"ති තං අවිකප්පෙත්වා විසෙසවචනං, තථා "ය"න්ති සාමඤ්ඤතො අධිට්ඨානං
අනියමවචනභාවතො, "ඉත්ථිරූප"න්ති තං අවිකප්පෙත්වා විසෙසවචනන්ති අයං
අධිට්ඨානො හාරො, අධිගීයන්ති අනුපවත්තීයන්ති එතෙන එත්ථ වා සාමඤ්ඤ
විසෙසභූතා ධම්මා විනා විකප්පෙනාති=අධිට්ඨානො, සුත්තාවහානං ධම්මානං
අනාකප්පනවසෙනෙව සාමඤ්ඤවිසෙසනිද්ධාරණලක්ඛණොති අධිට්ඨානො හාරො,
වුත්තම්පිචෙතං:-

“ඒකත්තතාය ධම්මා යෙපි ච වෙමත්තතාය නිද්දිට්ඨා,
තෙන විකප්පයිතබ්බා එසො හාරො අධිට්ඨානො”ති.

අථොපරි රූපස්ස කම්මවිජ්ජාදයො කම්මචිත්තාදයො ච, හෙතුසමනුපස්සනාය ආවජ්ජනාදයො, කුසලස්ස චිත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරාදයො, පරියාදියාති එත්ථ පරියාදානස්ස අයොනිසොමනසිකාරාදයොති අයං පරික්ඛාරො හාරො, පරික්ඛරොති අභිසංඛරොති ඵලන්ති=පරික්ඛාරො, හෙතුපච්චයො; පරික්ඛාරං ආචික්ඛතීති වා=පරික්ඛාරො පරික්ඛාරවිසයතො පරික්ඛාරසහචරණතො වා පරික්ඛාරො, සුත්තෙ ආගතධම්මානං පරික්ඛාරසංඛාතහෙතුපච්චයෙහි නිද්ධාරෙත්වා සංවණ්ණනාලක්ඛණොති පරික්ඛාරො හාරො, වුත්තං හෙතං:–

“යෙ ධම්මා යං ධම්මං ජනයන්ති පච්චයපරම්පරතො,
හෙතුමවකඩ්ඪයිත්වා එසො හාරො පරික්ඛාරො”ති.

“පුරිසස්ස චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්තී”ති එත්ථ පරියාදායිකා විසෙසතො තණ්හා අවිජ්ජා වෙදිතබ්බා, තාසං වසෙන පරියාදානසම්භවතො තාසු තණ්හාය රූපසමධිට්ඨානං, අවිජ්ජාය අරූපවිසෙසතො තණ්හාය සමථො පටිපක්ඛො, අවිජ්ජාය විපස්සනා, සමථස්ස චෙතොවිමුත්ති ඵලං, විපස්සනාය පඤ්ඤාවිමුත්ති, තථා හි “රාගවිරාගා අවිජ්ජාවිරාගො”ති විසෙසතො වුච්චතීති අයං සමාරොපණො හාරො, සමාරොපීයන්ති එතෙන එත්ථ වා පදට්ඨානාදිමුඛෙන ධම්මාති=සමාරොපණො, සුත්තෙ ආගතධම්මානං පදට්ඨානවෙවචනපහානාපහානසමාරොපණවිවරණලක්ඛණොති සමාරොපණො හාරො, වුත්තං හෙතං:–

“යෙ ධම්මා යම්මූලා යෙ චෙකත්ථා පකාසිතා මුනිනා,
තෙ සමාරොපයිතබ්බා එස සමාරොපණො හාරො”ති.

එත්තාවතා ච.

දෙසනා විචයො යුත්ති පදට්ඨානො ච ලක්ඛණො,
චතුබ්‍යූහො ච ආවත්තො විභත්ති පරිවත්තනො.

වෙවචනො ච පඤ්ඤත්ති ඔතරණො සොධනො අධිට්ඨානො,
පරික්ඛාරොති පඤ්චදස සමාරොපණෙන සොළසහාරානි.

එවං වුත්තා සොළස හාරා දස්සිතානි වෙදිතබ්බා, හරීයන්ති එතෙහි එත්ථ වා සුත්තගෙය්‍යාදිවිසයා අඤ්ඤාණසංසයවිපල්ලාසාති=හාරා, හරන්ති සංනිස්සාරණමත්තමෙවාති=හාරා, ඵලූපචාරෙන; අථවා හරීයන්ති ධම්මසංවණ්ණකෙහි ගහණවසෙනාති=හාරා, අථවා හාරා වියාති=හාරා, යථා හි අනෙකරතනාවලිසමූහො හාරසංඛාතං අත්තනො අවයවභූතරතනානං සම්ඵස්සහි, සමුපචියමානහිලාදසුඛො තදුපභොගිජනසරීරසන්තාපං නිදසපරිළාහුප්පජනනං වූපසමෙති, එවමෙතෙපි නානාවිධරචිතරතනපබන්ධසංවණ්ණනාවිසෙසා අත්තනො අවයවභූතපරමත්ථරතනාධිගමෙන සම්පාදියමානනිබ්බුතිසුඛා ධම්මපටිසංගහං කරොන්තා කාමරාගාදි කිලෙසහෙතුකං වූපසමෙන්තීති, අථවා හරන්ති අඤ්ඤාණාදිනං හාරං අපගමං කරොන්ති ආචික්ඛන්තීති=හාරා, අථවා සොතුජනචිත්තස්ස හරණතො රමණතො ච=හාරා, නිරුත්තිනයෙන; යථා “භවෙසු වන්තගමනො භගවා”ති.

ඉතො පරං පණ්ණත්තියා වුත්තා පංචවිධනයා වෙදිතබ්බා, තත්ථ තණ්හා අවිජ්ජා සමුදයසච්චං, තාසං අධිට්ඨානාදිගුණරූපධම්මා දුක්ඛසච්චං, තෙසං අප්පවත්ති නිරොධසච්චං, නිරොධපජානනා පටිපදා මග්ගසච්චං, තණ්හාගහණෙන චෙත්ථ මායාසාඨෙය්‍යමානමදප්පමාදපාපිච්ඡතාපාපමිත්තතාඅහිරිකඅනොත්තප්පාදිවසෙන අකුසලපක්ඛො නෙතබ්බො, අවිජ්ජාගහණෙන විපරීතමනසිකාරතො උපනාහමක්ඛපලාසඉස්සාමච්ඡරියසාරම්භසස්සතභවදිට්ඨිආදිවසෙන අකුසලපක්ඛො නෙතබ්බො, වුත්තාවිපරියායතො කුසලපක්ඛො නෙතබ්බො, තත්ථ අමායාඅසාඨෙය්‍යාදිවසෙන අවිපරීතමනසිකාරාදිවසෙන ච, තථා සමථපක්ඛියානං සද්ධින්ද්‍රියාදීනං විපස්සනාපක්ඛියානං අනිච්චසඤ්ඤාදීනං ච වසෙන වොදානපක්ඛො නෙතබ්බොති අයං නන්දියාවත්තස්ස නයස්ස භූමියො, තණ්හා අවිජ්ජාති සංකිලෙසපක්ඛස්ස සුත්තත්ථස්ස, සමථවිපස්සනාති වොදානපක්ඛස්ස, චතුසච්චයොජනාමුඛෙන නය ලක්ඛණො සංවණ්ණනාවිසෙසො ච, අයං නන්දියාවත්තනයො නාම, වුත්තං හෙතං:-

“තණ්හං ච අවිජ්ජං ච සමථෙන විපස්සනාය යො නෙති,
සච්චෙහි යොජයිත්වා අයං නයො නන්දියාවත්තො”ති.

නන්දියාවත්තස්ස විය ආවත්තො එතස්සාති=නන්දියාවත්තො, යථා හි නන්දියාවත්තො අන්තොඨිතෙන පධානාවයවෙන බහිද්ධා ආවත්තොති, එවමයම්පි නයොති අත්ථො, අථවා නන්දියා තණ්හාය පතොදස්ස වා ආවත්තො එතායාති=නන්දියාවත්තො, හෙට්ඨාවුත්තනයෙන ගහිතෙසු තණ්හාඅවිජ්ජාපක්ඛියධම්මෙසු තණ්හා ලොභො අවිජ්ජාය සම්පයුත්තො, ලොභෙ සති පුබ්බෙ විය තණ්හා පක්ඛෙ සිජ්ඣමානො ආඝාතො දොසො ඉති තීණි අකුසලමූලානි ගහිතානි, තප්පටිපක්ඛතො කුසලචිත්තගහණෙන ච තීණි කුසලමූලානි ගහිතානි එව හොන්ති, ඉධාපි ලොභෙන සබ්බානි වා සාසවාකුසලමූලානි සමුදයසච්ච නිබ්බත්තා, තෙසං අධිට්ඨානගොචරභූතා උපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛසච්චන්ති ආදිනා සච්චයොජනා වෙදිතබ්බා, එවම්පනෙත්ථ විමොක්ඛත්තයවසෙන නිද්ධාරෙතබ්බං, තීහි අකුසලමූලෙහි තිවිධදුච්චරිතසංකිලෙසවිසමඅකුසලසඤ්ඤාවිතක්කාදිවසෙන අකුසලපක්ඛො නෙතබ්බො, තථා තීහි කුසලමූලෙහි තිවිධසුචරිතසමකුසලසඤ්ඤාවිතක්ක සද්ධම්මසමාධිවිමොක්ඛසුඛාදිවසෙන වොදානපක්ඛො නෙතබ්බොති අයං තිපුක්ඛලස්ස නයස්ස භූමි, යො හි අකුසලමූලෙහි සංකිලෙසපක්ඛස්ස කුසලමූලෙහි වොදානපක්ඛස්ස සුත්තත්ථස්ස චතුසච්චයොජනා මුඛෙන නයලක්ඛණොපි සංවණ්ණනාවිසෙසො අයං තිපුක්ඛලනයො නාම, තීහි අවයවෙහි ලොභාදීහි සංකිලෙසපක්ඛෙ අලොභාදීහි ච වොදානපක්ඛෙ පුක්ඛලො සො නයො තිපුක්ඛලො, වුත්තං හෙතං;-

“යො අකුසලෙ සමූලෙහි නෙති කුසලෙ ච කුසලමූලෙහි,
භූතං තථං අවිතථං තිපුක්ඛලං තං නයං ආහු”ති.

වුත්තනයෙන ගහිතෙසු තණ්හාඅවිජ්ජාදි පක්ඛියධම්මෙසු විසෙසතො තණ්හා දිට්ඨීනං වසෙන අසුභෙ සුභන්ති දුක්ඛෙ සුඛන්ති ච විපල්ලාසා අවිජ්ජා, දිට්ඨීනං වසෙන අනිච්චෙ නිච්චන්ති අනත්තනි අත්තාති විපල්ලාසා වෙදිතබ්බා, තෙසං පටිපක්ඛතො කුසලචිත්තගහණෙන සද්ධෙහි සතිවිරියසමාධිපඤ්ඤින්ද්‍රියෙහි චත්තාරි සතිපට්ඨානානි සිද්ධානි එව හොන්ති, තත්ථ චතූහි ඉන්ද්‍රියෙහි චත්තාරි සති

පට්ඨානානි සිද්ධානෙව හොන්ති, තත්ථ චතුහි ඉන්ද්‍රියෙහි චත්තාරො පුග්ගලා නිද්දිසිතබ්බා, කථං? දුවිධො හි තණ්හාචරිතො–මුදින්ද්‍රියො තික්ඛින්ද්‍රියොති, තථා දිට්ඨිචරිතො, තෙසු පඨමෙ අසුභෙ සුභන්ති විපරියෙසග්ගාහෙන සතිබලේන යථාභූතං කායභාවං සල්ලක්ඛෙන්තො භාවනාබලෙන තං විපල්ලාසං සමුග්ඝාතෙත්වා සම්මත්තනියාමං ඔක්කමති, දුතියො අසුභෙ සුඛන්ති විපරියෙසගාහී උප්පන්නං කාමවිතක්කං නාධිවාසෙතීති ආදිනා වුත්තෙන විරියසංවරභූතෙන විරියබලෙන පටිපක්ඛං විනොදෙන්තො භාවනාබලෙන තං විපල්ලාසං විධමෙත්වා සම්මත්තනියාමං ඔක්කමති, තතියෙ අනිච්චෙ නිච්චන්ති විපල්ලාසගාහි සමථබලෙන සමාහිතචිත්තො සඞ්ඛාරානං ඛණිකභාවං සල්ලක්ඛෙන්තො භාවනාබලෙන තං විපල්ලාසං සමුග්ඝාතෙත්වා සම්මත්තනියාමං ඔක්කමති, චතුත්ථො අනත්තනි අත්තානි ඛිච්චාරම්මණං සනව[illegible]කතාය පස්සති, ධම්මපුජමත්තෙන අනත්තනි අත්තාති මිච්ඡාභිනිවෙසී චතුකොටිකසුඤ්ඤතාමනසිකාරෙන තං මිච්ඡාභිනිවෙසං විද්ධංසෙන්තො සාමඤ්ඤඵලං සච්ඡිකරොති, සුභසඤ්ඤදිට්ඨිහි-කාමරාගාසවොඝයොගකායගන්ථතණ්හුපාදානසල්ලවිඤ්ඤාණට්ඨිති අපරියාදින්නවසෙන අකුසලපක්ඛො නෙතබ්බො, තථා චතුහි සතිපට්ඨානෙහි චතුබ්බිධඣානවිහාරාදිට්ඨානසුඛභාගියධම්මඅප්පමඤ්ඤාසම්මප්පධානඉද්ධිපාදාදිවසෙන වොදානපක්ඛො නෙතබ්බොති අයං සීහවික්කීළිතස්ස නයස්ස භූමි, යො හි කිර සඤ්ඤාදීහි විපල්ලාසෙහි සකලස්ස කිලෙසපක්ඛස්ස සද්ධින්ද්‍රියාදීහි වොදානපක්ඛස්ස චතුසච්චයොජනවසෙන නයලක්ඛණො සංවණ්ණනාවිසෙසො අයං සීහවික්කීළිතො නාම නයො, වුත්තං හෙතං:–

"යො නෙති විපල්ලාසෙහි සංකිලෙසෙ ඉන්ද්‍රියෙහි සද්ධම්මෙ,
එතං නයං නයවිදූ සීහවික්කීළිතං ආහූ"ති.

අසන්තාසනවෙපරක්කමාදීහි විසෙසයොගෙන සීහො භගවා තස්ස වික්කීළිතං දෙසනාවසික්කමභූතො විහාරොති කත්වා චතුවිපල්ලාසතප්පටිපක්ඛපරිදීපනතො සීහස්ස වික්කීළිතං එත්ථාති=සීහවික්කීළිතො, නයො; ඵලවිසෙසයොගදීපනතො වා සීහවික්කීළිතසදිසත්තා නයො සීහවික්කීළිතො, බලවිසෙසො වෙත්ථ සද්ධාදිබලං, දසබලානි එව වා, ඉ[illegible]සං පන තිණ්ණං අත්ථනයානං සිද්ධියා වොහාරනයසංසිද්ධිමෙව හොති, තථා හි අත්ථනයත්ථසදිසාභාවෙන කුසලාදිධම්මානං ආලොචනං දිසාලොචනං, වුත්තං හෙතං:–

"වෙය්‍යාකරණෙසු හි යෙ කුසලාකුසලා තහිං තහිං වුත්තා,
මනසා වොලොකයතෙ තං තු දිසාලොචනං ආහූ"ති.

තථා ආලොකිතානං තෙසං ධම්මානං අත්ථනයත්ථයොජකසමානනයතො අංකුසො වියාති=අංකුසො, වුත්තං හෙතං:–

"ඔලොකයිත්වා දිසා ලොචනෙන උක්ඛිපිය යං සමානෙති,
සබ්බෙ කුසලාකුසලෙ අයං නයො අංකුසො නාමා"ති.

තස්මා පන අත්ථනයා න දිට්ඨා, අථ ධම්මාලොචනං දිසාලොචනං තෙසං සමානං යං අංකුසොති පංචපි නයා නියුත්තා හොන්ති. එත්තාවතා ච:–

පඨමො නන්දියාවට්ටො දුතියො ච තිපුක්ඛලො
සීහවික්කීළිතො නාම තතියො නයලක්ඛණො.

දිසාලොචනමාහංසු චතුත්ථං නයමුත්තමං
පඤ්චමො අංකුසො නාම සබ්බෙ පඤ්ච නයා මතාති.

එවං වුත්තපචනයාපි එත්ථ දස්සිතාති වෙදිතබ්බං, නයති සංකිලෙසං වොදානඤ්ච විභාගතො යාපෙතීති=නයො, ලඤ්ඡෙති පකාසෙති සුත්තත්ථන්ති=ලඤ්ඡකො, නයො ච සො ලඤ්ඡකො චාති=නයලඤ්ඡකොති, ඉදං ච සුත්තං සොළසවිධෙ සුත්තන්තපට්ඨානෙ සංකිලෙසභාගියබ්‍යතිරෙකමුඛෙන නිබ්බෙධසෙක්ඛභාගියන්ති දට්ඨබ්බං, අට්ඨවීසති විධෙ පන සුත්තන්තපට්ඨානෙ "ලොකියලොකුත්තරං සත්තධම්මාධිට්ඨානං ඤාණං ඤෙය්‍යං දස්සනභාවනාසකවචනං විසජ්ජනියං කුසලාකුසලං අනුඤ්ඤාතං පටික්ඛිත්තං චාති වෙදිතබ්බං, තත්ථ සොළසවිධසුත්තන්තපට්ඨානං නාම–"සංකිලෙසභාගියං සුත්තං, වාසනාභාගියං සුත්තං, නිබ්බෙධභාගියං සුත්තං, අසෙක්ඛභාගියං සුත්තං, සංකිලෙසභාගියං ච වාසනාභාගියඤ්ච සුත්තං, සංකිලෙසභාගියං ච නිබ්බෙධභාගියං ච සුත්තං, සංකිලෙසභාගියං ච අසෙක්ඛභාගියං ච සුත්තං, වාසනාභාගියං ච නිබ්බෙධභාගියං ච සුත්තං, වාසනාභාගියං ච අසෙක්ඛභාගියං ච සුත්තං, නිබ්බෙධභාගියං ච අසෙක්ඛභාගියං ච සුත්තං, සංකිලෙසභාගියං ච වාසනාභාගියං ච නිබ්බෙධභාගියං ච සුත්තං, සංකිලෙසභාගියං ච වාසනාභාගියං ච අසෙක්ඛභාගියං ච සුත්තං, සංකිලෙසභාගියං ච නිබ්බෙධභාගියං ච අසෙක්ඛභාගියං ච සුත්තං, වාසනාභාගියං ච නිබ්බෙධභාගියං ච අසෙක්ඛභාගියං ච සුත්තං, සංකිලෙසභාගියං ච වාසනාභාගියං ච නිබ්බෙධභාගියං ච අසෙක්ඛභාගියං ච සුත්තං, නෙව සංකිලෙසභාගියං න වාසනාභාගියං න නිබ්බෙධභාගියං න අසෙක්ඛභාගියං සුත්තන්"ති එවං වුත්තානි සොළසපට්ඨානානීති. තත්ථ සංකිලිස්සන්ති එතෙනාති=සංකිලෙසො, සංකිලෙසභාගෙ සංකිලෙසකොට්ඨාසෙ පවත්තං=සංකිලෙසභාගියං, වාසනාභාගෙ පවත්තං=වාසනාභාගියං, වාසනං භජාපෙති වා=වාසනාභාගියං, නිබ්බිජ්ඣනං ලොභක්ඛන්ධාදීනං පදාලනං=නිබ්බෙධො, නිබ්බෙධභාගෙ පවත්තං නිබ්බෙධං භජාපෙතීති වා=නිබ්බෙධභාගියං, පරිනිට්ඨිතසික්ඛා ධම්මා අසෙක්ඛා, අසෙක්ඛභාගෙ පවත්තං=අසෙක්ඛභාගියං, අසෙක්ඛං භජාපෙතීති වා=අසෙක්ඛභාගියං, තෙසු යත්ථ තණ්හාදිසංකිලෙසා විභත්තා ඉදං සංකිලෙසභාගියං, යත්ථ දානාදිපුඤ්ඤකිරියවත්ථූ විභත්තා ඉදං වාසනාභාගියං, යත්ථ සෙක්ඛසීලක්ඛන්ධාදයො විභත්තා තං නිබ්බෙධභාගියං, යත්ථ පන අසෙක්ඛසීලක්ඛන්ධාදයො විභත්තා ඉදං අසෙක්ඛභාගියං, ඉතරානං තෙසං වොමිස්සකනයවසෙන වුත්තානි සබ්බාසව සංවරපරියායාදීනං වසෙන සබ්බභාගියානි වෙදිතබ්බානි, තත්ථ සංකිලෙසධම්මා ලොකියසුචරිතධම්මා සෙක්ඛා ධම්මා අසෙක්ඛා ධම්මා ච විභත්තා, සබ්බභාගියෙසු පන "පස්සං න පස්සතී"ති ආදිකං උදකාදි අනුවාදවචනං වෙදිතබ්බං, අට්ඨවීසති විධං සුත්තන්තපට්ඨානං පන–"ලොකියං, ලොකුත්තරං, ලොකියඤ්ච ලොකුත්තරඤ්ච; සත්තාධිට්ඨානං, ධම්මාධිට්ඨානං සත්තාධිට්ඨානං ච ධම්මාධිට්ඨානං ච; ඤාණං, ඤෙය්‍යං, ඤාණං ච ඤෙය්‍යං ච; දස්සනං, භාවනා, දස්සනං ච භාවනාච, සකවචනං, පරවචනං, සකවචනඤ්ච පරවචනං ච; විසජ්ජනීයං, අවිසජ්ජනීයං, විසජ්ජනියං ච අවිසජ්ජනියං ච; කම්මං, විපාකො, කම්මං ච විපාකො ච; කුසලං, අකුසලං, කුසලං ච අකුසලං ච; අනුඤ්ඤාතං, පටික්ඛිත්තං, අනුඤ්ඤාතං ච පටික්ඛිත්තං ච; ථවො"ති එවමාගතානි අට්ඨවීසති සාසනපට්ඨානානි, තත්ථ ලොකියන්ති–ලොකෙ නියුත්තො ලොකෙ වා විදිතො=ලොකියො, ඉධ පන ලොකියො අත්ථො යස්මිං සුත්තෙ වුත්තො තං සුත්තං ලොකියං, තථා ලොකුත්තරං, යස්මිං පන සුත්තෙ පදෙසෙන ලොකියං පදෙසෙන ලොකුත්තරං වුත්තං තං ලොකියඤ්ච ලොකුත්තරඤ්ච, සුත්තෙ

අධිප්පායසත්තපක්ඛන්දනාභිමුඛෙන දෙසිතං **සත්තාධිට්ඨානං**, ධම්මවසෙන දෙසිතං ධම්මාධිට්ඨානං, උභයවසෙන කත්ථචි දෙසිතං සත්තාධිට්ඨානං ච ධම්මාධිට්ඨානං ච, ඉමිනා **නයෙන සබ්බපදෙසු අත්ථො** වෙදිතබ්බො, බුද්ධාදීනං පන **ගුණකිත්තනවසෙන** පවත්තිතසුත්තං **ථෙවො නාමා**ති.

මග්ගානට්ඨඞ්ගිකො සෙට්ඨො සච්චානං චතුරො පදා,
විරාගො සෙට්ඨො ධම්මානං ද්විපදානං ච චක්ඛුමාති–

ආදිකං **විය.**

චිත්තපරියාදන සුත්ත වණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සද්දගරුකාදීනන්ති ආදිසද්දෙන ගන්ධරසඵොට්ඨබ්බගරුකෙ සඞ්ගණ්හාති, **ආසයවසෙනා**ති අජ්ඣාසයවසෙන, උතුසමුට්ඨාපිතො විය ඉත්ථිසන්තානගතො සද්දො ලබ්භති, සො ඉධ නාධිප්පෙතොති **චිත්තසමුට්ඨානො**ති වුත්තං, කථිතසද්දො ආලාපාදිසද්දො, ගීතසද්දො සරෙන ගායනසද්දො, ඉත්ථියා පන සද්දොපෙත්ථ සඞ්ගහෙතබ්බො තස්සාපි පුරිසෙන අස්සාදෙතබ්බතො; තෙනාහ. "අපිච බො මාතුගාමස්ස සද්දං සුණාතීති තිරොකුඩ්ඩා වා තිරොපාකාරා වා හසන්තියා වා භණන්තියා වා ගායන්තියා වා සොතසා අස්සාදෙතී"ති ආදී, **නිවත්ථනිවාසනස්සා**ති බලිනන්තස්ස නිවාසනස්ස, **අලඞ්කතාලඞ්කාරස්සා**ති නූපුරාදිකස්ස අලඞ්කාරස්ස, **ඉත්ථිසද්දොත්වෙව වෙදිතබ්බො**ති ඉත්ථිපටිබද්ධභාවතො වුත්තං, තෙනාහ **සබ්බො පීති** ආදි.

අවිදූරට්ඨානෙ වසස්සාති තස්ස හත්ථිකුලස්ස වසනට්ඨානතො අවිදූරට්ඨානෙ, **කායූපපන්නො**ති සම්පන්නකායො මහාහත්ථී, * මහන්තභාවො,! **ජෙට්ඨකං කත්වා**ති ජෙට්ඨකං යූථපතිං කත්වා, කසිනාදිභාවෙන **සිඞ්ඝසදිසත්තා** අලසංඛාතානි සිඞ්ගානි එතස්ස අත්ථීති=**සිඞ්ගී**, සුට්ඨුවණ්ණතාය මහබ්බලතාය ච සීහහත්ථිආදි **මිග**සදිසත්තා මිගො වියාති=**මිගො**, තත්ථ තත්ථ **කිච්ච**නෙතුභාවෙන **චක්ඛු**යෙව නෙත්තං=චක්ඛුනෙත්තං තං **උ**ග්ගතට්ඨෙන ආයතං එතස්සාති=**ආයතචක්ඛුනෙත්තො**, අට්ඨි එව තචො එතස්සාති=**අට්ඨිතචො**, **කෙනාභිභූතො**ති කෙන මිගෙන අභිභූතො අජ්ඣොත්ථටො නිච්චලං හුත්වා ගහිතො, † **කාරුඤ්ඤං රුදම්**ති කාරුඤ්ඤුප්පත්තො හුත්වා රොදමි **විරවාමි.**

පච්චත්ථිකභයතො මුත්ති නාම යථා තථා සහායවුත්තො හොති
එකාකිනොති අහං මා **හෙව** මං පාණසමං ජහෙය්‍යාති.

එත්ථ "මාහෙව මං"ති මං එවරූපං බ්‍යසනප්පත්තං අත්තනො පාණසමං පියසාමිකං ත්වං මාහෙව ජහි. **කූටෙ** ගිරිකූටෙ රමති තත්ථ **විචරති** කුඤ්චනාදං නදන්තො වා විචරති කූටං වා පථවිං කන්තාභිඝාතෙන ජරාපෙතීති=**කුඤ්ජරො, සට්ඨිහායනො**ති ජාතියා සට්ඨිවස්සකාලස්මිං **කුඤ්ජරා** ථාමෙන පරිහායන්ති, තං සන්ධාය එවමාහ, **පථබ්‍යා චාතුරන්තාය**ාති චතුසු **දිසාසු** සමිද්ධිං පත්වා තාය චාතුරන්තාය පථවියා, **සුප්පියො**ති සුට්ඨුපියො, **තෙසං ත්වං වාරිජො සෙට්ඨො**ති යෙ **සමු**ද්දෙ වා ගඞ්ගාය වා යමුනාය **වා නම්මදාය** නදියා වා **කුළීරා** තෙසං සබ්බ

---

* මහානුභාවොති–කත්ථචි, † කපණන්ති–මුද්දිත අට්ඨකථායං.

ස්ස වණ්ණසම්පත්තියා මහන්තතෙන ච වාරිම්හි ජාතත්තා වාරිජො ත්වමෙව සෙට්ඨො පසත්ථතරෙ, **මුඛ ගෙද්ධණිකා පක්ඛිනාති** සබ්බෙසං සෙට්ඨත්තා ත්වමෙව **රාජාති** රොදමානාය මය්හං සාමිකං මුචන්ති **ගහණස්ස** සිථිලකරණසමනන්තර මෙව, **එකාසායාති පතිස්ස, ඔකාසනං පබ්බතගහණං උපනිස්සායාති** තතියං පබ්බතරාජිං අතික්කමිත්වා චතුත්ථාය **පබ්බතරාජියා පබ්බත**ගහණං උපනිස්සාය, **එවං වදතීති** "උදෙතයං චක්ඛුමා"ති ආදිනා ඉමං බුද්ධමන්තං මනෙතනෙතා වදති.

තත්ථ **උදෙතීති** පාචීනලොකධාතුතො උග්ගච්ඡති, **චක්ඛුමාති** සකල චක්කවාළ වාසීනං අන්ධකාරං විධමෙත්වා චක්ඛු පටිලාභකරණෙන යං තෙන තෙසං දින්නං චක්ඛු, තෙන චක්ඛුනා චක්ඛුමා, **එකරාජාති** සකලචක්කවාළ ආලොකක රානං අන්තරෙ සෙට්ඨෙන රජ්ජනට්ඨෙන එකරාජා, **හරිස්සවණ්ණොති** හරිසමාන වණ්ණො, සුවණ්ණවණ්ණොති අත්ථො, **පඨවිං පභාසෙතීති=පඨවිප්පභාසො, තං තං නමස්සාමි හරිස්සවණ්ණනාති** තස්මා තං එවරූපං භගවන්තං නමස්සාමි වන්දාමි, **තයජ්ජ ගුත්තා විහරෙමු දිවසන්ති** තයා අජ්ජ රක්ඛිතගොපිතා හුත්වා ඉමං දිවසං චතුඉරියාපථවිහාරෙන සුඛං විහරෙය්‍යාම. එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය සුරියං නමස්සිත්වා දුතියගාථාය අතීතෙ පරිනිබ්බුතෙ බුද්ධෙ චෙව බුද්ධ ගුණෙ ච නමස්සති "යෙ බ්‍රාහ්මණා"ති ආදිනා, තත්ථ **යෙ බ්‍රාහ්මණාති** යෙ බාහි තපාපා පරිසුද්ධබ්‍රාහ්මණා, **වෙදගූති** වෙදානං පාරං ගතාති වා වෙදෙහි පාරංගතාති වා=වෙදගූ, ඉධ පන සබ්බෙ සඞ්ඛතාසඞ්ඛතධම්මෙ විදිතෙ පාකටෙ කත්වා ගතාති=වෙදගූ, තෙනෙවාහ **සබ්බධම්මෙති,** සබ්බෙ ඛන්ධායතනධාතුධම්මෙ සලක්ඛණසාමඤ්ඤලක්ඛණවසෙන අත්තනො ඤාණස්ස විදිතෙ පාකටෙ කත්වා තිණ්ණං මාරානං මත්ථකං මද්දිත්වා සම්මාසම්බොධිං පත්තා සංසාරං වා අතික්කන්තාති අත්ථො, **තෙ මෙ නමොති** තෙ මම ඉමං නමක්කාරං පටිච්ඡන්තු, **තෙ ච මං පාලයන්තූති** එවං මයා නමස්සිතා ච තෙ භගවන්තො මං පාලයන්තු රක්ඛන්තු, **නමත්ථු බුද්ධානං නමත්ථු බොධියා නමො විමුත්තානං නමො විමුත්තියාති** අයං මම නමක්කාරො අතීතානං පරිනිබ්බුතානං බුද්ධානං අත්ථු, තෙසං යෙව චතූසු මග්ගෙසු චතූසු ඵලෙසු ච ඤාණසංඛාතාය බොධියා අත්ථු, තථා තෙසඤ්ඤෙව අරහත්තඵලවිමුත්තියා විමුත්තානං අත්ථු, යා ච තෙසං තදඞ්ගවික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදපටිප්පස්සද්ධිනිස්සරණසංඛාතා පඤ්චවිධා විමුත්ති, තස්සා තෙසං විමුත්තියාපි අයං මය්හං නමක්කාරො අත්ථූති අත්ථො, **ඉමං සො පරිත්තං කත්වා මොරො චරති එසනාති** ඉදං පන පදද්වයං සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ආහ, තස්සත්ථො භික්ඛවෙ සො මොරො පරිත්තං ඉමං රක්ඛං කත්වා අත්තනො ගොචරභූමියං පුප්ඵඵලාදීනං අත්ථාය නානප්පකාරාය එසනාය චරති, එවං දිවසං චරිත්වා සායණ්හෙ පබ්බතමත්ථකෙ නිසීදිත්වා අත්ථං ගච්ඡන්තං සුරියං ඔලොකෙන්තො බුද්ධගුණෙ ආවජ්ජිත්වා නිවාසනට්ඨානෙ රක්ඛාවරණත්ථාය පුන බ්‍රහ්මමන්තං මනෙතනෙතා "අපෙතය"න්ති ආදිමාහ, තෙනෙවාහ "දිවසං ගොචරං ගහෙත්වා"ති ආදි, තත්ථ **අපෙතීති** අපයාති අත්ථං ගච්ඡති, **ඉමං සො පරිත්තං කත්වා මොරො වාසමකප්පයීති** ඉදම්පි අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ආහ, තස්සත්ථො භික්ඛවෙ සො මොරො ඉමං පරිත්තං ඉමං රක්ඛං කත්වා අත්තනො නිවාසට්ඨානෙ වාසං අකප්පයිත්ථාති, **පරිත්තකම්මතො පුරෙතරමෙවාති** පරිත්තකම්මකරණතො පුරෙතරමෙව, **මොරකූජිකාති** කූජිකූජීසදිසාය මොරච්ඡාපිකාය.

තතියෙ රූපායතනස්ස විය රූපගන්ධායතනස්ස පියසමුට්ඨාපකපච්චයවසෙන විසෙසො නත්ථීති ආහ **මනුස්සමුඛානීති**, **ඉත්ථිගන්ධොති** වෙත්ථ ඉත්ථියා සරීරගන්ධස්ස **කායානුලෙපනාදිගන්ධස්ස** ච තප්පටිබද්ධභාවතො අවිසෙසෙන ගහණප්පසඞ්ගෙ ඉධාධිප්පෙතගන්ධං නිද්ධාරෙන්තො **සචාය**න්ති ආදිමාහ, තත්ථ **ඉත්ථියා**ති පාකතිකාය ඉත්ථියා, **දුග්ගන්ධොති පාකතිකාය** ඉත්ථියා සරීරගන්ධභාවතො දුග්ගන්ධො හොති, **ඉධාධිප්පෙතොති** ඉට්ඨභාවතො අසාධෙතබ්බත්තා වුත්තං, කථං පන ඉත්ථියා සරීරගන්ධස්ස දුග්ගන්ධභාවොති? ආහ **එකච්චා හීති** ආදි, තත්ථ අස්සස්ස විය ගන්ධො **අස්සා අත්ථීති=අස්සගන්ධිනී**, මෙණ්ඩකස්ස විය ගන්ධො අස්සා අත්ථීති=මෙණ්ඩකගන්ධිනී, **සෙදස්ස** විය ගන්ධො අස්සා අත්ථීති=සෙදගන්ධිනී, සොණිතස්ස විය ගන්ධො **අස්සා** අත්ථීති=සොණිතගන්ධිනී, **රජ්ජතෙවාති** අනාදිමති සංසාරෙ අවිජ්ජාදිකිලෙසවාසනාය පරික්ඛිත්තහදයත්තා ඵොට්ඨබ්බස්සාදගතිනිමිත්තතාය ච අන්ධබාලො එවරූපායපි දුග්ගන්ධසරීරාය ඉත්ථියා රජ්ජති යෙව, පාකතිකාය ඉත්ථියා සරීරගන්ධස්ස දුග්ගන්ධභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි සිද්ධාය එකච්චාය ඉත්ථියා තදභාවං දස්සෙතුං **චක්කවත්තිනො පනාති** ආදිමාහ, යදි එවං ඊදිසාය ඉත්ථියා සරීරගන්ධොපි ඉධ කස්මා නාධිප්පෙතොති ආහ **අයං න සබ්බාසං හොතීති** ආදි, තිරච්ඡානගතාය ඉත්ථියා එකච්චාය ච මනුස්සිත්ථියා සරීරගන්ධස්ස අතිවිය ආසාදෙතබ්බභාවදස්සනතො පුන තම්පි අවිසෙසෙන අනුජානන්තො **ඉති කායගන්ධො වා හොතූති** ආදිමාහ, **ඉත්ථිගන්ධොතෙව වෙදිතබ්බොති** තප්පකතිභාවතො වුත්තං.

චතුත්ථාදිසු **කිං තෙනාති** ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යරසෙන ඉධාධිප්පෙතෙන **කින්තෙන** අසංවරාදිනා වුත්තෙන පයොජනං, **ඔට්ඨමංසසම්මක්ඛනබෙලාදිරසොපී**ති ඔට්ඨමංසසම්මක්ඛනතො බෙලාදීනි, ආදිසද්දෙන ඔට්ඨමංසසම්මක්ඛනතො වුත්තං මුඛවාසාදිරසො ගය්හති, **සබ්බො සො ඉත්ථිරසොති** ඉත්ථියාව ගහෙතබ්බත්තා, **ඉත්ථිඵොට්ඨබ්බොතෙවාති** එත්ථාපි එසෙව නයො, යදි පනෙත්ථ ඉත්ථිගතානි රූපාරම්මණාදීනි අවිසෙසතො පුරිසස්ස චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති, අථ කස්මා භගවතා තානි විසුං විසුං ගහෙත්වා දස්සිතානීති ආහ **ඉති සත්ථාති ආදි**, **යථාපීති** ආදිනා තදෙවත්ථං සමත්ථෙති, **ගමෙතීති** විකප්පං ගමෙති, අයමෙව වා පාඨො, ගමෙතීති ච සංගමෙති, **න තථා සෙසා සද්දාදයො, න තථා රූපාදීනි ආරම්මණානීති** එතෙන සත්තෙසු රූපාදිකතා අසංකිණ්ණා විය දස්සිතා, තං ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං, අනෙකවිධත්තා සත්තානං අජ්ඣාසයං නිදස්සෙතුං **එකච්චස්සා**ති ආදි වුත්තං, **පඤ්චගරුකවසෙනාති** පඤ්චාරම්මණගරුකවසෙන, එකච්චස්ස හි **පුරිසස්ස** යථාවුත්තෙසු පඤ්චසුපි **ආරම්මණෙසු** ගරුකතා හොති, එකච්චස්ස තත්ථ කතිපයෙසු එකස්මිං එව වා තෙ සබ්බෙපි පඤ්චගරුකාතෙව වෙදිතබ්බා, යථා "සත්තිස්සයා අට්ඨවිමොක්ඛා"ති; න පඤ්චගරුකජාතකවසෙන එකෙකාරම්මණෙ ගරුකස්සෙව නාධිප්පෙතත්තා, එකෙකාරම්මණගරුකානං හි පඤ්චන්නං පුග්ගලානං තත්ථ ආගතත්තා තං ජාතකං **පඤ්චගරුකජාතක**න්ති වුත්තං, යදි එවං තෙන ඉධ පයොජනං නත්ථීති? අත්ථීති ආහ **සත්තිභාවත්ථායා**ති, **ආහරිත්වා කථෙතබ්බ**න්ති රූපාදිගරුකතාය එතෙ අනයව්‍යසනං පත්තාති දස්සෙතුං කථෙතබ්බං. **තෙස**න්ති තෙසං සුත්තානං, **උප්පණ්ඩෙත්වා ගණ්හිතුං නඉච්ඡී**ති තස්ස ථොකං විරූපධාතුකත්තා න ඉච්ඡි, **නාතික්කාමයෙනාති** සංසන්දෙන්තො, **මෙ භත්තං පත්තානීති** වෙ උප්පලානි හත්ථගතානි,

පහට්ඨාකාරං දස්සෙත්වාති අපරම්පි ඉත්ථිපි එකෙකං ලද්ධං මයා මෙ ලද්ධානීති සන්තුට්ඨාකාරං දස්සෙත්වා, සරෙදිසි තස්ස පුබ්බසාමිකස්ස මුඛගන්ධං සරිත්වා පරොදි, තස්සා හි මුඛතො උප්පලගන්ධො වායති, හාරෙත්වාති තස්මා ඨානා අපනෙත්වා, ''හාරාපෙත්වා''ති වා පාඨො, අයමෙවත්ථො; සාධු සාධූති භාසතොති ධම්මකථාය අනුමොදනවසෙන සාධුසාධූති භාසතො, උප්පලංව යථොදකෙති යථා උප්පලං උප්පලගන්ධො මුඛතො නිච්ඡරති, වට්ටමෙව කථිතන්ති යථාභූතවසෙන වුත්තං, යදිපි එවං වුත්තං තථාපි යථාභූතමත්ථො අවත්වා විවට්ටං නීහරිත්වා කථෙතබ්බං විමුත්තිරසත්තා භගවතො දෙසනාය.

මනොරථපූරණියා පඨමවග්ගවණ්ණනාය
සූත්තානමත්ථුදීපනා.

දුතියස්සාති දුතියවග්ගස්ස, එකධම්මම්පීති එත්ථ එකසභාවම්පීති ඉමිනා සභාවත්ථොයං ධම්මසද්දො, ''කුසලා ධම්මා''ති ආදිසු වියාති දස්සිතං හොති, යදග්ගෙන ච භාවත්ථො තදග්ගෙන නිස්සත්තත්ථො සිද්ධො එවාති නිස්සත්තෙන ධම්මා වෙදිතබ්බාති වුත්තං, සුභනිමිත්තන්ති තස්ස යං යෙන වුත්තං තං හි අත්ථතො කාමච්ඡන්දො වා සියා, සො හි අත්තනො ගහනාකාරෙන සුභන්ති තෙනාකාරෙනෙව වත්තනකස්ස අඤ්ඤස්ස කාමච්ඡන්දනිමිත්තත්තා සුභනිමිත්තන්ති ච වුච්චති, තස්ස ආරම්මණං වා සුභනිමිත්තං, ඉට්ඨං හි ඉට්ඨාකාරෙන වා ගය්හමානං රූපාදිසු ආරම්මණං සුභනිමිත්තන්ති වුච්චති, ආරම්මණමෙව එත්ථ නියමිතං, තථා හි වක්ඛති ''සුභනිමිත්තන්ති රාගට්ඨානියං ආරම්මණ''න්ති, සමුච්චයත්ථො වාසද්දො, අනෙකත්ථත්තා නිපාතානං, භිය්‍යොභාවායාති පුනප්පුනභාවාය, වෙපුල්ලායාති විපුලභාවාය, වඩ්ඪිභාවායාති අත්ථො, අජනොති නජනො; සෙසපදානි තස්සෙව වෙවචනානි, කාමෙසූති පංචසු කාමගුණෙසු, කාමච්ඡන්දොති කාමසඞ්ඛාතො ඡන්දො, න කත්තුකම්‍යතාඡන්දො න ධම්මච්ඡන්දො, කාමනවසෙන ච කාමො එව රාගො=කාමරාගො, කාමනවසෙන නන්දනවසෙන ච කාමො එව නන්දී=කාමනන්දී, කාමනවසෙන තණ්හායනවසෙන ච කාමො එව තණ්හා=කාමතණ්හා, ආදිසද්දෙන ''කාමසිනෙහො කාමපරිළාහො කාමමුච්ඡා කාමජ්ඣොසාන''න්ති එතෙසං පදානං සංගහො දට්ඨබ්බො. තත්ථ වුත්තනයෙනෙව කාමට්ඨං විදිත්වා සිනෙහනට්ඨෙන කාමසිනෙහො, පරිළාහනට්ඨෙන කාමපරිළාහො, මුච්ඡනට්ඨෙන කාමමුච්ඡා, ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපනට්ඨෙන කාමජ්ඣොසානං වෙදිතබ්බං, කාමච්ඡන්දො එව කුසලප්පවත්තිතො චිත්තස්ස නිවාරණට්ඨෙන කාමච්ඡන්දනීවරණං, සොති කාමච්ඡන්දො, අසමුදාචාරවසෙනාති අසමුදාචාරභාවෙන, අනනුභූතාරම්මණවසෙනාති ඉදං නාමෙතන්ති වත්ථුවසෙන ඤත්වා තස්මිං අත්තභාවෙ න අනුභූතස්ස ආරම්මණස්ස වසෙන, රූපසද්දාදිභෙදං පන ආරම්මණං එකසම්මිම්පි අත්තභාවෙ අනනුභූතං නාම නත්ථෙව, කිමඞ්ග පන අනාදිසංසාරෙ, යං වුත්තං ''අසමුදාචාරවසෙනවා''ති ආදි තං අතිසඞ්ඛිත්තන්ති විත්ථාරතො දස්සෙතුං භාසථාති ආදිමාහ, තත්ථ භාවනාගහණෙන මහග්ගතභාවනා ගහිතා, සා හි ඔළාරිකකිලෙසසමුදාචාරරහිතා, තජ්ජනීයකම්මකතාදිකාලෙ පාරිවාසිකාදි කාලෙ ච චරිතබ්බානි මෙ අසීතිඛන්ධක

වත්තානි නාම, යානි තානි සබ්බාසු අවත්ථාසු චරිතබ්බානි, තස්මා තානි මහාවත්තෙසු අනොගාළ්හානීති **චුද්දස මහාවත්තානීති** වුත්තං, තත්ථ—"ආගන්තුකවත්ත ආවාසික ගමික අනුමොදන භත්තග්ග පිණ්ඩචාරික ආරඤ්ඤක සෙනාසන ජන්තාඝර වච්චකුටි උපජ්ඣාය සද්ධිවිහාරික ආචරිය අන්තෙවාසිකවත්තානී"ති එතානි චුද්දස මහාවත්තානි නාමාති වුත්තං, ඉතරානි පන "පාරිවාසිකානං භික්ඛූනං වත්තං පඤ්ඤපෙස්සාමී"ති ආරභිත්වා "න උපසම්පාදෙතබ්බං, න ඡමාය චඞ්කමනෙ චඞ්කමිතබ්බ"න්ති වුත්තානි පකතත්තෙන චරිතබ්බවත්තානි ඡසට්ඨි, තතො පරං "න භික්ඛවෙ පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පාරිවාසිකෙන වුඩ්ඪතරෙන භික්ඛුනා සද්ධිං මූලාය පටිකස්සනාරහෙන මානත්තචාරිකෙන අබ්භානාරහෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්නෙ ආවාසෙ වසිතබ්බ"න්ති ආදීනි පකතත්තෙන චරිතබ්බෙහි අනඤ්ඤත්තා විසුං විසුං අගණෙත්වා පාරිවාසිකවුඩ්ඪතරාදිසු පුග්ගලන්තරෙසු චරිතබ්බත්තා තෙසං වසෙන සම්පිණ්ඩෙත්වා එකෙකං කත්වා ගහිතානි පනිමානි එකසත්තති වත්තානි, උක්ඛෙපනියකම්මකතවත්තෙසු වත්තපඤ්ඤපනවසෙන වුත්තං "න පකතත්තස්ස භික්ඛුනො අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං පිට්ඨිපරිකම්මං සාදියිතබ්බ"න්ති ඉදං අභිවාදනාදීනං අසාදියනං එකං, "න පකතත්තො භික්ඛු සීලවිපත්තියා අනුද්ධංසෙතබ්බො"ති ආදීනි "චරදුස්සා"ති එවං වාසීති හොන්ති, එතෙස්වෙව පන කානිචි තජ්ජනීයකම්මකතාදිවත්තානි, කානිචි පාරිවාසිකාදිවත්තානීති අගහිතග්ගහණෙන වාසීති වුත්තානීති වෙදිතබ්බං, චුද්දස මහාවත්තානි වත්වාපි "ආගන්තුකගමිකවත්තානි වා"ති ඉමෙසං විසුං ගහණං, ඉමානි අභිණ්හං සම්භවන්තීති කත්වා **කිලෙසොකාසං න ලභන්ති**, සබ්බදා වත්තපටිපත්තියංයෙව බ්‍යාකතචිත්තතාය අයොනිසො මනසිකරොන්තො අනිච්චාදීසු නිච්චන්ති ආදිනා පවත්තං අනුපායමනසිකාරං සරති ථෙරවසෙන පුබ්බාපරගන්ථසල්ලක්ඛණවසෙන, **ගණ්හන්තස්සාති** ආචරියමුඛතො ගණ්හන්තස්ස, **සජ්ඣායන්තස්සාති** ආචරියමුඛතො උග්ගහිතගන්ථං සජ්ඣායන්තස්ස, **වාචෙන්තස්සාති** පාළිං පදත්ථඤ්ච උග්ගණ්හාපනවසෙන පරෙසං වාචෙන්තස්ස, **දෙසෙන්තස්සාති** දෙසනාවසෙන පරෙසං ධම්මං දෙසෙන්තස්ස, **පකාසෙන්තස්සාති** අත්තනො අත්තනො සංසයට්ඨානෙ පුච්ඡන්තානං යථාවතො අත්ථං පකාසෙන්තස්ස, **කිලෙසො ඔකාසං න ලභති**, රත්තින්දිවං ගන්ථකම්මෙසුයෙව ව්‍යාවටචිත්තතාය; **එවංපීති** වුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො අපිසද්දො, එවං සෙසෙසුපි; **ධුතධරො හොතීති** වුත්තමෙතං පකාසෙති **තෙරස ධුතගුණෙ සමාදාය වත්තතීති**. **බාහුල්ලායාති** චීවරාදිපච්චයබාහුල්ලාය, පත්තචීවරාදයො පච්චයා බහුලං උප්පජ්ජන්ති තථා ආවත්තස්ස පවත්තස්සාති අත්ථො, **පරිභින්නජ්ඣානස්සාති** ඨානන්තරායකරණෙ විසභාගරූපදස්සනාදිනා කෙනචි නිමිත්තෙන පරිභින්නජ්ඣානස්ස, **විස්සට්ඨජ්ඣානස්සාති** අසම්පජ්ජනවසෙන පරිවත්තජ්ඣානස්ස, **භස්සාදීසූති** ආදිසද්දෙන ගණසඞ්ගණිකනිද්දානවකම්මාදි සංගණ්හාති, **සත්තසු වා අනුපස්සනාසූති** එත්ථ සත්ත අනුපස්සනා නාම—"අනිච්චානුපස්සනා, දුක්ඛානුපස්සනා, අනත්තානුපස්සනා, නිබ්බිදානුපස්සනා, විරාගානුපස්සනා, නිරොධානුපස්සනා, පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා, ඛයානුපස්සනා, වයානුපස්සනා, විපරිණාමානුපස්සනා, අනිමිත්තානුපස්සනා, අප්පතිහිතානුපස්සනා, සුඤ්ඤතානුපස්සනා, ආමිසපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනා, යථාභූතඤාණදස්සනං, ආදීනවානුපස්සනා, පටිසංඛානුපස්සනා, විවට්ටානුපස්සනා"ති ඉමාසු අට්ඨාරසසු මහාවිපස්සනාසු ආදිතො

චුත්තා අනිච්චානුපස්සනාදී පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාපරියන්තා සත්ත, එත්ථ යං වත්තබ්බං තං විසුද්ධිමග්ගවණ්ණනාතො ගහෙතබ්බං, **අනාසෙවනතායාති** පුරිමත්තභාවෙ ඛාණෙන වික්ඛම්භිතකිලෙසස්ස කාමච්ඡන්දාදි ආසෙවනාභාවතො, **අනුභූතපුබ්බ**න්ති අතික්කන්තෙ අත්තභාවෙ අනුභූතං.

ජනොති එතස්සෙව වෙවචනං, "ජනො"ති **එතස්ස** වෙවචනං "සංජනො"ති ආදි, නනුච ඛණිකත්තා සබ්බධම්මානං **උප්පන්නස්ස** කාමච්ඡන්දස්ස තං ඛණං යෙව සංනිරොධසම්භවතො නිරුද්ධෙ ච තස්මිං පුන අඤ්ඤස්සෙව උප්පජ්ජනතො කථං තස්ස පුනප්පුනභාවො රාසිභාවො චාති ආහ **තත්ථ සකිං උප්පන්නො කාමච්ඡන්දො**ති ආදි, **අට්ඨානමෙතන්**ති අකාරණමෙතං, යෙන කාරණෙන උප්පන්නො කාමච්ඡන්දො න නිරුජ්ඣිස්සති නිරුද්ධො ච සොව පුන උප්පජ්ජිස්සති තාදිසං කාරණං නත්ථීති අත්ථො, **රාගට්ඨානිය**න්ති රාගජනකං, අනිච්චාදිසු නිච්චාදිවසෙන විපරීතමනසිකාරො ඉධ අයොනිසොමනසිකාරොති ආහ **අනිච්චෙ නිච්ච**න්ති ආදි, **අයොනිසො මනසිකාරො**ති කුසලධම්මප්පවත්තියා අකාරණභූතො මනසිකාරොති අත්ථො, **උපායමනසිකාරොති** කුසලධම්මප්පවත්තියා උපායභූතො මනසිකාරො, **සච්චපටිකූලෙනාති** සච්චස්ස සමයස්ස අනුලොමවසෙන, **ආවජ්ජනාදිසබ්බා**ති ආවජ්ජනවෙවචනානි, තතො පුරිමඋප්පන්නා මනොද්වාරිකා අකුසලජවනුප්පත්ති ඵලවොහාරෙ, **තථා** වුත්තං "තස්සාති වසෙන සා අකුසලුප්පත්තියා උපනිස්සයො හොතීති, ආවජ්ජනා හි-භවඞ්ගචිත්තං ආවජ්ජයතීති=ආවජ්ජනා, අනුආවජ්ජයතීති=අන්වාවජ්ජනා, භවඞ්ගාරම්මණතො අඤ්ඤං ආභුජතීති=ආභොගො, සමන්නාහරතීති=සමන්නාහාරො, ඉතරෙ වාරම්මණෙ අත්තානං අනුබන්ධිත්වා උප්පජ්ජමානො මනසිකරොති ඨපෙතීති=මනසිකාරො, **අයං වුච්චති අයොනිසො මනසිකාරො**ති අයං අනුපායඋප්පථමනසිකාරලක්ඛණො අයොනිසො මනසිකාරො නාම වුච්චති.

දුතියෙ **හත්ථව්‍යාපත්ති වියාති** හත්ථස්ස පුරිමභාවෙන විප්පකාරප්පත්ති විය, **චිත්තස්ස ව්‍යාපජ්ජන**න්ති චිත්තස්ස විකාරපජ්ජනං, තෙනෙවාහ **පකතිවිජහනභාවොති**, බ්‍යාපජ්ජති තෙන චිත්තං පූතිකුම්මාසාදයො විය පුරිමපකතිං ජහතීති=බ්‍යාපාදො, පටිඝොයෙව; උපරූපසෙව **පටිඝස්ස** නිමිත්තභාවතො පටිඝනිමිත්තං, පටිඝස්ස ච කාරණභාවං ආරම්මණං පටිඝන්ති ආහ **පටිඝස්සාපි පටිඝාරම්මණස්සාපි එතං අධිවචන**න්ති, **අට්ඨකථාය**න්ති මහාඅට්ඨකථායං.

තතියෙ **ථිනන්ති** සිතසප්පිපිණ්ඩො විය හරිතදෙසස්ස චිත්තස්ස ඝනභාවප්පත්තොති අත්ථො, මෙදතීති=මිද්ධං, අකම්මඤ්ඤභාවෙන හිංසතීති අත්ථො, **යා තස්මිං සමයෙ චිත්තස්ස අකල්‍යතාති** ආදිනා ථිනස්ස, **යා තස්මිං සමයෙ කායස්ස අකල්‍යතාති** ආදිනා ච මිද්ධස්ස අභිධම්මනිද්දෙසත්තා වුත්තං, චිත්තස්ස අකම්මඤ්ඤතාදීනං තිණ්ණං ඛන්ධානං අකම්මඤ්ඤතා චිත්තස්මිං සතිපි අඤ්ඤමඤ්ඤවිප්පයොගො චිත්තකායලහුතාදීනං විය චිත්තචෙතසිකානං, යථා ඉමං නානත්තවිසෙසො සියා තෙසං අකල්‍යතාදීනං විසෙසපච්චයතා අයමෙතෙසං සභාවොති දට්ඨබ්බං, **කපි මිද්ධසෙසා**ති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙති, **පචලායිකභාවස්සාති** අක්ඛිදලානං පචලභාවං **කරොතීති**=පචලායිකභාවො, පචලායිකභාවො පචලායිකත්තන්ති වුත්තං හොති, **වෙදිතබ්බොති** ථිනමිද්ධානං විත්ථාරො වෙදිතබ්බොති ඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො, **චිත්තස්ස අකල්‍යතාති චිත්තස්ස**

ගිලානභාවො, ගිලානො හි **අකල්‍යකො**ති වුච්චති, විනයෙපි වුත්තං "නාහං භන්තෙ අකල්ලකො"ති, කල්‍යං **අණතීති**=**කල්‍යාණං**, අරොගභාව නිපුණො කල්‍යාණො නකල්‍යතො, **අකම්මඤ්ඤතා**ති චිත්තගෙලඤ්ඤසංඛාතො (ච අකම්මඤ්ඤතාකාරො, **ඔලීයනා**ති ඔලීයනාකාරො, ඉරියාපථූපත්ථම්භිතං හි තන්තං ඉරියාපථං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තං රුක්ඛෙ වග්ගුලි විය චිවරෙ ලග්ගිත භාසිතවානරකො විය ච ඔලීයති, ඔලම්බිතස්ස තං ආකාරං සන්ධාය **ඔලීයනනාසා** ති වුත්තං, දුතියපදං උපසග්ගෙන වඩ්ඪිතං, **කායස්සා**ති වෙදනාදි ඛන්ධත්තය සංඛාතස්ස නාමකායස්ස, **අකල්‍යතා** අකම්මඤ්ඤතාති හෙට්ඨාවුත්තනයමෙව, මෙඝො **විය** ආකාසං **ඔනය්හතීති**=ඔනාහො, ඔනය්හතීති ඡාදෙති, අවත්ථරති **අත්ථො**, සබ්බතො භාගෙන **ඔනාහො**ති=පරියොනාහො, අරති ආදීනං **අත්ථො** විභඞ්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති තත්ථ වුත්තපාළිං දස්සෙතුං **වුත්තං** **හෙත**න්ති ආදිමාහ, තත්ථ **පන්තෙසූ**ති විවිත්තෙසු, **අධිකුසලෙසූ**ති සමථවිපස්ස නාධම්මෙසු, **අරතීති** රතිපටික්ඛෙපො, **අරතිකා**ති අරමනාකාරො, **අනභිරතීති** අනභිරතිභාවො,අනභිරමනාකාරො උක්කණ්ඨිතාකාරො, **පරිතස්සිකා**ති **උක්ක** ණ්ඨනවසෙනෙව පරිතස්සනා උක්කණ්ඨනවසෙන තත්ථ තත්ථ තණ්හායනාති වුත්තං හොති; **පරිතස්සිකා**ති කම්පනා, **තන්දී**ති ජාතිආලසියං, ආලසියනන්ති **අත්ථො**, තථා හි **කුසලකරණෙ** කායස්ස අවිචාරිකතා ලීනතා ජාතිආලසියං, **තන්දී** නාම න රොගඋතුජාදීහි කායගෙලඤ්ඤං, **තන්දියනා**ති තන්දියනාකාරො, **තන්දි මනතා**ති තන්දියා අභිභූතචිත්තතා,අලසස්ස භාවො **ආලස්සං** අලසායනාකාරො **ආලස්සායනා**, ආලස්සායිතස්ස භාවො=ආලස්සායිතත්තං, ඉධ සබ්බෙහි ඉමෙහි පදෙහි **කිලෙසවසෙන** **කායාලසියං** **කථිතං**, ථිනමිද්ධකාරණානං හි **රාගාදිකිලෙ සානං** **වසෙන** නාමකායආලසියං තදෙව රූපකායස්සාපීති දට්ඨබ්බං,**ජම්භනා**ති ඵන්දනා, **පුනප්පුනජම්භනා** **විජම්භනා**, **ආනමනා**ති පුරතො නමනා, **විනමනා** ති පච්ඡතො නමනා, **සන්නමනා**ති සමන්තතො නමනා, **පනමනා**ති යථාතන්ත තො උට්ඨිතපෙසකාරො කිස්මිඤ්චිදෙව ගහෙත්වා **උජුං**කායං **උස්සාපෙති** එවං **කාය** ස්ස උද්ධං ඨපනා,**බ්‍යාධියකා**න්ති **උප්පන්නබ්‍යාධිතා**,ඉති සබ්බෙහිපි ඉමෙහි **පදෙහි** ථිනමිද්ධකාරණානං රාගාදි**කිලෙසා**නං වසෙන කායබන්ධනමෙව කථිතං, **භුත්තා විස්සා**ති භුත්තවතො, **භත්තමුච්ඡා**ති භත්තගෙලඤ්ඤං,බලවභත්තෙන හි **මුච්ඡා** පත්තො විය හොති, **භත්තකිලමථො**ති භත්තෙන **කිල**න්තභාවො, **භත්තපරි ළාහො**ති භත්තදරථො, **තස්මිං** **සති** පරිළාහුප්පත්තියා උපහතින්ද්‍රියො හොති කායො ජීරතීති, **කායදුට්ඨුල්ල**න්ති භත්තං නිස්සාය **කායස්ස** අකම්මඤ්ඤතං, **අකල්‍යතා**ති ආදි හෙට්ඨාවුත්තනයමෙව, **ථින**න්ති අවිප්ඵාරිතතාය පතිකුටිතං, **ඉතරෙ** ච ආකාර**භාවනිද්දෙසා**, සප්පිපිණ්ඩො විය අවිප්ඵාරිකතාය ඝන භාවෙන ථිනං **ථියනා**ති **ආකාරනිද්දෙසා**ති විභාවෙති, ලීයිතත්තං අවිප්ඵාරවසෙ නෙව බන්ධතාති **අත්ථො**, **ඉමෙහි** පන සබ්බෙහි පදෙහි ථිනමිද්ධකාරණානං **රාගාදි** **කිලෙසානං** **වසෙන** **චිත්තස්ස** ගිලානාකාරො **කථිතො**ති වෙදිතබ්බො, **සුපිමා චතතාරො ධම්මා**ති අරති **තන්දී** විජම්භිකා භත්තසම්මදොති එතෙ චත්තාරො ධම්මා, යදා ථිනමිද්ධං **උප්පන්නං** **හොති** තදා හි අරති ආදීනම්පි සබ්භාවතො **උප නිස්සයකොටියා පන හොතීති** වුත්තං, උපනිස්සයකොටියා පච්චයො හොතීති **අත්ථො**.

[illegible] උද්ධතස්ස භාවො=උද්ධච්චං, **යස්ස ධම්මස්ස** වසෙන **උද්ධතං හොති චිත්තං** තංසම්පයුත්තා වා ධම්මා, **සො ධම්මො උද්ධච්චං, කුච්ඡිතං** කතං=**කුකතං, දුච්චරිතං**; සුචරිතඤ්ච **අකතන්ති කුකතමෙව**, එවං හි වත්තාරො හොන්ති **සම්මා** යස්ස නකතං තං **කුකතන්ති**, **එවං කතාකතං දුච්චරිතං** සුචරිතං ච කුකතං, තං ආරබ්භ **විප්පටිසාරවසෙන** පවත්තං **පන චිත්තං** ඉධ කුකතන්ති වෙදිතබ්බං, තස්ස භාවො=කුක්කුච්චං, **චිත්තස්ස උද්ධතාකාරො** චිත්තස්ස අවූපසමනාකාරො පවුත්තො, අවූපසමලක්ඛණං හි **උද්ධච්චං; යථාපවත්තස්ස කතාකතාකාර**විසිට්ඨස්ස දුච්චරිතසුචරිතස්ස අනුසොචනවසෙන විරූපං පටිසරණං **විප්පටිසාරො**, කුක්කුච්චස්සාපි කතාකතානුසොචනවසෙන චිත්තවික්ඛෙපභාවතො අවූපසමාකාරො සම්භවතීති ආහ **චෙතසො අවූපසමොති, උද්ධච්චකුක්කුච්ච සෙසච නානාමන්ති සොච** චෙතසො අවූපසමොති උද්ධච්චකුක්කුච්චමෙව නිද්දිට්ඨං, තං ච අත්ථතො අත්තනා **සහජාතං** නහොතීති ආහ **උපනිස්සය කොටියා පච්චයො හොතීති**, උපනිස්සයපච්චයතා ච පුරිමුප්පන්නවසෙන වෙදිතබ්බා.

පඤ්ඤාමෙ විගතා **චිකිච්ඡා අස්සාති=විචිකිච්ඡා, සභාවං** විචිනන්තො **තාය කිච්ඡතීති** වා=විචිකිච්ඡා.

හෙතුං වා පච්චයං වා නලභතීති එත්ථ හෙතුගහණෙන ජනකකාරණමාහ, පච්චයගහණෙන **අනුපාලනක** කාරණං, **හෙතූනන්ති වා උපාදානකාරණං**, **පච්චයන්ති** සහකාරණං වුත්තං; **ගන්ති** කිලෙසං, **විවට්ටෙත්වා අරහත්තං ගණ්හාතීති** විවට්ටාභිමුඛං චිත්තං පෙසෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො අරහත්තඵලං ගණ්හාති, **භික්ඛාය චරන්ති එත්ථාති=භික්ඛාචාරො**, ගොචරගාමස්සෙතං අධිවචනං, තස්මිං **භික්ඛාචාරෙ, වයං ආගම්මාති** දූරභරණානුරූපං වයං, **ආයූහමානාති** උපචිනන්තො, **අඞ්ගාරපක්කන්ති** චිතචිතකඞ්ගාරෙසු පක්කං, **කිංනාමෙතන්ති** භික්ඛූ ගරහන්තො ආහ, **ජීවමානපෙතකසත්තො අයං භවිස්සතීති** ජීවමානො හුත්වා තෙනෙව අත්තභාවෙන පෙතභාවං පත්තසත්තො **භවිස්සතීති** පරිකම්මවසෙන වුත්තං, **කුටන්ති** පානීයඝටං, **යාවදූරුණ්ණන්ති** අතීවදූරුණ්ණං, **විපාකො කීදිසො භවිස්සතීති** තයා කතකම්මස්ස ආයතිං අනුභවිතබ්බවිපාකො කීදිසො භවිස්සති, **විසංඛරිත්වාති** ඡෙදනභෙදනාදීහි විනාසෙත්වා, **දීපකමිගපක්ඛිනොති** අත්තනො නිසින්නභාවස්ස දීපනතො එවං ලද්ධනාමා මිගපක්ඛිනො, යෙන **අරඤ්ඤං** නෙත්වා තෙසාදෙ තෙසං **සද්දෙන ආගතාගතෙ** මිගපක්ඛිනො වධිත්වා ගණ්හාති, **ථෙරන්ති** චූලපිණ්ඩපාතිකතිස්සත්ථෙරං, **ඉද්ධියා අභිසංඛරිත්වාති** අධිට්ඨානාදිවසෙන ඉද්ධිං අභිසඞ්ඛරිත්වා, උපයොගත්ථෙ චෙතං කරණවචනං, **අග්ගිපප්පටිකන්ති** අච්චිකරණං, විප්ඵුලිඞ්ගන්ති අත්ථො, **පස්සන්තස්සෙවාති** අනාදරෙ සාමිවචනං, **තස්ස ථෙරස්සාති** තස්ස මිලක්ඛතිස්සත්ථෙරස්ස, **තස්සාති** තස්සා අග්ගිපප්පටිකාය, **පටිබලස්සාති** උග්ගහණසජ්ඣායනාදීසු පටිබලස්ස, දුක්ඛං උපනිස්සාය කාරණමෙතිස්සාති=දුක්ඛූපනිසා, දුක්ඛනිබ්බින්නා දුක්ඛහෙතුකා සද්ධාති වුත්තං හොති, වට්ටමුඛෙන කම්මට්ඨානස්ස කථිතත්තා වත්තසීසෙ ඨත්වාති වුත්තං හොති, **පලාලවරණකන්ති** පලාලපුඤ්ජං.

ආරභථාති සමථවිපස්සනාදීසු විරියං කරොථ, **නික්ඛමථාති** කොසජ්ජතො නික්ඛමථ, කාමානං පනූදනාය නික්ඛමථ, උභයෙනපි විරියමෙව වුත්තං, විරියාරම්භකවසෙන ආරම්භො, කොසජ්ජතො නික්ඛමනවසෙන නික්ඛමොති

වුච්චති, යුඤ්ජථ බුද්ධසාසනෙති බුද්ධස්ස භගවතො පරියත්තිපටිපත්තිපටිවෙධසඞ්ඛාතෙ තිවිධසාසනෙ යුඤ්ජථ යොගං කරොථ, එවමනුයුඤ්ජන්තා මච්චුනො සෙනං ධුනාථ විද්ධංසෙථ, තත්ථ මච්චුනො සෙනාති,

කාමා තෙ පඨමා සෙනා දුතියා අරති වුච්චති,
තතියා ඛුප්පිපාසා තෙ චතුත්ථී තණ්හා පවුච්චති.

පඤ්චමී ථිනමිද්ධං තෙ ඡට්ඨා භීරූ පවුච්චති,
සත්තමී විචිකිච්ඡා තෙ මක්ඛො ථම්භො තෙ අට්ඨමො.

ලාභො සිලොකො සක්කාරො මිච්ඡාලද්ධො ච යො යසො,
යො චත්තානං සමුක්කංසෙ පරෙ ච අවජානති.

එසා නමුචි තෙ සෙනා කණ්හස්සාභිප්පහාරිණී,
න නං අසූරො ජිනාති ජෙත්වා ච ලභතෙ සුඛන්ති.

එවමාගතං, කාමාදිභෙදං මච්චුනො සෙනං, එත්ථ ච යස්මා ආදිතොව අගාරියභූතෙ සත්තෙ වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමා මොහයන්ති තෙ අභිභුය්‍ය අනගාරියභාවං උපගතානං පන්තෙසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු අරති උප්පජ්ජති, වුත්තං හෙතං–"පබ්බජිතෙන ඛො ආවුසො අභිරති දුක්කරා"ති, තතො තෙ පරපටිබද්ධජීවිකත්තා ඛුප්පිපාසා බාධෙති, තාය බාධිතානං පරියෙසනතණ්හා චිත්තං කිලමෙති, අථ නෙසං කිලන්තචිත්තානං ථිනමිද්ධං ඔක්කමති, තතො විසෙසමනධිගච්ඡන්තානං දුරභිසම්භවෙසු අරඤ්ඤවනපත්ථෙසු පන්තෙසු සෙනාසනෙසු විහරතං උත්‍රාසසඤ්ඤිතා භීරු ජායති, තෙසං උස්සඞ්කිතපරිසඞ්කිතානං දීඝරත්තං විවෙකරසමනස්සාදයමානානං විහරතං න සියා නු ඛො එස මග්ගොති පටිපත්තියං විචිකිච්ඡා උප්පජ්ජති, තං විනොදෙත්වා විහරතං අප්පමත්තකෙන විසෙසාධිගමෙන මානමක්ඛථම්භා ජායන්ති තෙපි විනොදෙත්වා විහරතං තතො අධිකතරං විසෙසාධිගමං නිස්සාය ලාභසක්කාරසිලොකා උප්පජ්ජන්ති, ලාභාදිමුච්ඡිතා ධම්මපතිරූපකානි පකාසෙන්තා මිච්ඡායසං අධිගන්ත්වා තත්ථ ඨිතා ජාතිආදීහි අත්තානං උක්කංසෙන්ති පරං වම්භෙන්ති, තස්මා කාමාදීනං එවං පඨමසෙනාදිභාවො වෙදිතබ්බො.

නළාගාරන්ති නළෙහි විනද්ධං තිණච්ඡන්නගෙහං, විහෙස්සතීති උග්ගහණසජ්ඣායනමනසිකාරාදීහි විහෙස්සති, ජාතිසංසාරන්ති පුනප්පුනං ජාතිසඞ්ඛාතං සංසාරවට්ටං, දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සතීති දුක්ඛස්ස අන්තසඞ්ඛාතං නිබ්බානං සච්ඡිකරිස්සතීති. පලාලපුඤ්ජාහන්ති පලාලපුඤ්ජං අහන්ති පදච්ඡෙදො, නතියං ඨානන්ති අනාගාමිඵලං සන්ධාය වදති; තිවස්සභික්ඛුකාලෙති උපසම්පදතො තීණි වස්සානි අස්සාති=තිවස්සො, තිවස්සො ච සො භික්ඛු චාති=තිවස්සභික්ඛු, තස්ස තෙන වා උපලක්ඛිතො කාලො=තිවස්සභික්ඛුකාලො, තස්මිං; යදා එසො තිවස්සො භික්ඛු නාම හොති තදා ති වුත්තං හොති, කම්මං කරොතීති භාවනාකම්මං කරොති, ගන්ථකම්මන්ති පිටක උග්ගහණාදිකම්මං, පිඩාපචිතිං කත්වාති අනෙනාවසෙන තෙමාසං දින්නපිණ්ඩස්ස කිලෙසක්ඛයකරණෙන අපචිතිං පූජං කත්වා, පිඩාපචිතිං කරොන්තො හි භික්ඛු යෙහි අත්තනො යො පිණ්ඩපාතො දින්නො තෙසං තස්ස මහප්ඵලභාවං ඉච්ඡන්තො අත්තනො සන්තානමෙව කිලෙසක්ඛයකරණෙන විසොධෙත්වා අරහත්තං ගණ්හාති, මහාභූතීති එත්ථ පුඤ්ඤවන්තං මහන්තං "මහාභූතී"ති නාමෙකදෙසෙන තිස්සත්ථෙරං ආලපති,

භවති ති නාමෙකදෙසෙන ඔඩ්ඪූහාරෙ, යථා "[illegible]" ති, මහාභූතීති වා පියසමුදාචාරෙ, සො මහති [illegible] අසාතීති=වත්ථු භූති, ජනනං සෙපණ්ණි [illegible] පලාසාදීහි [illegible] සන[illegible]ං සෙ පණ්ණිගවච්ඡමූලං, අනුභාසම්මඨාපනං [illegible] අසුභකොට්ඨා සභාවනාය පටිලද්ධඋපචාරසමාධිං අප්පනාසමාධිං පාදකං කත්වා, අසුභවිසයං උපචාරජ්ඣානාදිකම්මමෙව වත්වා උප්පරිවිපස්සනාභාවනාකම්මස්ස කාරණ භාවතො භනතීති=කම්මට්ඨානං.

අඩ්ඪාරසමභාගණෙති අට්ඨාරසමත්තම්හාගණෙ, **අත්තනො වසනට්ඨාන තො ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා**ති අත්තනො වසනට්ඨානතො ආකාසෙන ග න්ත්වා විහාරසමීපෙ ඔතරිත්වා දිවාට්ඨානෙ නිසින්නස්ස ථෙරස්ස සන්තිකං ග න්ත්වා, **කිං ආගතොසී**ති කිං කාරණා ආගතොසි, **ඡබ්බීසතිද්වභාගෙසු ඔකාසං ආලභන්තො**ති සො කිර ථෙරෙ තුය්හං ඔකාසො න භවිස්සති ආවු සොති වුත්තොපි විතක්කමාලකෙ ඨිතකාලෙ පුච්ඡිස්සාමි භන්තෙති ඉධා න සම්ඨානෙ අසෙඩ්ඩා පුච්ඡිස්සන්තීති වුත්තෙ භික්ඛාචාරමග්ගෙ භන්තෙති වත්වා තත්‍රාපි අඤ්ඤෙ පුච්ඡිස්සන්තීති වුත්තෙ දූපට්ඨානං නිවාසනට්ඨානෙ සඞ්ඝා ටිපාරුපනට්ඨානෙ පත්තනීහරණට්ඨානෙ ගාමෙ චරිත්වා ආසනසාලාය යාගුපීත කාලෙ භන්තෙති, තුට්ඨපහට්ඨකථා ථෙරා අත්තනො කඩ්ඩං විනොදෙන්ති ආවු සොති, ගාමතො නික්ඛමනකාලෙ පුච්ඡිස්සාමි භන්තෙති, තත්‍රාපි අඤ්ඤෙ පුච්ඡි ස්සන්ති ආවුසොති, අන්තරාමග්ගෙ භන්තෙ, භොජනසාලාය භත්තකිච්චපරියොසා නෙ දිවාට්ඨානෙ පාදධොවනකාලෙ භන්තෙති, තතො පට්ඨාය යාව අරුණ පන පමජ්ජසි ආවුසොති, දන්තකට්ඨං ගහෙත්වා මුඛධොවනත්ථං ගමනකාලෙ භන්තෙති, තදා අඤ්ඤෙ පුච්ඡිස්සන්තීති, මුඛං ධොවිත්වා ආගමනකාලෙ භන්තෙ ති, තත්‍රාපි අඤ්ඤෙ පුච්ඡිස්සන්තීති, සෙනාසනං පවිසිත්වා නිසින්නකාලෙ භන්තෙති, තත්‍රාපි අඤ්ඤෙ පුච්ඡිස්සන්ති ආවුසොති, එවං සබ්බිසු ඊරියාපථද්ව භාගෙසු යාචමානො ඔකාසං නලභතීති සන්ධායෙතං වුත්තං, එවං ඔකාසෙ අස ති මරණස්ස කථං ඔකාසං ලභිස්සථ භන්තෙ? නනු මුඛං ධොවිත්වා සෙනා සනං පවිසිත්වා තතො වත්තාරෙ පල්ලඞ්කෙ උපට්ඨපෙත්වා යොනිසො මනසි කාරසන්තානං ඔකාසලාභෙන භවිතබ්බං සියාති අධිප්පායෙන වදති. **මණිව ණ්ණෙ**ති ඉන්දනීලමණිවණ්ණෙ, **ඝටමානස්සෙවා**ති වායාමන්තස්සෙව, **විසුද්ධිප වාරණ**න්ති "පරිසුද්ධො අහ"න්ති එවං පවත්තං විසුද්ධිපවාරණං, අරහත්තානන්ත මෙව මහා පවාරණා, **කාලකං**වාති මහන්තං කාලකං සන්ධාය වදති, **තිල කො**ති බින්දුකං සන්ධාය, උභයෙනපි සීලස්ස පරිසුද්ධභාවමෙව විභාවෙති.

පධානකම්මිකාති පධානකම්මෙ නියුත්තා, **ලද්ධම්භඟ**න්ති ලද්ධූපායං, පඨම මෙව ලද්ධපදෙසන්ති වුත්තං හොති, **අපධානී**ති ඡඩ්ඩිතානි, **අලාපූනෙව සාර දෙ**ති සරදකාලෙ වාතාති පහතානී තත්ථ තත්ථ විප්පකිණ්ණඅලාපූනි විය, **කා පොතකානී**ති කපොතකවණ්ණානි, **තානි දිස්වාන කා රතී**ති තානි එවරූපානි අට්ඨි දිස්වා තුම්හාකං කා නාම රති, නනු අප්පමත්තිකා රති කාතුං නවට්ටති; නවට්ටතියෙවාති අත්ථො.

දුතියකථං අකථිතපුබ්බන්ති අත්තනො වුඩ්ඪතරෙන සද්ධිං වුත්තවචනස්ස පච්චනීකං දුතියකථං අකථිතපුබ්බං.

තදඞ්ගෙන තදඞ්ගස්ස පහානං **තදඞ්ගප්පහානං,** යං හි රත්තිභාගෙ සමුජ්ජලිතෙන පදීපෙන **අන්ධකාරස්ස** විය තෙන තෙන **විපස්සනාය** අවයවභූතෙන ඤාණඞ්ගෙන පටිපක්ඛවසෙනෙව තස්ස තස්ස පහාතබ්බධම්මස්ස පහානමිදං **තදඞ්ගප්පහානං** නාම. යථා කාමච්ඡන්දාදයො න චිත්තං පරියුට්ඨාය තිට්ඨන්ති එවං පරියුට්ඨානස්ස නිසෙධනං අප්පවත්තිකරණං **වික්ඛම්භනප්පහානං,** යං හි සසෙවාලකෙ උදකෙ පක්ඛිත්තෙන ඝටෙන සෙවාලස්ස විය තෙන තෙන ලොකියසමාධිනා නීවරණාදීනං පච්චනීකධම්මානං වික්ඛම්භනමිදං **වික්ඛම්භනප්පහානං** නාම. සම්මා උච්ඡිජ්ජන්ති එතෙන කිලෙසාති=සමුච්ඡෙදො, පහීයන්ති එතෙන කිලෙසාති=පහානං, සමුච්ඡෙදසඞ්ඛාතං පහානං නාවසෙසප්පහානන්ති **සමුච්ඡෙදප්පහානං,** යං හි දඤ්ඤතං විවත්තති හතස්ස රුක්ඛස්ස විය අරියමග්ගඤාණෙන සංයොජනාදීනං ධම්මානං යථා න පුන වත්තන්ති එවං පහානමිදං සමුච්ඡෙදප්පහානං නාම. පටිප්පස්සම්භන්ති වූපසම්මන්ති කිලෙසා එතායාති=පටිප්පස්සද්ධි, ඵලං; සායෙව පහානන්ති=**පටිප්පස්සද්ධිප්පහානං,** සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බසඞ්ඛතා වා නිස්සරන්ති අපගච්ඡන්ති එතෙනාති=නිස්සරණං, නිබ්බානං; ධුවපහානන්ති **නිස්සරණප්පහානං. පටිප්පස්සම්භියමානන්ති** පටිප්පස්සම්භිත කිලෙසරූපං සමං කුරුමානං, **ලොකියලොකුත්තරෙහීති** තදඞ්ගවික්ඛම්භනප්පහානානං ලොකියත්තා ඉතරෙසං ලොකුත්තරත්තා වුත්තං, නිමීයති ඵලං එතෙන උප්පජ්ජනට්ඨානෙ පක්ඛිපමානං විය හොතීති=නිමිත්තං, කාරණස්සෙතං අධිවචනං, අසුභෙසු නිමිත්තං අසුභමෙව වා නිමිත්තන්ති=**අසුභනිමිත්තං,** අසුභනිස්සිතංපි හි ඣානං නිස්සිතනිස්සයවොහාරෙන අසුභන්ති වොහරීයති, යථා "මඤ්චා උක්කුට්ඨිං කරොන්ති"ති, තෙනෙවාහ **දසසු අසුභෙසු උප්පන්නං සාරම්මණං පඨමජ්ඣානන්ති, අනිච්චෙ අනිච්චන්ති ආදිනා නයෙන වුත්තනයස්සාති** ඉමිනා චතුබ්බිධං යොනිසොමනසිකාරං දස්සෙති, යථා චෙත්ථ ඉධ චතුබ්බිධස්ස අයොනිසොමනසිකාරස්ස ච ගහණං නිරවසෙසදස්සනත්ථං කතන්ති දට්ඨබ්බං, තෙසු පන අසුභෙ සුභන්ති ච සුභෙ අසුභන්ති ච මනසිකාරො ඉධාධිප්පෙතො, තදනුකූලත්තා වා ඉතරෙසම්පි ගහණං දට්ඨබ්බං, එකාදසසු පටික්කූලාකාරස්ස උග්ගහණං, යථා වා තත්ථ උග්ගහනිමිත්තං උප්පජ්ජති, තථා පටිපත්ති **අසුභනිමිත්තස්ස උග්ගහො,** උපචාරප්පනාවහාය අසුභභාවනාය අනුයුඤ්ජනං **අසුභභාවනානුයොගො,** භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා ථිනමිද්ධාභාවා ඔතාරං අලභමානො කාමච්ඡන්දො පහීයතීති වදන්ති, භොජනනිස්සිතම්පි ආහාරෙ පටික්කූලසඤ්ඤං තබ්බිපරිණාමස්ස තදාධාරස්ස තස්ස ච උත්තරියභූතස්ස අසුභතාදස්සනං කායස්ස ච ආහාරට්ඨිතිකතාදස්සනං සො උප්පාදෙති සො විසෙසතො භොජනෙ පමාණඤ්ඤූ නාම, තස්ස ච කාමච්ඡන්දො පහීයතෙව, **දසවිධං හි අසුභනිමිත්තන්ති** පාකටවසෙන වුත්තං, කායගතාසතිං පන ගහෙත්වා එකාදසවිධම්පි අසුභනිමිත්තං වෙදිතබ්බං, **අභුත්වා උදකං පිවෙති** පානීයස්ස ඔකාසදානත්ථං චත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ අභුත්වා පානීයං පිවෙය්‍යාති අත්ථො, තෙන වුත්තං "චතුන්නං පඤ්චන්නං ආලොපානං ඔකාසෙ සතී"ති, අභිධම්මටීකාකාරෙන පනෙත්ථ "චත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ භුත්වා න උදකං පිවෙ"ති පාඨං පරිකප්පෙත්වා අඤ්ඤථා අත්ථො වණ්ණිතො, සො අට්ඨකථාය න සමෙති, **අසුභකම්මිකතිස්සත්ථෙරෙහි** දන්තට්ඨිකතිස්සොති.

සත්තෙ මෙජ්ජති හිතඵරණවසෙන සිනිය්හතීති=මිත්තො, හිතෙසිපුග්ගලො, තස්මිං මිත්තෙ භවා මිත්තස්ස වා එසාති=මෙත්තා, හිතෙසිතා තස්ස මෙත්තාති වුත්තා, අප්පනාපි උපචාරොපි වට්ටති සාධාරණවචනභාවතොති ආහ මෙත්තාති එත්තාවතා පුබ්බභාගොපි වට්ටතීති, අපි සද්දෙ අප්පනං සම්පිණ්ඩෙති, අප්පනං අප්පත්තාය මෙත්තාය සුට්ඨු මුච්චනස්ස අභාවතො චෙතොවිමුත්තීති=පෙ= අප්පනාව අධිප්පෙතාති වුත්තං, සත්තෙසු මෙත්තායනස්ස හිතූපසංහාරස්ස උප්පාදනං පවත්තනං මෙත්තානිමිත්තස්ස උග්ගණ්හනා, පඨමාපන්නො මෙත්තාමනසිකාරො, පරතො උප්පජ්ජනකස්ස කාරණභාවතො මෙත්තාමනසිකාරොව මෙත්තාති මිත්තං කම්මං යෙව සකං එතෙසන්ති=කම්මස්සකා, සත්තා; තබ්භාවො= කම්මස්සකතා, කම්මදායාදතාදයොපි, මෙත්තාසු යථාවතො ආදීනවානිසංසානං පටිසංඛානං වීමංසා ඉධ පටිසංඛානං, මෙත්තාවිහාරි කල්‍යාණමිත්තතා ඉධ කල්‍යාණමිත්තතා, ඔදිස්සක අනොදිස්සකදිසාඵරණන්ති අත්තඅත්තප්පියමජ්ඣත්තවෙරිවසෙන ඔදිස්සකතා, සීමාසම්භෙදෙ කතෙ අනොදිස්සකතා, එකදිසාඵරණවසෙන දිසාඵරණතා මෙත්තාය උග්ගහනො වෙදිතබ්බො, විහාරං ච ගාමාදිවසෙන වා ඔදිස්සකදිසාඵරණං, විහාරාදි උද්දෙසරහිතං පුරත්ථිමාදි දිසාවසෙන අනොදිස්සකදිසාඵරණං, එවං වා ද්විධා උග්ගහං සන්ධාය ඔදිස්සකඅනොදිස්සකදිසාඵරණන්ති වුත්තං, උග්ගහො ච යාව උපචාරා දට්ඨබ්බො උග්ගහිතාය ආසෙවනභාවනාය, තත්ථ සබ්බෙ සත්තා පාණා භූතා පුග්ගලා අත්තභාවපරියාපන්නාති එතෙසං වසෙන පඤ්චවිධා, එකෙකස්මිං අවෙරා හොන්තු අබ්‍යාපජ්ඣා අනීඝා සුඛී අත්තානං පරිහරන්තූති චතුධා පවත්තිතා වීසතිවිධා; අනොධිසොඵරණා මෙත්තා සබ්බා ඉත්ථියො පුරිසා අරියා අනරියා දෙවා මනුස්සා විනිපාතිකා අත්ථාධිකරණප්පවත්තා සත්තවිධා අට්ඨවීසති විධා, දසහි දිසාහි දිසොධිකරණවසෙන පවත්තා දසවිධා ච එකෙකාය වා දිසාය සත්තාති ඉත්ථීති අවෙරාති භෙදෙන අසීතාධිකා චතුසතවිධප්පභෙදාව ඔධිසො ඵරණා වෙදිතබ්බා, මෙත්තං භාවෙන්තස්සාති මෙත්තං ඣානං භාවෙන්තස්ස, තවං එතස්ස කුණ්ඩොති ආදි පච්චවෙක්ඛනාවිධිදස්සනං, අප්පටිච්ඡිතපහෙණකං වියාති අසම්පටිච්ඡිතපණ්ණාකාරං විය, පටිසංඛානෙති වීමංසාය. කල්‍යාණමිත්තෙනාති අස්සගුත්තත්ථෙරසදිසෙ.

අට්ඨමෙ කුසලධම්මසම්පත්තියා පට්ඨපනස්ස භාවනාය තප්පටිපක්ඛානං විසෙසනසභාවතාය ච ආරම්භධාතු ආදිතො පවත්තවිරියන්ති ආහ පඨමාරම්භවිරියන්ති, යස්මා පඨමාරම්භවිරියමත්තස්ස කොසජ්ජවිධමනං ථාමආගමනඤ්ච නත්ථි තස්මා වුත්තං කොසජ්ජතො නික්ඛන්තත්තා තතො බලවතරන්ති, යස්මා පන අපරාපරසම්පත්තියා ලද්ධාසෙවනං උපරූපරි විසෙසං ආවහන්තං අතිවිය ථාමගතමෙව හොති, තස්මා වුත්තං පරං පරං ඨානං අක්කමනතො තතොපි බලවතරන්ති, පනුදනායාති නීහාරණාය, යථා පහරතො පලිඝස්ස උග්ඝාටනෙ මහන්තො උස්සාහො ඉච්ඡිතබ්බො එවම්පි නික්කමො චෙතසො පලිඝුග්ඝාටනායාති වුත්තං, මහාපරක්කමො එව පරෙන කතං බන්ධනං ඡින්දෙය්‍ය එවම්පීති වුත්තං පරක්කමො චෙතසො බන්ධනච්ඡෙදනායාති, සාරද්ධං සංසාධිතං පරිපූරිතං විරියං එතස්සාති=පරිපුණ්ණවිරියො නිප්ඵන්නවිරියො, ආරද්ධං පග්ගහිතං විරියං එතස්සාති=පග්ගහිතවිරියො, විරියාරම්භප්පසුතොති ආහ ආරද්ධවිරියස්සාති පරිපුණ්ණවිරියස්ස චෙව පග්ගහිතවිරියස්ස චාති, චතුද්දොසාපගතන්ති අතිලීනතාදීහි චතූහි දොසෙහි අපගතං, චතුද්දොසාපගතමෙව විභාවෙති තථ

අතිලීනන්ති ආදිනා, අතිලීනං හි භාවනාචිත්තං කොසජ්ජපක්ඛිකං සියා, අතිප්පග්ගහිතඤ්ච උද්ධච්චපක්ඛිකං, භාවනාවිධිං අනපෙක්ඛාගහෙත්වා සංකොචාපත්ති අතිලීනතා, අපෙක්ඛාගහෙත්වා අතොතා සංකොචො අපෙක්ඛිතං සඞ්ඛිත්තතා, අතිපග්ගහිතතා අච්චාරද්ධවිරියතා, බහිද්ධාවික්ඛිත්තතා බහිවිසටචිත්තතාවධාවනා, තදෙතං විරියං චඞ්කමාදි කායිකං, තදඤ්ඤං චෙතසිකං, රත්තින්දිවස්ස පඤ්චකොට්ඨාසෙති පුබ්බණ්හසායණ්හපඨමමජ්ඣිමපච්ඡිමයාමසඞ්ඛාතෙ පඤ්චකොට්ඨාසෙ, තදුභයම්පීති කායිකං චෙතසිකඤ්ච විරියං.

මිලක්ඛතිස්සත්ථෙරස්ස මහාසීවත්ථෙරස්ස ච වත්ථු හෙට්ඨා දස්සිතමෙව, පීතිමහල්ලකත්ථෙරස්ස වත්ථු පන එවං වෙදිතබ්බං-සො කිර ගිහිකාලෙ මල්ලයුද්ධාය ආහිණ්ඩන්තො තීසු රජ්ජෙසු පටාකං ගහෙත්වා තම්බපණ්ණිදීපං ආගම්ම රාජානං දිස්වා රඤ්ඤා කතානුග්ගහො එකදිවසං ලවකාසනසාලද්වාරෙන ගච්ඡන්තො "රූපං භික්ඛවෙ න තුම්හාකං තං පජහථ, තං වො පහීනං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සතී"ති නතුම්හාකවග්ගං සුත්වා චින්තෙසි, නෙව කිර රූපං අත්තනො න වෙදනා, සො තං යෙව අංකුසං කත්වා නික්ඛමිත්වා විහාරං ගන්ත්වා පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජිතො උපසම්පන්නො ද්වෙ මාතිකා පගුණං කත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ගවරවාලියඞ්ගනං ගන්ත්වා සමණධම්මං අකාසි, පාදෙසු අවහන්තෙසු ජාණුකෙහි චඞ්කමති, තමෙව රත්තිං එකො මිගලුද්දකො මිගොති මඤ්ඤමානො පහරි, සත්ති විනිවිජ්ඣිත්වා ගතා, සො තං සත්තිං හරාපෙත්වා පහාරමුඛානි තිණවට්ටියා පූරාපෙත්වා පාසාණපිට්ඨියං අත්තානං නිසීදාපෙත්වා ඔකාසං කාරෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා උක්කාසිතසද්දෙන ආගතානං භික්ඛූනං ව්‍යාකරිත්වා ඉමං උදානං උදානෙසි:—

"භාසිතං බුද්ධසෙට්ඨස්ස සබ්බලොකග්ගවාදිනො,
නතුම්හාකං ඉදං රූපං තං ජහෙය්‍යාථ භික්ඛවො.

අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා උප්පාදවයධම්මිනො,
උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති තෙසං වූපසමො සුඛො"ති.

කුටිම්බියපුත්තතිස්සත්ථෙරස්සාපි වත්ථු එවං වෙදිතබ්බං-සාවත්ථියං කිර තිස්සො නාම කුටිම්බියපුත්තො චත්තාලීස හිරඤ්ඤකොටියො පහාය පබ්බජිත්වා අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ විහරති, තස්ස කනිට්ඨභාතුභරියා ගච්ඡථ නං ජීවිතා වොරොපෙථාති පඤ්චසතෙ චොරෙ පෙසෙසි, තෙ ගන්ත්වා ථෙරං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු, ථෙරො ආහ කස්මා ආගතත්ථ උපාසකාති, තං ජීවිතා වොරොපෙස්සාමාති, පාටිභොගමෙම උපාසකා ගහෙත්වා අජ්ජෙකරත්තිං ජීවිතං දෙථාති, කො තෙ සමණ ඉමස්මිං ඨානෙ පාටිභොගො භවිස්සතීති, ථෙරො මහන්තං පාසාණං ගහෙත්වා ඌරුඅට්ඨීනි භින්දිත්වා වට්ටති උපාසකා පාටිභොගොති ආහ, තෙ අපක්කමිත්වා චඞ්කමනසීසෙ අග්ගිං කරිත්වා නිපජ්ජිංසු, ථෙරස්ස වෙදනං වික්ඛම්භෙත්වා සීලං පච්චවෙක්ඛතො පරිසුද්ධසීලං නිස්සාය පීතිපාමොජ්ජං උප්පජ්ජි, තතො අනුක්කමෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො තං රත්තිං සමණධම්මං කත්වා අරුණුග්ගමනෙ අරහත්තං පත්තො ඉමං උදානං උදානෙසි:—

"උභො පාදනි භින්දිත්වා සංයමිස්සාමි වො අහං,
අට්ටියාමි හරායාමි සරාගමරණං අහං.

එවාහං චින්තයිත්වාන යථාභූතං විපස්සිසං,
සම්පත්තෙ අරුණුග්ගමහි අරහත්තං අපාපුණි"න්ති.

භොජනෙ නිමිත්තග්ගාහොති අතිභොජනෙ ථීනමිද්ධස්ස නිමිත්තග්ගාහො, එත්තකෙ භුත්තෙ තං භොජනං ථීනමිද්ධස්ස කාරණං හොතීති ථීනමිද්ධස්ස කාරණාකාරණං බ්‍යතිරෙකවසෙන චෙතං වුත්තං, තස්මා නිමිත්තං සූරියාලොකං රත්තියං මනසිකරොන්තස්සාපීති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො, ධුතඞ්ගානං නිස්සිතත්තා වුත්තං ධුතඞ්ගනිස්සිතසප්පායකථායපීති.

නවමෙ ඣානෙන වා විපස්සනාය වා වූපසන්තචිත්තස්සාති ඣානෙන වා විපස්සනාය වා වූපසමිතකිලෙසාධිගමෙන වූපසමිතචිත්තස්ස, කුක්කුච්චම්පි කතාකතානුසොචනවසෙන පවත්තමානං චෙතසො අවූපසමභාවකත්තාය උද්ධච්චෙන සමානලක්ඛණන්ති උභයස්ස පහානකාරණං උභින්නන්ති කත්වා වුත්තං, බහුස්සුතස්ස ගන්ථතො අත්ථතො ච සුද්ධන්තාදීනි විචාරෙන්තස්ස තබ්බහුලවිහාරිනො අත්ථවෙදාදිපටිලාභසම්භවතො වික්ඛෙපො න හොති, යථාවිධිපටිපත්තියා ච වික්ඛෙපො කතාකතානුසොචනඤ්ච න හොතීති බාහුසච්චෙනපි උද්ධච්චකුක්කුච්චං පහීයතීති ආහ, යදග්ගෙන බාහුසච්චෙන උද්ධච්චකුක්කුච්චං පහීයති තදග්ගෙන පරිපුච්ඡකතා, විනයෙ පකතඤ්ඤුතායපි තං පහීයතීති දට්ඨබ්බං, වුඩ්ඪසෙවිතාති වුඩ්ඪසෙවනසීලිතා, චෙතසො වූපසමකාරණං උද්ධච්චකුක්කුච්චපහානකාරීති වුත්තං, අනපෙක්ඛිත්වා කුක්කුච්චවිනොදකා විනයධරා කල්‍යාණමිත්තා වුත්තාති දට්ඨබ්බං, වික්ඛෙපො ච පබ්බජිතානං යෙභුය්‍යෙන කුක්කුච්චහෙතුකො හොතීති **කප්පියාකප්පියපරිපුච්ඡාබහුලස්සාති** ආදිනා නයෙනෙව පරිපුච්ඡකතාදයො නිද්දිට්ඨා.

දසමෙ බහුස්සුතානං ධම්මසභාවාවබොධසම්භවතො විචිකිච්ඡාදීනං වසෙන එවාති ආහ බාහුසච්චෙන **විචිකිච්ඡා** පහීයතීති, කාමං බාහුසච්චෙන පරිපුච්ඡකතාදීහි ච සබ්බාපි අට්ඨවත්ථුකා විචිකිච්ඡා පහීයති, තථාපි රතනත්තයවිචිකිච්ඡාමූලිකා සෙසවිචිකිච්ඡාති ආහ **තීණි රතනානි ආරබ්භ පරිපුච්ඡාබහුලස්සාති**, රතනත්තයගුණාවබොධෙන "සත්ථරි කඞ්ඛතී"ති ආදි විචිකිච්ඡාය අසම්භවො, විනයෙ පකතඤ්ඤුතා "සික්ඛාය කඞ්ඛතී"ති වුත්තාය විචිකිච්ඡාය පහානං කරොතීති ආහ **විනයෙ චිණ්ණවසීභාවස්සාපීති, ඔකප්පනියසද්ධාසඞ්ඛාත අධිමොක්ඛබහුලස්සාපීති** සද්ධෙය්‍යවත්ථුනො අනුපවිසනතාසඞ්ඛාතඅධිගමෙන අධිමුච්චන බහුලස්ස, අධිමුච්චනව අධිමොක්ඛුප්පාදනමෙවාති දට්ඨබ්බං, සද්ධාය වා නින්නපොණතා අධිමුත්ති, අධිමොක්ඛො නීවරණානං පච්චයස්ස චෙව පච්චයඝාතස්ස විභාවිතත්තා වුත්තං **වට්ටවිවට්ටං කථිතන්ති**.

දුතියො වග්ගො.

තතියවග්ගස්ස පඨමෙ **අභාවිතන්ති** සමථවිපස්සනාවසෙන අභාවිතං, තථා අභාවිතත්තා **අවඩ්ඪිතන්ති** වුච්චති පටිපක්ඛාභිභූතභාවෙන පරිබ්‍රූහනාභාවතො, තෙනාහ භගවා **අකම්මනියං හොතීති**.

දුතියෙ වුත්තවිපරියායෙන **අත්ථො** වෙදිතබ්බො, **පඨමෙ**ති තතියවග්ගස්ස පඨමසුත්තෙ, **වට්ටවසෙනා**ති විපාකවට්ටවසෙන, **තෙභූමකවට්ට**න්ති තෙභූමකවිපාකං, **වට්ටපටිලාභාය කම්ම**න්ති විපාකවට්ටස්ස පටිලාභාය උපනිස්සයභූතං කම්මං, තස්ස පහානභූතං කිලෙසවට්ටම්පි කම්මග්ගහණෙනෙව සඞ්ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං, **විවට්ටපටිලාභාය කම්ම**න්ති විවට්ටාධිගමස්ස උපනිස්සයභූතං කම්මං, යං පන චරිමභවනිබ්බත්තකකම්මං තං විවට්ටපටිලාභාය කම්මං හොති න හොතීති? න හොති, වට්ටපාදකභාවතො චරිමභවපටිසන්ධි විය පන විවට්ටූපනිස්සයොති සක්කා විඤ්ඤාතුං, න හි තස්ස තිහෙතුකපටිසන්ධියා විනා විසෙසාධිගමො සම්භවති, **ඉමෙසු සුත්තෙසූ**ති ඉමෙසු පන පඨමදුතියසුත්තෙසු, වට්ටවිවට්ටමෙව කථිතං.

තතියෙ **අභාවිත**න්ති එත්ථ භාවනා නාම සමාධිභාවනා, සා යත්ථ ආසඞ්කිතබ්බා තං කාමාවචරපඨමමහාකුසලචිත්තං අභාවිතන්ති අධිප්පෙතන්ති ආහ **දෙවමනුස්සසම්පත්තියො**ති ආදි.

චතුත්ථෙ යස්මා චිත්තන්ති විවට්ටවසෙනෙව උප්පන්නචිත්තං අධිප්පෙතං, තස්මා ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණසොකාදිදුක්ඛස්ස අනිබ්බත්තනතො මහතො අත්ථාය සංවත්තතීති යොජනා වෙදිතබ්බා.

පඤ්චමඡට්ඨෙසු **උප්පන්න**න්ති අවිගතුප්පාදං ඛණත්තයම්පි අභාවිතං භාවනාරහිතං අපාතුභූතමෙව, වඩ්ඪිතස්ස ධම්මස්ස උප්පන්නකිච්චස්ස අසාධනතො, යථා "අපුත්තො"ති, සො හි සමත්ථො හුත්වා පිතුපුත්තකිච්චං අසාධෙන්තො අපුත්තොති ලොකෙ වුච්චති, එවං සම්පදමිදං, තෙනාහ **කතමා**ති ආදි, **තෙසු ධම්මෙසූ**ති ලොකුත්තරපාදකජ්ඣානාදිසු, ථෙරො පන මත්ථකප්පත්තමෙව භාවිතං චිත්තං දස්සෙන්තො **මග්ගචිත්තමෙවා**ති ආහ.

සත්තමට්ඨමෙසු **පුනප්පුනං අකත**න්ති භාවනාබහුලීකාරවසෙන පුනප්පුනං නකතං, **ඉමානිපි මෙ**ති ඉමෙසු වීසු සුත්තෙසු ආගතානි ඉමානිපි වෙවට්ටානි.

නවමදසමෙසු **ආහරතී**ති ආනෙති, **දුක්ඛතා**ති කිච්ඡෙන, **දුප්පසන්නතො**ති දුක්ඛෙන පෙසෙතබ්බතො, **එත්ථ** සබ්බත්ථ විපස්සනාසුඛං පාකතිකජ්ඣානසුඛතො සන්තතරපණීතතරමෙවාති ආහ **ඣානසුඛතො විපස්සනාසුඛ**න්ති, තෙනෙවාහ භගවා:-

"සුඤ්ඤාගාරං පවිට්ඨස්ස සන්තචිත්තස්ස භික්ඛුනො,
න අතභිරතී හොති සම්මා ධම්මං විපස්සතො.

යතො යතො සම්මසති ඛන්ධානං උදයබ්බයං,
ලභති පීතිපාමොජ්ජං අමතන්තං විජානතන්ති."

ඉතිහි චිත්තං විසුද්ධං ඉන්දවජිරසදිසං අමොඝභාවතොති.

අකම්මනියවග්ගො තතියො.

චතුත්ථවග්ගස්ස පඨමෙ අදන්තන්ති චිත්තභාවනාඅප්පවත්තනවසෙන, තෙනාහ "සතිසංවරරහිත"න්ති.

දුතියතතියචතුත්ථෙසු වුත්තපරියායෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො—පඤ්චමඡට්ඨෙසු සුකිම්බණ්ඩියො එවාති කතිය චතුත්ථ සදිසො එව—සත්තමඨමෙසු උපමා පනෙත්ථාපි ගතං පඨමාදීසු අදන්තකාභිඅස්සාදයො උපමාභාවෙන ගහිතා එවමෙත්ථ සත්තමඨමෙසු අසංවුතකරමාරාදිවසෙන වෙදිතබ්බාති වුත්තං—නවමදසමෙසු චතුහිපි පදෙහි අදන්තාදීහි චතූහි පදෙහි යොජෙත්වා නවමදසමානි සුත්තානි වුත්තානීති යොජනා.

දන්තවග්ගො චතුත්ථො.

පඤ්චමස්ස පඨමෙ උපමාව=ඔපම්මං, සො එව අත්ථො=ඔපම්මත්ථො, තස්මිං ඔපම්මත්ථෙ නිපාතො, සෙය්‍යථාපීති අත්ථො, එත්ථ ච "තත්‍ර භගවා කත්ථචි අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති, වත්ථසුත්තෙ විය පාරිච්ඡත්තකොපම අග්ගික්ඛන්ධොපමාදි සුත්තෙසු විය ච, කත්ථචි උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති, ලොණම්බිලසුත්තෙ විය සුවණ්ණකාරපුත්තසූරියොපමාදිසුත්තෙසු විය ච, ඉමස්මිං පන සාලිසූකොපමෙ උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙන්තො සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙති ආදිමාහා"ති පොත්ථකෙසු ලිඛන්ති, තං මජ්ඣිමට්ඨකථාවත්ථසුත්තවණ්ණනාය නසමෙති, තත්ථ හි ඉදං වුත්තං—"සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ වත්ථන්ති භික්ඛවෙ යථා වත්ථං, උපමාවචනමෙතං; උපමං කරොන්තො ච භගවා කත්ථචි උපමං පඨමං යෙව දස්සෙත්වා පච්ඡා අත්ථං දස්සෙති, කත්ථචි පඨමං අත්ථං දස්සෙත්වා පච්ඡා උපමං, කත්ථචි උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති, කත්ථචි අත්ථෙන උපමං, තථා හි—"සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ ද්වෙ අගාරා සද්වාරා, තත්ථ චක්ඛුමා පුරිසො මජ්ඣෙ ඨිතො පස්සෙය්‍යා"ති සකලම්පි දෙවදූතසුත්තං උපමං පඨමං දස්සෙත්වා පච්ඡා අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ, "තිරොකුඩ්ඩං තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසජ්ජමානො ගච්ඡති සෙය්‍යථාපි ආකාසෙ"ති ආදිනා පන නයෙන සකලම්පි ඉද්ධිවිධං අත්ථං පඨමං දස්සෙත්වා පච්ඡා උපමං දස්සෙන්තො ආහ, "සෙය්‍යථාපි බ්‍රාහ්මණ පුරිසො සාරත්ථිකො සාරගවෙසී"ති ආදිනාව නයෙන සකලම්පි චූළසාරොපමසුත්තං උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ, "ඉධ පන භික්ඛවෙ එකච්චෙ කුලපුත්තා ධම්මං පරියාපුණන්ති සුත්තං=පෙ=සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පුරිසො අලගද්දත්ථිකො"ති ආදිනා පන නයෙන සකලම්පි අලගද්දසුත්තං මහාසාරොපමසුත්තන්ති එවමාදීනි සුත්තානි අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ, ස්වායං ඉධ පඨමං උපමං දස්සෙත්වා පච්ඡා අත්ථං දස්සෙතී"ති. එත්ථ හි චූළසාරොපමාදීසු පඨමං උපමං වත්වා තදනන්තරං උපමෙය්‍යත්ථං වත්වා පුන උපමං වදන්තො උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙතීති වුත්තං, අලගද්දසුත්තාදිසු පන අත්ථං පඨමං වත්වා තදනන්තරං උපමං වත්වා පුන අත්ථං වදන්තො අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙත්වා දස්සෙතීති වුත්තං. තෙනෙවෙත්ථ ලීනත්ථප්පකාසනියං වුත්තං "උපමෙය්‍යත්ථං පඨමං වත්වා තදනන්තරං අත්ථං වත්වා පුන උපමං වදන්තො උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙතී"ති, අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙතීති එත්ථාපි එසෙව නයො, ඉධ පන කත්ථචි අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති

වත්ථසුත්තෙ විය පාරිච්ඡත්තකොපම අග්ගික්ඛන්ධොපමාදිසුත්තෙසු විය චාති වුත්තං, තත්ථ වත්ථසුත්තෙ තාව "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ වත්ථං සංකිලිට්ඨං මලග්ගහිතං, තමෙනං රජකො යස්මිං යස්මිං රඞ්ගජාතෙ උපසංහරෙය්‍ය යදි නීලකාය යදි පීතකාය යදි ලොහිතකාය යදි මඤ්ජෙට්ඨිකාය දුරත්තවණ්ණමෙවස්ස, තං කිස්ස හෙතු? අපරිසුද්ධත්තා භික්ඛවෙ වත්ථස්ස, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ චිත්තෙ සංකිලිට්ඨෙ දුග්ගති පාටිකඞ්ඛා"ති ආදිනා පඨමං උපමං දස්සෙත්වා පච්ඡා උපමෙය්‍යත්ථො වුත්තො, න පන පඨමං අත්ථං වත්වා තදනන්තරං උපමං දස්සෙත්වා පුන අත්ථො වුත්තො, යෙන කත්ථචි අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති වත්ථසුත්තෙ වියාති වදෙය්‍ය, තථා පාරිච්ඡත්තකොපමෙපි:-

"යස්මිං භික්ඛවෙ සමයෙ දෙවානං තාවතිංසානං පාරිච්ඡත්තකො කොවිළාරො පණ්ඩුපලාසො හොති, අත්තමනා භික්ඛවෙ දෙවා තාවතිංසා තස්මිං සමයෙ හොන්ති, පණ්ඩුපලාසො පාරිච්ඡත්තකො කොවිළාරො නචිරස්සෙව දානි ඛීණපලාසො භවිස්සතීති=පෙ=එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ යස්මිං සමයෙ අරියසාවකො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජ්ජාය චෙතෙති පණ්ඩුපලාසො භික්ඛවෙ අරියසාවකො තස්මිං සමයෙ හොතී"ති ආදිනා පඨමං උපමං දස්සෙත්වා පච්ඡා අත්ථො වුත්තො.

අග්ගික්ඛන්ධොපමෙ-"පස්සථ නො තුම්හෙ භික්ඛවෙ අමුං මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං ආදිත්තං සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතන්ති? එවං භන්තෙ, තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ කතමං නුඛො වරං යං අමුං මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං ආදිත්තං සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං ආලිඞ්ගිත්වා උපනිසීදෙය්‍ය වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය වා යං ඛත්තියකඤ්ඤං වා බ්‍රාහ්මණකඤ්ඤං වා ගහපතිකඤ්ඤං වා මුදුතලුනහත්ථපාදිං ආලිඞ්ගිත්වා උපනිසීදෙය්‍ය වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය වා"ති ආදිනා පඨමං උපමං යෙව දස්සෙත්වා පච්ඡා අත්ථො වුත්තො, න පන පඨමං අත්ථං වත්වා තදනන්තරං උපමං දස්සෙත්වා පුන අත්ථො වුත්තො, තස්මා කත්ථචි අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති වත්ථසුත්තෙ විය, පාරිච්ඡත්තකොපමඅග්ගික්ඛන්ධොපමාදිසුත්තෙසු විය චාති වත්තබ්බං.

කෙචි පන එවං වණ්ණයන්ති "අත්ථං පඨමං වත්වා පච්ඡා උපමං දස්සෙන්තො අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති නාම, උපමං පන පඨමං වත්වා පච්ඡා අත්ථං දස්සෙන්තො උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති නාම, තදුභයස්සපි ආගතට්ඨානං නිදස්සෙන්තො වත්ථසුත්තෙ වියාති ආදි මාහා"ති, තම්පි කත්ථචි අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති වත්ථසුත්තෙ විය පාරිච්ඡත්තකොපම අග්ගික්ඛන්ධොපමාදිසුත්තෙසු විය චාති වත්තබ්බං, එවං ච වුච්චමානෙ කත්ථචි උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති ලොණම්බිලසුත්තෙ වියාති විසුං න වත්තබ්බං, අග්ගික්ඛන්ධොපමාදි සුත්තෙසු විය චාති වත්තබ්බං, අග්ගික්ඛන්ධොපමාදි සුත්තෙසු වියාති එත්ථාදිසද්දෙනෙව සංගහිතත්තා, ලොණම්බිලාදිසුත්තෙපි හි:-

"සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො සූදො රාජානං වා රාජමහාමත්තානං වා නානග්ගරසෙහි සූපෙහි පච්චුපට්ඨිතො අස්ස අම්බිලග්ගෙහිපි තිත්තකග්ගෙහිපි කටුකග්ගෙහිපි මධුරග්ගෙහි පි ඛාරිකෙහිපි ලොණිකෙහිපි, ස ඛො සො භික්ඛවෙ පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො සූදො සකස්ස භත්තු නිමිත්තං උග්ගණ්හාති ඉදං වා මෙ අජ්ජ භත්තුසූපෙය්‍යං රුච්චති ඉමස්ස වා අභිහරති ඉමස්ස ව

බහුං ගණ්හාති ඉමස්ස වා වණ්ණං භාසති, අඹිලග්ගං වා මෙ අජ්ජ භත්තසූපෙය්‍යං රුච්චති අඹිලග්ගස්ස වා බහුං ගණ්හාති අඹිලග්ගස්ස වා වණ්ණං භාසති=පෙ=ලොණිකස්ස වා වණ්ණං භාසතීති; එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො=පෙ=ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං, තස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරතො චිත්තං සමාධියති උපක්කිලෙසා පහීයන්ති, සො තං නිමිත්තං උග්ගණ්හාති, ස ඛො සො භික්ඛවෙ පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො භික්ඛු ලාභී ච හොති දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානං ලාභී සතිසම්පජඤ්ඤස්ස, තං කිස්ස හෙතු? යථා හි සො භික්ඛවෙ පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො කුසලො භික්ඛු සකස්ස චිත්තස්ස නිමිත්තං ගණ්හාතී''ති, එවං පඨමං උපමං දස්සෙත්වා පච්ඡා අත්ථො වුත්තො, සුවණ්ණකාරසුරියොපමාදි සුත්තෙසු විය චාති ඉදං ච උදාහරණමෙත්ථ සංගහං ගච්ඡති, සුවණ්ණකාරසුත්තාදිසු පඨමං උපමාය උද්දිසිතත්තා, එතෙසං හි සුවණ්ණකාරොපමසුත්තෙ තාව:-

"අධිචිත්තමනුයුත්තෙන භික්ඛවෙ භික්ඛුනා තීණි නිමිත්තානි කාලෙන කාලං මනසිකාතබ්බානි, කාලෙන කාලං සමාධිනිමිත්තං මනසිකාතබ්බං, කාලෙන කාලං පග්ගහනිමිත්තං මනසිකාතබ්බං, කාලෙන කාලං උපෙක්ඛානිමිත්තං මනසිකාතබ්බං, සචෙ භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තො භික්ඛු එකන්තං සමාධිනිමිත්තඤ්ඤෙව මනසිකරෙය්‍ය ඨානං තං චිත්තං කොසජ්ජාය සංවත්තෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තො භික්ඛු එකන්තං පග්ගහනිමිත්තඤ්ඤෙව මනසිකරෙය්‍ය ඨානං තං චිත්තං උද්ධච්චාය සංවත්තෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තො භික්ඛු එකන්තං උපෙක්ඛානිමිත්තඤ්ඤෙව මනසිකරෙය්‍ය ඨානං තං චිත්තං න සම්මාසමාධියෙථ ආසවානං ඛයාය, යතො ච ඛො භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තො භික්ඛු කාලෙන කාලං සමාධිනිමිත්තං=පෙ=පග්ගහනිමිත්තං=පෙ=උපෙක්ඛානිමිත්තං මනසිකරොති, තං හොති චිත්තං මුදුඤ්ච කම්මඤ්ඤං ච පභස්සරඤ්ච, න ච පභඞ්ගු සම්මාසමාධියති ආසවානං ඛයාය, සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා උක්කං බන්ධති උක්කං බන්ධිත්වා උක්කාමුඛං ආලිම්පෙති උක්කාමුඛං ආලිම්පෙත්වා සණ්ඩාසෙන ජාතරූපං ගහෙත්වා උක්කාමුඛෙ පක්ඛිපිත්වා කාලෙන කාලං අභිධමති කාලෙන කාලං උදකෙන පරිප්ඵොසෙති කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙක්ඛති, සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා තං ජාතරූපං එකන්තං අභිධමෙය්‍ය ඨානං තං ජාතරූපං දහෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා තං ජාතරූපං එකන්තං උදකෙන පරිප්ඵොසෙය්‍ය ඨානං තං ජාතරූපං නිබ්බායෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා තං ජාතරූපං එකන්තං අජ්ඣුපෙක්ඛෙය්‍ය ඨානං තං ජාතරූපං න සම්මාපරිපාකං ගච්ඡෙය්‍ය, යතො ච ඛො භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා තං ජාතරූපං කාලෙන කාලං අභිධමති කාලෙන කාලං උදකෙන පරිප්ඵොසෙති කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙක්ඛති, තං හොති ජාතරූපං මුදුං ච කම්මඤ්ඤඤ්ච පභස්සරඤ්ච, න ච පභඞ්ගු සම්මා උපෙති කම්මාය, යස්සා යස්සා ච පිළන්ධනවිකතියා ආකඞ්ඛති යදි පට්ටිකාය යදි කුණ්ඩලාය යදි ගීවෙය්‍යකෙන යදි සුවණ්ණමාලාය, තං චස්ස අත්ථං අනුභොති; එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තෙන භික්ඛුනා=පෙ=සම්මාසමාධියති ආසවානං ඛයාය, යස්ස යස්ස ච අභිඤ්ඤාසච්ඡිකරණීයස්ස ධම්මස්ස චිත්තං

අභිනින්නාමෙති අභිඤ්ඤාසච්ඡිකිරියාය, තත්‍ර තත්‍රෙව සක්ඛිභබ්බතං පාපුණාති සති සති ආයතනෙ"ති, එවං පඨමං අත්ථං දස්සෙත්වා තදනන්තරං උපමං වත්වා පුනපි අත්ථො වුත්තො.

සුරියොපමෙ ච–"අනිච්චා භික්ඛවෙ සඞ්ඛාරා අධුවා භික්ඛවෙ සඞ්ඛාරා අනස්සාසිකා භික්ඛවෙ සංඛාරා යාවඤ්චිදං භික්ඛවෙ අලමෙව සබ්බසංඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං අලං විරජ්ජිතුං අලං විමුච්චිතුං, සිනෙරු භික්ඛවෙ පබ්බතරාජා ආයාමෙන චතුරාසීති යොජනසහස්සානි විත්ථාරෙන චතුරාසීති යොජනසහස්සානි චතුරාසීති යොජනසහස්සානි මහාසමුද්දෙ අජ්ඣොගාළ්හො, චතුරාසීතියොජනසහස්සානි මහාසමුද්දා අච්චුග්ගතො, හොති ඛො සො භික්ඛවෙ සමයො යං කදාචි කරහචි බහූනි වස්සසතානි බහූනි වස්සසහස්සානි බහූනි වස්සසතසහස්සානි දෙවො න වස්සති, දෙවෙ ඛො පන භික්ඛවෙ අවස්සන්තෙ යෙ කෙචිමෙ බීජගාමභූතගාමා ඔසධීතිණවනප්පතයො තෙ උස්සුස්සන්ති විසුස්සන්ති න සංභවන්ති, එවං අනිච්චා භික්ඛවෙ සංඛාරා එවං අද්ධුවා භික්ඛවෙ සංඛාරා එවං අනස්සාසිකා භික්ඛවෙ සංඛාරා"ති ආදිනා පඨමං අත්ථං දස්සෙත්වා තදනන්තරං උපමං වත්වා පුනපි අත්ථො වුත්තො.

අථ–"සුරියස්ස භික්ඛවෙ උදයතො එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං යදිදං අරුණුග්ගමනං, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛුනො අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස උප්පාදාය එතං පුබ්බඞ්ගමං එතං පුබ්බනිමිත්තං යදිදං කල්‍යාණමිත්තතා"ති යදෙතං සංයුත්තනිකායෙ ආගතං තං ඉධ සුරියොපමසුත්තන්ති අධිප්පෙතං සියා, තම්පි කත්ථචි උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙතීති ඉමිනා න සමෙති, පඨමං උපමං වත්වා තදනන්තරං අත්ථං දස්සෙත්වා පුන උපමාය අවුත්තත්තා, පඨමමෙවහි තත්ථ උපමා දස්සිතා, ඉමස්මිං පන සාලිසූකොපමෙ උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙන්තො "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙති ආදිමාහා"ති ඉමම්පි වචනසංගහං, තස්ස සුත්තස්ස ඉමස්ස ච විසෙසාභාවතො, උභයත්ථාපි හි පඨමං උපමං දස්සෙත්වා පච්ඡා අත්ථො වුත්තො, තස්මා එවමෙත්ථ පාඨෙන භවිතබ්බං, තත්‍ර භගවා කත්ථචි පඨමං උපමං යෙව දස්සෙත්වා පච්ඡා අත්ථං දස්සෙති වත්ථසුත්තෙ විය පාරිච්ඡත්තකොපමඅග්ගික්ඛන්ධොපමාදිසුත්තෙසු විය ච, කත්ථචි අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති සුවණ්ණකාරසුත්තසුරියොපමාදිසුත්තෙසු විය, ඉමස්මිං පන සාලිසූකොපමෙ පඨමං උපමං දස්සෙත්වා පච්ඡා අත්ථං දස්සෙන්තො "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ"ති ආදිමාහාති, අඤ්ඤදත්ථු මජ්ඣිමට්ඨකථායපි විරුජ්ඣති ඉධාපි ච පුබ්බාපරං න සමෙති, මජ්ඣිමට්ඨකථාය වුත්තනයෙනෙව වා ඉධාපි පාඨො ගහෙතබ්බො.

කනකසදිසො සාලිසූකස්ස කූඩෙ උප්පජ්ජනකවාලො සාලිසූකං, තථා යවසූකං, සූකස්ස තනුකභාවතො භෙදවතො භෙදෙ නාතිමහා හොතීති ආහ භින්දිස්සති ඡවිං ඡින්දිස්සතීති අත්ථොති, යථා මිච්ඡාඨපිතසාලිසූකාදි අකන්තනට්ඨි හත්ථාදී න භින්දති භින්දිතුං අයොග්ගභාවෙන ඨිතත්තා, එවං අපචයගාමිචිත්තං අවිජ්ජං න භින්දති භින්දිතුං අයොග්ගභාවෙන උප්පන්නත්තාති ඉමමත්ථං දස්සෙති මිච්ඡාඨපිතෙනාති ආදිනා, අඤ්ඤෙසු ඨානෙසූති "දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණ"න්ති ආදිනා වුත්තෙසු දුක්ඛාදීසු චතූසු සච්චෙසු පුබ්බන්තාදීසු චතූසු චාති අට්ඨසු ඨානෙසු, ඝනබහලන්ති චිරකාලපරිභාවිතාය අතීවිය බහලං, මහාසඝතාය මහා

පටිපක්ඛතාය බහුපරිවාරතාය බහුදුක්ඛතාය ච මහතී අවිජ්ජා ති=මහාඅවිජ්ජා, තං **මහාඅවිජ්ජං**, මහාසද්දො හි බහුවචනො බහුභාවත්තා, "මහාජනො"ති ආදිසු විය, **තණ්හාවානතො නික්ඛන්තභාවෙනාති** එත්ථ තණ්හාය අභාවමෙව වදති.

දුතියෙ පාදෙනෙව අවමද්දිතෙ **අක්කන්තත්තාති** වුච්චමානෙ භග්ගෙන අවමද්දිතං අක්කන්තං විය, අක්කන්තන්ති රුළ්හිසද්දෙනාති ආහ **අක්කන්තත්තෙනෙව වුත්තන්ති**, **අරියවොහාරෙනාති** අරියදෙසවාසීනං වොහාරෙන, මහන්තං අග්ගහෙත්වා අප්පමත්තකසෙසව ගහණෙ පයොජනං **දස්සෙතුං කස්මා පනාති** ආදි ආරද්ධං, තෙන විවට්ටූපනිස්සයකුසලනාම යොනිසො උප්පාදිතං අප්පකන්ති **න චින්තෙතබ්බං**, අනුක්කමෙන ලද්ධපච්චයං හුත්වා වඩ්ඪමානං ඛුද්දකනදී විය පක්කන්තා මහොඝං සමුද්දං අනුක්කමෙන නිබ්බානමහාසමුද්දමෙව පුරිසං පාපෙතීති දීපෙති, **පච්චෙකබොධිං බුද්ධභූමිං වාති** පච්චත්තෙ උපයොගවචනං, **වට්ටවිවට්ටං කථිතන්ති** යථාක්කමෙන වුත්තං.

තතියෙ **දොසෙන පදුට්ඨචිත්තන්ති** සම්පයුත්තධම්මා යස්මිං සන්තානෙ උප්පජ්ජන්ති තස්ස ච දූසනෙන විසංසට්ඨපූතිමුත්තසදිසෙන දොසෙන පදූසිතචිත්තං, **අත්තනො චෙතසාති** අත්තනො චෙතොපරියඤාණෙන, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන වා සහිතෙන චිත්තෙන, **පරිච්ඡින්දිත්වාති** ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා, ඉට්ඨාකාරෙන එතීති=අයො, සුඛං; සබ්බසො අපෙතො අයො එතස්මා තී වා=**අපායො**, කායිකස්ස ච දුක්ඛස්ස ගති පවත්තිට්ඨානන්ති=**දුග්ගති**, කාරණවසෙන විවිධං විකාරෙන ච නිපාතීයන්ති එත්ථාති=**විනිපාතො**, අප්පකොපි නත්ථි අයො සුඛං එත්ථාති=**නිරයො**ති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

චතුත්ථෙ **සද්ධාපසාදෙන පසන්නන්ති** සද්ධාසංඛාතෙන පසාදෙන පසන්නං, ඉන්ද්‍රියානං අභිප්පසන්නතාය සුඛස්ස ගති සුඛස්ස පවත්තිට්ඨානං සුඛමෙවෙත්ථ භවති න දුක්ඛන්ති වා=**සුගති**, මනාපියරූපාදිතාය සුට්ඨු අග්ගොති=**සග්ගං**, **ලොකං**.

පඤ්චමෙ හරති පරිළාහවූපසමං කරොති එත්ථාති=**රහදො**, උදපුණ්ණො රහදො, උදකං දහති දධාතීති=**උදකදහො**, **ආවිලොති** කලලබහුලතාය ආකුලො, තෙනාහ **අවිප්පසන්නොති**, **ලුළිතොති** වාතෙන ආලොළිතො, තෙනාහ **අපරිසණ්ඨිතොති**, වාතාභිඝාතෙන වීචිතරඞ්ගමාලාසමාකුලතාය හි පරිතො න සණ්ඨිතො වා **අපරිසණ්ඨිතො**, වාතාභිඝාතෙන උදකස්ස ච අප්පභාවෙන කලලීභූතො කද්දමභාවප්පත්තොති ආහ **කද්දමීභූතොති**, **සිප්පියො** මුත්තා සිප්පියාදයො, **සම්බුකා** සංඛසලාකාදයො විසෙසා, **චරන්තම්පි තිට්ඨන්තම්පීති** යථාලාභවචනං, තං දස්සෙතුං **එකඨාති** ආදි ආරද්ධං, **පරියොනද්ධෙනාති** පටිච්ඡාදිතෙන, තයිදං කාරණෙන ආවිලභාවනිදස්සනං, දිට්ඨධම්මෙ ඉමස්මිං අත්තභාවෙ භවො=**දිට්ඨධම්මිකො**, සො පන ලොකියොපි හොති ලොකුත්තරොපීති ආහ **ලොකියලොකුත්තරමිස්සකොති**, පෙච්ච සම්පාදෙතබ්බතො **සම්පරායිකොති** පරලොකො, තෙනාහ **සො හි පරත්ථ අයෙත්ථාති පරත්ථොති**, ඉති විධාපි සත්තසන්තති පරියාපන්නො එව ගහිතො, ඉතරම්පි සංගහෙත්වා දස්සෙතුං **අපිචාති** ආදිමාහ, **අයන්ති** කුසලකම්මපථසංඛාතො දසවිධො ධම්මො, **සඤ්ඤනරක පසාදසානෙනාති** ඉදං තස්ස ආසන්නභාවං සන්ධාය වුත්තං, යස්ස කස්සචි අනන්තර

කප්පාවසානෙති වෙදිතබ්බං, **අරියානං යුඤ්ජනන්ති** අරියානං අරියභාවාය යුත්තං, තතො එව අරියභාවං **කාතුං** සමත්ථං. **ඤාණමෙව** ඤෙය්‍යස්ස පච්චක්ඛකරණට්ඨෙන දස්සනන්ති ආහ **ඤාණමෙව ගීති ආදීනි**, කිම්පන තන්ති ආහ **දිබ්බචක්ඛුන්ති** ආදි.

ඡට්ඨෙ **අච්ඡොති** තනුකො, තනුභාවමෙව හි සන්ධාය **අබහලොති** වුත්තං, යස්මා පසන්නො නාම අච්ඡො න බහලො තස්මා **පසන්නොතිපි** වදන්තීති වුත්තං, **විප්පසන්නොති** විසෙසෙන පසන්නො, සො පන සම්මා පසන්නො නාම හොතීති ආහ **සුට්ඨුපසන්නොති**, **අනාවිලොති** අකලුසො, තෙනාහ **පරිසුද්ධොති** ආදි, **සඞ්ඛං** ඛුද්දකසෙවාලං, තිලබීජකන්ති වුච්චති, **සෙවාලන්ති** කණ්ණිකසෙවාලං, **පණකං** උදකපණකං, චිත්තස්ස ආවිලභාවො නීවරණහෙතුකොති ආහ **අනාවිලෙනාති** පංචනීවරණවිප්පයුත්තෙනාති.

සත්තමෙ **රුක්ඛජාතානීති** එත්ථ ජාතසද්දෙන පදවසානමෙව කථිතං, යථා "කොසජාත"න්ති, **රුක්ඛානමෙවෙතං අධිවචනන්ති** එත්ථ කොචි හි රුක්ඛො වණ්ණෙන අග්ගො හොති, යථා තං **රත්තචන්දනාදි**; කොචි ගන්ධෙන, යථා තං චන්දනාදි; කොචි රසෙන බදිරාදි, කොචි ථද්ධතාය චම්පකාදි; මග්ගඵලාවහනාය විපස්සනාය වසෙන භාවිතංපි ගහිතං, **තත්ථ තත්ථෙව** භබ්බතං **පාපුණාතීති** වචනතො, **අභිඤ්ඤාපාදකචතුත්ථජ්ඣාන චිත්තමෙව ආවුසොති** වුස්සමිත්තත්ථෙරො ආහ.

අට්ඨමෙ **චිත්තස්ස** පරිවත්තනං **උප්පාදනිරොධො එවාති** ආහ **එවං ලහුං උප්පජ්ජිත්වා ලහුං නිරුජ්ඣනකන්ති**, **අධිමත්තපමාණත්ථෙති** අතික්කන්තපමාණත්ථෙ, පමාණාධිකතායන්ති අත්ථො, තෙනාහ **අතිවිය නසුකරන්ති**, **චක්ඛුවිඤ්ඤාණම්පි අධිප්පෙතමෙවාති** සබ්බස්සපි චිත්තස්ස පමාණත්ථං වුත්තං, චිත්තස්ස අතිවිය ලහුපරිවත්තිභාවං ථෙරවාදෙන දීපෙතුං **ඉමස්මිං පනත්ථෙති** ආදි වුත්තං, **චිත්තසංඛාරන්ති** සම්පයුත්තං චිත්තං වදති, **වාහසතානං ඛො මහාරාජ වීහීනන්ති** පොත්ථකෙසු ලිඛිතං, "වාහසතං ඛො මහාරාජ වීහීන"න්ති පනාහ, තෙන භවිතබ්බං මිලින්දපඤ්හෙපි, කත්ථචි අයමෙව පාඨො දිස්සති, වාහසතානන්ති වා පච්චත්තෙ සාමිවචනං, **බ්‍යත්තනයෙන වුත්තන්ති** දට්ඨබ්බං, **අඩ්ඪචූළන්ති** ථොකෙන ඌනං **උපඩ්ඪකස්ස උපඩ්ඪන්ති** අධිකතො වාහස්සාති විඤ්ඤායති, "අඩ්ඪචුද්දස"න්ති කෙචි, "අඩ්ඪචතුත්ථ"න්ති අපරෙ සාධිකං දියඩ්ඪසතං වා හොතීති දළ්හං කත්වා වදන්ති, වීමංසිතබ්බං; **චතුනාලිකො කුම්භො, පුච්ඡාය අභාවෙනාති** සක්කා පන භණෙන **උපමං කාතුන්ති** එවං පවත්තාය පුච්ඡාය අභාවෙන න කතා උපමා, **ධම්මදෙසනාපරියොසානෙති** සන්නිපතිතපරිසාය යථාරද්ධ ධම්මදෙසනාය පරියොසානෙ.

නවමෙ **පභස්සරන්ති** පරියොදාතභාවා පරිසුද්ධට්ඨෙන ආහ **පණ්ඩරං පරිසුද්ධන්ති**, පභස්සරතාදයො නාම වණ්ණධාතුයං ලබ්භනකවිසෙසාති ආහ **කිං පන චිත්තස්ස වණ්ණො නාම අත්ථීති**, ඉතරාය අනුරූපතාය නත්ථීති පටික්ඛිපිත්වා පරියායකථායං තාදිසස්ස **චිත්තස්ස** පරිසුද්ධභාවදීපනායාති දස්සෙන්තො **නීලාදීනන්ති** ආදිමාහ, තථාහි "සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ පරිසුද්ධෙ පරියොදාතෙ"ති වුත්තං, තෙනෙවාහ **ඉදම්පි නිරුපක්කිලෙසතාය පරිසුද්ධන්ති පභස්සරංති**, **කිං පන** භවඞ්ගචිත්තං **නිරුපක්කිලෙසංති** ආහ "සභාවතො

නිරුපක්කිලෙසං ආගන්තුකඋපක්කිලෙසවසෙන පන සියා උපක්කිලිට්ඨං"ති, තෙනාහ තඤ්ච ඛො"ති ආදි. තත්ථ අගන්තො ච තෙසං ච භික්ඛූනං පච්චක්ඛභාවතො පුබ්බෙ ඉදම්පීති වත්වා ඉදානි පච්චාමසනවසෙන තඤ්ච ඛොති ආහ, චසද්දො අත්ථූපනයනෙ, ඛොසද්දො වචනාලඞ්කාරෙ අවධාරණෙ වා, වක්ඛමානස්ස අත්ථස්ස නිච්ඡිතභාවතො භවඞ්ගචිත්තෙන පභාතන්තභාවතො උපක්කිලෙසානං ආගන්තුකතාති ආහ අසහජාතෙහීති ආදි, රාගාදයො උප්පජ්ජිත්වා චිත්තසන්තානං කිලෙසෙන්ති බාධෙන්ති උපතාපෙන්ති වාති ආහ උපක්කිලෙසෙහීති රාගාදීහි, භවඞ්ගචිත්තස්ස නිප්පරියායතො උපක්කිලෙසෙහි උපක්කිලිට්ඨතා නාම නත්ථි, අසංසට්ඨභාවෙ ජවනසන්තානපරියාපන්නතාය සියා පන උපක්කිලිට්ඨතාපරියායොති ආහ උපක්කිලිට්ඨං නාමාති වුච්චතීති, ඉදානි තමත්ථං උපමාය විභාවෙතුං යථාපීති ආදි මාහ, තෙන නෙක සන්තානගතායපි නාම ඉරියාය ලොකවොහාරො යථා පතිදිස්සති පගෙව එකසන්තානගතාය ඉරියායාති ඉමං විසෙසං දස්සෙති, තෙනාහ ජවනක්ඛණෙ=පෙ=උපක්කිලිට්ඨං නාම හොතීති.

දසමෙ භවඞ්ගචිත්තමෙව චිත්තන්ති "පභස්සරමිදං භික්ඛවෙ චිත්ත"න්ති වුත්තං භවඞ්ගචිත්තමෙව, යදග්ගෙන භවඞ්ගචිත්තං තාදිස පච්චයසමවායෙ උපක්කිලිට්ඨං නාම වුච්චති, තදග්ගෙන තබ්බිපරීතපච්චයසමවායෙ උපක්කිලෙසතො විප්පමුත්තන්ති වුච්චති, තෙනාහ උපක්කිලෙසතො විප්පමුත්තන්නාම හොතීති, සෙසමෙත්ථ නවමසුත්තෙ වුත්තනයානුසාරෙන වෙදිතබ්බං.

පඨමො වග්ගො.

ඡට්ඨස්ස පඨමෙ අස්සුතවාති එත්ථ "සාධුපඤ්ඤවා නරො"ති ආදිසු අත්ථිතාමත්තස්ස බොධකො වාසද්දො, "සීලවා හොති කල්‍යාණධම්මො"ති ආදිසු පසංසාවිසිට්ඨාය අත්ථිතාය, "පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො"ති ආදිසු අතිසයත්ථවිසිට්ඨාය අත්ථිතාය, තස්මා යස්ස පසත්ථං අතිසයෙන වා සුතං අත්ථි සො=සුතවා, සංකිලෙසවිද්ධංසනසමත්ථං පරියත්තිධම්මසවණං සුතං, තං සුතවා තදත්ථභාවපටිපත්තියා වා සුතවාති ඉමිනා පදෙන පකාසිතො, සොතබ්බයුත්තං සුතං කථාතබ්බනිප්ඵත්තිවසෙන සුණීති වා=සුතවා, තප්පටිපක්ඛෙන නසුතවාති=අස්සුතවා, අයං හි අකාරො "අහෙතුකා ධම්මා අභික්ඛුකො ආවාසො"ති ආදීසු තං සමායොගනිවත්තියං දිට්ඨො, "අප්පච්චයා ධම්මා"ති තං සම්බන්ධිභාවනිවත්තියං, පච්චයුප්පන්නා හි පච්චයසම්බන්ධිතා අප්පච්චයුප්පන්නා අසම්බන්ධිනා එත්ථ භෙදිතා, "අනිදස්සනා ධම්මා"ති තබ්භාවනිවත්තියං, නිදස්සනං හි එත්ථ දට්ඨබ්බතා, අථවා නිදස්සියතීති නිදස්සනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, තග්ගහෙතබ්බතා නිවත්තියං, තථා "අනාසවා ධම්මා අප්පටිඝා ධම්මා අනාරම්මණා ධම්මා"ති තං කිච්චනිවත්තියං, "අරූපිනො ධම්මා අචෙතසිකා ධම්මා"ති තං සභාවනිවත්තියං, තදඤ්ඤතා ඉධ පකාසිතා, "අමනුස්සො"ති තං සදිසතානිවත්තියං, මනුස්සත්තමෙත්ථ නත්ථි, අඤ්ඤද සදිසතා හි එත්ථ සූචිතා, "අස්සමණො සමණපටිඤ්ඤො අබ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරී පටිඤ්ඤො"ති තංසභාවනිග්ගුණනිවත්තියං, ගරහා හි ඉධ ඤායති, "කච්චි භොතො අනාමයං අනුදරා කඤ්ඤා"ති ච තදප්පභාවනිවත්තියං, "අනුප්පන්නා ධම්මා"ති තංසදිසභාවනිවත්තියං, අතීතානං හි උප්පන්නපුබ්බතා උප්පාද

ධම්මා පච්චයෙහි දෙසසිද්ධියා ආරබ්භපසාදභාවිතො කාලවිනිමුත්තස්ස විජ්ජමාන
ත්තා උප්පන්නානුකූලතා, පනෙව පච්චුප්පන්නානන්ති, තබ්බිපරීතත්තා හෙත්ථ වි
සුද්ධයන්ති, "අසෙක්ඛා ධම්මා"ති තදපරියොසානනිද්දෙසතියං, සනිට්ඨානං හෙත්ථ
පකාසිතනති, එවං අනෙකෙසං අත්ථානං ජොතකො; ඉධ පන "අරූපිනො ධම්මා
අචෙතසිකා ධම්මා"ති ආදීසු විය සං සභාවනිවත්තියං දට්ඨබ්බො, අඤ්ඤත්ථෙති
අත්ථො, එතෙනස්ස සභාවාදි ලක්ඛණවිරහං දස්සෙති, තෙන වුත්තං ආගමාධිගමා
භාවා ඤෙය්‍යො අස්සුතවා ඉතිපි, ඉදානි තස්සත්ථං විචාරෙන්තො යො හීති ආදි
මාහ, තත්ථ යස්මා ඛන්ධකතාදිතො සල්ලෙනාපි උපක්කිලෙසඋපක්කිලිට්ඨානං
ඛානානං හෙතුභූතං බාහුසච්චං හොති, යථාහ "කිත්තාවතා නු ඛො භන්තෙ
බහුස්සුතො හොති, යතො ඛො භික්ඛු ඛන්ධකුසලො හොති ධාතු=පෙ=ආයත
න=පෙ=පටිච්චසමුප්පාදකුසලො හොති එත්තාවතා ඛො භික්ඛු බහුස්සුතො හො
ති"ති, තස්මා යස්ස ච ඛන්ධධාතුආයතනපච්චයාකාර සතිපට්ඨානාදීසුහි ආදි
වුත්තං, තත්ථ වාචුග්ගතකරණං උග්ගහො, අත්ථපරිපුච්ඡනං පරිපුච්ඡා, කුස
ලෙහි සහ චොදනාපරිහාරවසෙන විනිච්ඡයකරණං විනිච්ඡයො, ආචරියෙ පයි
රුපාසිත්වා අත්ථධම්මානං ආගමනං සුතමයඤාණවසෙන අවබුජ්ඣනං ආගමො,
මග්ගඵලනිබ්බානානං සච්ඡිකිරියා අධිගමො.

බහූනං නානප්පකාරානං කිලෙසානං සක්කායදිට්ඨියාච අවිහතත්තා තා
ජනෙන්ති තායි වා ජනීතාති=පුථුජ්ජනා, අවිඝාතමෙව වා ජනසද්දො වදති, පුථූ
නං සත්ථාරානං මුඛුල්ලොකකාති එත්ථ පුථු ජනතා සත්ථුපටිඤ්ඤා එතෙසන්ති
=පුථුජ්ජනා, සබ්බගතීහි අවුට්ඨිතාති ජනෙතබ්බා ජායන්ති වා එත්ථ සත්තාති=
ජනා, ගතියො තා පුථුජනෙ සන්තීති=පුථුජ්ජනා, ඉතො පරෙ ජායන්ති එතෙහී
ති=ජනා, අභිසංඛාරාදයො; තෙ ජනෙ පුථු විජ්ජන්තීති=පුථුජ්ජනා, අභිසංඛාරාදි
අත්ථො එත්ථ ජනසද්දො දට්ඨබ්බො; ඕඝා කාමොඝාදයො, රාගග්ගිආදයො සන්තා
පා, තෙ එව සබ්බෙපි කිලෙසා පරිළාහා, පුථු පඤ්චකාමගුණෙසු රත්තා එත්ථ
ජායන්තීති වා=ජනො, රාගෙ ගෙධොති එවමාදිතො පුථුජනො එතෙසන්ති=පුථුජ්ජ
නා, ජාතා රත්තාති එවං රාගාදිඅත්ථො ජනසද්දො දට්ඨබ්බො, රත්තාති වත්ථං විය
රඤ්ජිතා, තෙන චිත්තස්සාපි පරිණාමකරණෙ ඡන්දරාගෙන රත්තා සාරත්තා,
ගිද්ධාති අභිකඞ්ඛනසභාවෙන අභිජ්ඣනෙන ගිද්ධා ගෙධං ආපන්නා, ගථිතාති
දුප්පාරිච්චජියභාවෙන තත්ථ පටිබද්ධා, මුච්ඡිතාති කිලෙසවසෙන විසඤ්ඤීභූතා විය
අනඤ්ඤකිච්චමොහමාපන්නා, අජ්ඣොපන්නාති අනඤ්ඤසාධාරණෙ විය කත්වා
ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා ඨිතා, ලග්ගාති කණ්ඨකෙ ආසත්තමහාපලිපාපග්ග
ණ්ණාසක්කතාපලිපන්නො පුරිසො විය උද්ධරිතුං අසක්කුණෙය්‍යභාවෙන නිමුග්ගා,
ලග්ගිතාති මක්කටාලෙපෙ ආලග්ගභාවෙන සම්මසිතො විය මක්කටො පඤ්චන්නං
ඉන්ද්‍රියානං වසෙන ආලග්ගිතා, පලිබුද්ධාති සම්බද්ධා උපද්දුතා වා, ආවටාති ආවා
රිතා, නිවුතාති නිවාරිතා, ඔවුතාති පලිගුණ්ඨිතා, පරියොනද්ධා වා, පිහිතාති
පිදහිතා, පටිච්ඡන්නාති ඡාදිතා, පටිකුජ්ජිතාති හෙට්ඨා මුඛජාතා, අස්සුතවාති
එතෙන අවිජ්ජනිතා වුත්තාති ආහ අන්ධො පුථුජ්ජනො වුත්තොති, චිත්තඤ්ඤිති
චිත්තපරිග්ගහො නත්ථීති යාය පටිපත්තියා චිත්තස්ස උපක්කිලෙසතො විප්ප
මුත්තත්තං ච යථාසභාවතො ජානෙය්‍ය සා චිත්තභාවනා විජ්ජතීති, එකාරම්ම
ණෙ සුට්ඨුසමාදානවසෙන අවට්ඨිතිං පාදකං කත්වා පවත්තියා සම්පයුත්ත ධම්මෙ
හි තිස්සයාරම්මණෙහි ච සද්ධිං චිත්තස්ස පරිග්ගහසඞ්ඛාතා විපස්සනාභාවනාපි
නත්ථි, එතාය වුත්තමත්ථං යථා සභාවතො ජානෙය්‍ය.

දුතියෙ සුතවාති පදස්ස අත්ථො අනන්තරසුත්තෙ වුත්තො එව, **අරියසාවකො එසො** ඛුක්ඛකං සමාපජ්ජතීති නං දස්සෙතුං **අපි අරියොති** ආරද්ධං, පච්චෙකං සච්චානි බුද්ධවන්තොති=**පච්චෙකබුද්ධා,** තත්‍ර සබ්බෙපි අරියා පච්චෙකමෙව සච්චානි පටිවිජ්ඣන්ති ධම්මස්ස පච්චත්තවෙදනීයභාවතො, නයිදං විදිසං පටිවෙධං සන්ධාය වුත්තං, යථා පන සාවකා අඤ්ඤස්ස නිස්සයෙන සච්චානි පටිවිජ්ඣන්ති පරතොඝොසෙන විනා තෙසං දිට්ඨිමග්ගස්ස අනනුබ්‍යඤ්ජනතො, යතො ච සම්මාසම්බුද්ධා අඤ්ඤස්ස නිස්සයාභාවෙන සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣන්ති, එවමෙවෙතෙ පන අපරනෙය්‍යා හුත්වා අපරනායකභාවෙන සච්චානි පටිවිජ්ඣන්ති, තෙන වුත්තං පච්චෙකං සච්චානි බුද්ධවන්තොති පච්චෙකබුද්ධාති, **අපි සාවකො න අරියොති** එත්ථ පුථුජ්ජනස්ස බුද්ධාදිරතනත්තයෙ අභිප්පසන්නො සද්ධො විගහිතො එව, **ගිහී අනාගතඵලොති** ඉදං පන නිදස්සනමත්තං දට්ඨබ්බං, යථාවුත්තපුග්ගලො සරණාගමනතො පට්ඨාය සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො ඉච්චෙව වත්තබ්බො තං ලභති, **සමණමජ්ඣො** දක්ඛිණාවිසුද්ධිසුත්තෙනාපි දීපෙතබ්බො, **සුතවාති** එත්ථ වුත්තත්ථො නාම අත්තහිතපරහිතපටිපත්තිවසෙන සුතසම්පන්නො, තං සන්ධාය වුත්තං "සො ච හොති සුතෙන සම්පන්නොතිච, අප්පම්පි චෙ සහිතං භාසමානො''ති ච ආදි, **අරියසාවකොති වෙදිතබ්බොති** අරියස්ස භගවතො ධම්මසවණන්තිකෙව යුත්තපයුත්තභාවතො වුත්තං, **උපක්කිලෙසෙහි විප්පමුත්තන්ති** අනුපක්කිලිට්ඨං, තස්ස යථාසභාවජානනං දළ්හතරාය එව චිත්තභාවනාය සති හොති න අඤ්ඤථාති බලව **විපස්සනා කථිතාති** වුත්තං.

තතියෙ අග්ගික්ඛන්ධොපමසුත්තන්තස්ස අට්ඨුප්පත්තියන්ති අග්ගික්ඛන්ධොපමසුත්තදෙසනාය අට්ඨුප්පත්තියං, තං දෙසනාහෙතුකානං එකච්චානං භික්ඛූනං මිච්ඡාපටිපත්තිනිමිත්තං කත්වා භගවා ඉමං සුත්තං දෙසෙසි, අවිජහිතමෙව හොති අඤ්ඤථා හි සබ්බකාලසුපට්ඨිතසතිසම්පජඤ්ඤත්තා, යස්මා බුද්ධානං රූපකායො බාහිරබ්භන්තරෙහි මලෙහි අනුපක්කිලිට්ඨො සුද්ධො ජාතිමණිසදිසො, තස්මා වුත්තං* **උපට්ඨාකානුග්ගහත්ථං ගිම්හවිනොදනවසෙන සරීරඵාසුකත්ථඤ්චාති, විහිතාමෙවාති** ඵලසමාපත්තීහි විහිතාමෙව; කාලපරිච්ඡෙදවසෙන විහිතත්තාසෙන විහිතාමත්තා විවෙකනින්නත්තාය චෙව පරෙසං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනත්ථං ච, **නිවාසෙත්වාති** විහාරනිවාසනපරිවත්තනවසෙන නිවාසෙත්වා; කදාචි එකකස්ස කදාචි භික්ඛුසංඝපරිවුතස්ස කදාචි පාටිහාරියෙසු වත්තමානෙසු ච ගාමප්පවෙසො, තථා විනෙතබ්බපුග්ගලවසෙන, **උපගන්ත්වාති** හිමවන්තාදිසු සුපුප්ඵිතරුක්ඛාදිතො ආනෙත්වා; ඔතරිතබ්බාය භූමියා සහ **පදනික්ඛෙපසමයෙ** සමාපත්තිසුඛසමප්පිතවිකසිතපදුමසම්පටිච්ඡනඤ්ච **සුප්පතිට්ඨිතපාදතාය** නිස්සන්දඵලං ඉද්ධිනිම්මානං, **නිදස්සනමත්තමෙතං** සක්ඛරකඨලකණ්ටකසංකුකලලාදිඅපගමො **සුවිභාවපපත්තීති** එවමාදීනම්පි තදා තලබ්භනතො, **ඉන්දඛීලස්ස අන්තොපවිට්ඨමත්තෙති** ඉදං යාවදෙව විනෙය්‍යජනවිනයනත්තා සබ්බපාටිහාරියං පවත්තන්ති කත්වා වුත්තං, **දක්ඛිණපාදෙති** ඉදං බුද්ධානං සබ්බපදක්ඛිණතාය, **ඡබ්බණ්ණරස්මියො නික්ඛමිත්වා සුවණ්ණරසපිඤ්ජරානි විය**ති ඉදං බුද්ධානං

---

* උපට්ඨාකානුග්ගහත්ථං සරීරඵාසුකත්ථඤ්ච — මුද්දිතට්ඨකථායං.

සරීරෙ පීතාභාය සොභග්ගතාය වුත්තං, **මධුරෙනාකාරෙන සද්දං කරොන්තීති** දළ්හසාරත්තා දීඝතාය භෙරිආදීනං පන සද්දායතනං ධම්මතාව, **පතිමානෙන්තීති සුදුල්ලභං** ඉදං අජ්ජ අම්හෙහි ලද්ධන්ති, ඊදිසෙන පණීතෙන ආහාරෙන භගවන්තං උපට්ඨහාමාති පතීතමානසා මානෙන්ති පූජෙන්ති; **තෙසං සන්තානානි ඔලොකෙත්වා**ති තෙසං තත්ථ උපට්ඨාකානං පුග්ගලානං අතීතෙ එතරහි ච පවත්තචිත්තසන්තානානි ඔලොකෙත්වා; අරහත්තෙන පතිට්ඨහන්තීති සම්බන්ධො, **තත්ථා**ති විහාරෙ; **ගන්ධමණ්ඩලමාලෙ**ති චතුජාතියවණ්ණෙන කතපරිභණ්ඩෙ මණ්ඩලමාලෙ; **දුල්ලභා ඛණසම්පත්තීති** සතිපි මනුස්සත්තපටිලාභෙ පතිරූපදෙසවාසඉන්ද්‍රියාවෙකල්ලසද්ධාපටිලාභාදයො ගුණා දුල්ලභාති අත්ථො; **චාතුමහාරාජිකභවනං=පෙ=වසවත්තිභවනන්**ති ඉදං තත්ථ සුඤ්ඤවිමානානි සන්ධාය වුත්තං, භගවා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා පච්ඡාභත්තං තයො භාගෙ කත්වා පඨමභාගෙ සචෙ ආකඞ්ඛති දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං **කප්පෙති**, සචෙ ආකඞ්ඛති බුද්ධාචිණ්ණසමාපත්තිසමාපජ්ජනං අථ යථා **කාලපරිච්ඡෙදං** තතො උට්ඨහිත්වා දුතියභාග මජ්ඣිමයාමෙ තතියකොට්ඨාසෙ **විය ලොකං** ඔලොකෙති වෙනෙය්‍යානං ඤාණපරිපාකං පස්සිතුං, තෙනාහ **සචෙ ආකඞ්ඛතීති** ආදි, **කාලයුත්තන්**ති පත්තකල්ලං; ඉමිස්සා වෙලාය ඉමස්ස එවං වත්තබ්බන්ති තංකාලානුරූපං; **සමයයුත්තන්**ති තස්සෙව වෙවචනං, අට්ඨුප්පත්තිඅනුරූපං වා සමයයුත්තන්ති හෙතුදාහරණසහිතං, **කාලෙන** සාපදෙසං **හි** භගවා ධම්මං දෙසෙති, කාලං විදිත්වා **පරිසං උය්‍යොජෙති** න යාවසමන්තරකාලා ධම්මං දෙසෙති, **උතුං ගාහාපෙති** න පන බලං පක්ඛාලෙතීති අධිප්පායො, **නහි** භගවතො කායෙ රජොජල්ලං උපලිම්පති, **තතො තතො**ති අත්තනො අත්තනො දිවාට්ඨානතො; **ඔකාසං ලභමානා**ති පුරෙභත්තපච්ඡාභත්තපුරිමයාමෙසු ඔකාසං අලභිත්වා ඉදානි පච්ඡිමයාමෙ භගවතො **කතොකාසතාය** ඔකාසං ලභමානා; **පච්ඡාභත්තන්**ති තීසු භාගෙසු පඨමභාගෙ සීහසෙය්‍යකප්පනං එකන්තිකං න හොතීති ආහ **පුරෙභත්තතො පට්ඨාය නිසජ්ජාපීළිතස්ස සරීරස්සා**ති, **තෙනෙව හි තත්ථ** සචෙ ආකඞ්ඛති තද හි සීහසෙය්‍යාකප්පනස්ස අනිබද්ධතා විභාවිතා, **කිලාසුභාවො** පරිස්සමො, සීහසෙය්‍යං කප්පෙති සරීරස්ස **කිලාසුභාවමොචනත්ථ**න්ති යොජෙතබ්බං, **බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙතීති** ඉදං පච්ඡිමයාමෙ භගවතො බහුලං ආචිණ්ණනයෙන වුත්තං, අප්පකදු අවසිට්ඨඵලඤාණෙහි සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙනෙව භගවා තමත්ථං සාධෙතීති, **ඉමස්මිං යෙව කිච්චෙ**ති පච්ඡිමයාමකිච්චෙ; බලවතා පච්ඡානුතාපෙන සංවඩ්ඪමානෙන කරජකායෙ ච පරිළාහො උප්පජ්ජතීති ආහ **නාමකායෙ සන්තත්තෙ කරජකායො සන්තත්තො** හොතීති, **නිධානගත**න්ති සන්නිචිතලොහිතං සන්ධාය වුත්තං, **උණ්හං ලොහිතං මුඛතො උග්ගඤ්ඡී**ති ලොහිතං උණ්හං හුත්වා මුඛතො උග්ගච්ඡි; **නත්ථී**ති භික්ඛුපටිඤ්ඤත්තං, **පාපං වඩ්ඪමාන**න්ති භික්ඛුප්පටිඤ්ඤාය අවිජහිතත්තා, තථා වඩ්ඪමානන්ති භික්ඛුප්පටිඤ්ඤාය අවිජහිතත්තා පවඩ්ඪමානපාපානං අනාභිමවඤ්ඤුඅජ්ඣාපන්නානම්පි උපායෙන පවත්තියමානො යොනිසොමනසිකාරෙ අත්ථො හොතියෙවාති දස්සෙන්තො **ඤාණසංවෙගා**ති ආදිමාහ, **අහො සල්ලෙඛිත**න්ති අහො අතිවිය සල්ලෙඛෙන ඉදං පවත්තං, **කාසාවපජ්ජොතො**ති භික්ඛූනං බහුභාවතො ඉතො චිතො ච විචරන්තානං තෙසං කාසාවජුතිකො පජ්ජොතිතො, **ඉසිවාතපටිවාතො**ති සීලගන්ධ

ඛාදීනං නිබ්බානස්ස ච ඉසනතො ඉසීනං භික්ඛූනං **පගුණගන්ධෙන** චෙව පගුණගන්ධවාසිතෙන **සරීරගන්ධෙන** ච පරිතො සමන්තතො වායිතො, **ධම්මසංවෙගො උප්පජ්ජතීති** අනාවජ්ජනෙන පුබ්බෙ **තස්ස** අත්ථස්ස අසංවිදිතත්තා, ධම්මසංවෙගොති ච තාදිසෙ අත්ථෙ ධම්මතාවසෙන උප්පජ්ජනකං සහොත්තප්පඤාණං, **අස්සාසට්ඨානන්ති** චිත්තස්සාසකාරණං කම්මං, සබ්බෙසං කිච්චානං පුබ්බභාගො= **සබ්බපුබ්බභාගො**, සබ්බෙ සත්තා අවෙරා හොන්තූති **ආදිනා** හි **චිත්තස්ස** පට්ඨානං **හිතඵරණං**, ඉතරං ඉතො ථොකං මහන්තතරන්ති කත්වා **ඉදං චුල්ලච්ඡරාසංඝාතසුත්තන්ති වුත්තං.**

අච්ඡරාසංඝාතො වුච්චති අඞ්ගුලිපොඨනක්ඛණො අක්ඛිනිමෙසකාලො යො **එකස්ස** අක්ඛරස්ස උච්චාරණක්ඛණො, තෙනාහ **ද්වෙ අඞ්ගුලියො පහරිත්වා සද්දකරණමත්තන්ති, සබ්බසත්තානං හිතඵරණචිත්තන්ති** සබ්බෙසං සත්තානං සම්බන්ධෙව හිතෙසිතාවසෙන පවත්තචිත්තං, **ආවජ්ජෙන්තො ආසෙවතීති** හිතෙසිතාවසෙන ආවජ්ජෙන්තො ආවජ්ජනෙන ආභුජන්තොපි ආසෙවති, න පඤ්ඤාය විප්පයුත්තෙන, **ජානන්තොති** තථා ඤාණමත්තං උප්පාදෙන්තොපි, **පස්සන්තොති** තථා ඤාණචක්ඛුනා පච්චවෙක්ඛන්තො විපස්සන්තොපි, **පච්චවෙක්ඛන්තොති** තමත්ථම්පති අවෙක්ඛන්තොපි, **සද්ධාය අධිමුච්චන්තොති** ආදි පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං වසෙන වුත්තං, **අභිඤ්ඤෙය්‍යන්ති** ආදි චතුසච්චවසෙන වුත්තං, සබ්බමෙවෙතං විත්ථාරතො, **සාමඤ්ඤෙන** ආසෙවිනත්ථදස්සනමෙවාති ඉධාධිප්පෙතමෙව ආසෙවිනත්ථං **දස්සෙතුං ඉධ පනාති** ආදි වුත්තං, **අරිත්තජ්ඣානොති** අවිරහිතජ්ඣානො, **අතුච්ඡජ්ඣානොති** ඣානෙන අතුච්ඡො, චාගො වා නෙතෙසන්ති ආහ **අපරිච්චත්තජ්ඣානොති**, විහරතීති **පදස්ස** විභඞ්ගෙ ආගතෙන නයෙන අත්ථං දස්සෙන්තො **විහරතීති ඉරියතීති** ආදිමාහ, අයං පනෙත්ථ **සද්දත්ථො**– **විහරතීති එත්ථ** විසද්දො, විච්ඡෙදත්ථජොතකො, හරතීති නෙති **පවත්තෙතීති අත්ථො**, විච්ඡින්දිත්වා හරතීති **විහරතීති** වුත්තං හොති, සො හි **එකං** ඉරියාපථබාධනං අඤ්ඤෙන ඉරියාපථෙන විච්ඡින්දිත්වා අපරිපතන්තං අත්තභාවං හරති පවත්තෙති තස්මා විහරතීති වුච්චති, **ඉරියතීති** ඨානනිසජ්ජාදිකිරියං **කරොන්තො** පවත්තති, **පවත්තතීති** ඨානාදිසමඞ්ගී හුත්වා පවත්තති, **පාලෙතීති** එකං ඉරියාපථං අඤ්ඤතරෙහි රක්ඛන්තො පාලෙති, **යාපෙතීති** තස්සෙව වෙවචනං, **එකං හි** ඉරියාපථබාධනං **අඤ්ඤෙන** ඉරියාපථෙන විච්ඡින්දිත්වා අපරිපතන්තං **අත්තභාවං** පාලෙන්තො යපෙතීති වුච්චති, **චරතීති** ඨානනිසජ්ජාදිසු අඤ්ඤතරසමඞ්ගී හුත්වා පවත්තතීති. **ඉමිනා පදෙනාති** විහරතීති ඉමිනා පදෙන, **ඉරියාපථවිහාරොති** එත්ථ ඉරියනං පවත්තනං=ඉරියා, **කායප්පයොගො කායකිරියා**, තස්ස පවත්තනුපායභාවතො ඉරියාය පථො න ඨානන්ති=ඉරියාපථො, **නිසජ්ජාදීහි** ආවිත්තා විනා නච **කායිකකිරියං** පවත්තෙතුං සක්කා, **ඨානසමඞ්ගී වා කායෙන** කිඤ්චි කරෙය්‍ය ගමනාදිසු **අඤ්ඤතරසමඞ්ගී වා**, විහරණං විහරති **එතෙනාති** වා=විහාරො, ඉරියාපථොව විහාරො=ඉරියාපථවිහාරො, සො ච අත්ථතො ඨානනිසජ්ජාදීහි ආකාරප්පවත්තො චතුසන්තතිරූපප්පබන්ධො එව, **ඔවාදපතිකරොතී** ඔවාදානුසාසනීනං එකතො කත්වා අනුසිට්ඨොයෙව, හෙදන පන පරමත්ථතො තෙසං නානාකරණන්ති **දස්සෙතුං පරමත්ථතො පනාති** ආදිමාහ, තත්ථ **එකෙ එකො එකාහන්ති** ආදිසු **එකො** එකො එකට්ඨොති ආදිනා අත්ථො වෙදිතබ්බො. රට්ඨස්ස රට්ඨතො වා ලද්ධො

පිණ්ඩො=රට්ඨපිණ්ඩො, තෙනාහ **ඤාතිපරිවට්ටං පහායාති** ආදි, තත්ථ අම්හාක
මෙතෙති විඤ්ඤායන්තීති=ඤාතී, පිතාමහපිතුපුත්තාදිවසෙන, **පරිවත්තනට්ඨෙන=**
පරිවට්ටො, ඤාතියෙව පරිවට්ටො=ඤාතිපරිවට්ටො, **ථෙය්‍යපරිභොගො** නාම
අනරහස්ස පරිභොගො, **භගවතා හි අත්තනො සාසනෙ** සීලවතො පච්චයා
අනුඤ්ඤාතා න දුස්සීලස්ස, දායකානම්පි සීලවතො **එව පරිච්චාගො,** දුස්සී
ලස්ස අත්තනො **කාරණමහප්ඵලභාවස්ස** පච්චාසිංසනතො, ඉති සත්ථාරා
අනනුඤ්ඤාතත්තා දායකෙහි ච **අපරිච්චත්තත්තා** සංඝමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා පරිභුඤ්ජ
න්තස්ස **දුස්සීලස්ස** පරිභොගො ථෙය්‍යපරිභොගො, ඉණවසෙන පරිභොගො=
ඉණපරිභොගො, පටිග්ගාහකතො දක්ඛිණාවිසුද්ධියා අභාවතො ඉණං ගහෙත්වා
පරිභොගො වියාති **අත්ථො, දාතබ්බට්ඨෙන**=දායං, තං ආදියන්තීති=දායාදා, පුත්තාදී
නමෙතං අධිවචනං, තෙසං භාවො=දායජ්ජං, දායජ්ජවසෙන **පරිභොගො දායජ්ජ**
පරිභොගො, පුත්තභාවෙන පරිභොගොති වුත්තං හොති, සෙඛා හි භික්ඛූ භග
වතො ඔරසපුත්තා, තෙ **පිතුසන්තකානං** පච්චයානං දායාදා හුත්වා තෙ පච්චයෙ
පරිභුඤ්ජන්ති, කිම්පන තෙ භගවතො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති? උදාහු ගිහීනන්ති?
ගිහිහි දින්නාපි භගවතා **අනුඤ්ඤාතත්තා** භගවතො සන්තකා **අනුඤ්ඤාතෙසු**
සබ්බෙන සබ්බපරිභොගභාවතො, අනනුඤ්ඤාතෙසු යෙව ච **පරිභොගාසම්භ**
වතො, ධම්මදායාදසුත්තඤ්චෙත්ථ **සාධකං,** වීතරාගා එව තණ්හාය දාසත්තං අති
තත්තා සාමිනො හුත්වා **පරිභුඤ්ජන්තීති** ආහ **ඛීණාසවස්ස පරිභොගො සාමිපරි**
භොගො නාමාති, අවීතරාගානං හි සද තණ්හාපරවසතාය පච්චයපරිභොගෙ
සාමිභාවො නත්ථි, තදභාවෙන **වීතරාගානං** තත්ථ සාමිභාවො යථාරුචිපරිභො
ගසම්භවතො, තථා හි තෙ අප්පටික්කූලම්පි අප්පටික්කූලාකාරෙන පටික්කූලම්පි පටි
ක්කූලාකාරෙන **තදුභයම්පි වජ්ජෙත්වා** අජ්ඣුපෙක්ඛනා **පච්චයෙ** පරිභුඤ්ජන්ති, දාය
කානං ච **මනොරථං පූරෙන්ති,** යො පනායං සීලවතො පච්චවෙක්ඛිතපරි
භොගො **සො** ඉණපරිභොගස්ස **පච්චනීකත්තා** ආනණ්‍යපරිභොගො **නාම**
හොති, යථා **හි ඉණායිකො අත්තනො** රුචියා ඉච්ඡිතං දෙසං ගන්තුං න ලභති
එවං ඉණපරිභොගයුත්තො ලොකතො නිස්සරිතුං නලභතීති, **තප්පටිපක්ඛත්තා**
සීලවතො පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො ආනණ්‍යපරිභොගොති වුච්චති, තස්මා නිප්ප
රියායතො පරිභොගවිනිමුත්තත්තා විසුං යෙව **සම්පරිභොගොයි** වෙදිතබ්බො,
සො ඉධ විසුං නවුත්තො, දායජ්ජපරිභොගෙ යෙව සංගහං ගච්ඡති, සීලවාපි හි
ඉමාය සික්ඛාය සමන්නාගතත්තා සෙඛොත්වෙව වුච්චති, ඉමෙසු පරිභොගෙසු
සාමිපරිභොගො **දායජ්ජපරිභොගො** ච අරියානං පුථුජ්ජනානඤ්ච වට්ටන්ති, **ඉණ**
පරිභොගො නවට්ටති, ථෙය්‍යපරිභොගෙ කථායෙව **නත්ථි, කථම්පනෙත්ථ**
සාමිපරිභොගො දායජ්ජපරිභොගො ච පුථුජ්ජනානං **සම්භවති? උපචාරවසෙන,**
යො පුථුජ්ජනස්සාපි සල්ලෙඛපටිපත්තියං ඨිතස්ස **පච්චයගෙධං** පහාය **තත්ථ**
අනුපලිත්තෙන චිත්තෙන පරිභොගො සො සාමිපරිභොගො විය හොති, සීල
වතො පන පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො දායජ්ජපරිභොගො විය හොති දායකානං
මනොරථස්ස **අවිරාධනතො,** කල්‍යාණස්ස පරිභොගෙ **වුත්තමෙව** නත්ථි, තත්ථ
සෙඛසංගහතො සෙඛසුත්තං හෙත්ථ **අත්ථස්ස** සාධකං, **ඉමස්ස භික්ඛුනොති**
අච්ඡරාසංඝාතමත්තම්පි **කාලං** මෙත්තචිත්තං භාවෙන්තස්ස භික්ඛුනො, **අමො**
ඝො රට්ඨපිණ්ඩපරිභොගොති අයං පබ්බජිතො සමණො **භික්ඛු** ආමිසං සෙවන්
තාය මෙත්තාසෙවනාය අත්තනො සන්තානෙ දොසමලස්ස වා තදෙකට්ඨානව

පාපධම්මානං පබ්බජ්ජනතො උපසමනතො සංසාරෙ ච භයස්ස අසම්භවතො ඉක්ඛණතො අඤ්ඤාසයස්ස අවිසංවාදනෙනස්ස අමොඝො රට්ඨපිණ්ඩපරිභොගො, **මහත්ථියන්ති** මහත්ථිකං මහාපයොජනං, **මහප්ඵලන්ති** විපුලප්ඵලං, **මහානිසංසන්ති** මහානිස්සන්දඵලං, **මහාජුතිකන්ති** මහානුභාවං, **මහාවිප්ඵාරන්ති** මහාවිත්ථාරං, එත්ථ ච **පඨමකාරණං** මෙත්තාසෙවනාය තස්ස භික්ඛුනො සාමිආදිභාවෙන රට්ඨපිණ්ඩපරිභොගො, **දුතියං පරෙහි** දින්නස්ස දානස්ස මහප්ඵලභාවාදි**කරණං**, **කො පන වාදොති** මෙත්තාය ආසෙවනමත්තෙනපි එවං මහානුභාවං, **කො පන වාදො බහුලීකාරෙ**, **එත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති අත්ථො.**

චතුත්ථෙ **උප්පාදෙන්ති වඩ්ඪෙන්තීති** එත්ථ භාවනාසද්දස්ස උප්පාදනවඩ්ඪනත්ථතා පුබ්බෙ වුත්තා එව.

පඤ්චමෙ **ඉමෙසු ද්වීසුපීති** චතුත්ථපඤ්චමෙසු, **තතියෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති** වත්වා තථා වෙදිතබ්බං දස්සෙතුං **යො හි ආසෙවතීති** ආදි වුත්තං, තෙන ආසෙවනාමනසිකාරානං අත්ථවිසෙසාභාවමාහ, එවං සුත්තන්තස්ස **දෙසනාවිලාසකතනන්ති** ආහ **සම්මාසම්බුද්ධො පනාති** ආදි, **යාය ධම්මධාතුයාති** සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණමාහ, තෙන හි ධම්මානං ආකාරභෙදං ඤත්වා තදනුරූපං **එකම්පි** ධම්මං තථා විදිත්වා සභාවං දස්සෙතීති, **කොට්ඨාසෙහීති** ආසෙවනාමනසිකාරභාවෙහි, චෙතසාසිතබ්බවිඤ්ඤුනො හි මෙත්තායනවසෙන ආනීතා සෙවනා=ආසෙවනා, තස්සා වඩ්ඪනා භාවනා, විස්සජ්ජිත්වා අනුස්සරිතො මනසිකාරො.

ඡට්ඨෙ **අනියාමිතවචනන්ති** ඉමෙ නාමාති අනියාමෙත්වා වුත්තත්තා අනියාමිතවචනං, **අකුසලාති** සරූපෙනෙව වුත්තාපි අසෙසසතො පරියාදින්නා හොන්ති, අප්පකස්සාපි අකුසලභාවස්ස අගහිතස්ස අභාවතො; අකුසලං භජන්තීති= **අකුසලභාගියා**, අකුසලපක්ඛෙ භවාති=**අකුසලපක්ඛිකා**, තෙනාහ **අකුසලා යෙවාති** ආදි, **පඨමතරං ගච්ඡතීති** පඨමතරං පවත්තති, පඨමො මනො හුත්වා වත්තතීති අත්ථො, එකුප්පාදාදිවසෙන හි එකජ්ඣං පවත්තමානෙසු චතුසු අරූපක්ඛන්ධෙසු අයමෙව පඨමං උප්පජ්ජතීති ඉදං නත්ථි ලොකුත්තරමග්ගෙසු විය පන පඤ්ඤින්ද්‍රියස්ස ලොකියධම්මෙසු මනින්ද්‍රියස්ස පුරෙතරස්ස භාවො සාතිසයොති සබ්බෙසං සබ්බෙ තෙ මනොපුබ්බඞ්ගමාති වුත්තං, තථා හි අභිධම්මෙපි "යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති"ති චිත්තං පුබ්බඞ්ගමං ජෙට්ඨකං කත්වා දෙසනා පවත්තා, සුත්තෙපි වුත්තං "මනොපුබ්බඞ්ගමා, ඡද්වාරාධිපති රාජා"ති, තෙනාහ **එතෙසන්ති** ආදි, **තෙසං මනො උප්පාදකොති** ච යදග්ගෙන මනො සම්පයුත්තධම්මානං ජෙට්ඨකො හුත්වා පවත්තති තදග්ගෙන තෙන අත්තානං අනුවත්තාපෙන්තො තෙ තථා උප්පාදෙන්තො නාම හොතීති කත්වා වුත්තං, අට්ඨකථායං පන චිත්තස්ස ජෙට්ඨකභාවමෙව සන්ධාය රාජගමනඤායෙන සහුප්පන්නානිපි පඨමුප්පන්නානි විය කත්වා වුත්තානීති අයමෙත්ථ දස්සිතො, **අන්වදෙවාති** එතෙනෙව චිත්තස්ස බලවසෙන පතුගියා අභාවො දීපිතොති දට්ඨබ්බං, තෙනෙවාහ **එකතො යෙවාති** අත්ථොති.

සත්තමෙ **චතුභූමකාපි කුසලා ධම්මා කථිතාති** යෙ කෙචි කුසලා ධම්මා තෙ අනවසෙසපරියායතො වුත්තාති.

අට්ඨමෙ **ඉදන්ති** විපල්ලාසෙන නිද්දෙසො, නිපාතපදං වා එතං, යදිදංති ආදීසු වියාති ආහ **යථා අයං පමාදොති අත්ථොති**, **පමජ්ජනාකාරොති** පමාදාපත්ති,

චිත්තස්ස වොස්සග්ගොති ඉමෙසු **එත්තකෙසු** ඨානෙසු සතියා අනිග්ගණ්හිත්වා චිත්තස්ස වොස්සජ්ජනං, **වොස්සග්ගානුප්පදාන**න්ති වොස්සග්ගස්ස අනුප්පදානං **පුනප්පුන විස්සජ්ජනං, අසක්කච්චකිරියතා**ති එතෙසං දානාදීනං **කුසලධම්මානං පවත්තනෙ පුග්ගලස්ස වා** දෙය්‍යධම්මස්ස වා අසක්කච්චකිරියා, සතතස්ස භාවො=සාතච්චං, **සාතච්චෙන කිරියා=සා**තච්චකිරියා, සායෙව=සාතච්චකිරියතා, න සාතච්චකිරියතා=අසාතච්චකිරියතා, **අනට්ඨිතකිරියතා**ති රතනත්තයෙ අනුට්ඨිතකිරියතා, **ඔලීනවුත්තිතා**ති නිරන්තරකරණසංඛාතස්ස විප්ඵාරස්ස අභාවෙ ඔලීනවුත්තිතා, **නික්ඛිත්තඡන්දතා**ති කුසලකිරියාය විරියච්ඡන්දස්ස නික්ඛිත්තභාවො, **නික්ඛිත්තධුරතා**ති විරියධුරස්ස ඔරොපනං ඔසක්කිතමානසතා, **අනධිට්ඨාන**න්ති කුසලකරණෙ අප්පතිට්ඨිතභාවො, **අනනුයොගො**ති අනනුයුඤ්ජනං කුසලධම්මෙසු, **ආසෙවනාදීනං** අභාවා=**අනාසෙවනාදයො, පමාදො**ති **සරූපනිද්දෙසො, පමජ්ජනා**ති ආකාරනිද්දෙසො, **පමජ්ජිතත්ත**න්ති භාවනිද්දෙසො, **පරිහායන්තීති ඉමිනා පමාදස්ස** චාවජ්ජනං දස්සෙති, තයිදං ලොකියානං වසෙන ලොකුත්තරානන්ති ආහ **උප්පන්නා**=පෙ=ඉද්ධන්ති ආදි.

නවමෙ නප්පමජ්ජන්ති **එතෙනාති=අප්පමාදො,** පමාදස්ස **පටිපක්ඛො සතියා අවිප්පවාසො, අත්ථතො** නිච්චං **උපට්ඨිතාය සතියා එතං නාමං, පමාදො** පන **සතියා සතිසම්පජඤ්ඤස්ස වා** පටිපක්ඛභූතො අකුසලචිත්තුප්පාදො **දට්ඨබ්බො,** තෙනාහ **පමාදස්ස පටිපක්ඛවසෙන විප්ඵාරතො වෙදිතබ්බොති.**

දසමෙ **කුච්ඡිතං සීදතීති=කුසීතො, දකාරස්ස** තකාරං කත්වා, තස්ස භාවො=**කොසජ්ජං, ආලසිය**න්ති අත්ථො.

ඡට්ඨො වග්ගො.

සත්තමස්ස පඨමෙ වීරානං **කම්මන්ති=විරියං,** විධිනා වා **ඊරයිතබ්බං පවත්තෙතබ්බන්ති=විරියං, තදෙව කුසලකිරියාය** පත්ථනට්ඨෙන ආරම්භො=විරියාරම්භො, ආරද්ධවිරියතා **පග්ගහිතවිරියතා පරිපුණ්ණ**විරියතාති **පභෙද විරියසද්දෙ.**

දුතියෙ මහතී ඉච්ඡා එතස්සාති=මහිච්ඡො, තස්ස භාවො=මහිච්ඡතා, මහාවිසයො ලොභො=**මහාලොභො,** මහන්තානං වත්ථූනං බහුන්නඤ්ච අභිගිජ්ඣනතො ඉතරීතරාදීනං පබ්බජිතානං **උප්පජ්ජනමහිච්ඡතා**ති වුච්චති, **පඤ්චහි වා කාමගුණෙහීති** ආදි ඨානවසෙන වුත්තො ඉච්ඡාදීනං සභාවනිද්දෙසො, **ඉච්ඡාගත**න්ති ඉච්ඡාපවත්තං, **මහිච්ඡතාති** මහාඉච්ඡතා, අත්ථතො පනායං රාගොති වුත්තං **රාගො සාරාගොති ආදි.**

තතියෙ **අප්පිච්ඡස්සාති එත්ථ අප්පසද්දො** අභාවත්ථො, **"අප්පාබාධො හොති අප්පාතඞ්කො"ති ආදිසු** වියාති ආහ **අනිච්ඡස්සා**ති, ලොකෙ පාකටස්ස හි අක්ඛිරොගකුච්ඡිරොගාදිභෙදස්ස **ආබාධස්ස** අභාවං සන්ධාය අප්පාබාධොති වුත්තං, **ඉදන්ති** වුත්තමෙවත්ථං **පාකටතරං කාතුං එත්ථාති**ති ආදි වුත්තං, බ්‍යඤ්ජනං **සාවසෙසන්ති** පරිත්තකෙපි **අප්පසද්දස්ස දිස්සමානත්තා, අත්ථො පන නිරවසෙසො** සබ්බසො පාපිච්ඡාය **අභාවස්ස** අධිප්පෙතත්තා, **තෙනාහ නත්ථීති** ආදි, ඉච්ඡාය අභාවෙ

නෙව අප්පිච්ඡො නාම හොතීති ඉමමත්ථං පකාරන්තරෙන දීපෙතුං **අපිචාති** ආදි වුත්තං, **අත්‍රිච්ඡතා** නාම අත්‍ර අත්‍ර ඉච්ඡා, අසන්තගුණසම්භාවනතාය පාපා ලාමකා නිහීනා ඉච්ඡා, පාපිකතාය පච්චයුප්පාදනත්ථං අවිජ්ජමානගුණෙ සම්භාවෙති, පච්චයානං පටිග්ගහණෙ ච න මත්තං ජානාති අයං **මහිච්ඡතා**, * **අසන්තගුණසම්භාවනතාති** අත්තනි අවිජ්ජමානානං ගුණානං විජ්ජමානානං විය පරෙසං පකාසනා, **සන්තගුණසම්භාවනතාති** ඉච්ඡාචාරෙ ඨත්වා අත්තනි විජ්ජමානසීලධුතධම්මාදිගුණවිභාවනා, තාදිසස්සපි පටිග්ගහණෙ අමත්තඤ්ඤුතාපි හොති, සාපි **අග්ගිධම්මෙ ආගතායෙවාති** සම්බන්ධො. **දුස්සන්තප්පයොති** දුත්තප්පයො, **අතිලුද්ධභාවන්ති** පණ්ණචීවරවසෙන අතිවිය ලුද්ධභාවං, තං දිස්වා මනුස්සා අලඞ්කතසණ්හසිනිද්ධචීවරෙ අය්‍යො පුබ්බඞ්ගමො කාතබ්බොති චින්තෙත්වා භන්තෙ ථොකං බහි හොථාති ආහංසු, **නිමුජ්ජිත්වාති** මනුස්සානං අජානන්තානං යෙව පථවියං නිමුජ්ජිත්වා ගණ්හන්තො යෙව උම්මුජ්ජි, යදි ථෙරො ඛීණාසවභාවං ජානන්තූති ඉච්ඡෙය්‍ය න තං මනුස්සා බහි හොථාති වදෙය්‍යුං, ඛීණාසවානං පන තථා චිත්තමෙව න උප්පජ්ජෙය්‍ය, අප්පිච්ඡතාපධානං පුග්ගලාධිට්ඨානං, චතුබ්බිධඉච්ඡාප්පභෙදං දස්සෙත්වා පුනපි පුග්ගලාධිට්ඨානෙන චතුබ්බිධං ඉච්ඡාභෙදං දස්සෙන්තො **අපරොපි චතුබ්බිධො අප්පිච්ඡොති** ආදිමාහ, **පච්චයඅප්පිච්ඡොති** පච්චයෙසු ඉච්ඡාරහිතො, **ධුතඞ්ගඅප්පිච්ඡොති** ධුතගුණසම්භාවනාය ඉච්ඡාරහිතො, **පරියත්තිඅප්පිච්ඡොති** බහුස්සුතත්තසම්භාවනාය ඉච්ඡාරහිතො, **අධිගමඅප්පිච්ඡොති** අරියොති සම්භාවනාය ඉච්ඡාරහිතො, **දායකස්ස වසෙනාති** අප්පං වා යං දාතුකාමො බහුං වා දායකස්ස චිත්තස්ස අජ්ඣාසයන්ති **අත්ථො, දෙය්‍යධම්මස්ස වසෙනාති** දෙය්‍යධම්මස්ස අබහුලභාවං, **අත්තනො ථාමන්ති** අත්තනො පමාණං, යත්තකෙන අත්තානං යාපෙති තත්තකස්සෙව ගහණං, **යදිහීති** ආදි සංඛෙපතො වුත්තස්ස අත්ථස්ස විවරණං, **පමාණෙනෙවාති** යාපනපමාණෙනෙව, **එකභික්ඛුපි නාඤ්ඤාසීති** තෙසං තිංසමත්තානං සම්මදෙව **මහන්තත්තා** එකොපි භික්ඛු න අඤ්ඤාසි, **අබ්භාකිණ්ණන්ති** අවිච්ඡෙදං, **දුතියො මං නජ්ජෙය්‍යාති** දුතියො සහායභූතොපි යථා මං ජානිතුං න සක්කුණෙය්‍ය තථා **සට්ඨිවස්සානි** නිරන්තරං සුසානෙ වසාමි තස්මා ආහ **අහො සොසානිකුත්තමොති.**

උපකාරො ගුරුත්වාති උග්ගහපරිපුච්ඡාදීහි පරියත්තිකම්මවසෙන උපකාරො හුත්වා ධම්මකාරො හුත්වා, **ධම්මකථාය ජනපදං ඛොභෙත්වාති** ලොමහංසසාධුකාරදානචෙලුක්ඛෙපාදිවසෙන සන්නිපතිතං ඉතරච කථන්නුඛො අය්‍යස්ස සන්තිකෙ ධම්මං දෙසෙස්සාමීති කොලාහලවසෙන මහාජනං ඛොභෙත්වා, යදි ථෙරො බහුස්සුතභාවං **ජානාපෙතුං** ඉච්ඡෙය්‍ය **පුබ්බෙව** ජනපදං ඛොභෙන්තො ධම්මං කරෙය්‍ය, **ගතොති** අයං සො යෙන රත්තියං ධම්මකථා කථාති ජානනභාවෙන පරියත්තිඅප්පිච්ඡතාය **පුරාරුණාව** ගතො, **තයො කුලපුත්තා වියාති** පාචීනවංසදායෙ සාමග්ගිවාසං වුත්ථා අනුරුද්ධො **නන්දියො කිම්බිලොති** ඉමෙ තයො **කුලපුත්තා** විය, එතෙසු හිපි අනුරුද්ධථෙරෙන භගවතා "අත්ථි පන වො අනුරුද්ධා එවං අප්පමත්තානං ආතාපීනං පහිතත්තානං විහරතං උත්තරිමනුස්සධම්මා අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසො අධිගතො ඵාසුවිහාරො"ති පුට්ඨෙන "ඉධ පන මයං භන්තෙ යාවදෙව

---

* අසන්තගුණපභාවනතා—මුද්දිතට්ඨකථායං.

ආකඞ්ඛාම විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමා"ති ආදිනා අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීසු ආරොචිතාසු ඉතරෙ ථෙරා නාලච්ඡිංසු, තථාහි තෙ පක්කන්තෙන භගවති ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොචුං, කිං නු මයං ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස එවමාරොචිම්හ ඉමාසඤ්ච ඉමාසඤ්ච විහාරසමාපත්තීනං මයං **ලාභිනොති** යං නො ආයස්මා අනුරුද්ධො භගවතො සම්මුඛා යාව ආසවානං ඛයා පකාසෙතීති, ඝටීකාරොපි අත්තනො අරියභාවෙ **කිකිස්ස රඤ්ඤො** භගවතා ආරොචිතෙ න අත්තමනො අහොසි, තෙනාහි **ඝටීකාරකුම්භකාරො විය මාති** වුත්තං, **ඉමස්මිං පනත්ථෙති** යථා ඉදං සික්ඛාපදෙ අප්පිච්ඡතාති වුත්තඅප්පිච්ඡතාසංඛාතෙ අත්ථෙ, **බලවඅලොභෙනාති** දළ්හතරප්පවත්තිකෙන අලොභභාවෙනාති.

චතුත්ථෙ නත්ථි එතස්ස සන්තුට්ඨීති=අසන්තුට්ඨි, **තස්ස** භාවො=අසන්තුට්ඨිතා, තං පන සරූපතො දස්සෙන්තො, **අසන්තුට්ඨෙ පුග්ගලෙ=පෙ=ලොභෙනාති** අහ, **සෙවන්තස්සාති** ආදීනි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානි.

පඨමෙ **තුස්සනං**=තුට්ඨි, සමං සකෙන සන්තෙන වා **තුට්ඨි** එතස්සාති=සන්තුට්ඨි, **තස්ස** භාවො=**සන්තුට්ඨිතා,** යස්ස සන්තොසස්ස අත්ථිතාය භික්ඛු සන්තුට්ඨොති වුච්චති, **තං** දස්සෙන්තො **ඉතරීතරපච්චයසන්තොසෙන සමන්නාගතස්සාති** ආහ, චීවරාදිකෙ යස්මිං කස්මිංචි කප්පියෙ පච්චයෙ සන්තුස්සනෙන සමඞ්ගිභූතස්සාති අත්ථො, අථවා ඉතරං වුච්චති හීනං පණීතතො අඤ්ඤත්තා, තථා පණීතම්පි ඉතරං හීනතො අඤ්ඤත්තා, අපෙක්ඛාසිද්ධා හි ඉතරතා, ඉති යෙන ධම්මෙන හීනෙන වා පණීතෙන වා චීවරාදිපච්චයෙන සන්තුස්සති, සො තථා පවත්තො අලොභො ඉතරීතරපච්චයසන්තොසො, තෙන සමන්නාගතස්ස; යථාලාභං අත්තනො ලාභානුරූපසන්තොසො=**යථාලාභසන්තොසො,** සෙසපදද්වයෙපි එසෙව නයො. ලබ්භතීති=ලාභො යො යො ලාභො=යථාලාභො, තෙන සන්තොසො=**යථාලාභසන්තොසො,** බලන්ති කායබලං, **සාරුප්පන්ති** භික්ඛුනො අනුච්ඡවිකතා, යථාලද්ධතො අඤ්ඤස්ස අපත්ථනා නාම සියා අප්පිච්ඡතාපවත්තිආකාරොති, තතො විනිවට්ටිතමෙව සන්තොසස්ස රූපං දස්සෙන්තො **ලභන්තොපි න ගණ්හාතීති** ආහ, තං පරිවත්තෙත්වා පකතිදුබ්බලාදීනං ගරුචීවරං ඵාසුභාවාවහං සරීරඛෙදාවහං ච හොති, පයොජනවසෙන අත්‍රිච්ඡතාදිවසෙන තං පරිවත්තෙත්වා ලහුකචීවරපරිභොගෙ සන්තොසො හොතීති ආහ **ලහුකෙන යාපෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොතීති,** මහග්ඝචීවරං බහූනි වා චීවරානි ලභිත්වා තානි විස්සජ්ජෙත්වා තදඤ්ඤස්ස ගහණං යථාසාරුප්පනයෙනාති, තථා සන්තොසො නවිරොධීති ආහ **සෙසං=පෙ=යාපෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොතීති,** එවං සෙසපච්චයෙසුපි යථාසාරුප්පනිද්දෙසෙ විය අප්පසද්දගහණෙන අධිප්පායො වෙදිතබ්බො. **මුත්තහරීටකන්ති** ගොමුත්තපරිභාවිතං පූතිභාවෙන වා ඡඩ්ඩිතං හරීතකං, **බුද්ධාදීහි වණ්ණිතන්ති** අප්පිච්ඡතාසන්තුට්ඨිතාසු භික්ඛූ නියොජෙතුං "පූතිමුත්තභෙසජ්ජං නිස්සාය පබ්බජ්ජා"ති ආදිනා බුද්ධාදීහි පසත්ථං, **පරමසන්තුට්ඨොව හොතීති** පරමෙන උක්කට්ඨෙන සන්තොසෙන සමන්නාගතො හොති, **යථාසාරුප්පසන්තොසොව අග්ගොති** තත්ථ තත්ථ භික්ඛු සාරුප්පංයෙව නිස්සාය සන්තුස්සනවසෙන පවත්තනතො අග්ගොති.

ඡට්ඨසත්තමෙසු නත්ථි වත්තබ්බං-අට්ඨමනවමෙසු න සම්මා පජානාතීති=අසම්පජානො, තස්ස භාවො=**අසම්පජඤ්ඤං** වෙදිතබ්බං.

දසමෙ **පාපමිත්තා** දෙවදත්තසදිසා, තෙ හි හීනාචාරතාය දුක්ඛස්ස ච සම්පාපකතාය **පාපා** ති වුච්චන්ති, **තෙනාකාරෙන පවත්තනානාති** සො පාපමිත්තාබන්ධිරුචිඅධිමුත්තිතන්නින්නතංසම්පවඞ්කතාදිආකාරෙ තෙනෙවාකාරෙන පවත්තානං, **චතුන්නං ඛන්ධානමෙවෙතං නාමන්ති** චතුන්නං අරූපක්ඛන්ධානං පාපමිත්තතාති එතං නාමං, යස්මා අස්සද්ධියාදි පාපධම්මසමන්නාගතා පුග්ගලා විසෙසතො පාපා පුඤ්ඤධම්මවිමුඛතාය තෙ යස්ස මිත්තා, තස්ස භාවො= පාපමිත්තතා, තෙනාහ **යෙ තෙ පුග්ගලා අස්සද්ධාති** ආදි.

සත්තමො වග්ගො.

අට්ඨමස්ස පඨමෙ බුද්ධසාරිපුත්තාදයො ච **කල්‍යාණමිත්තා**, **වුත්තපටිපක්ඛනයෙනෙවාති** පාපමිත්තතාති පදෙ වුත්තස්ස පටිපක්ඛනයෙන එව.

දුතියෙ **යොගොති** සමඞ්ගීභාවො, **පයොගොති** පයුජනං පටිපත්ති, **අයොගොති** අසමඞ්ගීභාවො, **අප්පයොගොති** අප්පටිපත්ති, **අනුයොගෙනාති** අනුයොගහෙතුනා.

චතුත්ථපඤ්චමෙසු **බුජ්ඣනකසත්තස්සාති** චතුන්නං **අරියසච්චානං** පටිබුජ්ඣනකසත්තස්ස, **අඞ්ගභූතාති** තස්සෙව පටිවෙධස්ස කාරණභූතා, එත්ථ ච චත්තාරි අරියසච්චානි බුජ්ඣති අඤ්ඤාණනිද්දාය විබුජ්ඣතීති=බොධීති ලද්ධනාමො **අරියසාවකො** බුජ්ඣනකසත්තො, තස්ස බුජ්ඣනකසත්තස්ස, **බොධියාති** තස්සා ධම්මසාමග්ගිසඞ්ඛාතාය බොධියා, බුජ්ඣනට්ඨෙන බොධි, සා එව සච්චසම්පටිබොධස්ස අඞ්ගාති වුත්තං **බුජ්ඣන්තීති බොජ්ඣඞ්ගාති**, විපස්සනාදීනං කාරණානං බුජ්ඣිතබ්බානඤ්ච **සච්චානං** අනුරූපබුජ්ඣනතො **අනුබුජ්ඣන්තීති=බොජ්ඣඞ්ගා,** පටිමුඛං **පච්චවෙක්ඛණභාවෙන** අභිමුඛං බුජ්ඣනතො **පටිබුජ්ඣන්තීති=බොජ්ඣඞ්ගා,** සම්මා අවිපරීතතො බුජ්ඣනතො **සම්බුජ්ඣන්තීති=බොජ්ඣඞ්ගාති** එවං අත්ථවිසෙසදීපකෙහි උපසග්ගෙහි **අනුබුජ්ඣන්තීති** ආදි වුත්තං, බොධිසත්තො සබ්බවිසෙසයුත්තානං බුජ්ඣනං සාමඤ්ඤෙන සඞ්ගණ්හාති, **බොධාය සංවත්තන්තීති** ඉමිනා තස්සා ධම්මසාමග්ගියා බුජ්ඣනස්ස **එකන්තකාරණත්තං** දස්සෙති, **එවං පනෙතං පදං විභත්තමෙවාති** වුත්තප්පකාරෙන **එවං බොජ්ඣඞ්ගාති** පදං නිද්දෙසෙ පටිසම්භිදාමග්ගෙ විභත්තමෙව. **යථාව සරසභූමීති** යථාවතො සකිච්චකරණභූමි, **සාති** යථාවතො සකිච්චකරණභූමීති වුත්තා යථාවසරසභූමි, **විපස්සනාති** බලව විපස්සනා, කෙචි භඞ්ගඤාණතො **පට්ඨායාති** පවෙදෙන්ති, විපස්සනාය පාදකජ්ඣානෙ ච සතිආදයො බොජ්ඣඞ්ග පක්ඛිකා එව පරියායබොධිපක්ඛිකභාවතො, **තත්ථාති** ආදි චතුබ්බිධානං බොජ්ඣඞ්ගානං භූමිවිභාගදස්සනං.

ඡට්ඨෙ **තෙසං අන්තරෙති** තෙසං භික්ඛූනං අන්තරෙ, **කාමං** අගීතිආරුළ්හවසෙන **අප්පකමිදං** සුත්තපදං භගවා පනෙත්ථ සන්නිපතිතපරිසාය අජ්ඣාසයානුරූපං **විත්ථාරිකං** කරොතීති කත්වා ඉදං වුත්තං **මහති දෙසනා භවිස්සතීති**, **ගාමනිගමාදිකථා නජ්ජීති** තස්සා **කථාය** අතිරච්ඡානකථාභාවමාහු, තථා හි සා– **පුබ්බෙ** බහුඤ්ඤතිකං **අහොසි** බහුපක්ඛං, **ඉදානි අප්පඤ්ඤතිකං අප්පපක්ඛන්ති** අනිච්චතාමුඛෙන නීය්‍යානිකපක්ඛිකා **ජාතා**, **එතායාති** යථාවුත්තාය පරිහානියා, **පතිකිඛණ්ණාති** නිහීනං, මම **සාසනෙති** ඉදං කම්මස්සකතඤ්ඤාණපඤ්ඤාදීනම්පි **විසෙස**

සනමෙව, උභයත්ථ හි බාහිරකානං තප්පඤ්ඤාවිසෙසො සානිසංසොව සබ්බඤ්ඤූබුද්ධානං දෙසනාය ලද්ධවිසෙසතො, විවට්ටූපනිස්සයතො ච.

සත්තමෙ **තෙසං චිත්තාචාරං ඤත්වාති** තථා කථෙන්තානං තෙසං භික්ඛූනං තත්ථ උපගමනෙන අත්තනො දෙසනාය භාජනභූතං චිත්තප්පවත්තිං ඤත්වා, **කම්මස්සකතාදීති** ආදිසද්දෙන ඣානපඤ්ඤාදීනං චතුන්නම්පි **පඤ්ඤානං** ගහණං.

අට්ඨමාදිසු **හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙවාති** “යා එසා මම සාසනෙ”ති ආදිනා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව, සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

අට්ඨමො වග්ගො.

නවමවග්ගෙ නත්ථි වත්තබ්බං,

දසමෙ වග්ගෙ අජ්ඣත්තං සන්තානෙ භවං=**අජ්ඣත්තිකං**, අජ්ඣත්තසන්තානතො බහි භවං=**බාහිරං, වුත්තපටිපක්ඛනයෙනාති** අවිනාසායාති එවමාදිනා අත්ථො ගහෙතබ්බො, **චතුකොටිකො වුත්තනයමෙවාති** “අනුයොගො අකුසලානං අනනුයොගො කුසලානං අනුයොගො කුසලානං අනනුයොගො අකුසලාන”න්ති එවං පරියොසානසුත්තෙ ආගතනයං ගහෙත්වා “නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමී”ති ආදිනා ආගතසුත්තානං සමඤ්ඤජනසුත්තනයමෙව, යථාවොදානං සංකිලෙසධම්මානං විපරීතතො තංතංධම්මකොට්ඨාසානව ඌනතො අධිකතො ච පවෙදනං **අධම්මං ධම්මොති දීපනං,** තෙසං යෙව පන අවිපරීතතො අනූනාධිකතො පවෙදනං **ධම්මං ධම්මොති දීපනං,** එවං විනයපටිපත්තියා අයථාවිධිප්පවෙදනං අධම්මං ධම්මොති දීපනං, යථාවිධිප්පවෙදනං ධම්මං ධම්මොති දීපනං, **සුත්ත**න්තනයෙන පඤ්ඤපිතො සංවරවිනයො **පහානවිනයො** ච විනයො, තප්පටිපක්ඛෙන අවිනයො, විනයනයෙන වත්ථුසම්පදාදිනා යථාවිධි පටිපත්ති එව විනයො, තබ්බිපරියායෙන අවිනයො වෙදිතබ්බො, **තිංසනිස්සග්ගියා පාචිත්තියා**ති එත්ථ ඉතිසද්දො ආදිඅත්ථො, තෙන වෙනවුති පාචිත්තියා චත්තාරො පාටිදෙසනියා සත්ත අධිකරණසමථාති ඉමෙසං සංගහො, එතෙ තිංසනිස්සග්ගියා එතෙ වෙනවුතිපාචිත්තියාති ආදිනා වත්තබ්බං, සෙසමෙත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව, අධිගන්තබ්බතො=**අධිගමො**, අධිගමොව ඵලං, නිබ්බානං **පන අනන්තරධානාභාවතො** ඉධ න ගය්හති, පටිපජ්ජනං=**පටිපත්ති, සික්ඛා**ත්තයසමායොගො; පටිපජ්ජිතබ්බතො වා=පටිපත්ති, පරියාපුණිතබ්බතො=**පරියත්ති,** පිටකත්තයං; මග්ගග්ගහණෙන ගහිතාපි තතියවිජ්ජා ඡ අභිඤ්ඤා විජ්ජාභිඤ්ඤාසාමඤ්ඤතො **තිස්සො විජ්ජා ඡ අභිඤ්ඤාති** පුනපි ගහිතා, **තතො පරං ඡ අභිඤ්ඤාති** වස්සසහස්සතො පරං ඡඅභිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙතුං සක්කොන්ති, න පටිසම්භිදාති **අධිප්පායො; තතොති** අභිඤ්ඤාකාලතො පච්ඡා, **තාති** අභිඤ්ඤායො, පුබ්බභාගෙ ඣානසිනෙහාභාවෙන **කෙවලාය විපස්සනාය** ඨත්වා අග්ගඵලං පත්තා **සුක්ඛවිපස්සකා** නාම, මග්ගක්ඛණෙ **පන** ඣානසිනෙ

හො **නත්ථීති** න වත්තබ්බො, සමථවිපස්සනං යුගගහණං භාවෙතීති වචනතො; **පච්ඡිමකස්සාති** සබ්බපච්ඡිමකස්ස, කිඤ්චාපි අරියො අපරිහීනධම්මො, සොතාපන්නස්ස පන උද්ධං **ජීවිතපරියාදානා අධිගතධම්මො නිප්ඵන්නො නාම නත්ථි,** පච්චයසාමග්ගියා අසති යාව **උපරි විසෙසං** නිබ්බත්තෙතුං නසක්කොන්ති තාව අධිගමස්ස අසම්භවො එවාති ආහ **සොතාපන්නස්ස=පෙ=නාම හොතීති,** තයිදං මනුස්සලොකවසෙන වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං, **නචොදෙන්තීති අඤ්ඤමඤ්ඤස්මිං විජ්ජ**මානං දොසං ජානන්තාපි නචොදෙන්ති නසාරෙන්ති, **අකුක්කුච්චකා හොන්තී**ති කුක්කුච්චං නඋප්පාදෙන්ති, අසක්කච්චකාරිනො හොන්තීති ච පඨන්ති, සාථලිකතාය සික්ඛාසු අසක්කච්චකාරිනො හොන්තීති අත්ථො, **භික්ඛුනං සතෙපි සහස්සෙපි ධරමානෙ**ති ඉදං බාහුල්ලවසෙන වුත්තං, අනභිවච්ඡුං අනජ්ඣාපෙන්තෙසු කතිපයමත්තෙසුපි භික්ඛූසු ධරන්තෙසු එකස්මිං වා ධරන්තෙ පටිපත්ති අනන්තරහිතා එව නාම හොතීති, තෙනෙවාහ **පච්ඡිමකස්ස=පෙ=අනන්තරහිතා හොතීති, අන්තෙවාසිකෙ ගණ්හන්තී**ති අන්තෙවාසිකෙ සංගහෙතුං, **අත්ථවසෙනා**ති අට්ඨකථාවසෙන, **මත්ථකතො පට්ඨායා**ති උපරිතො පට්ඨාය, **උපොසථක්ඛන්ධමත්ත**න්ති විනයමාතිකාමත්තමෙව, අලමඤ්ඤදීනං විය දෙවෙසු පරියත්තියා පවත්තනං අප්පමාණන්ති ආහ **මනුස්සෙසූ**ති, **ඔට්ඨට්ඨිවණ්ණ**න්ති ඔට්ඨානං අට්ඨිවණ්ණං එකවාරෙ වෙවාරෙ වා රජිත්වා දන්තවණ්ණකං කත්වා ධාරෙන්තීති වුත්තං හොති, **කෙසෙසු වා අල්ලියාපෙන්තී**ති තෙන කාසාවඛණ්ඩං කෙසෙ බන්ධන්තා අල්ලියාපෙන්ති, භික්ඛුගොත්තස්ස අභිභවනතො විනාසතො **ගොත්‍රභුනො,** අථවා ගොත්තං වුච්චති සාධාරණනාමං, මත්තසද්දො **ලුත්ත**නිද්දිට්ඨො, තස්මා **සමණා**ති ගොත්තමත්තං අනුභවන්ති ධාරෙන්තීති **ගොත්‍රභුනො** නාම, මත්තසමණාති අත්ථො, කාසාවගතකණ්ඨතාය කාසාවගහණහෙතු උප්පජ්ජනකසොකතාය වා **කාසාවකණ්ඨා, සංඝගත**න්ති සංඝං උද්දිස්ස දින්නත්තා සංඝගතං, **තං සරීර**න්ති තං ධාතුසරීරං, **තෙනෙවා**ති පරියත්ති අන්තරධානමූලකත්තා එව, ඉතරඅන්තරධානස්ස සක්කො දෙවරාජා ඡාතකභයෙ පරතීරගමනාය භික්ඛූ උස්සුක්කමකාසීති අධිප්පායො, **නෙ**ති උභයෙපි පංසුකූලිකථෙරෙ ච, **ථෙරා**ති තත්ථ ඨිතා සට්ඨිමත්තා ධම්මකථිකා ථෙරා, **යාවතිට්ඨ**න්ති **සුත්තන්තා=පෙ=යොගක්ඛෙමා න ධංසතී**ති ඉදං සුත්තං ආහරිත්වා සුත්තන්තෙන රක්ඛිතෙ පටිපත්ති හොති රක්ඛිතාති ඉමිනා වචනෙන පංසුකූලිකත්ථෙරෙ අප්පටිභානෙ අකංසු, ඉදානි පරියත්තියා අන්තරධානමෙව ඉතරෙසං **අන්තරධානහෙතූ**ති ඉමමත්ථං **බ්‍යතිරෙකතො** අන්වයතො ච උපමාහි භාවෙතුං **යථාහී**ති ආදි වුත්තං, තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

දසමො වග්ගො.

එකාදසමද්වාදසමතෙරසමවග්ගා සුවිඤ්ඤෙය්‍යාව.

එකපුග්ගලවග්ගස්ස පඨමෙ **එකපුග්ගලො**ති එත්ථ **එකො**ති ගණනපරිච්ඡෙදො, තතො එව දුතියාදිපටික්ඛෙපත්ථො, පධානාසහායත්ථොපි එකසද්දො හොතීති තංනිවත්තනත්ථං **ගණනපරිච්ඡෙදො**ති ආහ, සම්මුතියා දෙසනා=සම්මු

තිදෙසනා, පරමත්ථස්ස දෙසනා=**පරමත්ථදෙසනා, තත්ථාති** සම්මුතිපරමත්ථදෙසනාසු, න සම්මුතිපරමත්ථෙසු, තෙනාහ **එවරූපා සම්මුතිදෙසනා, එවරූපා පරමත්ථදෙසනාති,** තත්‍රිදං සම්මුතිපරමත්ථානං ලක්ඛණං, යස්මිං භින්නෙ බුද්ධියා වා **අවයවවිනිබ්භොගෙ** කතෙ න තංසඤ්ඤා සා ඝටපටාදිභෙදා සම්මුති, තම්පි **පරියායමෙව, පරමත්ථානං** හි කක්ඛළඵුසනාදිසභාවතො නාමො ලබ්භති, **තත්ථ** රූපාදිධම්මසමූහො සන්තානවසෙන පවත්තමාන උපාදාය පුග්ගලාදිවොහාරෙති, **පුග්ගලොති** සම්මුති දෙසනා, සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො, උපාදානක්ඛන්ධො සභාවධම්මං න නිවෙවත්තීති අනිච්චන්ති ආහ **අනිච්චන්ති පරමත්ථදෙසනාති,** එසෙව නයො සෙසපදෙසුපි, නනු ඛන්ධසන්තානාපි සම්මුතිදෙසනාව? රාසට්ඨො වා හි ඛන්ධට්ඨො කොට්ඨාසට්ඨො වා? සච්චමෙතං, අයං පන ඛන්ධසමඤ්ඤා ඵස්සාදිසු පවත්තා තජ්ජා පඤ්ඤත්ති විය පරමත්ථසන්නිස්සයා, තස්සා ආසන්නතරා පුග්ගලසමඤ්ඤාදයො විය න දූරෙති **පරමත්ථසංගහා** වුත්තා, ඛන්ධසීසෙන තොවා නතදුපාදානා සභාවධම්මා **එව ගහිතා,** නනුච සභාවධම්මා සබ්බෙපි සම්මුතිමුඛෙනෙව දෙසනං ආරොහන්ති, න සම්මුතිමුඛෙන සබ්බාපි දෙසනා සම්මුතිදෙසනාව සියාති? නයිදමෙවං දස්සෙතබ්බං ධම්මවිභාගෙන දෙසනාවිභාගස්ස අධිප්පෙතත්තා, න හි සද්දෙ කෙනචි පවත්තිනිමිත්තෙන විනා අත්ථං පකාසෙතීති, **සම්මුතිවසෙන දෙසනං සුත්වාති** ඉධෙකච්චො පුග්ගලො අත්තන්තපො හොති අත්තපරිතාපානුයොගමනුයුත්තොති ආදිනා සම්මුතිමුඛෙන පවත්තිතදෙසනං සුතමයඤාණුප්පාදනවසෙන සුත්වා, **අත්ථං පටිවිජ්ඣිත්වාති** තදනුසාරෙන චතුසච්චසංඛාතං අත්ථං සහ විපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය පටිවිජ්ඣිත්වා, **මොහං පහායාති** තදෙකට්ඨකිලෙසෙහි සද්ධිං අනවසෙසං සම්මොහං පජහිත්වා, **විසෙසන්ති** අග්ගඵලනිබ්බාණසංඛාතං විසෙසං, **තෙසන්ති** තාදිසානං වෙනෙය්‍යානං, **පරමත්ථවසෙනාති** "**පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ ඉන්ද්‍රියානී**"ති ආදිනා **පරමත්ථධම්මවසෙන,** සෙසං අනන්තරනයෙ වුත්තසදිසමෙව. **තත්‍රාති** තස්සා සම්මුතිවසෙන **පරමත්ථවසෙන** ච දෙසනාය, **දෙසභාසාකුසලොති** නානාදෙසභාසාසු කුසලො, **තිණ්ණං වෙදානන්ති** නිද්දෙසනමත්තං, තිණ්ණං වෙදානං සිප්පුග්ගහණානන්ති අධිප්පායො, තෙනෙව සිප්පුග්ගහණං පරතො වක්ඛති, සිප්පානි වා විජ්ජාඨානභාවෙන **වෙදනෙතාගධානි කත්වා තිණ්ණං වෙදානන්ති** වුත්තං, **කථෙතබ්බභාවෙ ඨිතානීති කත්ථචි** සනිච්ඡිතභාවෙනාපි දෙවානම්පි කථෙතබ්බභාවෙනෙව ඨානං දීපෙනෙතා ගුණාදිනිහිතා නගය්හ නත්ථීති ආදි මිච්ඡාවාදං පටික්ඛිපති, නානාවිධා **දෙසභාසා එතෙසන්ති=නානාදෙසභාසා.**

පරමො උත්තමො අත්ථො=**පරමත්ථො,** ධම්මානං යථාභූතභාවො, ලොකසංකෙතමත්තසිද්ධා සම්මුති, **යදි එවං** කථං **සම්මුතිකථාය** සච්චතාති ආහ **ලොකසම්මුතිකාරණාති,** ලොකසමඤ්ඤං නිස්සාය පවත්තනතො ලොකසාමඤ්ඤාය හි **අභිනිවෙසෙන විඤ්ඤූණානං ඤාපනා එකච්චස්ස** සුතස්ස සාවණා විය **නමුසා අනතිධාවිතබ්බතො තස්සා,** තෙනාහ භගවා "ජනපදනිරුත්තිං නාභිනිවෙසෙය්‍ය සමඤ්ඤං නාතිධාවෙය්‍යා"ති, **ධම්මානන්ති** සභාවධම්මානං, **භූතකාරණාති** යථාභූතකාරණා, යථාභූතං **නිස්සාය පවත්තනතො, සම්මුතිං වොහරන්තස්සාති** පුග්ගලො සත්තොති ආදිනා **ලොකසමඤ්ඤං** කථෙන්තස්ස.

හිරොත්තප්පදීපනත්ථන්ති ලොකපාලනත්ථිචෙව හිරොත්තප්පධම්මං **දී**පෙතුං පකාසෙතුං, තෙසං හි කිච්චං සත්තසන්තානෙ එව පාකටං හොති, පුග්ගලාධිට්ඨානාය කථාය තං වත්තබ්බං, එසෙව නයො සෙසෙසුපි, යස්මිං හි චිත්තුප්පාදෙ කම්මං උප්පන්නං තංසන්තානෙ එව තස්ස ඵලස්ස උප්පත්ති **කම්මස්සකතා,** එවං හි කතවිඤ්ඤූණා සො අකතාගමො ච නත්ථීති සා පුග්ගලාධිට්ඨානාය එව එසනාය දීපෙතබ්බා, එතෙහි සත්තෙහි කාතබ්බපුඤ්ඤකිරියා පච්චත්තපුරිසකාරෙපි සන්තානවසෙන නිට්ඨපෙතබ්බතො පුග්ගලාධිට්ඨානාය එව කථාය දීපෙතබ්බා, **ආනන්තරියදීපනත්ථන්ති** චුතිඅනන්තරං ඵලඅනන්තරං නාම, තස්මිං අනන්තරෙ නියුත්තානි තංනිබ්බත්තනෙන අනන්තරකරණසීලානි අනන්තරප්පයොජනානි වා=**ආනන්තරියානි** මාතුඝාතාදීනි, තෙසං **දීපනත්ථං,** තානිපි හි සන්තානවසෙන නිට්ඨපෙතබ්බතො මාතරං ජීවිතා වොරොපෙතීති ආදිනා පුග්ගලාධිට්ඨානාය එව කථාය දීපෙතබ්බානි, තථා "සො මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරතී"ති ආදිනා ච "සො අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති එකම්පි ජාතිං"න්ති ආදිනාච "අත්ථි දක්ඛිණා දායකතො විසුජ්ඣති නො පටිග්ගාහකතො"ති ආදිනා ච පවත්තා බ්‍රහ්මවිහාරපුබ්බෙනිවාසදක්ඛිණාවිසුද්ධිකථා පුග්ගලාධිට්ඨානා එව කත්වා දීපෙතබ්බා, සත්තසන්තානවිසයත්තා අට්ඨපුරිසපුග්ගලානං, සමයවිමුත්තො පුග්ගලොති ආදිනා ච පරමත්ථකථං කථෙන්තොපි ලොකසම්මුතියා අප්පහානත්ථං පුග්ගලකථං කථෙති, එතෙන වුත්තාවසෙසකථාය පුග්ගලාධිට්ඨානභාවෙ පයොජනං සාමඤ්ඤවසෙන සඞ්ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං, කාමං චෙතං සබ්බං අපරිඤ්ඤූතවත්ථූනං වසෙන වුත්තං, පරිඤ්ඤූතවත්ථූකානම්පි පන එවං දෙසනා සුඛාවහා හොති.

එකපුග්ගලොති විසිට්ඨසමාචාරුපස්සයවිහාරතො එකපුග්ගලො, බුද්ධානං හි සීලාදිගුණෙන සදෙවකෙ ලොකෙ විසිට්ඨො නාම කොචි නත්ථි, තථා සදිසොපි සමානකාලෙ, තෙනාහ=" න ඉමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං වා පන බුද්ධෙන සෙට්ඨො සදිසො ච විජ්ජතී"ති, තස්මා සදිසොපි කොචි නත්ථි, හීනොපි අපස්සයභූතො නත්ථෙව, තෙන වුත්තං විසිට්ඨසමාචාරුපස්සය විහරණතො එකපුග්ගලොති, සීලාදිගුණෙහි නත්ථි එතෙසං සමාති=අසමා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා, තෙහි මජ්ඣෙ භින්නසුවණ්ණනික්ඛං විය නිබ්බිසිට්ඨොති අසමට්ඨෙන විනාපි එකපුග්ගලො, අඤ්ඤස්ස තාදිසස්ස අභාවා වුත්තං **අසදිසට්ඨෙනාති** ආදි, **සත්තලොකො අධිප්පෙතොති** සත්තනිකායො අධිප්පෙතො, සත්තනිකායෙ උප්පජ්ජන්තො මනුස්සලොකෙ යෙව උප්පජ්ජති, දෙවබ්‍රහ්මලොකානං බුද්ධානං උප්පත්තියා අනොකාසභාවතො, කාමදෙවලොකෙ තාව නුප්පජ්ජති බ්‍රහ්මචරියවාසස්ස අධිට්ඨානභාවතො, තථා අනච්ඡරියභාවතො අච්ඡරියධම්මාති බුද්ධා භගවන්තො, තෙසං සා අච්ඡරියධම්මතා දෙවත්තභාවෙ ඨිතානං ලොකෙ න පාකටා හොති, යථා මනුස්සභූතෙ, දෙවභූතෙ හි සම්මාසම්බුද්ධෙ විස්සයමානං බුද්ධානුභාවං දෙවානුභාවතො ලොකයති න බුද්ධානුභාවතො, තථාසති අයං සම්මාසම්බුද්ධො නාධිමුච්චති න සංපසීදති ඉස්සරත්තගාහං නවිස්සජ්ජෙති දෙවත්තභාවස්ස ච චිරකාලාවට්ඨානතො, එකච්චසස්සතවාදතො න පරිමුච්චති; බ්‍රහ්මලොකෙ නුප්පජ්ජතීති එත්ථාපි එසෙව නයො, සත්තානං තාදිගාහවිනිමොචනත්ථං හි භගවා මනුස්සසුගතියංයෙව උප්පජ්ජති න දෙවසුගතියං, යස්මා ඉමං චක්කවාළං මජ්ඣෙ කත්වා ඉමිනා සද්ධිං චක්කවාළානං දසසහස්සස්සෙව

ජාතික්ඛෙත්තභාවො දීපිතො, ඉතො අඤ්ඤස්ස බුද්ධානං උප්පත්තිට්ඨානස්ස
තෙපිටකෙ බුද්ධවචනෙ ආගතට්ඨානස්ස අභාවතො, තස්මා වුත්තං **ඉම
ස්මිංයෙව චක්කවාළෙ උප්පජ්ජන්තී**ති, උප්පජ්ජන්තාපි කස්මා ජම්බුදීපෙ යෙව
උප්පජ්ජන්ති, න සෙසදීපෙසූති? කෙචි තාව ආහු, යස්මා පථවියා නාභිභූතා බුද්ධ
භාවස්ස අචලට්ඨානභූතා බොධිමණ්ඩභූමි ජම්බුදීපෙ **එව**, තස්මා ජම්බුදීපෙ **එව උප්ප
ජ්ජන්ති, එතෙනෙව** තත්ථ පච්ඡිමදෙසෙ නෙව උප්පජ්ජන්තීති **එතං** හි සංවණ්ණිතං
දට්ඨබ්බං, **තථා** ඉතරෙසම්පි **අවිජහිතට්ඨානානං** තත්ථෙව ලබ්භනතො; යස්මා
පුරිමබුද්ධානං මහාබොධිසත්තානං **පච්චෙකබුද්ධානං** ච **නිබ්බත්ති සාවකබොධි
සත්තානං** සාවකබොධියා **අභිනීහාරො** සාවකපාරමියා සම්භරණපරිපාචනඤ්ච
බුද්ධක්ඛෙත්තභූතෙ ඉමස්මිංයෙව චක්කවාළෙ ජම්බුදීපෙ යෙව ඉජ්ඣති න අඤ්ඤ
ත්ථ, **විනෙය්‍යජනානං** විනයනත්ථාව බුද්ධුප්පාදො, තස්මා අග්ගසාවකමහාසාවකාදි
විනෙය්‍යවිසෙසාපෙක්ඛාය ඉමස්මිං ජම්බුදීපෙ එව බුද්ධා නිබ්බත්තන්ති, න සෙස
දීපෙසු, අයඤ්ච නයො සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණසමාචිණ්ණොති, තෙසං **උත්තමපුරි
සානං** තත්ථෙව උප්පත්ති සම්පත්තිචක්කානං විය **අඤ්ඤමඤ්ඤූපනිස්සයතාය** දට්
ඨබ්බා, තෙන වුත්තං අට්ඨකථායං තීසු දීපෙසු බුද්ධා න නිබ්බත්තන්ති ජම්බුදීපෙයෙව
නිබ්බත්තන්තීති, උභයම්පීති උභයම්පි පදං, **විප්පකතවචනමෙව** උප්පජ්ජන
ක්‍රියාය වත්තමානකාලිකත්තා, උප්පජ්ජමානොති වා උප්පජ්ජිතුං සමත්ථො
යන්ති අත්ථො වායං මානසද්දො, යාවතා හි සමන්නාගතානං මහාබොධිසත්තා
නං චරිමභවෙ උප්පත්ති ඉච්ඡිතබ්බා, තත්තකෙන බොධිසම්භාරසම්භූතෙන පරි
පුණ්ණෙන සමන්නාගතොති අත්ථො, **භෙදො**ති විසෙසො, තමෙව හි තිවිධං
විසෙසං දස්සෙතුං **එසඞ්ගී**ති ආදි වුත්තං, අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතස්ස මහාභිනීහාරස්ස
සිද්ධකාලතො පට්ඨාය මහාබොධිසත්තො බුද්ධභාවාය නියතභාවප්පත්තතාය බො
ධිසම්භාරපටිපදං පටිපජ්ජමානො යථාවුත්තසාමග්ගියොගෙන උප්පජ්ජමානො
නාමාති අත්ථො, **උප්පාදස්ස එකන්තිකත්තා,** පරියෙසනතො විචිනනතො **පරිපා
කගතෙ ඤාණෙ**ති ඉමිනා තතො පුබ්බෙ ඤාණස්ස අපරිපක්කතාය එව ලද්ධාභි
සමාචාරො කඤ්චි ලොකියවසෙන බොධිසත්තො තථා මහාපධානං පදහීති
දස්සෙති, අරහත්තඵලක්ඛණෙ උප්පන්නො නාම, උප්පන්නො හොතීති වත්ත
බ්බත්තා, ආගතොව නාම හෙතුසම්පදාය සම්මදෙව නිප්පන්නත්තා.

හිතායාති ලොකියලොකුත්තරස්ස හිතස්ස සිද්ධියා, **සුඛායා**ති එත්ථාපි
එසෙව නයො, **තස්සා**ති තස්ස ලොකස්ස, සො පන අයං සත්තලොකො යෙන
අනුක්කමෙන ධම්මාභිසමයං **පාපුණි,** තෙනෙව අනුක්කමෙන දස්සෙන්තො **මහා
බොධිමණ්ඩෙ**ති ආදිමාහ, **යාවජ්ජදිවසා**ති එත්ථ අජ්ජසද්දෙන සාසනස්ස අව
ත්ථානං **කාලං වදති, දෙවමනුස්සාන**න්ති උක්කට්ඨනිද්දෙසොති **දස්සෙතුං නකෙව
ලං**ති ආදි වුත්තං, **එතෙසම්පී**ති නාගසුපණ්ණාදීනං ච, **අයං පුච්ඡා**ති "කත
මො"ති පදස්ස සාමඤ්ඤතො පුච්ඡාභාවො දස්සිතො නවිසෙසතොති, තස්ස පුච්ඡා
විසෙසතාභාවසඤ්ඤාපනත්ථං මහානිද්දෙසෙ ආගතා සබ්බාපි පුච්ඡා අනුද්ධරන
යෙන දස්සෙති **පුච්ඡා ච නාමෙසා**ති ආදිනා, අදිට්ඨං ජොතයති එතායාති=**අදිට්ඨ
ජොතනා,** දිට්ඨං සංසන්දයති එතායාති=**දිට්ඨසංසන්දනා,** සාකච්ඡාවසෙන විනිච්ඡ
යකරණං; **විමතිං** ඡිජ්ජති එතායාති=**විමතිච්ඡෙදනා,** අනුමතියා පුච්ඡා=**අනුමති
පුච්ඡා,** "තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ"ති පුච්ඡාය කා තුම්හාකං අනුමතීති අනුමතියා
පුච්ඡිතා, **කථෙතුකම්‍යතාපුච්ඡා**ති කථෙතුකම්‍යතාය පුච්ඡා, **ලක්ඛණ**න්ති ඤාතුං

ඉච්ඡිතො යො කොචි සභාවො, **අඤ්ඤාත**න්ති යෙන කෙනචි ඤාණෙන අඤ්ඤාතභාවමාහ, **අදිට්ඨ**න්ති දස්සනභූතෙන ඤාණෙන පච්චක්ඛං විය අදිට්ඨං, **අතුලිත**න්ති එත්තකං එතන්ති තුලාභූතෙන අතුලීකතං, **අතීරිත**න්ති තීරණභූතෙන අකතං, ඤාණකිරියාසමාපනතං, **අවිභූත**න්ති ඤාණස්ස අපාකටභාවං, **අවිභාවිත**න්ති ඤාණෙන අපාකටසභාවං, යෙහි ගුණවිසෙසෙහි නිමිත්තභූතෙහි භගවති තථාගතෙ අයං සමඤ්ඤා පවත්තා, තං දස්සනත්ථං **අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා තථාගතොති** ආදි වුත්තං, ගුණවිසෙසනෙමිත්තිකානෙව හි භගවතො සබ්බානි නාමානි, යථාහ:–

"අසංඛෙය්‍යානි නාමානි සගුණෙන මහෙසිනො,
* ගුණෙන නිස්සිතං නාමං අපි නාම සහස්සතොති".

තථා ආගතොති එත්ථ ආකාරනිගමනවසෙන ඔපම්මපටිපාදනත්ථො තථාසද්දො, සාමඤ්ඤජොතනා හි විසෙසෙ අවතිට්ඨතීති, පටිපදාගමනත්ථො ආගතසද්දො, න ඤාණගමනත්ථො, **තථලක්ඛණං ආගතොති** ආදීසු විය නියාමිකාය ගමනත්ථො, "ආගතො ඛො මහාසමණො මගධානං ගිරිබ්බජ"න්ති ආදීසු විය, තත්ථ යදාකාරනිගමනවසෙන ඔපම්මපටිපාදනත්ථො තථාසද්දො, තංකරුණාපධානත්තා මහාකරුණාමුඛෙන පුරිමබුද්ධානං ආගමනපටිපදං උදාහරණවසෙන සාමඤ්ඤතො දස්සෙන්තො යතසද්දනං එකන්තසඞ්ඛභාවතො **යථා සබ්බලොක=පෙ=ආගතොති** සාධාරණතො වත්වා පුන තප්පටිපදං මහාපදානසුත්තාදීසු බහුනිද්දෙසෙන සුපාකටානං ආසන්නානං ච විපස්සීආදීනං ඡන්නං සම්මාසම්බුද්ධානං වසෙන දස්සෙන්තො **යථාවිපස්සී භගවා**ති ආදිමාහ, **යෙන අභිනීහාරෙනාති** මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති හෙතු සත්ථුදස්සනං පබ්බජ්ජා අභිඤ්ඤාදිගුණසම්පත්ති අධිකාරො ඡන්දතා ඉච්චෙවසං වසෙන අට්ඨසමන්නාගතෙන පණිධානෙන, සබ්බෙසං හි බුද්ධානං කායපණිධානං ඉමිනාව නීහාරෙන සමිජ්ඣතීති එවං මහාභිනීහාරවසෙන තථාගතොති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති, ඉදානි පාරමීපූරණවසෙන දස්සෙතුං **යථාවිපස්සී භගවා=පෙ=කස්සපො භගවා දානපාරමිං පූරෙත්වා**ති ආදිමාහ, එත්ථ ච සුත්තන්තිකානං මහාබොධිපටිපදාය කොසල්ලජනනත්ථං කා පනෙතා පාරමියො? කෙනට්ඨෙන පාරමියො? කතිවිධා තා? කො තාසං හෙතු? කානි ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානානි? කො පච්චයො? කො ආනිසංසො? කිං චෙතාසං ඵලන්ති? පාරමීසු අයං විත්ථාරකථා වෙදිතබ්බා, සා පනෙසා ඉච්ඡන්තෙන දීඝාගමටීකායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති ඉධ දස්සිතා, යථාවුත්තාය පටිපදාය යථාවුත්තවිභාගානං පාරමීනං පූරිතභාවං සඞ්ඛායාහ **සමතිංසපාරමියො පූරෙත්වාති**, සතිපි මහාපරිච්චාගානං දානපාරමීභාවෙ පරිච්චාගවිසෙසභාවදස්සනත්ථං චෙව සුදුක්කරභාවදස්සනත්ථඤ්ච **මහාපරිච්චාගෙති** විසුං ගහණං, තතො චෙව අඞ්ගපරිච්චාගතො විසුං නයනපරිච්චාගගහණං පරිග්ගහපරිච්චාගභාවසාමඤ්ඤෙපි ධනරජ්ජපරිච්චාගතො පුත්තදාරපරිච්චාගගහණඤ්ච කතං තං පචනතිකවත්තනසංඛාතාය පුබ්බභාගපටිපදාය සද්ධිං අභිඤ්ඤාසමාපත්තිනිප්ඵාදනං පුබ්බයොගාදීසු යෙව සදිසාය පටිප

* ගුණෙන නාමං උද්ධෙය්‍ය අපි නාම සහස්සතො–කත්ථචි.

ත්ථිනිප්ඵාදනපුබ්බචරියාය වා චරියාපිටකසඞ්ගහිතාභිනීහාරෙ පුබ්බයොගාදිනා පටිපත්තිකාය විවෙකවසෙන එකචරියා වා පුබ්බචරියාති කෙචි. දානාදීනං චෙව අප්පිච්ඡතාදීනං ච සංසාරනිබ්බානෙසු ආදීනවානිසංසානං ච විභාවනවසෙන සත්තානං බොධිත්තයෙ පතිට්ඨාපනපරිපාචනවසෙන ච පවත්තා කථා ධම්මක්ඛානං ඤාතීනං අත්ථචරියා, සාපි කරුණාය වසෙනෙව, ආදිසද්දෙන ලොකත්ථචරියාදයො සංගණ්හාති, කම්මස්සකතඤාණවසෙන අනවජ්ජකම්මායතනසිප්පායතනවිජ්ජාට්ඨානපරිචයවසෙන ඛන්ධායතනාදිපරිචයවසෙන ලක්ඛණවසෙන ලක්ඛණත්තයනිස්සරණවසෙන ච ඤාණචාරො, බුද්ධචරියාය පන අත්තනො පඤ්ඤාපාරමියෙව ඤාණසම්භාරදස්සනත්ථං විසුං ගහණං, කොටි පරියන්තො උක්කංසොති අත්ථො, චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙත්වාති සම්බන්ධො, තත්ථ භාවෙත්වාති උප්පාදෙත්වා, බ්‍රූහෙත්වාති වඩ්ඪෙත්වා, සතිපට්ඨානාති ගහණෙන ආගමනං පටිපදං මත්ථකං පාපෙත්වා දස්සෙති, විපස්සනා එව වා සතිපට්ඨානාදයො දට්ඨබ්බා, එත්ථ ච යෙන අභිනීහාරෙනාති ආදිනා ආගමනපටිපදාය ආදිං දස්සෙති, දානපාරමීති ආදිනා මජ්ඣං, චත්තාරො සතිපට්ඨානාති ආදිනා පරියොසානන්ති වෙදිතබ්බං.

සම්පතිජාතොති මුහුත්තජාතො, නික්ඛන්තමත්තො හි මහාසත්තො පඨමං බ්‍රහ්මානො සුවණ්ණජාලෙන පටිග්ගණ්හිංසු, තෙසං හත්ථතො චත්තාරො මහාරාජානො අජිනප්පවෙණියා, තෙසං හත්ථතො මනුස්සා දුකූලචුම්බටකෙන පතිගණ්හිංසු, මනුස්සානං හත්ථතො මුච්චිත්වා පථවියං හි ඨිතො. **යථාති** ආදිනා මහාපදාන දෙසනාය වුත්තවචනං නිදස්සෙති, **සෙතම්හි ඡත්තෙති** දිබ්බසෙතච්ඡත්තෙ, **අනුහීරමානෙති** ධාරියමානෙ, එත්ථ ච ඡත්තගහණෙනෙව ච ඛග්ගාදීනි පංචකකුධභණ්ඩානි වුත්තානෙවාති දට්ඨබ්බං, ඛග්ගතාලවණ්ටමොරහත්ථකවාලවීජනීඋණ්හීසපට්ටාදීනි ඡත්තෙන සහ තදා උපට්ඨිතානි ච අහෙසුං, ඡත්තාදීනි යෙව ච තදා පඤ්ඤායිංසු, තජ්ජත්තාදිවාහකා, **සබ්බා ච දිසාති** දසදිසා, නයිදං සබ්බදිසාවිලොකනං සත්තපදවීතිහාරුත්තරකාලං, මහාසත්තො හි මනුස්සානං හත්ථතො මුච්චිත්වා පුරත්ථිමං දිසං ඔලොකෙසි, තත්ථ දෙවමනුස්සා ගන්ධමාලාදීහි පූජයමානා මහාපුරිස ඉධ තුම්හෙහි සදිසොපි නත්ථි කුතො උත්තරිතරොති ආහංසු, එවං චතස්සො දිසා චතස්සො අනුදිසා හෙට්ඨා උපරීති සබ්බා දිසා අනුවිලොකෙත්වා සබ්බත්ථ අත්තනො සදිසං අදිස්වා අයං උත්තරා දිසාති සත්තපදවීතිහාරෙන අගමාසි, **ආසභින්ති** උත්තමං, **අග්ගොති** සබ්බපඨමො, **ජෙට්ඨො සෙට්ඨොති** ච තස්සෙව වෙවචනං, **අයමන්තිමා ජාති නත්ථිදානි පුනබ්භවොති** ඉමස්මිං අත්තභාවෙ සබ්බං අරහත්තං බ්‍යාකාසි, **අනෙකෙසං විසෙසාධිගමානං පුබ්බනිමිත්තභාවෙනාති** සංඛිත්තෙන වුත්තමත්ථං යං හීති ආදිනා විත්ථාරතො දස්සෙති. තත්ථ එසාති:–

“අනෙකසාඛච සහස්සමණ්ඩලං
ඡත්තං මරූ ධාරයුමන්තලික්ඛෙ,
සුවණ්ණදණ්ඩා වීතිපතන්ති චාමරා
නදිස්සරෙ චාමරඡත්තගාහකා”ති

ඉමිස්සා ගාථාය සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණමෙව සබ්බත්ථ අප්පටිහතඤාණචාරතාය අනාවරණඤාණන්ති ආහ **සබ්බඤ්ඤුතානාවරණඤාණපටිලාභස්සාති,**

තථා අයං භගවාපි ගතො=ප=පුබ්බනිමිත්තභාවෙනාති එතෙන අභිජාතියං ධම්මතාවසෙන උප්පජ්ජනකවිසෙසො සබ්බබොධිසත්තානං සාධාරණොති දස්සෙති පාරමිතාදි සඞ්ඛාය, තෙහි වික්කමීති අගමාසි, මරූති දෙවා, සමාති විලොකනසමත්ථාය සදිසියො, මහාපුරිසො හි යථා එකං දිසං විලොකෙසි එවං සෙසදිසාපි, න කත්ථචි විලොකනෙ පටිබන්ධො තස්ස අහොසි තස්මාති වා සදිසියො, යුත්තාති අත්ථො, න හි තදා බොධිසත්තස්ස විරූපබීභච්ඡවිසමරූපානි විලොකෙතුං අයුත්තානි දිසාසු උපට්ඨහන්තීති.

එවං තථාගතොති කායගමනට්ඨෙන ගතසද්දෙන තථාගතසද්දං නිද්දිසිත්වා ඉදානි ඤාණගමනට්ඨෙන දස්සෙතුං අථවාති ආදිමාහ, තත්ථ නෙක්ඛම්මෙනාති අලොභප්පධානෙන කුසලචිත්තුප්පාදෙන, කුසලා හි ධම්මා ඉධ නෙක්ඛම්මං න පබ්බජ්ජාදයො, පඨමජ්ඣානෙනාති ච වදන්ති, පහායාති පජහිත්වා, ගතො පටිපන්නො උත්තරිවිසෙසන්ති අත්ථො; පහායාති වා පහානහෙතු පහානලක්ඛණං වා, හෙතුලක්ඛණත්ථො හි අයං සද්දො, කාමච්ඡන්දාදිපහානහෙතුකං ගතොති එත්ථ වුත්තං ගමනං අවබොධො පටිපත්ති එව වා කාමච්ඡන්දාදිප්පහානෙන ච ලක්ඛීයති, එස නයො පදාලෙත්වාති ආදිසුපි, අබ්‍යාපාදෙනාති මෙත්තාචිත්තෙන, ආලොකසඤ්ඤායාති විභූතං කත්වා මනසිකරණෙන උපට්ඨිතආලොකසඤ්ජානනෙන, අවික්ඛෙපෙනාති සමාධිනා, ධම්මවවත්ථානෙනාති කුසලාදිධම්මානං යථාවනිච්ඡයෙන සප්පච්චයෙන, පච්චයෙනාති පදං හි එවං කාමච්ඡන්දාදිනීවරණප්පහානෙන අභිජ්ඣාලොකෙ පහායාති ආදිනා වුත්තාය පඨමජ්ඣානස්ස පුබ්බභාගපටිපදාය භගවතො තථාගතභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි සහ උපායෙන අට්ඨහි සමාපත්තීහි අට්ඨාරසහි ච මහාවිපස්සනාහි දස්සෙතුං ඤාණෙනාති ආදිමාහ, නාමරූපපරිග්ගහකඞ්ඛාවිතරණානං හි විබන්ධභූතස්ස මොහස්ස දූරීකරණං, මොහස්ස දූරීකරණෙන ඤාතපරිඤ්ඤායං ඨිතස්ස අනිච්චසඤ්ඤාදයො සිජ්ඣන්ති, තථා ඣානසමාපත්තීසු අභිරතිනිමිත්තෙන පාමොජ්ජෙන, තත්ථ අනභිරතියා විනොදිතාය ඣානාදීනං සමධිගමොති සමාපත්තිවිපස්සනානං අරතිවිනොදනඅවිජ්ජාපදාලනා උපායො, උප්පටිපාටිනිද්දෙසො පන නීවරණසභාවාය අවිජ්ජාය හෙට්ඨා නීවරණෙසුපි සඞ්ගහදස්සනත්ථන්ති දට්ඨබ්බො, සමාපත්තිවිහාරපවෙසවිබන්ධනෙන නීවරණානි කවාටසදිසානීති ආහ නීවරණකවාටං උග්ඝාටෙත්වාති, "රත්තිං විතක්කෙත්වා විචාරෙත්වා දිවා කම්මන්තෙ පයොජෙතී"ති වුත්තට්ඨානෙ විතක්කවිචාරා ධූමායනාති අධිප්පෙතාති ආහ විතක්කවිචාරධූමන්ති, කිඤ්චාපි පඨමජ්ඣානූපචාරෙයෙව දුක්ඛං චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙයෙව සුඛං පහීයති, ඉති සබ්බප්පහානං සන්ධායාහ චතුත්ථජ්ඣානෙන සුඛදුක්ඛං පහායාති, රූපසඤ්ඤාති සඤ්ඤාසීසෙන රූපාවචරජ්ඣානානි චෙව තදාරම්මණානි ච වුත්තානි, රූපාවචරජ්ඣානම්පි හි රූපන්ති වුච්චති උත්තරපදලොපෙන, "රූපී රූපානි පස්සතී"ති ආදිසු තස්ස ආරම්මණම්පි කසිණරූපං රූපන්ති වුච්චති පුරිමපදලොපෙන, "බහිද්ධා රූපානි පස්සති සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානී"ති ආදිසුපි, තස්මා ඉධ රූපාරූපෙ ඣානෙ තංසහගතා සඤ්ඤා රූපසඤ්ඤාති එවං සඤ්ඤාසීසෙන රූපාවචරජ්ඣානානි වුත්තානි, රූපෙ සඤ්ඤා අස්සාති=රූපසඤ්ඤං, රූපසමාපත්ති වුත්තා හොති, එවං පඨවීකසිණාදිභෙදස්ස තදාරම්මණස්ස චෙතං අධිවචනන්ති වෙදිතබ්බං, පටිඝසඤ්ඤාති චක්ඛාදීනං වත්ථූනං රූපාදීනං ආරම්මණානඤ්ච පටිඝාතෙන පටිහඤ්ඤනෙන විසයිවිසයසමොධානෙ සමුප්පන්නා ච

චවිඤ්ඤාණසහගතා සඤ්ඤා පටිඝසඤ්ඤා, **නානත්තසඤ්ඤා**ති නානත්තෙ ගොචරෙ පවත්තා සඤ්ඤා, නානත්තා වා සඤ්ඤා නානත්තසඤ්ඤා, අට්ඨකාමාවචරකුසලසඤ්ඤා ද්වාදස අකුසලසඤ්ඤා එකාදස කාමාවචරකුසලවිපාකසඤ්ඤා ද්වෙ අකුසලවිපාකසඤ්ඤා **එකාදසකාමාවචරකිරියසඤ්ඤා**ති එතාසං චතුචත්තාළීසසඤ්ඤානමෙතං අධිවචනං, එතා හි යස්මා රූපසද්දාදිභෙදෙ නානත්තෙ නානාසභාවෙ **ගොචරෙ පවත්තන්ති**, යස්මා ච නානත්තා නානාසභාවා අඤ්ඤමඤ්ඤං අසදිසා, තස්මා නානත්තසඤ්ඤාති වුච්චන්ති, අනිච්චස්ස අනිච්චන්ති ච අනුපස්සනා=**අනිච්චානුපස්සනා**, තෙභූමකධම්මානං අනිච්චතං ගහෙත්වා පවත්තාය අනුපස්සනායෙතං නාමං, **නිච්චසඤ්ඤ**න්ති සඞ්ඛතධම්මෙසු නිච්චසස්සතාදි පවත්තං මිච්ඡාසඤ්ඤං, සඤ්ඤාසීසෙන දිට්ඨිචිත්තානම්පි ගහණං දට්ඨබ්බං, එස නයො ඉතො පරෙසුපි. **නිබ්බිදානුපස්සනායා**ති සඞ්ඛාරෙසු නිබ්බිජ්ජනාකාරෙන පවත්තාය අනුපස්සනාය, **නන්දි**න්ති සප්පීතිකතණ්හං, **විරාගානුපස්සනායා**ති සඞ්ඛාරෙසු විරජ්ජනාකාරෙන පවත්තාය අනුපස්සනාය, **නිරොධානුපස්සනායා**ති සඞ්ඛාරානං නිරොධස්ස අනුපස්සනාය, තෙ සඞ්ඛාරා නිරුජ්ඣන්තියෙව ආයතිං සමුදයවසෙන න උප්පජ්ජන්තීති එවං වා අනුපස්සනා නිරොධානුපස්සනා, තෙනෙවාහ "නිරොධානුපස්සනාය නිරොධෙති නො සමුදෙති" ති, මුඤ්චිතුකාමතා හි අයං, බලප්පත්තා පටිසඞ්ඛානාකාරෙන පවත්තා අනුපස්සනා **පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා**, පටිසඞ්ඛාසන්තිට්ඨනා හි අයං, **ආදාන**න්ති නිච්චාදිවසෙන ගහණං, සන්තතිසමූහකිච්චාරම්මණානං වසෙන එකත්තගහණං **ඝනසඤ්ඤං**, **ආයූහන**න්ති අභිසඞ්ඛරණං, අවත්ථාවිසෙසාපත්ති **විපරිණාමො**, **ධුවසඤ්ඤ**න්ති ථිරභාවගහණං, **නිමිත්ත**න්ති සමූහාදිඝනවසෙන සකිච්චපරිච්ඡෙදතාය ච සඞ්ඛාරානං සවිග්ගහණං, **පණිධි**න්ති රාගාදිපණිධිං, සා පනත්ථතො තණ්හාවසෙන සඞ්ඛාරෙසු නින්නතා, **අභිනිවෙස**න්ති අත්තානුදිට්ඨිං අනිච්චදුක්ඛාදිවසෙන සබ්බධම්මතීරණං, **අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනාය සාරාදානාභිනිවෙස**න්ති අසාරෙ සාරගහණවිපල්ලාසං ඉස්සරකුත්තාදිවසෙන ලොකසමුප්පත්තාභිනිවෙසං, **සම්මොහාභිනිවෙස**න්ති කෙචි පන "අහොසිං නු ඛො අහමතීතමද්ධාන"න්ති ආදිනා පවත්තා සංසයාපත්ති සම්මොහාභිනිවෙසොති වදන්ති, සඞ්ඛාරෙසු ලීනත්තානුභවගහණං **ආලයාභිනිවෙසො**, "ආලයරතා ආලයසම්මුදිතා" ති වචනතො, ආලයො තණ්හා, සා යෙව චක්ඛාදිසු රූපාදිසු ච අභිනිවෙසවසෙන පවත්තියා ආලයාභිනිවෙසොති කෙචි. එවං ඉමෙ සඞ්ඛාරා පටිනිස්සජ්ජන්තීති පවත්තං ඤාණං **පටිසඞ්ඛානුපස්සනා**, වට්ටතො විගතත්තා **විවට්ටං** නිබ්බානං, තත්ථ ආරම්මණකරණසඞ්ඛාතෙන අනුපස්සනෙන පවත්තියා **විවට්ටානුපස්සනා** ගොත්‍රභූ, **සංයොගාභිනිවෙස**න්ති සංයුජනවසෙන සඞ්ඛාරෙසු අභිනිවෙසනං, **දිට්ඨෙකට්ඨෙ**ති දිට්ඨියා සහජාතෙකට්ඨෙ පහානෙකට්ඨෙ ච, **ඔළාරිකෙ**ති උපරි මග්ගවජ්ඣෙ කිලෙසෙ අපෙක්ඛිත්වා වුත්තං, අඤ්ඤථා දස්සනපහාතබ්බාපි දුතියමග්ගවජ්ඣෙහි ඔළාරිකාති ආහ, **අනුසහගතෙ**ති අනුභූතෙ, ඉදං හෙට්ඨිමමග්ගවජ්ඣෙ අපෙක්ඛිත්වා වුත්තං, **සබ්බකිලෙසෙ**ති අවසිට්ඨසබ්බකිලෙසෙ, න හි පඨමාදිමග්ගෙහි පහීනා පුන පහීයන්තීති, **කක්ඛළත්තං** කඨිනභාවො, **පග්ඝරණං** ද්‍රවභාවො, ලොහිතවාසනාභාවාය විය යෙන තංතංකලාපස්ස උද්ධුමායනං ථද්ධභාවො **විත්ථම්භනං**, විජ්ජමානෙපි කලාපන්තරභූතානං කලාපන්තරභූතෙහි පුට්ඨභාවෙ, තං තං භූතවිවිත්තතා රූපපරිච්ඡෙදො **ආකාසො**ති යෙසං යො පරි

ච්ඡෙදෙ තෙහි සො අසම්ඵුට්ඨො ව, අඤ්ඤථා භූතානං පරිච්ඡෙදභාවො න
සියා බ්‍යාපිතාභාවාපත්තිතො, යස්මිං කලාපෙ භූතානං පරිච්ඡෙදො තෙහි අස
ම්ඵුට්ඨභාවො අසම්ඵුට්ඨලක්ඛණං, තෙනාහ භගවා ආකාසධාතුනිද්දෙසෙ "අස
ම්ඵුට්ඨො චතූහි මහාභූතෙහී"ති, විරොධිපච්චයසන්නිපාතෙ විසදුප්ප
ත්තිරූපානං චෙතනාපධානත්තා සංඛාරක්ඛන්ධධම්මානං චෙතනාව තෙ
ධම්මා, තෙනෙතං වුත්තං සංඛාරානං අභිසංඛරණලක්ඛණන්ති, යථාහි සුත්තන්ත
භාජනීයෙ සංඛාරක්ඛන්ධවිභඞ්ගෙ "චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා"ති ආදිනා
චෙතනාව විභත්තා, අභිසංඛාරලක්ඛණා චෙතනා, යථා "තත්ථ කතමො පුඤ්ඤා
භිසංඛාරො කුසලචෙතනා කාමාවචරා"ති ආදි, ඵරණං සවිප්ඵාරිකතා, අසාධි
ෂෙති අසාධිංහෙතු, නිච්ඡිතතාව භූමං, එස නයො නොසජ්ජෙති ආදිසු, උපස
මලක්ඛණන්ති කායචිත්තපරිළාහූපසමලක්ඛණං, ලීනුද්ධච්චරහිතෙ අධිචිත්තෙ පව
ත්තමානෙ පග්ගහනිග්ගහසම්පහංසනෙසු අබ්‍යාවටත්තා අජ්ඣුපෙක්ඛණං පටිසංඛා
නං, පක්ඛුපච්ඡෙදතො මුසාවාදාදීනං විසංවාදනාදිකිච්චතාය ලූඛානං අපරිග්ගා
හකානං පටිපක්ඛභාවතො පරිග්ගාහකසභාවා සම්මාවාචා, සබ්භාවතො සම්ප
යුත්තධම්මෙ සම්මාවාචා පච්චාසුභාසිතා පොරතස්සව පුග්ගලං පරිග්ගණ්හාතීති සං
පරිග්ගහලක්ඛණා කායිකකිරියා, කිඤ්චි කත්තබ්බං සමුට්ඨාපෙති සයඤ්ච සමුට්ඨහනං
ඝටනං හොතීති සම්මාකම්මන්තසංඛාතා විරතිපි සමුට්ඨානලක්ඛණා දට්ඨබ්බා,
සම්පයුත්තධම්මානං වා උක්ඛිපනං සමුට්ඨානං කායිකකිරියාය භාරුක්ඛිපනං විය
ජීවමානස්ස සත්තස්ස සම්පයුත්තධම්මානං වා ජීවිතින්ද්‍රියවුත්තියා ආජීවස්සෙව වා
සුද්ධිවොදානං සංඛාරානන්ති ඉධ චෙතනා අධිප්පෙතාති වුත්තං සංඛාරානං චෙත
නාලක්ඛණන්ති, නමනං ආරම්මණාභිමුඛභාවො, ආයතනං පවත්තනං, ආය
තනවසෙන හි ආයතනසංඛාතානං චිත්තචෙතසිකානං පවත්ති තණ්හා, හෙතු
ලක්ඛණන්ති වට්ටස්ස ජනකහෙතුලක්ඛණං, මග්ගස්ස පන නිබ්බානසම්පාපක
හෙතුතාති අයමෙතෙසං විසෙසො, තථලක්ඛණං අවිපරීතසභාවො, එකරසො
අඤ්ඤමඤ්ඤානාතිවත්තනං අනූනාධිකභාවො, යුගනද්ධානං සමථවිපස්සනාභාව
නා, සද්ධාපඤ්ඤාපග්ගහිතා වික්ඛෙපාතීපි වදන්ති, ඛයොති කිලෙසක්ඛයො ම
ග්ගො, අනුප්පාදෙ පරියොසානතාය අනුප්පාදඵලං, පස්සද්ධි කිලෙසවූපසමො,
ඡන්දස්සාති කත්තුකාමතාඡන්දස්ස, මූලලක්ඛණං පතිට්ඨාභාවො, සමුට්ඨානලක්ඛ
ණං ආරම්මණපටිපාදකතාය සම්පයුත්තධම්මානං උප්පත්තිහෙතු, සමොධානං
විසයාදිසන්නිපාතෙන ගහෙතබ්බාකාරො, සංගතීති වුච්චති. සමං සහ ඔදහන්ති
අනෙන සම්පයුත්තධම්මාති වා සමොධානං ඵස්සො, සමොසරන්ති සන්නිපතන්ති
එත්ථාති සමොසරණං, වෙදනාය විනා අවත්තමානා සම්පයුත්තධම්මා වෙදනා
නුභාවනිමිත්තං සමොසටා විය හොන්තීති එවං වුත්තං, ගොපානසීනං කූටං
විය සම්පයුත්තානං පාමොක්ඛභාවො පමුඛලක්ඛණං, තතො තෙසං සම්පයු
ත්තධම්මානං උත්තරි පධානන්ති [illegible], පඤ්ඤුත්තරා හි කුසලා ධම්මා විමු
ත්තියා ඵලස්ස, තං හි සීලාදිගුණවසෙන සාරං පරමුක්කංසභාවෙන සාරං,
අයඤ්ච ලක්ඛණවිභාගො ඡධාතුපඤ්චඣානඞ්ගාදිවසෙන තංතංසුත්තපදානුසා
රෙන පොරාණට්ඨකථායං ආගතනයෙන කතොති දට්ඨබ්බං, තථා හි වුත්තෙනා
පි කොචි ධම්මො පරියායන්තරප්පකාසනත්ථං පුන දස්සිතො, තතො එව ඡන්දමූ
ලකා කුසලා ධම්මා මනසිකාරසමුට්ඨානා ඵස්සසමොධානා වෙදනාසමොසරණාති,
පඤ්ඤුත්තරා කුසලා ධම්මාති විමුත්තිසාරමිදං බ්‍රහ්මචරියන්ති, "නිබ්බානො

ගධං හි ආවුසො බ්‍රහ්මචරියං නිබ්බානපරියොසාන'න්ති ච සුත්තපදානං වසෙ
න **ඡන්දස්ස අමූලලක්ඛණානි** ආදි වුත්තං, **තථා** ධම්මා නාම චත්තාරි අරියස
ච්චානි අවිපරීතභාවතො, තථා නීතසභාවත්තා, **අවිතථා**ති මුසාසභාවත්තා, **අඤ්**
ඤථාති අඤ්ඤාකාරරහිතත්තා, **ජාතිපච්චයා සම්භූතසමුදාගතට්ඨො**ති ජාති
පච්චයසම්භූතං හුත්වා සහිතස්ස **අත්තනො පච්චයානුරූපස්ස** උද්ධං උද්ධං ආගත
භාවො, අනුප්පවත්තනත්ථොති අත්ථො, **අථවා සම්භූ**තට්ඨො සමුදාගතට්ඨො ච=
සම්භූතසමුදාගතට්ඨො, න ජාති නො ජරාමරණං න හොති, න ච ජාතිං විනා අ
ඤ්ඤතො හොතීති ජාතිපච්චයසම්භූතට්ඨො, ඉත්ථඤ්ච ජාතිතො සමුදාගච්ඡතීති ජා
තිපච්චයා සමුදාගතට්ඨො, **යස්ස** ජාති යථා යථා පච්චයො හොති, තදනුරූපං පාතු
භාවොති අත්ථො, **අවිජ්ජාය සංඛාරානං පච්චයට්ඨො**ති එත්ථාපි න අවිජ්ජා සංඛා
රානං පච්චයො න හොති, න ච අවිජ්ජං විනා සංඛාරානං උප්පජ්ජනං, යා යා
අවිජ්ජා යෙසං යෙසං සංඛාරානං යථා යථා පච්චයො හොති, අයං අවිජ්ජාය සං
ඛාරානං පච්චයට්ඨො, පච්චයභාවොති අත්ථො; භගවා ජානාති පස්සතීති සම්බ
න්ධො, තෙනාහ භගවා "විභජ්ජඤාත"න්ති යොජෙතබ්බන්ති. **ඉට්ඨානිට්ඨා**දීති ආදිස
ද්දෙන මජ්ඣත්තං ගණ්හාති, තථා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නපරිත්තඅජ්ඣත්තබ
හිද්ධාතදුභයාදිභෙදං, **ලබ්භමානකපදවසෙනා**ති රූපායතනං දිට්ඨං සද්දායතනං
සුතං ගන්ධායතනං රසායතනං ඵොට්ඨබ්බායතනං මුතං සබ්බං රූපං මනසා වි
ඤ්ඤාතන්ති වචනතො දිට්ඨපදඤ්ච විඤ්ඤාතපදඤ්ච රූපාරම්මණෙ ලබ්භති, **අනෙ**
කෙහි නාමෙහීති රූපාරම්මණං ඉට්ඨං අනිට්ඨං මජ්ඣත්තං පරිත්තං අතීතං අනා
ගතං පච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං බහිද්ධා දිට්ඨං විඤ්ඤාතං රූපං රූපායතනං රූප
ධාතු වණ්ණනිභා සනිදස්සනං සප්පටිඝං නීලං පීතන්ති එවමාදීහි අනෙකෙහි
නාමෙහි, **තෙරසහි වාරෙහී**ති රූපකණ්ඩෙ ආගතෙ තෙරස නිද්දෙසවාරෙ සන්ධා
යාහ, **ද්වෙපඤ්ඤාසාය නයෙහී**ති එකෙකවාරෙ චතුන්නං වවත්ථාපනනයානං ව
සෙන ද්වෙපඤ්ඤාසාය නයෙහි, **තථමෙව හොතී**ති අවිපරීතදස්සිතාය අප්පටිව
ත්තියදෙසනාය ච තථමෙව හොති, **ජානාමි, අබ්භඤ්ඤාසි**න්ති වත්තමානාතීත
කාලෙසු ඤාණප්පවත්තිදස්සනෙන අනාගතෙ ඤාණප්පවත්ති වුත්තායෙවාති
දට්ඨබ්බා, **විදිත**සද්දෙ අනාගතකාලවිසෙසො **වෙදිතබ්බො**, "දිට්ඨං සුතං මු
තං"න්ති ආදීසු විය, **න උපට්ඨාසී**ති අත්තනාතනියවසෙනෙව න උපගච්ඡි, යථා
රූපාරම්මණාදයො ධම්මා යථාසභාවා යථාපකාරා ච ඨානෙ පස්සති ජානාති
ගච්ඡතීති=තථාගතො, **එවං පදසම්භවො වෙදිතබ්බො**, **කෙචි පන** නිරු
ත්තිනයෙනාපි සොදරාදිපක්ඛෙපෙන වා දස්සිසද්දස්ස ලොපං ආගතසද්දස්ස
ච ආගමං කත්වා තථාති වණ්ණෙන්ති. **සං රත්ති**න්ති යස්සං රත්තියං, අච්චන්ත
සංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං, **තිණ්ණ**න්ති කිලෙසාභිසංඛාරදෙවපුත්ත සං
ඛාතානං තිණ්ණං මාරානං, **අනුපවජ්ජ**න්ති නිද්දෙසනාය නඋපවජ්ජං, **අනූන**න්ති
පක්ඛිපිතබ්බාභාවෙන නඋනකං, **අනධික**න්ති අපනෙතබ්බාභාවෙන නඅධි
කං, **සබ්බාකාරපරිපුණ්ණ**න්ති අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා සබ්බාකාරෙන
පරිපුණ්ණං, **නො අඤ්ඤථා**ති වුත්තමෙවත්ථං බ්‍යතිරෙකෙන සම්පාදෙන්ති,
තෙන යදත්ථං භාසිතං තං **නිප්ඵාදන**තො යථාභාසිතං, භගවතො තථෙවාති අවි
පරීතදෙසනාය තං දෙසෙන්තං දස්සෙති **ගදත්ථො**ති එතෙන, තථා භගවා ග
දතීති=තථාගතොති **දකාරස්ස** තකාරං කත්වා නිරුත්තිනයෙන වුත්තන්ති
දස්සෙති, තථා ගතමස්සාති=තථාගතො, ගතන්ති ච කායස්ස වාචාය වා පවත්ති

අත්ථො, තථා හි ච වුත්තෙන යතසද්දනං උපපත්තිතො යෙව හොති, කායවාචා කිරියානඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤානුලොමනවචනිච්ඡායං කායස්ස වා වාචාය ච තුල්‍යො සම්බන්ධභාවෙන උපතිට්ඨන්තීති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ **භගවතො** හීති ආදි, ඉමස්මිං පන **අත්ථෙ තථා** වාදිතාය **තථාගතොති** අයං හි අත්ථො සිද්ධො හොතීති, **සො** පන පුබ්බෙ පකාරන්තරෙන **දස්සිතොති** ආහ **එවං තථාකාරිතාය තථාගතොති**, **තිරියං අපරිමාණාසු ලොකධාතූසූති** එතෙන යදෙකෙ තිරියං විය උපරි අධො ච සන්ති ලොකධාතුයොති වදන්ති, තං පටිසෙධෙති, දෙසනාවිලාසො යෙව=**දෙසනාවිලාසමයො**, තථා **පුඤ්ඤමයො**, තථා දානමයන්ති ආදිසු, නිපාතානං වාචකස්ස සද්දස්සපි තෙකත්ථජොතනභාවෙන පවත්තනතො, ගතසද්දොයෙව අවගතත්ථං අතීතත්ථඤ්ච වදතීති ආහ **ගතොති අවගතොති**, අථවා අභිනීහාරතො පට්ඨාය **එත්ථන්තරෙ** මහාබොධියා තප්පටිපත්තියා හානට්ඨානං සංකිලෙසනිවත්තීනං අභාවතො යථාපණිධානං තථාගතො. **අභිනීහාරෙ** තරූපං පටිපන්නොති තථාගතො, අථවා මහිද්ධිකතාය පටිසම්භිදානං **උක්කංසාධිග**මෙන අනාවරණඤාණතාය ච කත්ථචි පටිඝාතාය අභාවතො යථාරුචි තථා **කාය**වචීචිත්තානං ගතානි ගමනානි **පවත්තියො** එතස්සාති=තථාගතො, යස්මා ච ලොකෙ විවිධසුත්තන්තනයප්පකාරසඤ්ඤා සමානත්ථා **දිස්සන්ති**, තස්මා යථා විපස්සීආදයො භගවන්තො අයං භගවා තථා **විබොධි** තථාගතො, යථා යථා ච තෙ භගවන්තො අයමපි භගවා තථා **යුත්තොති තථාගතො**, අථ වා යස්මා සච්චං **වචනං** තච්ඡං තථන්ති ඤාණස්සෙතං අධිවචනං, තස්මා තථෙන ඤාණෙන ආගතොති වා=තථාගතොති එවම්පි තථාගතසද්දස්ස **අත්ථො** වෙදිතබ්බො.

> "පහාය කාමාදිමලෙ යථා ගතා සමාධිඤාණෙහි විපස්සිආදයො,
> මහෙසිනො සක්‍යමුනි ජුතින්ධරො තථාගතො තෙන තථාගතො මතො.
>
> සභාව ධාතායතනාදිලක්ඛණං සභාවසාමඤ්ඤ විභාගභෙදතො,
> සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන ජිනොයමාගතො තථාගතො වුච්චති සක්‍යපුඞ්ගවො.
>
> තථානි සච්චානි සමන්තචක්ඛුනා තථා ඉදප්පච්චයතා ච සබ්බසො,
> අනඤ්ඤනෙය්‍යෙන යතො විභාවිතා යාථාවතො තෙන ජිනො තථාගතො.
>
> අනෙකභෙදාසුපි ලොකධාතුසු ජිනස්ස රූපායතනාදි ගොචරෙ,
> විචිත්තභෙදෙ තථමෙව දස්සනං තථාගතො තෙන සමන්තලොචනො.
>
> යතො ච ධම්මං තථමෙව භාසති කරොති වාචායනුලොමමත්තනො,
> ගුණෙහි ලොකං අභිභුය්‍යිරීයති තථාගතො තෙනපි ලොකනායකො.
>
> යථාභිනීහාරමතො යථාරුචි පවත්තවාචාතනුචිත්තභාවතො,
> යථා විධා යෙන පුරා මහෙසිනො තථාවිධො තෙන ජිනො තථාගතො"ති.

සංගහගාථාමුඛවිත්ථාරකමෙව, කස්මා?, අප්පමාදපදං විය සකලකුසලධම්මසම්ප ටිපත්තියා සබ්බබුද්ධගුණානං සංගාහකත්තා, තෙනෙවාහ **සබ්බාකාරෙනාති** ආදි, සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

දුතියෙ උප්පජ්ජතීති පඨමජාතියා නිබ්බත්තති, අරියාය ජාතියා නිබ්බත්තිං දස්සෙතුං **නිප්ඵජ්ජතීති** ආහ තදුභයස්ස බුද්ධභාවනිප්ඵත්තීති **දුල්ලභොති**, ආදිමාහ

කාරණස්ස දුරභිසම්භවභාවතො තස්ස කාරණං දස්සෙන්තො **එකවාරන්ති** ආදිමා
හ; ඉදං වුත්තං හොති–තස්ස වාරගණනා නාම මාසසංවච්ඡරකප්පගණනාදිකා
කප්පානං එකං අසංඛෙය්‍යං චෙ තීණිපි අසඞ්ඛෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙත්වාපි
බුද්ධෙන භවිතුං න සක්කා, හෙට්ඨිමකොටියා පන චත්තාරි අසංඛෙය්‍යානි කප්පසත
සහස්සං ච නිරන්තරං චෙ පාරමියො පූරෙත්වාව බුද්ධභාවං පත්තුං සක්කා, න
ඉතො අඤ්ඤථාති, ඉමිනාකාරණෙන දුල්ලභො පාතුභාවො බුද්ධානන්ති.

තතියෙ **නිච්චං න හොතීති** අභිණ්හුප්පත්තිකං න හොති, කදාචිදෙව ස
ම්භවතො, යෙභුය්‍යෙන මනුස්සා අච්ඡරියං දිස්වා අච්ඡරං පහරන්ති තං සන්ධාය වු
ත්තං **අච්ඡරං පහරිත්වා පස්සිතබ්බොති අච්ඡරියොති**, එතෙන අච්ඡරියා ගුණධම්මා
එතස්මිං සන්තීති=**අච්ඡරියොති** දස්සෙති, අපිච ආදිතොප්පභුති අභිනීහාරාව
හො, තතො පරම්පි අනඤ්ඤසාධාරණෙ ගුණධම්මෙ ආචිණ්ණං වාති=අච්ඡරියොති
ආහ **ආචිණ්ණමනුස්සොති වා අච්ඡරියමනුස්සොති** ආදි, මහාබොධිඤාණමෙව
මූලභූතං **මහාබොධිමණ්ඩො**, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපදට්ඨානං හි මග්ගඤාණපදට්ඨානං
ච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං මහාබොධීති වුච්චති, **අනිවත්තනකෙනාති** බොධියා නිය
තභාවප්පත්ති මහාබොධිසත්තභාවතො අනිවත්තනසභාවෙන, බුද්ධකාරක
ධම්මානං පූරණම්පි න අඤ්ඤස්ස කස්සචි **ආචිණ්ණන්ති** ආදිනා හෙතු අවත්ථා
ය ඵලාවත්ථාය සත්තානං උපකාරාවත්ථාය **වාති** තීසුපි අවත්ථාසු ලොකන
ථො අනඤ්ඤසාධාරණානං ගුණධම්මානං ආචිණ්ණතාය අච්ඡරියමනුස්සො
වුත්තොති දස්සෙති.

චතුත්ථෙ **කාලෙ කිරියාති**=කාලකිරියා, කතරස්මිං කාලෙ කීදිසී කිරියා?
සාමඤ්ඤචොදනා හි විසෙසෙ අවතිට්ඨති, විසෙසොති නාමවිසෙසො අනුප්පයො
ජිතබ්බොති ආහ **එකස්මිං කාලෙ පාකටා කිරියාති**, කතරස්මිං පන එකස්මිං
කාලෙකථං පාකටාති? කප්පානං සතසහස්සාධිකානි අනෙකානි අසංඛෙය්‍යානි
අතික්කමිත්වා යථාධිප්පෙතම්මනොරථපාරිපූරිවසෙන සමුපලද්ධෙ එකස්මිං කාලෙ ස
දෙවකෙ ලොකෙ අතිවිය අච්ඡරියමනුස්සස්ස පරිනිබ්බාණන්ති අච්චන්තපාකටා
අනුතාපකරාති චෙතොදුක්ඛාවහා, **දසසහස්සචක්කවාළෙති** වුත්තස්ස බුද්ධ
ක්ඛෙත්තභාවෙන පරිච්ඡින්නත්තා තදඤ්ඤස්ස අවිසයත්තාති.

පඤ්චමෙ **දුතියස්ස බුද්ධස්සාති** දුතියස්ස සම්බුද්ධස්ස අභාවා, **සුතබුද්ධො** නාම
සුතමයෙන ඤාණෙන පටිවිජ්ඣිතබ්බස්ස බුද්ධත්තා, **චතුසච්චබුද්ධො** නාම චතුන්නං
අරියසච්චානං අනවසෙසතො බුද්ධත්තා, **පච්චෙකබුද්ධො** නාම පච්චෙකං අත්ත
නො යෙව යථා චතුසච්චසම්බොධො හොති එවං බුද්ධත්තා; සම්මාසම්බුද්ධො එව
හි යථා සදෙවකස්ස ලොකස්ස චතුසච්චසම්බොධො හොති එවං සච්චානි අභිසම්බු
ජ්ඣති චත්තාරි වා අට්ඨ වා සොළස වාති ඉදං **මහාභිනීහාරානං** මහාබොධිසත්තා
නං පඤ්ඤාධිකසද්ධාධිකවිරියාධිකවිභාගවසෙන වුත්තං, පඤ්ඤාධිකානං හි සද්ධා
මන්දා හොති, පඤ්ඤා තික්ඛා; සද්ධාධිකානං පඤ්ඤා මජ්ඣිමා හොති, විරියාධිකානං
පඤ්ඤා මන්දා, පඤ්ඤානුභාවෙන ච සම්මාසම්බොධි අධිගන්තබ්බාති අට්ඨකථායං
වුත්තං, අවිසෙසෙන පන විමුත්තිපරිපාචනියධම්මානං තික්ඛමජ්ඣිමමුදුභාවෙන
තයොපෙතෙ භෙදා පවුත්තාති වදන්ති, තිවිධා හි බොධිසත්තා අභිනීහාරක්ඛණෙ
භවන්ති උග්ඝටිතඤ්ඤූ විපඤ්චිතඤ්ඤූ නෙය්‍යභෙදෙන, තෙසු උග්ඝටිතඤ්ඤූ ස
ම්මාසම්බුද්ධස්ස සම්මුඛා චතුප්පදං ගාථං සුණන්තො තතියපදෙ අපරියොසිතෙ

යෙව ඡඅභිඤ්ඤා අරහත්තං පත්තුං සමත්ථූපනිස්සයො හොති, ඉතරෙ භග-
වතො සම්මුඛා චතුප්පදිකගාථං සුත්වා පරියොසිතාය ඡහි අභිඤ්ඤාහි අරහ-
ත්තං පත්තුං සමත්ථූපනිස්සයා හොන්ති, තයො පෙතෙ විනා කාලභෙදෙන
කතාභිනීහාරා ලද්ධබ්‍යාකරණා පාරමියො පූරෙන්තා යථා ඉමං යථාවුත්ත-
භෙදෙන කාලෙන සම්මා සම්බොධිං පාපුණන්ති, තෙසු තෙසු පන කාලෙසු අප-
රිපුණ්ණෙසු තෙ තෙ මහාසත්තා දිවසෙ දිවසෙ වෙස්සන්තරදානසදිසං දානං
දෙන්තාපි තදනුරූපං සීලාදිදසපාරමිධම්මෙ ආචිනන්තාපි අන්තරා බුද්ධා
භවිස්සන්තීති අකාරණමෙතං, කස්මා? ඤාණස්ස අපරිමණ්ඩණතො, පරිච්ඡි-
න්නකාලනිප්ඵාදිතං විය සස්සං, පරිච්ඡින්නකාලෙ නිප්ඵාදිතං සම්මා සම්බොධිං තද-
න්තරා මහුස්සාහෙන වායමන්තාපි සත්තා පාපුණිස්සන්ති, පාරමිපූරී යථා-
වුත්තකාලවිසෙසෙන සම්පජ්ජතීති වෙදිතබ්බං, සබ්බංහි සමානකාලෙ, අසහා-
යොති නිප්පරියායතො වුත්තං, සහඅයනට්ඨොති=සහායො, පටිපත්තිවසෙන
භගවතා සහ සමං අයන්තනාව කස්සචිපි නත්ථෙව, තත්ථාදිඅවයවතො පටිමි-
තබ්බතො=පටිමා වුච්චති අත්තභාවො, සමත්ථො නාම නත්ථීති දෙවො වා
මාරො වා බ්‍රහ්මා වා කොචි නත්ථි, නාපි පටිසමොති=අප්පටිසමො පටිනිධිභාවෙ-
න, පටිභාගං දාතුන්ති, "චත්තාරො සතිපට්ඨානා"ති ආදිනා වුත්තස්ස ධම්මභාග-
ස්ස ධම්මකොට්ඨාසස්ස පටිපක්ඛභූතං කත්වා භාගං කොට්ඨාසං පටිවචනං දාතුං
සමත්ථො නාම නත්ථි, නාපි එතස්ස සීලාදිගුණෙහි පටිබිම්බභූතො පුග්ගලොති=
අප්පටිපුග්ගලො, තෙනාහ අසදිසො, කොචීති ආදි, තිසහස්සිමහාසහස්සීනං
විභාගො පරතො ආවිභවිස්සති, සෙසමෙත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

ඡට්ඨාදිසු තස්මිං පුග්ගලෙති සම්මාසම්බුද්ධෙ, කතන්ති පඤ්ඤාචක්ඛු, පාතුභූත-
මෙව හොති; කස්සාති තථාගතස්ස උප්පජ්ජනතො, උප්පන්නන්ති උප්පජ්ජනං
නිප්ඵන්නන්ති පරිබුද්ධි, කීවරූපස්සාති කීදිසස්ස, සාවකවිසෙසමහත්තං ගතං
පඤ්ඤාචක්ඛු නාම ඊතනං අග්ගසාවකානං යෙවාති ආහ සාරිපුත්තත්ථෙර-
ස්සාති ආදි, සමාධිපඤ්ඤාති සමාධිසහගතා පඤ්ඤා, සමාධිසංවත්තනිකා බපප-
නිස්සනායි ආදි සෙසා මහාපඤ්ඤාති කෙචි, ආලොකොති පඤ්ඤාආලොකො එව,
තථා ඔභාසො, තීණීපීති තීණි සුත්තානි, ලොකියලොකුත්තරමිස්සකානීති
පුබ්බභාගපඤ්ඤාය අධිප්පෙතත්තා වුත්තං, උත්තමධම්මානන්ති අත්තනො
උත්තරිතරස්ස අභාවෙන සෙට්ඨධම්මානං, දට්ඨබ්බතො=දස්සනං, භගවතො රූප-
කායො, තත්ථාපි විසෙසතො රූපායතනං, තෙනාහ චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන දට්ඨුං
ලභතීති, නත්ථි ඉතො උත්තරන්ති=අනුත්තරං, තදෙව=අනුත්තරියං, දස්සනං ච
තං අනුත්තරියං චාති=දස්සනානුත්තරියං, සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො, අයම්ප-
න පදවිසෙසො, සුයතීති=සවණං, භගවතො වචනං, ලභතීති=ලාභො; භගවති
සද්ධා, සික්ඛිතබ්බතො=සික්ඛා, සීලසමාධිපඤ්ඤා, පරිචරණං=පාරිචරියා, උපට්ඨානං
අනුස්සරණං=අනුස්සති, සත්තගුණානුස්සරණං, ඉමෙසන්ති යථාවුත්තානං
ඡන්නං අනුත්තරියානං, පාතුභාවො හොතීති තථාගතස්ස පාතුභාවා තප්පටි-
බද්ධානං තබ්බිසයානං ච පාතුභාවො හොති, දස්සනානුත්තරියන්ති ච සදෙව-
කෙ ලොකෙ උත්තරිතරස්ස භගවතො රූපස්ස දස්සනමත්තං අධිප්පෙතං, අථ
ඛො තස්ස රූපදස්සනමුඛෙන අග්ගප්පසාදෙන බුද්ධගුණෙ ඔකප්පෙත්වා ඔගාහෙ-
ත්වා දස්සනං දට්ඨබ්බං, තෙනාහ ආයස්මාතිති ආදි, ඉදම්පි දස්සනානුත්තරිය-

නති පුබ්බෙ වුත්තත්තා නිබ්බිසෙසත්තා වුත්තං, **දසබලං දස්සනාය ලභිත්වාති** ආනන්දත්ථෙරො විය පසාදභාගිමෙත්තාපුබ්බකං දසබලං දස්සනාය ලභිත්වා, **දස්සනං වඩ්ඪෙත්වාති** දස්සනමුඛෙන පවත්තං විපස්සනාචාරං වඩ්ඪෙත්වා, දස්සනමුඛෙන තාව **අනුලොමඤාණවිපස්සනාචාරං** වඩ්ඪෙත්වා තදනන්තරං අට්ඨම්භූමිං ඔක්කමන්තො දස්සනං සොතාපත්තිමග්ගං **පාපෙති** නාම, ඉධ පරතො පවත්තං දස්සනං දස්සනමෙව නාම, **මූලදස්සනං**, න සච්චදස්සනස්සපි කාරණභාවතො දස්සනානුත්තරියං නාම එස නයො සෙසානුත්තරියෙසුපි, **දසබලෙ සද්ධං පටිලභතීති** සම්මාසම්බුද්ධෙ භගවති සද්ධං පටිලභති, **තිස්සො සික්ඛා සික්ඛිත්වාති** තිස්සො පුබ්බභාගසික්ඛා සික්ඛිත්වා, **පරිචරතීති** උපට්ඨානං කරොති, “ඉතිපි සො භගවා”තිආදිනා බුද්ධානුස්සතිවසෙන අනුස්සතිට්ඨානං උප්පාදෙත්වා තං පදට්ඨානං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො **අනුස්සතිං වඩ්ඪෙත්වාති** වුත්තං, **සච්ඡිකිරියා හොතීති** පච්චක්ඛකරණං හොති, මග්ගක්ඛණෙ හි ලබ්භමානා පටිසම්භිදා ඵලකතා නාම හොති, තතොපරං අත්ථාදිසු යථිච්ඡිතං විනියොගක්ඛමභාවතො, **චතස්සොති** ගණනපරිච්ඡෙදො, **පටිසම්භිදාති** පභෙදා, කස්ස පන භෙදාති? “අත්ථෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා”ති වචනතො ඤාණස්ස තා පභෙදා, තස්මා චතස්සො පටිසම්භිදාති චතුබ්බිධා ඤාණප්පභෙදාති අත්ථො, **අත්ථපටිසම්භිදාති** අත්ථෙ පටිසම්භිදා, අත්ථප්පභෙදස්ස ලක්ඛණවිභාවනවවත්ථානකරණසමත්ථං අත්ථෙ පභෙදගතං ඤාණන්ති අත්ථො, තථා ධම්මප්පභෙදස්ස ලක්ඛණවිභාවනවවත්ථානකරණසමත්ථං ධම්මෙ පභෙදගතං ඤාණං **ධම්මපටිසම්භිදා**, නිරුත්තිප්පභෙදස්ස ලක්ඛණවිභාවනවවත්ථානකරණසමත්ථං නිරුත්තාභිලාපෙ පභෙදගතං ඤාණං **නිරුත්තිපටිසම්භිදා**, පටිභානප්පභෙදස්ස ලක්ඛණවිභාවනවවත්ථානකරණසමත්ථං පටිභානෙ පභෙදගතං ඤාණං **පටිභානපටිසම්භිදා**, **අත්ථෙසු ඤාණන්ති** ආදිසු අත්ථොති සංඛෙපතො හෙතුඵලං, තං හි හෙතුවසෙන අරණීයං ගන්තබ්බං පත්තබ්බං තස්මා අත්ථොති වුච්චති, පභෙදතො පන යංකිඤ්චි පච්චයුප්පන්නං නිබ්බානං භාසිතත්ථො විපාකො කිරියාති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා අත්ථොති වෙදිතබ්බං, තං අත්ථං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස තස්මිං පභෙදගතං ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මොති සංඛෙපතො පච්චයො, සො හි යස්මා තනති අපාති විදහති පවත්තෙති චෙව පාපෙති ච ඨපෙති ච තස්මා ධම්මොති වුච්චති, පභෙදතො පන යො කොචි ඵලනිබ්බත්තකො හෙතු අරියමග්ගො භාසිතං කුසලං අකුසලන්ති දුවිධාති වෙදිතබ්බො, තං ධම්මං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස තස්මිං ධම්මෙ පභෙදගතං ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, **අත්ථධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණන්ති** තස්මිං අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච සභාවනිරුත්තිසද්දං ආරම්මණං කත්වා පච්චවෙක්ඛන්තස්ස තස්මිං සභාවනිරුත්තිඅභිලාපෙ පභෙදගතං ඤාණං, එවමයං නිරුත්තිපටිසම්භිදා සද්දාරම්මණා නාම ජාතා, න පඤ්ඤත්තිආරම්මණා, කස්මා? යස්මා සද්දං සුත්වා අයං සභාවනිරුත්ති අයං න සභාවනිරුත්තීති පජානාති, පටිසම්භිදාප්පත්තො හි ඵස්සොති වුත්තෙ අයං සභාවනිරුත්තීති පජානාති, ඵස්සාති වා ඵස්සන්ති වා වුත්තෙ අයං නසභාවනිරුත්තීති පජානාති, වෙදනාදිසුපි එසෙව නයො; අඤ්ඤං පනෙස නාමාඛ්‍යාතොපසග්ගාබ්‍යයපදම්පි ජානාති, යාව සභාවනිරුත්තියා යථාවතො ජානනතො තං ඤාණෙසු ඤාණන්ති සබ්බත්ථකඤාණං කත්වා ඤාණං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස පභෙදගතං ඤාණං, ඉමා පන චතස්සො පටිසම්භිදා සෙක්ඛභූමියං අසෙක්ඛභූමියන්ති ද්වීසු ඨානෙසු පභෙදං ගච්ඡන්ති, අධිගමො පරියත්ති සවණං පරිපුච්ඡා පුබ්බයොගොති ඉමෙහි පඤ්චහි කාරණෙහි

තධා හොන්ති; අභිසමයො නාම සච්චපටිවෙධො, පරියත්ති නාම බුද්ධවචනං, තං හි ගණ්හන්තස්ස පටිසම්භිදා විසදා හොන්ති; සවණං නාම ධම්මස්සවණං; සක්කච්චං ධම්මං සුණන්තස්සාපි පටිසම්භිදා විසදා හොන්ති; පරිපුච්ඡා නාම අට්ඨකථා උග්ගහණං, පාළියා අට්ඨකථං කථෙන්තස්සාපි හි පටිසම්භිදා විසදා හොන්ති, පුබ්බයොගො නාම පුබ්බෙ යොගාවචරණං, යොගාවචරතා හරණපච්චාහරණනයෙන පරිපාකගතකම්මට්ඨානස්සාපි පටිසම්භිදා විසදා හොන්තීති. ලොකියලොකුත්තරා වාති එත්ථ තිස්සො පටිසම්භිදා ලොකියා, අත්ථපටිසම්භිදා සියා ලොකියා සියා ලොකුත්තරා වාති එවං විභජිත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො; බුද්ධුප්පාදෙයෙවාති අවධාරණෙන බුද්ධුප්පාදෙ එව ලබ්භනතො අනුප්පාදෙ අලබ්භනතො අසාධාරණො පටිවෙධො අධිප්පෙතො, එවඤ්ච කත්වා මහතො චක්ඛුස්සාති ආදිසු පඤ්චසු ගහණාදිකම්පි ත අසාධාරණමෙව අධිප්පෙතන්ති දට්ඨබ්බං, තථා විජ්ජාවිමුත්තිඵලසච්ඡිකිරියාදයොපි පදෙසත්තභාවාව දට්ඨබ්බා, යා කාචි ධාතුයො ලොකිය ලොකුත්තරා සබ්බාව ඉමාහෙව සඞ්ගහිතා එත්ථෙව අනෙකාගධාති වුත්තං ඉමාව අට්ඨාරසධාතුයො නානාසභාවතො නානාධාතුයොති, සො පනෙත්ථ අනෙකධාතුනානාධාතුඤාණවිභඞ්ගෙන දීපෙතබ්බො, සච්ඡිකිරියාති වුත්තත්තා විජ්ජාවිමුත්තිඵලඤාණන්ති වුත්තං, යස්මා චක්කන්ති අපරාපරං පරිවත්තීති=චක්කං, තස්මා ඉරියාපථාපි අපරාපරපරිවත්තනභෙදෙන චක්කසදිසත්තා චක්කන්ති වුත්තා, තථා පතිරූපදෙසවාසාදිසම්පත්තියො, කුතො පනාය ධම්මචක්කං අභිනිහරති නාමාති එත්ථ තදා මහාසත්තො අත්තනො අභිනීහාරයොගං කරොන්තො ධම්මචක්කං අභිනිහරති නාමාති වුත්තො, තතො පනාය ධම්මචක්කාභිනීහාරවිබන්ධකරධම්මා පබ්බජ්ජනතො, අභිනීහරති නාමාති එත්ථාපි අයමෙව නයො, අරහත්තමග්ගං පටිවිජ්ඣන්තො විසුද්ධඤාණං උප්පාදෙති නාම, තදත්ථං ඤාණං පරිපාචෙතීති කත්වා එකක්ඛණෙ ධම්මචක්කං උප්පාදිතන්නාම, තස්මිං ඛණෙ ධම්මචක්කස්ස උප්පාදනාය කාතබ්බකිච්චස්ස කස්සචි අභාවා පටිවෙධඤාණං හි ඉධ ධම්මචක්කන්ති අධිප්පෙතං, ඉදානි දෙසනාඤාණවසෙන ධම්මචක්කං දස්සෙතුං කද්දි පවත්තෙති නාමාති ආදිමාහ, න කෙවලං ථෙරස්සෙව අත්ථො සබ්බෙසම්පි සාසනිකානං ධම්මකථා, භගවතො ධම්මදෙසනං චතුන්නං අරියසච්චානං චතුන්නම එකකාදිකානං අවිරුද්ධතො දස්සෙතුං සො හි කොචි භික්ඛු වාති ආරද්ධං, සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

එකපුග්ගලවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එතදග්ගෙසු පඨමවග්ගස්ස පඨමෙ ආදිම්හි දිස්සන්තීති එත්ථ අග්ගසද්දොති ආ[illegible] කොට්ඨබ්බං, අජ්ජතග්ගෙති අජ්ජදිවසං ආදිං කත්වාති අත්ථො, අඞ්ගුලග්ගෙනාති අඞ්ගුලිකොටියා, අම්බිලග්ගන්ති අම්බිලකොට්ඨාසො, කොටිභූතාති පරමකොටිභූතා, තස්මිං ඨානෙ තාදිසානං අඤ්ඤෙසං අභාවතො එව සෙට්ඨභූතාතිපි අත්ථො, එතදග්ගන්ති එතදග්ගෙ ඨපනං, අට්ඨුප්පත්ති ආදීහි චතූහි කාරණෙහි මහාපඤ්ඤතාය ථෙරෙන එතදග්ගට්ඨානස්ස ලද්ධභාවං විත්ථාරතො දස්සෙතුං කථන්ති ආදිමාහ, මෙ පදුමුත්තරානි දස්සෙත්වාති ගණ්ඩම්බමූලෙ යුගන්ධරපබ්බතෙති තීසු ඨානෙසු වෙ පදනි දස්සෙත්වා, බුද්ධපිණ්ඩකාදි[illegible] සත්ථුසාසනෙ වරභාවං හොති කෙවලං මචකපිණ්ඩකා සත්ථුයෙව වුත්තං

අවසාජ්ඣා නිසීදීති බුද්ධානුභාවෙන අජ්ඣාසයානුරූපා නිසීදි, තෙනාහ එවං නිසි
න්නානන්ති ආදි, කාමාවචරන්ති කාමාවචරාති තාවකාලික දෙසනාය සම්පටිච්ඡනවසෙ
න සක්ඛිභූතං කත්වා, කුසලා ධම්මා අකුසලා ධම්මාතීති ඉතිසද්දො ආදිඅත්ථො, තෙ
න සබ්බං අභිධම්මදෙසනං ගණ්හාති, පාටිහාරියකාලෙති යමකපාටිහාරියස්ස
කතට්ඨානෙ, පසාදාති තෙසං බහුභාවං සන්ධාය වුත්තං, තස්සාති මනුස්සස්සමො
හස්ස එකීභාවං, ආකාසතානි ආකාරං, මහාජනෙනාති සදෙවකෙ ලොකෙ සබ්බො
මහාජනො, යථා නිරයදස්සනං සංවෙගජනනත්ථං එවං දෙවලොකදස්සනම්පි සං
වෙගජනනත්ථමෙව, සග්ගකථා ආනුපුබ්බිකථාය විය, එවංසබ්බසම්පත්තිසමුපෙතො
හි සග්ගො අනිච්චො අද්ධුවො චවනධම්මොති; මුච්ඡිත්වාති සම්පත්තියා මුච්ඡි
තාය යථාකාමෙන වීණං වාදෙතුං සක්කා එවං මුච්ඡිත්වා, පුථුජ්ජනපඤ්චකං
පඤ්හනති පුථුජ්ජනපඤ්හං ආදිං කත්වා පවත්තිකං ඛීණාසවපඤ්හපරියන්තං
පඤ්හපඤ්චකං, පඨමං=පෙ=පුච්ඡීති පුථුජ්ජනවිසයෙ පඤ්හං පුච්ඡි, පටිසම්භිදා යථා
භිනීහාරං යථාසකං විපස්සනාභිනීහාරෙන පඨමභූමියාදයො විය චවන්ති ත
විසයාති වුත්තං තෙ අනාගතො අනාගතො අභිසමෙයිදවිසයෙ ඨත්වා කථෙසිං
සූති, බුද්ධවිසයෙ පඤ්හං පුච්ඡීති.

"යෙ ච සංඛාතධම්මාසෙ යෙ ච සෙඛා පුථූ ඉධ,
තෙසංමෙම නිපකො පුට්ඨො ඉරියං බ්‍රූහි මාරිසාති"

ඉමං පඤ්හං පුච්ඡි, තත්ථ "සංඛාතධම්මා"ති සංඛාතා ඤාතා චතුසච්චධම්මා, තෙසං සංඛාතා ධම්මා චතුසච්චමග්ගනි පටිවිද්ධසච්චධම්මාති අත්ථො, ඉමිනා අසෙඛා කථිතා, පුථුසද්දො උභයත්ථ යොජෙතබ්බො, යෙ පුථූ සංඛාතධම්මා යෙ ච පුථූ සෙඛාති; "තෙස"න්ති තෙසං විතනං සෙඛාසෙඛපුග්ගලානං "මෙ පුට්ඨො"ති යොජෙතබ්බං, මයා පුට්ඨොති අත්ථො; "ඉරිය"න්ති සෙඛාසෙඛභූමියා ආගමන පටිපදං, ඉරීයති ගච්ඡති සෙඛභූමිං අසෙඛභූමිඤ්ච එතායාති=ඉරියා, තං තෙසං ඉරියං ආගමනපටිපදං මයා පුට්ඨො පබ්‍රූහි කථෙහීති අත්ථො.

එවං භගවා බුද්ධවිසයෙ පඤ්හං පුච්ඡි, ඉමස්ස තුම්හෙ සාරිපුත්ත සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස කථං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බොති ආහ, ථෙරො පඤ්හං ඔලොකෙත්වා සත්ථා මං සෙඛාසෙඛානං භික්ඛූනං ආගමනපටිපදං පුච්ඡතීති පඤ්හෙ නික්කඞ්ඛො හුත්වා ආගමනපටිපදා නාම ඛන්ධාදිවසෙන බහූහිපි මුඛෙහි සක්කා කථෙතුං, කතරෙන කාරෙන නුඛො කථෙන්තො සත්ථු අජ්ඣාසයං ගණ්හිතුං සක්ඛිස්සාමීති අජ්ඣාසයෙ කඞ්ඛී, තං සන්ධායෙතං වුත්තං, ධම්මසෙනාපති=පෙ=නාසක්ඛාතීති පුච්ඡිතං පඤ්හං විස්සජ්ජෙතුං පටිභානෙන අසඞ්ගතීති, දිසාවිලොකනං සත්ථාරානං සභාවොති දස්සෙන්තො පුරත්ථිම=පෙ=නාසක්ඛීති ආහ, තත්ථ පඤ්ඤාපසන්නට්ඨානන්ති පඤ්ඤාපසන්නකාරණං, ථෙරස්ස කිලමනභාවං ඤත්වාති සාරිපුත්තො පඤ්හෙ නික්කඞ්ඛො අජ්ඣාසයෙ මෙ කඞ්ඛමානො කිලමතීති ථෙරස්ස කිලමනභාවං ඤත්වා, භූතමිදන්ති ... සරිගහණනානි එතෙන ඛන්ධමුඛෙන නාමරූපපරිග්ගහො වුත්තො, භූතමිදන්ති සාරිපුත්ත සමනුපස්සසීති එතෙන භගවතා ඛන්ධවසෙන නාමරූපපරිග්ගහො දස්සිතො, එවං කිරස්ස භගවතො අහොසි, සාරිපුත්තො මයා ... ආදිනෙන කථෙතුං නාසක්ඛි ... දිනෙන පන නයෙන අජ්ඣාසයං ගහෙත්වා ඛන්ධවසෙන කථෙස්සතීති, ථෙර
ස්ස සහ නයදානෙන ... පටිසම්භිදා ... නයසතෙන ... නයසහස්සෙන උපට්ඨාසි, තෙ

හිත අසඤ්ඤභවො භගවා අසඤ්ඤතං සුඛ නාති, අරූපාවචරෙ පටිසන්ධි නාම නාහොතීති මහාජනසංහරණස්ස අනෙකාකාරස්සත්ථා වුත්තං, තෙනාහ අභබ්බ ඝානහෙතු, [illegible]කාරණානං බොධිසත්තානං උපපත්තියා අභබ්බට්ඨානතා හි අට්ඨ, රූපාවචරෙ [illegible]බ්බත්තනනිබ්බ කම්මවසිතාසම්භවතො අරූපාවචරෙ අනිබ්බත්තිත්වා රූපාවචරෙ නිබ්බත්තති, "පරොසහස්ස"න්ති ආදිනා පරොසහස්ස ජාතකං දෙසෙසි.

පරොසහස්සම්පීති අතිරෙකසහස්සම්පි, සමාගතානන්ති සන්නිපතිතානං, කන්දෙය්‍යුං තෙ වස්සසතං අපඤ්ඤාති තෙ එවං සමාගතා අපඤ්ඤා ඉමෙ බාලතාපසා සචෙ වස්සසතං පරිදෙවෙය්‍යුං රොදමානාපි පන අත්ථං වා කාරණං වා නෙව ජානෙය්‍යුන්ති දීපෙති, එකොව සෙය්‍යො පුරිසො සපඤ්ඤොති එවරූපානං බාලානං පරොසහස්සතොපි එකො පණ්ඩිතපුරිසොව සෙය්‍යො වරතරොති අත්ථො, යොදිසො සපඤ්ඤොති ආහ යො භාසිතස්ස විජානාති අත්ථන්ති, අජ්ජ ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො විය යො භාසිතස්ස අත්ථං ජානාති සො තාදිසො පඤ්ඤවා වරතරොති අත්ථො. දුතියෙ පරොසතජාතකෙ ඣායෙය්‍යුන්ති යථා වණ්ණිතං අත්ථං ජානිතුං සමාහිතා හුත්වා ඣායෙය්‍යුං, සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව.

තතියජාතකෙ යෙ සඤ්ඤිනොති ඨපෙත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනලාභිනො අවසෙසචිත්තෙන සඤ්ඤිනො දස්සෙති, තෙපි දුග්ගතාති තස්මා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා අලාභතො තෙපි දුග්ගතා දුක්ඛං උපගතා. සඤ්ඤා හි රොගො සඤ්ඤා ගණ්ඩො සඤ්ඤා සල්ලන්ති එත්ථ සඤ්ඤාය ආදීනවදස්සිනො, යෙපි අසඤ්ඤිනොති අසඤ්ඤිභවෙ නිබ්බත්තා අචිත්තකා දස්සෙති, තෙපි ඉමිස්සායෙව සමාපත්තියා අලාභතො දුග්ගතායෙව, ඛානාසුඛං අඞ්ගණං ත්‍රිදසං යථාවුත්තදොසාභාවතො, බලවවිපස්සකයොගාවචරස්සාපි තං අඞ්ගණං නාම ජිතං.

නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී ආහාති අතීතෙ කිර බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤායතනෙ කාලං කරොන්තො අන්තෙවාසිකෙහි පුට්ඨො නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති ආහ, පුරිමජාතකෙ වුත්තනයෙනෙව තාපසා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස කථං න ගණ්හිංසු, බොධිසත්තො ආභස්සරතො ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා ඉමං ගාථමාහ, තෙන වුත්තං සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

පඤ්චමජාතකෙ චන්දස්ස විය ආභා එතස්සාති=චන්දාභං, ඔදාතකසිණං; සුරියස්ස විය ආභා එතස්සාති=සුරියාභං, පීතකසිණං; යොධ පඤ්ඤාය ගාධතීති යො පුග්ගලො ඉධ සත්තලොකෙ ඉදං කසිණද්වයං පඤ්ඤාය ගාධති, ආරම්මණං කත්වා අනුපවිසති, කථං වා පතිට්ඨහතීති? අවිතක්කෙන ඣානෙන හොති ආභස්සරූපගොති සො පුග්ගලො කථං කත්වා පටිලද්ධෙන දුතියෙන ඣානෙන ආභස්සරබ්‍රහ්මලොකූපගො හොති, සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති. ඉමස්මිං පන ජාතකෙ අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤායතනෙ කාලං කරොන්තො අන්තෙවාසිකෙහි පුච්ඡිතො චන්දාභං සුරියාභන්ති වත්වා ආභස්සරෙසු නිබ්බත්තො, තාපසා ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස කථං න ගණ්හිංසු, බොධිසත්තො ආගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා ඉමං ගාථමාහ.

පඨමජාතකෙ **ආසිංසෙථෙවාති** ආසච්ඡෙදං අකත්වා අත්තනො කම්මෙසු
ආසං කරෙය්‍ය, **න නිබ්බින්දෙය්‍යාති** න නිබ්බෙදං උප්පාදෙය්‍ය, උක්කණ්ඨෙය්‍යාති
අත්ථො, **හොති** නිපාත මත්තං, **යථා ඉච්ඡිනති** අහං හි සට්ඨිහත්ථා නරකා උද්ධා
තං **ඉච්ඡිතොම්හි** තථෙව ජාතො, තතො උට්ඨිතොයෙවාති **දීපෙති.**

අතීතෙ කිර බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
සරභමිගයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අරඤ්ඤෙ පටිවසති, රාජා මිගවත්ථුප්පසුතො අහො
සි ථාමසම්පන්නො, සො එකදිවසං මිගවං ගන්ත්වා අමච්චෙ ආහ, යස්ස පස්සෙන
මිගො පලායති තෙනෙව සො ඛාදිතබ්බොති, අථෙකදිවසං සරභමිගො උට්ඨාය
රඤ්ඤො ඨිතට්ඨානෙන පලායි, අථ නං අමච්චා උප්පණ්ඩෙසුං, රාජා චින්තෙසි ඉමෙ
මං පරිහාසන්ති මම පමාණං න ජානන්තීති ගාළ්හං නිවාසෙත්වා පත්තිකොව ඛග්ගං
ආදාය සරභං ගණ්හිස්සාමීති වෙගෙන පක්ඛන්දි, අථ නං දිස්වා තීණි යො
ජනානි අනුබන්ධි, සරභො අරඤ්ඤං පාවිසි, රාජාපි පාවිසියෙව, තත්ථ සරභමි
ගස්ස ගමනමග්ගෙ සට්ඨිහත්ථමත්තො මහාපූතිපාදනරකාවාටො අත්ථි, සො තිංස
හත්ථමත්තං උදකෙන පුණ්ණො තිණෙහි පටිච්ඡන්නො, සරභො උදකගන්ධං
ඝායිත්වාව ආවාටභාවං ඤත්වා ථොකං ඔසක්කිත්වා ගතො, රාජා පන උජුකමෙව
ආගච්ඡන්තො තස්මිං පති, සරභො තස්ස පදසද්දං අසුණන්තො නිවත්තිත්වා තං
අපස්සන්තො නරකාවාටෙ පතිතො භවිස්සතීති ඤත්වා ථොකං ආගන්ත්වා ඔලො
කෙන්තො තං ගම්භීරෙ උදකෙ අප්පතිට්ඨෙ කිලමන්තං දිස්වා තෙන කතඅපරා
ධං හදයෙ අකත්වා තං ජනකාරුඤ්ඤෙන මා මයි පස්සන්තෙ වරාකො නස්සතු ඉමම්හා
නං දුක්ඛා මොචෙස්සාමීති ආවාටතීරෙ ඨිතො මා භායි මහාරාජ අහං තං දුක්ඛා
මොචෙස්සාමීති වත්වා අත්තනො පියපුත්තං උද්ධරිතුං උස්සාහං කරොන්තොවිය
තස්සුද්ධරණත්ථාය සිලාය යොග්ගං කත්වා විජ්ඣිස්සාමීති ආගතං රාජානං සට්ඨි
හත්ථා නරකා උද්ධරිත්වා අස්සාසෙත්වා පිට්ඨිං ආරොපෙත්වා අරඤ්ඤා නීහරිත්වා
සෙනාය අවිදූරෙ ඔතාරෙත්වා ඔවාදමස්ස දත්වා පංචසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි,
රාජා සෙනාපරිවුතො නගරං ගන්ත්වා ඉතො පට්ඨාය සකලරට්ඨවාසිනො පඤ්ච
සීලානි රක්ඛන්තූති භෙරිං චරාපෙසි, මහාසත්තෙන පන අත්තනො ගුණං ක
ස්සචි අකථෙත්වා සායං නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා අලඞ්කතසයනෙ සයි
ත්වා පච්චූසකාලෙ මහාසත්තස්ස ගුණං සරිත්වා උට්ඨාය සයනපිට්ඨෙ පල්ලංකෙ
න නිසීදිත්වා පීතිපුණ්ණෙන හදයෙන උදානං උදානෙන්තො "ආසිංසෙථෙව පුරි
සො"ති ආදිනා ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **අහිතා හිතා වාති** දුක්ඛා ඵස්සා සුඛස්ස ච මරණඵස්සා ජීවිතස්සා
පි අත්ථො, සත්තානං හි මරණඵස්සො **අහිතො** ජීවිතඵස්සො **හිතො,** තෙසං
අචින්තිතො මරණඵස්සො ආගච්ඡතීති දස්සෙති, **චින්තිතම්පීති** මයා ආවාටෙ
පතිස්සාමීති න චින්තිතං, සරභං මාරෙස්සාමීති චින්තිතං, ඉදානි පන මෙ චින්ති
තං නට්ඨං අචින්තිතමෙව ජාතන්ති උදානවසෙන වදති, **භොගාති** යසපරිවාරා,
එතෙ චින්තාමයා න හොන්ති තස්මා ඤාණවතා විරියමෙව කාතබ්බන්ති වදන්ති,
විරියවතො හි අචින්තිතම්පි හොති යෙව, තස්සෙවං උදානං උදානෙන්තස්සෙව අරු
ණං උට්ඨාසි, පුරොහිතො පාතොව සුඛසෙය්‍යපුච්ඡනත්ථං ආගන්ත්වා ද්වාරෙ ඨිතො
තස්ස උදානගීතසද්දං සුත්වා චින්තෙසි, රාජා හීයො මිගවං අගමාසි තත්ථ සරභ
මිගො විද්ධො භවිස්සතීති තෙන මිසුඛමානො උදානං උදානෙතීති, එවං බ්‍රාහ්මණ
ස්ස රඤ්ඤො [illegible] ආදාසමණ්ඩලං ඔලොකෙන්තො

යො රාජා විය ඡන්දෙන ච සරභෙන ච කතකාරණං පාකටං අහොසි, සො තම් ගොපෙතුං [illegible] [illegible], [illegible] එසොති පුච්ඡි, අහං දෙව පුරොහිතොති අහං ඡාතං චීවරිත්වා [illegible] අනාවරියාති ආහ, සො සමිපිත්වා රාජානං ජ්ඣාපෙත්වා එකමන්තං ඨිතො අහං [illegible] තදා අරඤ්ඤෙ කතකාරණං ජානාමීති එකං සරභමිගං අනුබන්ධන්තො නරකෙ පතිතො අථ නං සො සරභො සිලාය සොපානං [illegible] තාරෙන්තො උද්ධරි, සො තං තස්ස ගුණං සරිත්වා උදානං උදානෙසීති වත්වා "සරභං ගිරිදුග්ගස්මිං"ති ආදිනා ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ අනුසරීති අනුබන්ධි, විතක්කනෙනාති උද්ධරණත්ථාය කතපරක්කමං, අබ්භුජ්ජලීති උපජ්ජති, තස්සානුභාවෙන තයා ජීවිතං ලද්ධන්ති අත්ථො, උද්ධරීති උද්ධරණං අකාසි, සිලාය යොග්ගං සරභො කරිත්වාති සිලාය සොපානසදිසාය තරණතො උද්ධරණයොග්ගං කරිත්වා, අලීනචිත්තනාති සංකොචං අප්පත්තචිත්තං, ත්වම්ගං වදෙසීති තං සුවණ්ණසරභං මිගං ඉධ සිරිසයනෙ නිපන්නො වණ්ණෙසි, තං සුත්වා රාජා අයං මයා සද්ධිං න මිගවං ආගතො සබ්බං ච පවත්තිං ජානාති, කථන්නුඛො ජානාතීති පුච්ඡිස්සාමි තන්ති චින්තෙත්වා [illegible] තව මං ගාථමාහ, තත්ථ කිංසරූපන්ති කීදිසන්නු තෙ ඤාණං බලවජාතිකං තෙනෙතං ජානාසීති වදති, බ්‍රාහ්මණො නාහං සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො බ්‍යඤ්ජනං අපෙක්ඛිත්වා තයා කථිතගාථාය පන මයාහං අත්ථො උපධාරිතොති දීපෙන්තො "න චෙවහ"න්ති දසමං ගාථමාහ, තත්ථ සුභාසිතානන්ති බ්‍යඤ්ජනං අවෙක්ඛිත්වා සුට්ඨුභාසිතානං, අත්ථං තද්‍ා නෙන්තීති යො තෙසං අත්ථො තං ආනෙන්ති උපට්ඨාපෙන්තීති අත්ථො, තද පුරොහිතො ධම්මසෙනාපති අහොසි, තෙනෙවාහ අතීතෙපීති ආදි, සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

[illegible] ආදිසු පන ගාථා සරභගුණවණ්ණනා [illegible] ථාසභාවඤ්ඤුතාවසෙන සබ්බඤ්ඤුවසෙන පටිවෙධවසෙන සුචිරං සුදිනං රත්තින්දිවං පරිච්ඡෙදඤාණවසෙන ච රත්තඤ්ඤුතා වෙදිතබ්බාති තං දස්සෙන්තො [illegible] සම්මාසම්බුද්ධන්ති ආදිමාහ, පාකටො හොතීති සතිපට්ඨානවෙපුල්ලප්පත්තිතො පාකටො විඤ්ඤුතො හොති, [illegible] සාවකෙසු සබ්බපඨමං චත්තාරි අරියසච්චානි [illegible], [illegible] එතදග්ගෙසූති සබ්බෙසු වා එතදග්ගෙසු පුනෙකපුණ්ණෙසු සබ්බෙසු වා එතදග්ගප්පත්තෙසු.

ධුරප්පත්තානීති සත්තානං පමුඛභූතානි බාහිරපප්පත්තානි, [illegible] [illegible] [illegible] නවුතිරතනානි, [illegible] තත්තකං පදෙසං [illegible] භගවා, [illegible] ආදි [illegible] [illegible], තත්ථ ගන්ධපුප්ඵෙහි ගන්ධදාමං ලවඞ්ගතක්කොලජාතිපුප්ඵාදීහි මාලාදාමං, මාලපත්තාදීහි [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] එත්ථ ඉදං දුක්ඛං අරියසච්චන්ති ආදිනා සච්චවසෙන, දුක්ඛං අරියසච්චං පරිඤ්ඤෙය්‍යන්ති ආදිනා කිච්චවසෙන, දුක්ඛං අරියසච්චං පරිඤ්ඤාතන්ති ආදිනා කතවසෙන ච තීහි ආකාරෙහි පරිවට්ටෙත්වා චතුන්නං සච්චානං දෙසිතත්තා තස්ස පරිවට්ටා එතස්ස [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

න්තං, තස්ස පරියොසානෙති අත්ථො, **සාලිගබ්භං ඵාලෙත්වා ආදායාති** සාලිගබ්භං ඵාලෙත්වා තත්ථ ලබ්භමානං සාලිඛීරරසං ආදාය, **අග්ගුච්ඡිට්ඨකන්ති** බුද්ධානං අනුච්ඡිට්ඨං, ඛීරපායාසං පචාපෙත්වා **බුද්ධියො පුරිසභාවවසෙනෙව** බන්ධිත්වා. කලාපකරණෙ කලාපග්ගං, ඛලෙ **කලාපානං** ඨපනදිවසෙ ඛලග්ගං, මද්දිත්වා වීහීනං රාසිකරණදිවසෙ ඛලභණ්ඩග්ගං, **කොට්ඨෙ** ධඤ්ඤස්ස පක්ඛිපනදිවසෙ කොට්ඨග්ගං, **මෙ ගණ්හථාති** වෙ එව නිප්ඵන්නියො, වෙ නිට්ඨාති අත්ථො; **තස්මිං කුමාරෙ සබ්බඤ්ඤුතං පත්තෙති** ආදිනා කොණ්ඩඤ්ඤමාණවස්සෙව **ලද්ධිං** ඨත්වා ඉතරෙපි ජ ජනා පුත්තෙ අනුසාසිංසු, **බොධිරුක්ඛමූලෙ** පාචීනපස්සං අචලට්ඨානං නාම යං වජිරාසනන්තිපි වුච්චති **තං** මහතියො මණ්ඩන්ති පාචීනමුඛො. අවත්වා **පාචීනලොකධාතුමුඛොති** වුත්තං, මංසචක්ඛුපි ලොකනාථස්ස අප්පතිඝාතං මහාවිසයංවාති, **චතුරඞ්ගසමන්නාගතන්ති** කාමං තචො ච නහාරු ච අට්ඨි ච අවසුස්සතූති ආදිනා වුත්තං චතුරඞ්ගසමන්නාගතං, **ඉදම්පන සබ්බන්ති** තස්ස නුඛො අහං පඨමං ධම්මං **දෙසෙස්සාමීති** ආදිනා පවත්තං සබ්බමෙව **පරිවිතක්කිතමත්තමෙව** තථා අධිමුත්තියා සභාවතො, **පුප්ඵිතඵලිතං කත්වාති** අභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාහි සබ්බඵාලිපුල්ලං විගතඵලෙහි **සබ්බසො** ඵලභාරභරිතම්ව කරොන්තො පුප්ඵිතං ඵලිතං කත්වා, **අප්පානකම්පි තුම්හාකමෙව හුත්වාති** වෙපි අග්ගසාවකෙ අත්තනො නිපච්චාකාරං **කරොන්තෙ** දිස්වා ඉතරං ගුණාතිරෙකතා බහුමඤ්ඤන්තො බුද්ධානං සන්තිකා **අප්පානකම්පි තුම්හාකමෙව හුත්වා**, **තමෙවත්වාති** ජඤ්ඤාත දහති රෙසෙව.

දුතියත්ථෙසු **ඉද්ධිමන්තානන්ති** එත්ථ මන්තසද්දො, අතිසයත්ථවිසයොති ථෙරස්ස අතිසයෙන ඉද්ධිතං **දස්සෙතුං ඉද්ධියා සම්පන්නානන්ති** වුත්තං, **සහපංසුකීළිතාති** සහපංසුකීළිතා, **ඉධලොකත්තභාවමෙවාති** දිට්ඨධම්මිකඅත්තභාවමෙව, **සොළසන්නං පඤ්ඤානං පාරිපූරිං පත්වා ඨිතොති** මජ්ඣිමනිකායෙ අනුපදසුත්තන්තදෙසනාය "මහාපඤ්ඤො භික්ඛවෙ සාරිපුත්තො පුථුපඤ්ඤො භික්ඛවෙ සාරිපුත්තො හාසපඤ්ඤො භික්ඛවෙ සාරිපුත්තො ජවනපඤ්ඤො භික්ඛවෙ සාරිපුත්තො තික්ඛපඤ්ඤො භික්ඛවෙ සාරිපුත්තො"ති වුත්තපඤ්ඤා පටිවිජ්ඣිත්වා සච්ඡිකත්වා ඨිතො, **පඤ්හසාකච්ඡන්ති** පඤ්හස්ස පුච්ඡනවසෙන විස්සජ්ජනවසෙන සාකච්ඡං කරොන්ති, **අත්ථිකෙහි උපසන්තං මග්ගන්ති** එතං අනුබන්ධනස්ස කාරණවචනං, ඉදං හි වුත්තං හොති "යන්නූනාහං ඉමං භික්ඛුං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධෙය්‍යං"ති, කස්මා? අයං ඉදං පිට්ඨිතො අනුබන්ධනං අත්ථිකෙහි උපසන්තං මග්ගං, ඤාතො චෙව උපගතො ච මග්ගොති අත්ථො, අථවා අත්ථිකෙහි අමෙහි මරණෙ සති අමතෙනාපි භවිතබ්බන්ති එවං ඛොවලං අත්ථීති උපසන්තං අනුමානඤාණෙන උපගන්ත්වා ඤාතං නිබ්බානං නාම මග්ගන්තො **පරියෙසන්තොති** එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො, **අග්ගං පරිසාගතන්ති** දිනනං අග්ගසාවකානං පරිවාරභූතප්පරිසාය, මෙ **මහාසාවකොති** සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ වෙ මහානුභාවෙ සාවකෙ, **ඨානන්තරෙති** අග්ගසාවකත්තසඞ්ඛාතෙ ඨානන්තරෙ ඨපෙසි, **තස්මා** පනෙත්ථ අග්ගසාවකොති අවත්වා මහාසාවකොති වුත්තං, **යදි අඤ්ඤෙපි** මහා අභිඤ්ඤතාදිගුණවිසෙසයොගෙන මහාසාවකාති වත්තබ්බතං **ලභන්ති**, ඉමෙ පන සාවකෙසු අනඤ්ඤසාධාරණගුණා විසුද්ධා මහාසාවකාති වත්තබ්බාති දස්සනත්ථං මෙ මහාසාවකොති වුත්තං.

චතුපෙට් යස්මා ධුතවාදෙ ධුතගාදී ධුතඞ්ගානි තස්මා ධුතො වෙදිතබ්බොති ආරබ්භ, තත්ථ කිලෙසධුනනකධම්මොති=ධුතො, ධුතකිලෙසො පුග්ගලො, කිලෙසධුනනතො වා ධම්මො කිලෙසධුනනකො ධම්මොති ච පුබ්බභාගො අධිප්පෙතො දට්ඨබ්බො, තං ධුතසඞ්ඛාතං කිලෙසධුනනකධම්මං වදති, පරෙ තත්ථ පතිට්ඨාපෙතීති ධුතවාදො, චතුක්කං චෙත්ථ සමොතරතීති දස්සෙතුං එත්ථ පනාති ආදි ආරද්ධං, නිසිද්ධාති නිසෙධිතා, තස්ස සො අයනාගි අත්ථො, ධුතගුණස්ස ධුතභූතා වා ධම්මා=ධුතධම්මා, අප්පිච්ඡතා සන්තුට්ඨිතා හෙට්ඨා වුත්තාඑව, කිලෙසෙ සම්මා ලිඛති තනුං කරොතීති=සල්ලෙඛො, කිලෙසෙ ජිගුච්ඡා, තස්ස=භාවො; සල්ලෙඛතා, විනිපි කායෙහි පවිවිච්චතීති=පවිවෙකො, යොනිසොමනසිකාරබහුලො පුග්ගලො, තස්ස භාවො=පවිවෙකතා, ඉමිනා සරීරට්ඨජනමත්තෙනාපි අත්ථීති=ඉදමට්ඨිකං, ඊකාරස්ස යකාරං කත්වා, තස්ස භාවො=ඉදමට්ඨිකතා, ඉමෙහි වා කුසලධම්මෙහි අත්ථි=ඉදමත්ථී, යෙන කුසලෙන පබ්බජිතෙන නාම පංසුකූලිකඞ්ගාදිසු පතිට්ඨිතෙන භවිතබ්බන්ති යථානුසිට්ඨං ධුතගුණෙ සමාදියති චෙව පරිහරති ච තං කුසලං ඉදමත්ථිකතා, තෙනාහ ඉදමත්ථිකතාය ගුණමෙවාති, ධුතධම්මා නාමාති ධුතඞ්ගසෙවනාපටිපක්ඛභූතානං පාපධම්මානං ධුතවසෙන පවත්තනියා ධුතොති ලද්ධනාමාය ධුතඞ්ගචෙතනාය උපකාරකා ධම්මාති කත්වා ධුතධම්මා නාම, අනුපතනතීති තදන්තොගධා තප්පරියාපන්නා හොන්ති, තදුභයසෙසව පවත්තති විසෙසභාවිතො පටික්ඛෙපවත්ථූසූති ධුතවසෙන පටික්ඛිපිතබ්බවත්ථූසු පකතබ්බවත්ථූසු, පංසුකූලිකඞ්ගං=පෙ=නෙසජ්ජිකඞ්ගන්ති උද්දෙසාපි පෙය්‍යාලනයෙන දස්සිතා, යදෙත්ථ වත්තබ්බං තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරතො වුත්තං, ධුතවාදගහණෙනෙව ථෙරස්ස ධුතභාවොපි ගහිතො හොතීති ධුතවාදානන්ති වුත්තං, අග්ගං මහාති අභිනීහාරාදිමහන්තතායපි සාසනස්ස උපකාරතායපි අයං ථෙරො මහා, කරුණාමහන්තතාය පසංසාවචනමෙව වා එතං ථෙරස්ස, යදිදං මහාකස්සපොති යථා මහාමොග්ගල්ලානො හි සද්ධම්මදෙසනාය වත්ථුත්තයෙ සංජාතපසාදො තථා අයම්පි උපොසථභාවෙන, තත්ථ වුත්තං උපොසථිකානි අධිකාසාති ආදි, එතස්ස අග්ගභාවස්සාති යොජෙතබ්බං, සච්චකාරෙහි සච්චභාවාවහො වොහාරො, අවිසංවාදවසෙන වා අත්ථසාධකොති අත්ථො, කොලාහලන්ති කුතූහලවිප්පකාරො, සත්ථා සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ ධම්මං කථෙන්තො සන්තානං සව්ණයොගකාලං සල්ලෙක්ඛෙත්වා දිවා සායණ්හසමයං කථෙති, රත්තිං සකලයාමං, තෙනාහ බ්‍රාහ්මණො හොති කිං රත්තිං ධම්මස්සවණං සුණිස්සසි දිවාති, විසභාගිකොති විසභාගිකභාවෙ, සතො පටඨාය සොතිවා පාදො, මෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානි පූරිතපාරමීස්සාති ඉදං සාසනපරම්පරාය සොතපතිතං අත්ථං ගහෙත්වා ආහ, අදිනනුබ්භාකස්සාති අවිපක්කවිපාකස්ස, භද්දකෙ කාලෙති සුන්දර කාලෙ, නක්ඛත්තන්ති නක්ඛත්තෙන ලක්ඛිතං ඡනං, තස්මිං හි නක්ඛත්තෙන අනුභවිතබ්බඡනාති නක්ඛත්තනාති නාම, ඉතරානි පන ඡනානි නාම, සවාපනත දුක්ඛතො විමොචනෙන වා නිය්‍යාපනතො ච පාපා, ඉවජිතත්ථස්ස ලභාපනතො ච නිය්‍යානිකානි, කොසන්ති සුවණ්ණපදුමානං, බලඛකාති සුවණ්ණරත්තකම්බල රත්තන්දමාති, පුඤ්ඤානුභාවමෙවාති පුඤ්ඤානුභාවසිද්ධෙන නීහාමෙන, සචාසස බාරාණසිරජ්ජං දත්වා ගතොකාසො, පුස්සරථන්ති මඞ්ගලරථං, සෙතච්ඡත්තාදි උණ්හීසවාලබීජනිඛග්ගමණිපාදුකාදි පඤ්චවිධං රාජකකුධභණ්ඩන්ති වදන්ති, ඉමං පන සෙතච්ඡත්තං විසුං ගහිතත්තා සීහාසනං පඤ්චමං කත්වා වදන්ති, කාරුඤ

ඤකණ්ණන්ති පාරුපනවත්ථස්ස කණ්ණං, දිබ්බවත්ථදුසී පුස්සසුත්තුභාවමෙවාදිතො **නනු තාතා මූල**න්ති ආහ, **අහො තපස්සී**ති අහො තපනො අයං රාජිසීති අත්ථො, **බුද්ධා නං සද්දහිත්වා**ති බුද්ධානං සාසනං සද්දහිත්වා, **වඩ්ඪමානසත්තානී**ති ඉතිසද්දො ආදිඅත්ථො, තෙනහි අග්ගිසාලාදීනි පබ්බජිතසාරුප්පානි ඨානානි සඞ්ගණ්හාති, **සාධුකීළික**න්ති ආචරියානං පරිනිබ්බුතට්ඨානෙ කාතබ්බසක්කාරං වදති, **නිපජ්ජිත්වා අයා**ති පුච්ඡිතාකාරදස්සනං, **පරිනිබ්බුතදෙවා**ති. දෙවි පච්චත්තං අද්දසි, **පටිපාදෙත්වා**ති නීයාදෙත්වා, **සමණකපබ්බජ්ජ**න්ති සමිතපාපෙහි අරියෙහි **අනුඤ්ඤාතබ්බ** පබ්බජ්ජං, සො හි රාජා පච්චෙකබුද්ධානං වෙසස්ස **දිට්ඨත්තා** ඉදමෙව භද්දකන්ති තාදිසං යෙව ලිඞ්ගං ගණ්හි, **තත්ථෙවා**ති බ්‍රහ්මලොකෙ එව, **විසත්තිමෙ වස්ස සමපයුත්තෙනා**ති ආහරිත්වා සුම්භෙත්වා, බ්‍රහ්මලොකතො චවිත්වා නිබ්බත්තත්තා බ්‍රහ්මචරියාධිකාරස්ස ච චිරකාලසම්භූතත්තා **එවරූපං කත්වං මාකරෙථා**ති ආහ, **පඤ්චවීසතිධරණා**ති නික්ඛන්ති වදන්ති; පඤ්චපලං නික්ඛන්ති අපරෙ, **ඉත්ථාකරෙ**ති ඉත්ථිරතනස්ස උප්පත්තිට්ඨානං, **අය්‍යධීතා**ති අම්හාකං අය්‍යස්ස ධීතා භද්දකාරිකාති අත්ථො, **සමාසපණ්ණ**න්ති සදිසපණ්ණං සදිසලෙඛං, කුමාරස්ස කුමාරිකාරං යුත්තං **පණ්ණං** ලෙඛං තෙ පුරිසා සමාගතට්ඨානතො මගධරට්ඨෙ මහාතිත්ථගාමං මද්දරට්ඨෙ සකලනගරඤ්ච උද්දිස්ස අපක්කමන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං විසංයොජිතත්තා නාම හොන්ති, ඉතො එත්තාව එතෙසං පෙ **සෙසු**න්ති වුත්තං, **පුප්ඵදාම**න්ති හත්ථිහත්ථප්පමාණං පුප්ඵදාමං, **තානි නිතානි උභොහි** ගණ්ඨපිතානි ච පුප්ඵදාමානි තෙ හි උභො භද්දා චෙව පිප්ඵලිකුමාරො ච, **ලොකාමිසෙනා**ති කාමස්සාදතාය, **අසංසට්ඨා**ති නසංසුත්තා, තෙජසා ජලන්තෙන **විනයපදීපෙන** අජ්ඣාසයෙ සමුජ්ජලන්තෙන වීමොක්ඛංජලෙන සමුස්සාහිතචිත්තතාය **තස්ස** සම්පාදනත්ථං තත්ථ තත්ථ වාරකවාටයොජනාවසෙන බන්ධනෙතා නික්ඛමි **කම්මන්තා**නන්ති කසිකම්මකරණට්ඨානං, **දාසගාමා**ති දාසවසනගාමා, **ඔසාරෙත්වා**ති පක්ඛිපිත්වා; **ආකප්පවසෙනා**ති ආකාරවසෙන, කිරියාවසෙන, **අනුච්ඡවික**න්ති පබ්බජිතභාවස්ස අනුරූපං, **තස්ස මත්ථකෙ**ති ද්වෙධාපථස්ස ද්විධා භූතට්ඨානෙ, එතෙසං සංගහං කාතුං වට්ටතීති නිසීදති සම්බුද්ධො, සා පන **තත්ථ** සඤ්ඤතිස්සජ්ජා එදිසීති දස්සෙතුං **නිසීදනෙනා පනා**ති ආදි වුත්තං, තත්ථ බුද්ධානං අපරිමිතකාලසම්භූතා විනෙතාය පරිසුද්ධාය, පුන සම්භාරූපචයනිබ්බත්තතා රූපප්පභාව්බුද්ධගුණවිජ්ජොතිතා චත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණඅසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනා සමුජ්ජලිතාය බ්‍යාමප්පභාකෙතුමාලාලඞ්කතාය භාසභාවසිද්ධාය අකිත්තිවාරූපකායසිරි තං යෙව මහාකස්සපස්ස අදිට්ඨපුබ්බපසාදසංවඩ්ඪනත්ථං අභිවුහිත්වා නිසින්නො භගවා බුද්ධවෙසං **ගහෙත්වා=පෙ=නිසීදී**ති වුත්තො, අසීතිහත්ථපදෙසං බ්‍යාපෙත්වා පවත්තියා **අසීතිහත්ථා**ති වුත්තා, **සඛසාඛො**ති බහුසාඛො, අනෙකසාඛො, **සුවණ්ණ**වණ්ණො අහොසි නිරන්තරං බුද්ධරස්මීහි සමන්තතො සමොකිණ්ණභාවතො, **තිසු ඨානෙසූ**ති නාපච්ඡතො නාතිදූරෙ නාච්චාසන්නෙතාති තිසු ඨානෙසු, **තිහි ඔවාදෙහී**ති තස්මාතිහ තෙ කස්සප එවං සික්ඛිතබ්බන්ති ධම්මෙ හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨිතං භවිස්සති ථෙරෙසු නවෙසු මජ්ඣිමෙසූති එවං හි තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බං යං කිඤ්චි ධම්මං සොස්සාමි කුසලූපසංහිතං සබ්බන්තං අට්ඨිකත්වා මනසිකත්වා සබ්බචෙතසො සමන්නාහරිත්වා ඔහිතසොතො ධම්මං සුණිස්සාමීති එවං හි තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බං, තස්මාතිහ තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බං සාතසහගතා ච මෙ කායගතාසති න විජහිස්සතීති එවං හි තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බන්ති **ඉමෙහි තීහි ඔවාදෙහි,**

එත්ථ හි භගවා පඨමං ඔවාදං **ථෙරස්ස** බ්‍රාහ්මණජාතිකත්තා ජාතිමානප්පහානත්ථමභාසි, **දුතියං** බාහුසච්චං නිස්සාය උප්පජ්ජනකඅහංකාරප්පහානත්ථං, තතියං **උපධි** සම්පත්තිං නිස්සාය උප්පජ්ජනක අත්තසිනෙහප්පහානත්ථං, **මුදුකා ඛො ත්‍යායන්ති** මුදුකා ඛො තෙ අයං, **කස්මා** පන භගවා එවමාහ? ථෙරෙන සහ චීවරං පරිවත්තෙතුකාමතාය, කස්මා පරිවත්තෙතුකාමො ජාතොති? ථෙරං අත්තනො ඨානෙ ඨපෙතුකාමතාය, කිං සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා නත්ථීති? අත්ථි, එවං පනස්ස අහොසි, ඉමෙ න චිරං තිට්ඨන්ති කස්සපො පන වීසංවස්සසතායුකො, සො මයි පරිනිබ්බුතෙ සත්තපණ්ණිගුහායං වසිත්වා ධම්මවිනයසංගහං කත්වා මම සාසනං පඤ්චවස්සසහස්සපරිමාණං කාලං පවත්තනකං කරිස්සතීති අත්තනො ඨානෙ ඨපෙසි, එවං භික්ඛූ කස්සපස්ස සුස්සූසිතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, තස්මා එවමාහ. **චන්දූපමොති** චන්දසදිසො හුත්වා පරිමණ්ඩලතාය, අපිච ඛො යථා චන්දො න කෙනචි සද්ධිං සන්ථවං වා සිනෙහං වා ආලයං වා කරොති අපි ච හොති මහාජනස්ස පියො මනාපො, අයම්පි එවං කෙනචි සද්ධිං සන්ථවාදීනං අකරණෙන බහුජනස්ස පියො මනාපො චන්දූපමො හුත්වා ඛත්තියකුලාදීනි චත්තාරි කුලානි උපසංකමතීති අත්ථො, **අපකස්සෙව කායං අපකස්ස චිත්තන්ති** තෙනෙවෙසනාදීනං අකරණෙන කායඤ්චෙව චිත්තඤ්ච අපකඩ්ඪිත්වා, අපනෙත්වාති අත්ථො, **නිච්චනවකොති** නිච්චනවකො, ආගන්තුකසදිසො හුත්වාති අත්ථො, ආගන්තුකො හි පටිපාටියා සම්පත්තගෙහං පවිසති, සචෙ තං ඝරසාමිකා දිස්වා අම්හාකම්පි පුත්තනත්තාරො විප්පවාසං ගන්ත්වා එවං විචරිංසූති අනුකම්පමානා නිසීදාපෙත්වා භොජෙන්ති, භුත්තමත්තෙයෙව තුම්හාකං භොජනං ගණ්හථාති උට්ඨාය පක්කමති, න තෙහි සද්ධිං සන්ථවං වා කරොති කිච්චකරණීයානි වා න සංවිදහති, එවමයම්පි පටිපාටියා සම්පත්තං ඝරං පවිසිත්වා යං ඉරියාපථෙ පසන්නා මනුස්සා දෙන්ති තං ගහෙත්වා ඡින්නසන්ථවො තෙසං කිච්චකරණීයෙ ආවටො හුත්වා නික්ඛමතීති දීපෙති, **අප්පගබ්භොති** නිප්පගබ්භො. අට්ඨානෙන කායපාගබ්භියෙන චතුට්ඨානෙන වචීපාගබ්භියෙන අනෙකට්ඨානෙන මනොපාගබ්භියෙන විරහිතොති අත්ථො, අට්ඨානං කායපාගබ්භියං නාම, සංඝගණපුග්ගලභොජනසාලාජන්තාඝරන්හානතිත්ථභික්ඛාචාරමග්ග අන්තරඝරප්පවෙසනෙ ච කායෙන අප්පතිරූපකාරණං, චතුට්ඨානං වචීපාගබ්භියං නාම සංඝගණපුග්ගලඅන්තරඝරෙසු අප්පතිරූපවාචානිච්ඡාරණං, අනෙකට්ඨානං මනොපාගබ්භියං නාම තෙසු ඨානෙසු කායවාචාහි අජ්ඣාචාරං අනාපජ්ජිත්වාපි මනසා කාමවිතක්කාදීනං විතක්කානං සබ්බසම්පි ඉමෙසං පාගබ්භියානං අභාවෙන අප්පගබ්භො හුත්වා කුලානි උපසංකමතීති අත්ථො, කස්සපසංයුත්තෙන චන්දූපමපටිපදාදිථෙරස්ස ධුතපාපෙසු අග්ගභාවස්ස බොධිතත්තා වුත්තං **එතදෙව කස්සපසංයුත්තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වාති.**

පඤ්චමෙ **භොජනප්පචමත්තන්ති** ගොචරගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා ආහාරපරිභොගසඞ්ඛාතං භොජනප්පචමත්තං, **දීපරුක්ඛකානන්ති** ලොහදන්තාදිමයානං මහන්තානං දීපරුක්ඛානං, ලොහමයෙසුපි හි තෙසං දීපාධාරෙසු දීපරුක්ඛාති රූළ්හිදෙසා දට්ඨබ්බා, ඔලම්බකදීපමණ්ඩලදීපසංචරණදීපාදිකා සෙසදීපා අනුපසාරිපදක්ඛිණකරණවසෙන, **අහං තෙනාති** යො තුය්හං අත්ථො අහං තෙන පවාරෙමි තස්මා තං ආහරාපෙත්වා ගණ්හාති අත්ථො, **සුවණ්ණපාතියං සෙවස්ස භත්තං උපසජ්ජීති** දෙවතානුභාවෙන උප්පන්නං, කිම්පචන කිච්චං නත්ථි, **සත්තමහාපුරිසවිතක්කෙන විතක්කෙසීති** අප්පිච්ඡස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො මහිච්ඡස්සා

ති ආදිකෙ සත්තමහාපුරිසවිතක්කෙ විතක්කෙසි, **අථ මෙ**ති නිප්පපඤ්චාරාමස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො පපඤ්චාරාමස්සාති එකස්මිං පුරිසවිතක්කෙ, **මම සංකප්පමඤ්ඤායා**ති අප්පිච්ඡස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො මහිච්ඡස්සාතිආදිනා මහාපුරිසවිතක්කවසෙන ආරද්ධමත්ථං මත්ථකං පාපෙතුං අසමත්ථභාවෙන ඨිතං මම සංකප්පං ජානිත්වා, **මනොමයෙනා**ති මනොමයෙන විය මනසා නිම්මිතසදිසෙන පරිචිතෙනාති අත්ථො, **ඉද්ධියා**ති අයං කායො ඉදං චිත්තං විය හොතූති එවං පවත්තාය අධිට්ඨානිද්ධියා, **යථා මෙ අහු සඞ්කප්පො**ති යස්මිං කාලෙ මය්හං කීදිසො නු ඛො අට්ඨමො මහාපුරිසවිතක්කො අහොසීති යථා මෙ අහු සඞ්කප්පො, **තතො**ති මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය ඉද්ධියා උපසංකමිත්වා, **උත්තරි දෙසයී**ති යොජනා, උත්තරි දෙසයීති නිප්පපඤ්චාරාමස්සායං ධම්මො නිප්පපඤ්චරතිනො නායං ධම්මො පපඤ්චාරාමස්ස පපඤ්චරතිනොති එවං අට්ඨමං මහාපුරිසවිතක්කං පූරෙන්තො උපරි දෙසයි, තං පන දෙසනං දස්සෙන්තො ආහ **නිප්පපඤ්චරතො බුද්ධො නිප්පපඤ්චමදෙසයී**ති.

පපඤ්චා නාම රාගාදයො කිලෙසා තෙසං උපසමන්තතාය තදභාවතො ච ලොකුත්තරධම්මා නිප්පපඤ්චා නාම, යථා තං පාපුණාති තථා ධම්මං දෙසෙසි, සාමුක්කංසිකං චතුසච්චදෙසනං දෙසයීති අත්ථො, **තස්සාහං ධම්මමඤ්ඤායා**ති තස්ස සත්ථු දෙසනාධම්මං ජානිත්වා, **විහාසි**න්ති යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජන්තො විහරිං, **සාසනෙ රතො**ති සික්ඛත්තයසංගහෙ සාසනෙ අභිරතො, **තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා**ති පුබ්බෙනිවාසඤාණං දිබ්බචක්ඛුඤාණං ආසවක්ඛයඤාණන්ති ඉමා තිස්සො විජ්ජා මයා අනුප්පත්තා සච්ඡිකතා තතො එවං කතං බුද්ධස්ස සාසනං අනුසිට්ඨිවාදො මත්ථකට්ඨිතොති අත්ථො.

ජච්චෙ උච්චංසද්දෙන සමානත්ථො උච්චාසද්දොති ආහ **උච්චාකුලිකා**ති **උච්චෙ කුලෙ ජාතා**ති, **සා දෙවී**ති කාලවණ්ණතාය කාලී සා දෙවී, කුලානුක්කමෙන රජ්ජානුප්පත්ති මහාකුලීනස්සෙවාති වුත්තං **සො ගෙ ච වා**ති ආදි.

සත්තමෙ **ජිනකො**ති දෙසච්චතුරහිතො, **ගුණෙ ආවජ්ජිත්වා**ති භගවතො රූපගුණෙ චෙව ආකප්පසම්පදාදිගුණෙ ච අත්තනො අධිප්පායං ඤත්වා, අප්පකස්ස පටිග්ගහණං පරිභුඤ්ජනන්ති එවමාදිකෙ යථා උපධිතෙ ගුණෙ ආවජ්ජිත්වා.

අට්ඨමෙ අභීතනාදභාවෙන සීහස්ස විය නාදො=සීහනාදො, සීහනාදො එතෙසං අත්ථීති=සීහනාදිකා, තෙසං **සීහනාදිකානං,** ගරහිතබ්බපසංසිතබ්බධම්මෙ යථාවතො ජානන්තස්සෙව ගරහා පසංසා ච යුත්තරූපාති ආහ **බුද්ධා ච නාමා**ති ආදි, **ඛීණා ජාති**ති ආදීහි පච්චවෙක්ඛණඤාණස්ස භූමිං දස්සෙති, තෙන හි ඤාණෙන අරියසාවකො පච්චවෙක්ඛන්තො ඛීණා ජාතීති ආදි පජානාති, කතමා පනස්ස ජාති ඛීණා කථඤ්ච නං පජානාතීති න තාවස්ස අතීතා ඛීණා පුබ්බෙව ඛීණත්තා, න අනාගතා අනාගතෙ වායාමාභාවතො න පච්චුප්පන්නා, යා පන මග්ගස්ස අභාවිතත්තා උප්පජ්ජෙය්‍ය, එකචතුපඤ්චවොකාරභවෙසු එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධප්පභෙදා ජාති සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මාපජ්ජනෙන ඛීණාති සො මග්ගභාවනාය පහීනකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානම්පි කම්මං ආයතිං අප්පටිසන්ධිකං හොතීති ජානන්තො පජානාති, **වුසිත**න්ති වුත්ථපරිවුත්ථං කතං චරිතං නිට්ඨිතන්ති අත්ථො, **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති මග්ගබ්‍රහ්ම

චරියං, පුථුජ්ජනකල්‍යාණකෙන හි සද්ධිං සෙක්ඛා මග්ගබ්‍රහ්මචරියවාසං පච්චවෙක්ඛන්තා වුසිතබ්‍රහ්මචරියාති පජානන්ති, **කතං කරණීයන්ති** චතූසු සච්චෙසු චතූහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපහානසච්ඡිකිරියාභාවනාවසෙන සොළසවිධං කිච්චං නිට්ඨාපිතන්ති අත්ථො, පුථුජ්ජනකල්‍යාණකාදයො හි තං කිච්චං කරොන්ති, ඛීණාසවො කතකරණීයො තස්මා අරියසාවකො අත්තනො කරණීයං පච්චවෙක්ඛන්තො කතං කරණීයන්ති පජානාති, **නාපරං ඉත්ථත්තායාති** ඉදානි පුන ඉත්ථංභාවාය එවං සොළසකිච්චභාවාය කිලෙසක්ඛයාය වා මග්ගභාවනාය කිච්චං මෙ නත්ථීති පජානාති ඉතිවා, **ඉත්ථත්තායාති** ඉත්ථම්භාවතො ඉමස්මා එවම්පකාරා ඉදානි වත්තමානක්ඛන්ධසන්තානා අපරං ඛන්ධසන්තානං මය්හං නත්ථි ඉමෙ පන පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා රුක්ඛා විය, තෙ චරිමකවිඤ්ඤාණනිරොධෙන අනුපාදානො විය ජාතවෙදො නිබ්බායිස්සන්තීති පජානාති.

නවමෙ අට්ඨාරසසු විජ්ජාට්ඨානෙසු නිප්ඵත්තිං ගතත්තා **සබ්බසිප්පෙසු කොවිදො හුත්වාති** වුත්තං, අබ්භාදයොවසෙසව ධම්මස්ස තත්ථ උපලබ්භනතො **මොක්ඛධම්මං ගවෙසන්තො අදිස්වාති** වුත්තං, තෙනාහ **ඉදං වෙදත්තයං නාමාති** ආදි, තත්ථ හි තෙන **දුග්ගතිපරිවජ්ජනම්පි** වෙදිතබ්බං, දුල්ලභං අභිඤ්ඤාපරිවාරානං අට්ඨන්නං සමාපත්තීනං භෙදිතාය සයං එකදෙසෙන උපසන්තො පරමුක්කංසගතං උත්තමදමථසමථං අනඤ්ඤසාධාරණං භවතීති **සමහාවෙවසන්තො අයං පුරිසොති** ආදිමාහ, **පිටකානි ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තීති** ඵලභාජනානි ගහෙත්වා සාමිකා ආගච්ඡන්ති, **බුද්ධානන්ති** ගාරවවසෙන බහුවචනනිද්දෙසො කතො, **පරිභුඤ්ජි දෙවතාති** පක්ඛිත්තදිබ්බොජං වනමූලඵලාඵලං පරිභුඤ්ජි, පනෙත පතිට්ඨාපිතසමනන්තරමෙව හි දෙවතා තත්ථ දිබ්බොජං පක්ඛිපිංසු, **සම්මසිත්වාති** පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිවත්තෙත්වාති ච වදන්ති, **අරහත්තං පාපුණිංසූති** මහාථෙරස්ස **අනුමොදනකථාය** ආනුපුබ්බිකථාසඞ්ඛාතාය සුවිසොධිතචිත්තසන්තානා අරහත්තං පාපුණිංසු, **දසහි කථාවත්ථූහීති** අප්පිච්ඡකථා සන්තුට්ඨිකථා පවිවෙකකථා අසංසග්ගකථා විරියාරම්භකථා සීලසම්පදාකථා සමාධිසම්පදාකථා පඤ්ඤාසම්පදාකථා විමුත්තිසම්පදාකථා විමුත්තිඤාණදස්සනසම්පදාකථාති ඉමෙහි දසහි කථාවත්ථූහි, **ජාතිභූමිරට්ඨවාසිනොති** ජාතිවනතදෙසවාසිනො සඤ්ජාතදෙසවාසිනොති අත්ථො, **සීසානුලොකිකොති** පුරතො ගච්ඡන්තස්ස සීසං අනුපස්සන්තො, **ඔකාසං සල්ලක්ඛෙත්වාති** සාකච්ඡාය අවසරං සල්ලක්ඛෙත්වා, **සත්තවිසුද්ධික්කමං පුච්ඡීති** කින්නු ඛො ආවුසො සීලවිසුද්ධත්ථං භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතීති ආදිසත්තවිසුද්ධියො පුච්ඡි, **ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි** සවිසෙසදසකථාවත්ථුලාභිතායාති.

දසමෙ **සඞ්ඛිත්තෙන කථිතධම්මස්සාති** මධුපිණ්ඩිකසුත්තන්තදෙසනාසු විය සඞ්ඛෙපෙන දෙසිතධම්මස්ස, **තං දෙසනං විත්ථාරෙත්වාති** තං සඞ්ඛෙපදෙසනං ආයතනාදිවසෙන විත්ථාරෙත්වා, **අත්ථං විභජමානානන්ති** තස්සා සඞ්ඛෙපදෙසනාය අත්ථං විභජිත්වා කථෙන්තානං, **අත්ථවසෙන වාති** එත්තකො එතස්ස අත්ථොති අත්ථවසෙන වා සෙසං පූරෙතුං සක්කොන්ති, **බ්‍යඤ්ජනවසෙන වාති** එත්තකානි එත්ථ බ්‍යඤ්ජනානි දෙසනාවසෙන වත්තබ්බානීති බ්‍යඤ්ජනවසෙනවා පූරෙතුං සක්කොන්ති, අයම්පන මහාකච්චානත්ථෙරො උභයවසෙනාපි සක්කොති, තස්ස තස්ස සඞ්ඛෙපෙන උද්දිට්ඨස්ස විත්ථාරෙන සබ්බඅජ්ඣාසයානුරූපං දෙසෙන්තො, තස්මා තත්ථ අග්ගොති වුත්තො, **වුත්තනයෙනෙවාති** පාතොව

සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨායාති ආදිනා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව, **අඤ්ඤෙහීති** අඤ්ඤාසං ඉත්ථීනං කෙසෙහි, අතිවිය දීඝා, න කෙවලං දීඝායෙව, අථ ඛො සිනිද්ධනීලමුදුකාදිනා ච, **නික්කෙසිකාති** අප්පකෙසී, යථා අනුදරා කඤ්ඤාති, **ආවජ්ජිත්වාති** උපනිස්සයානං කෙසානං පතිතභාවං පත්තිං ච ආවජ්ජිත්වා, **ගාරවෙනාති** මුණ්ඩසීසාපි ථෙරෙ ගාරවෙන එකවචනෙනෙව ආගන්ත්වා, **නිමන්තෙත්වාති** ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා, **ඉමිස්සා ඉජ්ඣිසාති** යථාවුත්තං සෙට්ඨිධීතරමාහ, **දිට්ඨෙව ධම්මෙති** අවධාරණං, අට්ඨනයප්පයුත්ත දිට්ඨධම්මිකො, සම්මා පටිලාභොව අහොසීති අත්ථො, **යස පටිලාභොති** ච විභවසම්පත්තිපටිලාභො, සත්තසු හි ජවනචෙතනාසු පඨමා දිට්ඨධම්මවෙදනීයඵලා, පච්ඡිමා උපපජ්ජවෙදනීයඵලා, මජ්ඣෙ පඤ්ච අපරාපරියවෙදනීයඵලා, තස්මා පඨමං එකං චෙතනං ඨපෙත්වා සෙසා යථාසකං පරිපුණ්ණඵලදායිනො හොන්ති, පඨමචෙතනාය පන දිට්ඨධම්මිකො යස පටිලාභොව අහොසීති.

පඨමො වග්ගො.

දුතියස්ස පඨමෙ **මනෙන නිබ්බත්තිතන්ති** අභිඤ්ඤාචිත්තෙන උප්පාදිතං, **මනෙන ගතකායොති** අභිඤ්ඤාචිත්තෙන දෙසන්තරපත්තකායො, **මනෙන නිබ්බත්තිතකායොති** අභිඤ්ඤාචිත්තෙන නිම්මිතකායො, "**අඤ්ඤං කායං** අභිනිම්මිනාතී"ති ආදීසු විය, **එකසදිසෙයෙවාති** අත්තසදිසෙයෙව, **එකවිධමෙවාති** අත්තනා කතප්පකාරමෙව, එතප්පරමො හි සෙඛාසෙඛාන සාවකානං ඉද්ධිනිම්මාණවිධි අග්ගො නාම ජාතො එකදෙසෙන සත්ථු ඉද්ධිනිම්මාණානුවිධානතො, **ලාභිනාසාති** එත්ථ ලාභීති ඉකාරො අතිසයත්ථො, තෙන ථෙරස්ස චතුන්නං රූපාවචරජ්ඣානානං අතිසයෙන විසෙසලාභිතං දස්සෙති, **අරූපාවචරජ්ඣානානං ලාභිනාසාති** එත්ථාපි එසෙව නයො, න කෙවලමෙතාය චෙතොවිවට්ටකුසලතාය රූපාරූපජ්ඣානලාභිතාය ච, අථ ඛො ඉමෙහිපි **කාරණෙහීති** දස්සෙතුං **චූළපන්ථකොචාති** ආදි වුත්තං, **චෙතොති** චෙත්ථ චිත්තසීසෙන සමාධි වුත්තො, තස්මා චෙතසො සමාධිස්ස විවට්ටනතො විවට්ටො, එකස්මිංයෙවාරම්මණෙ සමාධිචිත්තං විවට්ටෙත්වා හෙට්ඨිමස්ස උපරූපරි භාවනතො රූපාවචරජ්ඣානලාභී චෙතොවිවට්ටකුසලො නාම, **සබ්බසො රූපසඤ්ඤානන්ති** ආදිනා වුත්තසඤ්ඤා අතික්කමිත්වා ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාසහගතං=පෙ=නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසහගතන්ති සඤ්ඤාසීසෙන වුත්තජ්ඣානානං විවට්ටකුසලො, තථා ඉත්ථිපුරිසාදිසඤ්ඤානිච්චසඤ්ඤාදිකං චිත්තං විවට්ටෙත්වා කෙවලෙ රූපාරූපධම්මමත්තෙ අසඞ්ඛතෙ නිබ්බාණෙ ච විසෙසතො වත්තනතො ච සුඤ්ඤතානුපස්සනාබහුලො සඤ්ඤාවිවට්ටකුසලො, සමාධිකුසලතාය චෙතොවිවට්ටකුසලතා, තබ්බහුලවිහාරිතාය තථා විපස්සනාකුසලතාය සඤ්ඤාවිවට්ටකුසලතා, **එකොති** චූළපන්ථකත්ථෙරං වදති, **සමාධිලක්ඛණෙති** සවිතක්කසවිචාර සමාධිසභාවෙන, පුන **එකොති** මහාපන්ථකත්ථෙරො, **මහාවිපස්සනාලක්ඛණෙති** සත්ත අනුපස්සනා අට්ඨාරස මහාවිපස්සනාසභාවො, **සමාධිගාළ්හොති** සමාධිස්මිං ඔගාළ්හචිත්තො, **සුභාවිතභාවනාඅඞ්ගසඞ්ඛිත්තන්ති** චතුරඞ්ගික තිවඞ්ගිකාදිවසෙන ඣානඞ්ගානං සඞ්ඛිත්තත්ත, **ආරම්මණසඞ්ඛිත්තන්ති** කසි

ණුගඝාටකාදිනිබ්බත්තනෙන කසිණාදිආරම්මණානං සඞ්ඛිපනෙ, **අඞ්ගවවත්ථාපනෙනා**ති විතක්කාදීනං ඣානඞ්ගාදීනං වවත්ථාපනෙ, **ආරම්මණවවත්ථාපනෙනා**ති පඨවිකසිණාදිඣානාරම්මණානං වවත්ථාපනෙ, **ඣානඞ්ගෙසූ**ති රූපාවචරජ්ඣානඞ්ගෙසු, ඣානඞ්ගානෙව ඣානං, **පුන ඣානඞ්ගෙසූ**ති අරූපාවචරජ්ඣානඞ්ගෙසු, **භාතා**ති ජෙට්ඨභාතා, **අඤ්ඤා**ති කුටිම්බියස්ස, **සුවණ්ණපුප්ඵ**න්ති සොවණ්ණමයං පුප්ඵපූජං කත්වා, **දෙවපුරෙ**ති තාවතිංසනගරෙ සුදස්සන මහානගරෙ, **අග්ගමරෙනා**ති තස්මිං දිවසෙ අග්ගං සබ්බපඨමං විවටෙන ඝරවාරෙන නික්ඛමිත්වා.

කොකනදන්ති පදුමවිසෙසණං, කොකෙ නාදයතීති=කොකනදං, තං කිර බහුපත්තං සුවණ්ණසම්පන්නං අතිසුගන්ධඤ්ච හොතීති, කොකනදං නාම සෙත පදුමන්තිපි වදන්ති, **පාතො**ති පාතොව, අයං හෙත්ථ අත්ථො, යථා කොකනදසඞ්ඛාතං **පදුමං පාතො** සුරියුග්ගමනවෙලායං ඵුල්ලං **විකසිතං** අවිගතගන්ධං සියා, විරොචමානං එවං සරීරගන්ධෙන ච සුගන්ධං සරදකාලෙ අන්තලික්ඛෙ ආදිච්චමිව අත්තනො තෙජසා තපන්තං අඞ්ගති නිච්චං ජුහියා අඞ්ගීරසං සම්මාසම්බුද්ධං පස්සාමි, චූළපන්ථකො කිර කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ පබ්බජිත්වා පඤ්ඤවා හුත්වා අඤ්ඤතරස්ස දන්ධභික්ඛුනො උද්දෙසගහණකාලෙ පරිහාසකෙළිං අකාසි සො භික්ඛු තෙන පරිහාසෙන ලජ්ජිතො නෙව උද්දෙසං ගණ්හි, න සජ්ඣායමකාසි තෙන කම්මෙනායං පබ්බජිත්වාව දන්ධො ජාතො තස්මා ගහිතගහිතපදං උපරි උපරි පදං ගණ්හන්තස්ස නස්සති, **ඉද්ධියා අභිසඞ්ඛරිත්වා සුද්ධං චොළඛණ්ඩං අදාසී**ති තස්ස පුබ්බහෙතුං දිස්වා තදනුරූපෙ කම්මට්ඨානෙ නියොජෙන්තො සුද්ධං චොළඛණ්ඩං අදාසි, සො කිර පුබ්බෙ රාජා හුත්වා නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො නලාටතො සෙදෙ මුච්චි, තෙන පරිසුද්ධෙන සාටකෙන නලාටං පුඤ්ඡි, සාටකො කිලිට්ඨො අහොසි, සො ඉමං සරීරං නිස්සාය එවරූපො පරිසුද්ධසාටකො පකතිං ජහෙත්වා කිලිට්ඨො ජාතො "අනිච්චා වත සංඛාරා" ති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි, තෙන කාරණෙනස්ස රජොහරණමෙව පච්චයො ජාතො, **ලොමානී**ති චොළඛණ්ඩන්තගතං අසුචිං වදති, **කිලිට්ඨධාතුකානී**ති කිලිට්ඨසභාවානි, **එවංගතිකමෙවා**ති ඉදං චිත්තම්පි භවඞ්ගවසෙන පකතියා පණ්ඩරං පරිසුද්ධං රාගාදිසම්පයුත්තවසෙන සංකිලිට්ඨං ජාතන්ති දස්සෙති, **නක්ඛත්තං සමානෙත්වා**ති නක්ඛත්තං සමන්නාහරිත්වා, ආවජ්ජිත්වාති අත්ථො, **බිළාලත්ථාසා**ති බිළාලස්ස ගොචරත්ථාය, **ඵලපඨකම්මිකෙනා**ති සමුද්දකම්මිකෙන, **චාරි**න්ති ඛාදිතබ්බාදිකං, **සච්චකාර**න්ති සච්චභාවාවහං කාරං, අත්තනා ගහිතෙ භණ්ඩෙ අඤ්ඤෙසං දාතබ්බලචනන්ති වුත්තං හොති, **තතියෙන පටිහාරකෙනා**ති තතියෙන පච්චාහරන්තෙන, **පතිකා හුත්වා**ති සාමිකො හුත්වා, **අප්පකෙනපී**ති පරිත්තකෙනපි, **මෙධාවී**ති පඤ්ඤවා, **පාභතෙනා**ති භණ්ඩමූලෙන, **විචක්ඛණො**ති වොහාරකුසලො, **සමුට්ඨාපෙති අත්තාන**න්ති මහන්තං ධනසඤ්චයං උප්පාදෙත්වා තත්ථ අත්තානං සණ්ඨපෙති පතිට්ඨපෙති, යථා කිං? **අණුං අග්ගිංව සන්ධමං**, යථා පණ්ඩිතො පුරිසො පරිත්තකං අග්ගිං අනුක්කමෙන ගොමයචුණ්ණාදීනි පක්ඛිපිත්වා මුඛවාතෙන ධමෙන්තො සමුට්ඨාපෙති වඩ්ඪෙති, මහන්තං අග්ගික්ඛන්ධං කරොති, එවමෙව පණ්ඩිතො ථොකම්පි පාභතං ලභිත්වා නානාඋපායෙහි පයොජෙත්වා ධනසඤ්චයං සංවඩ්ඪෙති, න තත්ථ අත්තානං පතිට්ඨාපෙති තාය එව වා පන ධනස්ස මහන්තතාය අත්තානං සමුට්ඨාපෙති අභිඤ්ඤාතං පාකටං කරොතීති අත්ථො,

තතියෙ **රණන්ති රාගාදයො කිලෙසා වුච්චන්තී**ති "රණා ධම්මා"ති ආදීසු රාගාදයො කිලෙසා රණාති වුච්චන්ති, රණන්ති එතෙහීති=රණා, යෙහි අභිභූතා සත්තා නානප්පකාරෙන කන්දන්ති පරිදෙවන්ති තස්මා තෙ රාගාදයො රණාති වුත්තා, **දෙසිතනියාමතො අනොක්කමිත්වා**ති දෙසිතානුක්කමතො අනුපගන්ත්වා දෙසෙති, සත්ථාරා දෙසිතනියාමෙනෙව අනොදිස්සකං කත්වා ධම්මං දෙසෙතීති වුත්තං හොති, **එව**න්ති එවං මෙත්තාඣානතො වුට්ඨාය භික්ඛං ගණ්හාති **භික්ඛාදායකානං මහප්ඵලං භවිස්සතී**ති ඉදං චූළච්ඡරාසංඝාතසුත්තෙන දීපෙතබ්බං, අච්ඡරාසංඝාතමත්තම්පි හි කාලං මෙත්තචිත්තං භාවෙන්තස්ස භික්ඛුනො දින්නදානං මහප්ඵලං හොති මහානිසංසං තෙන චෙසො අමොඝං රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජතීති අයමත්ථො තත්ථ ආගතොයෙව, **නිමිත්තං ගණ්හා**ති ආකාරං සල්ලක්ඛෙත්වා ගණ්හි.

පඤ්චමෙ **වනසභාග**න්ති සභාගං වනං, සභාගන්ති ච සප්පායන්ති අත්ථො, යං හි පකතිවිරුද්ධං බ්‍යාධිවිරුද්ධං න ච හොතීති සභාගන්ති වුච්චති, **උදකසභාග**න්ති ආදීසුපි ඉමිනා නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. **කල්‍යාණකම්මායූහනක්ඛණො**ති කල්‍යාණකම්මපච්චයස්ස ඔකාසො, **තිණ්ණං භාතිකාන**න්ති උපතිස්සො චුන්දො උපසෙනොති තිණ්ණං ජෙට්ඨභාතිකානං, **තිණ්ණං භගිනීන**න්ති චාලා උපචාලා සීසූපචාලාති ඉමාසං තිස්සන්නං ජෙට්ඨභගිනීනං, එත්ථ ච සාරිපුත්තත්ථෙරො සයං පබ්බජිත්වා චාලා උපචාලා සීසූපචාලාති තිස්සො භගිනියො චුන්දො උපසෙනොති ඉමෙ භාතරො ච පබ්බාජෙසි රෙවතකුමාරො එකොව ගෙහෙ වසති, තෙන වුත්තං **අම්හාකං=පෙ=පබ්බාජෙස්සාමී**ති. **මහල්ලකතරා**ති වුඩ්ඪතරා, ඉදඤ්ච කුමාරිකා චිරජීවිතං අභිකඞ්ඛමානා අහෙසුං, සා කිර තස්සා අය්‍යිකා වීසං වස්සසතිකා ඛණ්ඩදන්තා ඵලිතකෙසා වලිතතචා තිලකාහතගත්තා ගොපානසිවඞ්කා අහොසි, **විධාවනිකා**න්ති විධාවනකීළිකං, **තිස්සන්නං පන මෙ සම්පත්තීන**න්ති අනුස්සවවසෙන මනුස්සදෙවමොක්ඛසම්පත්තියො සන්ධාය වදති, මනුස්සදෙවබ්‍රහ්මසම්පත්තියො වා, **සීවලිස්ස පුඤ්ඤං වීමංසිස්සාමී**ති සීවලිනා කතපුඤ්ඤස්ස විපාකදානට්ඨානමිදන්ති ඤත්වා එවමාහ, **සභාගට්ඨාන**න්ති සමං දෙසං, **තං භූමිං රාමණෙය්‍යක**න්ති අරහන්තා ගාමන්තෙ කායවිවෙකං න ලභන්ති චිත්තවිවෙකං පන ලභන්තෙව, තෙසං හි දිබ්බපටිභාගානිපි ආරම්මණානි චිත්තං චාලෙතුං න සක්කොන්ති, තස්මා ගාමො වා හොතු අරඤ්ඤාදීනං වා අඤ්ඤතරං යත්ථ අරහන්තො විහරන්ති තං භූමිං රාමණෙය්‍යකං, සො භූමිප්පදෙසො රමණීයො එවාති අත්ථො.

ඡට්ඨෙ **අකප්පියො ආවුසො ගුළො**ති එකං දිවසං ථෙරො අන්තරාමග්ගෙ ගුළකාරකං ඔක්කමිත්වා ගුළෙ පිට්ඨම්පි ඡාරිකම්පි පක්ඛිපන්තෙ දිස්වා න අකප්පියො ගුළො සාමිසො න කප්පති ගුළො විකාලෙ පරිභුඤ්ජිතුන්ති කුක්කුච්චායන්තො එවමාහ, **අකප්පියා මුග්ගා**ති එකදිවසං අන්තරාමග්ගෙ වච්චෙ මුග්ගං ජාතං පස්සිත්වා අකප්පියා මුග්ගා පක්කාපි මුග්ගා ජායන්තීති කුක්කුච්චායන්තො එවමාහ. සෙසමෙත්ථ සබ්බං උත්තානත්ථමෙව.

සත්තමෙ **භාවෙතබ්බමෙව අහොසි** අච්චාරද්ධවීරියත්තා, **උදකෙන සමුපබ්බූළ්හ**න්ති උදකෙන ඵලං උස්සාරෙත්වා තත්ථ රාසිකතෙ, **හරිතූපත්ථාසා**ති ගොමයහරිතණ්ඩකතාය, **තිවිධෙන උදකෙන පොසෙන්තී**ති ඛීරොදකං

ගන්ධොදකං කෙවලොදකන්ති එවං තිවිධෙන උදකෙන පොසෙන්ති පරිපාලෙ
න්තීති, **පරිස්සාවෙත්වා**ති පරිසොධෙත්වා, **ගම්භීරෙ තණ්ඩුලෙ**ති යොජෙතබ්බං,
දෙවො මඤ්ඤෙති දෙවො විය විසෙසො න වාදෙති, තං කිං මඤ්ඤසි සොණ යදා
තෙ වීණාය තන්තියො අච්චායතා හොන්ති, අපි නු තෙ වීණා තස්මිං සමයෙ
සරවතී වා හොති කම්මඤ්ඤා වාති, එවං භන්තෙති එවමෙව ඛො සොණ
අච්චාරද්ධං විරියං උද්ධච්චාය සංවත්තති, අතිසිථිලං විරියං කොසජ්ජාය සංවත්ත
ති, තස්මාතිහ ත්වං සොණ විරියසමථං අධිට්ඨාහි, ඉන්ද්‍රියානඤ්ච සමථං පටිවිජ්ඣාහි
එවං වීණං උපමං කත්වා පවත්තති සොණ වීණොපමොවාදෙන, **විරියසමථ
යොජනත්ථායා**ති විරියස්ස සමථෙන යොජනත්ථාය.

අථමෙ **කුටිකණ්ණා**ති **වුච්චතී**ති කොටිකණ්ණොති වත්තබ්බෙ කුටි
කණ්ණොති වොහරීයති, කුරරඝරෙ භවා=**කුරරඝරිකා,** සා කිර අවන්ති
රට්ඨෙ කුරරඝරෙ මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිස්ස භරියා දසබලස්ස ධම්මකථං සුත්වා සො
තාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය විහාසීති ඉදං අඞ්ගුත්තරභාණකානං වචනං, තෙන වු
ත්තං සුත්තනිපාතට්ඨකථායං පන "සපරිසො භගවන්තං උපසංකම්ම ධම්මදෙසනං
අස්සොසි නච කිඤ්චි විසෙසං අධිගඤ්ඡි, තස්මා සො හි ධම්මං සුණන්තො හෙමවතං
අනුස්සරිත්වා ආගතො නුඛො මෙ සහායකො නොති පරිසං ඔලොකෙත්වා තං
අපස්සන්තො වඤ්චිතො මෙ සහායො එවං විචිත්‍රපටිභාණං භගවතො දෙසනං
සුණාතීති, **වික්ඛිත්තචිත්තො** අහොසි" ති යස්මා පටිසන්ධිජාතිඅභිනික්ඛමණ
බොධිපරිනිබ්බාණෙසෙව වත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි හුත්වාව පටිවිගච්ඡන්තීති-
න චිරට්ඨිතිකානි හොන්ති, ධම්මචක්කප්පවත්තනෙ පන තානි සවිසෙසානි හුත්වා
චිරතරං ඨත්වා නිරුජ්ඣන්ති තස්මා වුත්තං **තියොජන සහස්සම්හි වනන්තං අකා
ලපුප්ඵපුප්ඵිතං දිස්වා**ති ආදි, **අග්ගපුග්ගලකායො**ති සබ්බපුරතො ගච්ඡ
න්තො බලකායො, **කෙන පුප්ඵිතභාවං ජානාසී**ති කෙන කාරණෙන හිම
වන්තස්ස පුප්ඵිතභාවං ජානාසි, යෙන කාරණෙන හිමවන්තස්ස පුප්ඵිතභාවං
ජානාසි තෙන කාරණෙන ඉමං අකාලපුප්ඵපාටිහාරියං ජානන්ති ජානාසීති
වුත්තං හොති. **තස්ස පවත්තිතභාව**න්ති තස්ස ධම්මචක්කස්ස භගවතො
පවත්තිතභාවං, **සද්ද නිමිත්තං ගණ්හී**ති සද්දෙ ආකාරං සල්ලක්ඛෙසි, **ඤාතතා**
ති "අහං එතං අමතධම්මං තම්පි ජානාපෙස්සාමී"ති තව සන්තිකං පයාතොස්මි"
ති යං වුත්තං තදනන්තරන්ති අත්ථො, සාතාගිරො හෙමවතස්ස බුද්ධුප්පාදං ක
ථෙත්වා තං භගවතො සන්තිකං ආනෙතුකාමො **අජ්ජ පණ්ණරසො**ති ආදි
ගාථාමාහ.

තත්ථ **අජ්ජා**ති අයං රත්තින්දිවපක්ඛගණනතො පණ්ණරසො, උපවසිතබ්බො
=**උපොසථො,** තිසු වා උපොසථෙසු අජ්ජ පණ්ණරසො උපොසථො, න චාතුද්දසි
උපොසථො න සාමග්ගිඋපොසථො, දිවි භවානි=දිබ්බානි තානි එත්ථ අත්ථීති=දි
බ්බා, තානි තානි රූපානි තංතංරත්තින්දිවානං දසසහස්සිලොකධාතුතො සන්නි
පතිතානි සරීරවත්ථාභරණවිමානප්පභාහි අබ්භාදිඋපක්කිලෙසවිරහිතාය චන්ද
ප්පභාය ච සකලජම්බුදීපො අලංකතො අහොසීති අතිවිය අලංකතො ච පරිවිසු
ද්ධදෙවස්ස භගවතො සරීරප්පභාය, තෙනාහ **දිබ්බා රත්ති උපට්ඨිතා**ති, එවං ර
ත්තිගුණවණ්ණනාපදෙසෙනාපි සහායස්ස **චිත්තප්පසාදං** ජනෙන්තො බුද්ධුප්පා
දං කථෙත්වා ආහ **අනොමනාමං සත්ථාරං හන්ද පස්සාම ගොතම**න්ති, තත්ථ

අනොමෙහි අලාමකෙහි සබ්බාකාරපරිපූරෙහි ගුණෙහි නාමං අස්සාති=අනොමනාමො, තථා හි 'ස බුජ්ඣිතා සච්චානීති=බුද්ධො, බොධෙතා පජායාති=බුද්ධොති ආදිනා නයෙන බුද්ධො අනොමෙහි ගුණෙහි නාමං, භග්ගරාගොති=භගවා, භග්ගදොසොති=භගවාති ආදිනා නයෙන භගවාති අනොමෙහි ගුණෙහි නාමං, එස නයො "අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො"ති ආදිසු, යො දිට්ඨධම්මිකාදිඅත්ථෙහි දෙවමනුස්සෙ අනුසාසති ඉමං පජහථ ඉමං සමාදාය වත්තථාති, තං අනොමනාමං සත්ථාරං, හන්දාති බ්‍යවසායත්ථෙ නිපාතො, පස්සාමාති තෙන අත්තානං සාහසං ගහෙත්වා පච්චුප්පන්නබහුවචනං, ගොතමන්ති ගොතමගොත්තං, ඉදං වුත්තං හොති සත්ථා න සත්ථාති මා විමතිං අකාසි, එකන්තබ්‍යවසිතො හුත්වාව එහි පස්සාම ගොතමන්ති එවං වුත්තො හෙමවතො අයං සාතාගිරො අනොමනාමං සත්ථාරන්ති භණන්තො තස්ස සබ්බඤ්ඤුතං පකාසෙති, සබ්බඤ්ඤුනො ච දුල්ලභො ලොකෙ සබ්බඤ්ඤුපටිඤ්ඤෙහි පූරණාදිසදිසෙහෙව ලොකො උපද්දුතො සො පන යදි සබ්බඤ්ඤූ අද්ධා තාදිලක්ඛණසමන්නාගතො භවිස්සති තෙන එවං ගහෙස්සාමීති චින්තෙත්වා තාදිලක්ඛණං පුච්ඡන්තො ආහ **කච්චිමනො**ති ආදි. තත්ථ **කච්චී**ති පුච්ඡා, **මනො**ති චිත්තං, **සුපණිහිතො**ති සුට්ඨුඨපිතො, අචලො අසම්පවෙධී, තාදිනොති ආදි ලක්ඛණං පුච්ඡන්තස්සෙව නො පුච්ඡා එව වා අයං සො තව සත්ථා සබ්බභූතෙසු තාදි උදාහු නොති ආදි, **ඉට්ඨෙ**ති එවරූපෙ ආරම්මණෙ, **සංකප්පා**ති විතක්කා, **වසීකතා**ති වසං කමිතා, ඉදං වුත්තං හොති යන්තං සත්ථාරං වදති තස්ස තෙ සත්ථුනො කච්චි තාදිලක්ඛණං සම්පයුත්තස්ස සතො සබ්බභූතෙසු මනො සුපණිහිතො, උදාහු පච්චයං නලභති තාව සුනිහිතො විය ඛායති කො වා තෙ සත්ථා කච්චි සබ්බභූතෙසු තාදි උදාහු නො, යෙ ච ඉට්ඨානිට්ඨෙසු ආරම්මණෙසු රාගදොසවසෙන සංකප්පා උප්පජ්ජෙය්‍යුං ත්‍යාස්ස කච්චි වසීකතා උදාහු කදාචි තෙසම්පි වසෙන වත්තතීති.

තීණි වස්සානීති සොණස්ස පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය තීණි වස්සානි, තදා කිර භික්ඛූ යෙභුය්‍යෙන මජ්ඣිමදෙසෙ යෙව වසිංසු, තස්මා තත්ථ කතිපයා එව අහෙසුං තෙ ච එකස්මිං නිගමෙ එකො වෙති එවං විසුං විසුං වසිංසු, ථෙරානච කතිපයෙ භික්ඛූ ආනෙත්වා අඤ්ඤෙසු ආනීයමානෙසු පුබ්බෙ ආනීතා කෙනචි දෙව කරණීයෙන පක්කමිංසු, තං ච කාලං ආගමෙත්වා පුන තෙසු ආනීයමානෙසු ඉතරෙ පක්කමිංසු, එවං පුනප්පුනං ආයතනෙන සන්නිපාතො චිරෙනෙව අහොසි, ථෙරො ච තදා එකවිහාරී අහොසි, තෙන වුත්තං **තීණි වස්සානි ගණං පරියෙසිත්වා**ති, තීණි වස්සානීති ච අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං, **සත්ථු අධිප්පායං ඤත්වා**ති අත්තනො ආණාපනෙනෙව ඉමිනා සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසිතුකාමො භගවාති සත්ථු අධිප්පායං ජානිත්වා, භගවා කිර යෙන සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසිතුකාමො තස්ස සෙනාසනපඤ්ඤාපනත්ථාය ආනන්දත්ථෙරං ආණාපෙති, **අජ්ඣොකාසෙ වීතිනාමෙත්වා**ති අජ්ඣොකාසෙ නිසජ්ජාය වීතිනාමෙත්වා, යස්මා භගවා ආයස්මතො සොණස්ස සමාපත්තිසමාපජ්ජනෙන පටිසන්ථාරං කරොන්තො සාවකසාධාරණං සබ්බා සමාපත්තියො අනුලොමපටිලොමං සමාපජ්ජන්තො බහුදෙව රත්තිං අජ්ඣොකාසෙ නිසජ්ජාය වීතිනාමෙත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා විහාරං පාවිසි, තස්මාපි නො සො භගවතො අධිප්පායං ඤත්වා තදනුරූපං සබ්බා තා සමාපත්තියො සමාපජ්ජන්තො බහුදෙවරත්තිං අජ්ඣොකාසෙ

නිසජ්ජාය වීතිනාමෙත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා විහාරං පාවිසීති වදන්ති, පවිසිත්වා ච භගවතා අනුඤ්ඤාතො චීවරතිරොකරණීයං කත්වා භගවතො පාදපස්සෙ නිසජ්ජාය වීතිනාමෙසි, **අජ්ඣෙසිස්ස**තීති ආණාපෙස්සති, **පටිභාතු තං භික්ඛු ධම්මො භාසිතු**න්ති භික්ඛු තුය්හං ධම්මො භාසිතුං උපට්ඨාතු ඤාණමුඛං ආගච්ඡතු, යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං භණාහීති අත්ථො, **අට්ඨකවග්ගියානී**ති අට්ඨකවග්ගභූතානි කාමසුත්තාදීනි සොළසසුත්තානි, **සුග්ගහිතානී**ති සම්මා උග්ගහිතානි, **සබ්බෙ වරෙ යාචී**ති විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන උපසම්පදං ධුවනහානං චම්මත්ථරණං ගුණඞ්ගුණූපාහනං චීවරවිප්පවාසොති ඉමෙ පඤ්ච වරෙ යාචි, **සුතෙන ආගතමෙවා**ති උදානපාළියං ආගතසුත්තං සන්ධාය වදන්ති.

නවමෙ **සාකමඤ්ජිත්වා සාකමඤ්ජිත්වා**ති රඤ්ඤා සද්ධිං පටිවිරුජ්ඣනවසෙන පුනප්පුනං සාකච්ඡං කත්වා, **ගුළදධී**ති පණීතං ගුළසදිසං කඨිනදධිං, **අති අඤ්ඤිතු**න්ති අතිවිය ආකඩ්ඪිතුං, **කජ්ජං වාහෙත්වා**ති දධිමණ්ඩං පවාහෙත්වා, පරිස්සාවෙත්වාති අත්ථො, දධිතො කජ්ජං ගහෙත්වාතිපි පාඨො, **තන්ති** සුප්පවාසං, **බීජපවජ්ජං පුසාපෙන්තී**ති ඉමිනා සම්බන්ධො, **යාව න උක්කණ්ඩන්තී**ති යාව අනෙන න උක්කණ්ඩන්ති, දුතුකාමා වා හොන්තීති අධිප්පායො, **මහා දුක්ඛං අනුභොසී**ති පසවනිබන්ධනං මහන්තං දුක්ඛං අනුභොසි, **සාමිකං ආමන්තෙත්වා**ති සත්තාහං මූළ්හගබ්භා තිප්පාහි ඛරාහි දුක්ඛවෙදනාහි දුක්ඛිතා "සම්මාසම්බුද්ධො වත සො භගවා යො ඉමස්ස එවරූපස්ස දුක්ඛස්ස පහානාය ධම්මං දෙසෙති, සුප්පටිපන්නො **තස්ස** භගවතො සාවකසඞ්ඝො යො ඉමස්ස එවරූපස්ස දුක්ඛස්ස පහානාය පටිපන්නො, සුසුඛං වත නිබ්බානං යත්ථිදං එවරූපං දුක්ඛං න සංවිජ්ජතී"**ති** ඉමෙහි තීහිපි විතක්කෙහි තං දුක්ඛං අධිවාසෙන්තී සත්ථුසන්තිකං පෙසෙතුකාමතාය සාමිකං ආමන්තෙත්වා, **පුරෙ මරණා**ති මරණතො පුරෙතරමෙව, **තන්ති** ආකාරං ජීවිතසංසයෙ දුතගබ්භහත්තං, **සබ්බකම්මක්ඛමො අහොසී**ති සත්තවස්සිකොපි කාතබ්බං යං කිඤ්චි කම්මං කාතුං සමත්ථතාය සබ්බස්ස කම්මක්ඛමො අහොසි, තෙනෙව සො සත්තාහං මහාදානෙ දීයමානෙ ජාතදිවසතො පට්ඨාය ධම්මකරකං ආදාය සඞ්ඝස්ස උදකං පරිස්සාවෙත්වා අදාසි. **යො ඉම**න්ති ආදිගාථාය යො භික්ඛු ඉමං රාගපලිපථඤ්චෙව කිලෙසදුග්ගඤ්ච සංසාරවට්ටඤ්ච චතුන්නං සච්චානං අප්පටිවිජ්ඣනකමොහඤ්ච අතීතො, චත්තාරො ඔඝෙ තිණ්ණො හුත්වා පාරං අනුප්පත්තො, දුවිධෙන ඣානෙන **ඣායී**, තණ්හාය අභාවෙන **අනෙජො**, කථංකථාය අභාවෙන **අකථංකථී**, උපාදානානං අභාවෙන **අනුපාදාය**, කිලෙසනිබ්බානෙන **නිබ්බුතො**, තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමීති අත්ථො. **සත්තවස්සං යෙව පන කෙසානං ඔරොපනඤ්ච අරහත්තසච්ඡිකිරියා ච අපච්ඡා අපුරිමා අහොසී**ති ඉමිනා ථෙරස්ස ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තප්පත්ති දීපිතා, එකච්චෙ පන ආචරියා එවං වදන්ති — හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව ධම්මසෙනාපතිනා ඔවාදෙ දින්නෙ යං මයා කාතුං සක්කා තමහං ජානිස්සාමීති පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා තං දිවසංයෙව අඤ්ඤතරං විවිත්තං කුටිකං දිස්වා මාතුකුච්ඡියං සත්තවස්සානි අත්තනා අනුභූතදුක්ඛං අනුස්සරිත්වා තදනුසාරෙන අතීතානාගතෙ ඤාණං නෙන්තස්ස ආදිත්තා විය තයො භවා උපට්ඨහිංසු, ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා විපස්සනාවීථිං ඔතරි, තාවදෙව මග්ගපටිපාටියා සබ්බෙපි ආසවෙ ඛෙපෙන්තො අරහත්තං පාපුණීති උභයථාපි ථෙරස්ස අරහත්තප්පත්ති යෙව පකාසිතා, ථෙරො පන පභින්නපටිසම්භිදො ඡළභිඤ්ඤො අහොසි.

දසමෙ **ආහාරකරණවෙලා**ති භොජනකිච්චවෙලං, **අධිගච්ඡ පදං සන්ත**න්ති සඞ්ඛාරූපසමං සුඛන්ති ලද්ධනාමං සන්තං පදං නිබ්බානං අධිගච්ඡෙය්‍ය, **පඨමපාදෙන පබ්බතෙ ඨිතොසෙවා**ති පඨමපාදෙන ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ ඨිතොයෙව, සෙසමෙත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

දුතියො වග්ගො.

තතියවග්ගස්ස පඨමදුතියෙසු **තිස්සො සික්ඛා**ති අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤා සඞ්ඛාතා තිස්සො සික්ඛා, **චුද්දසභත්තච්ඡෙදෙ කත්වා**ති සත්තාහං නිරාහාරතාය එකෙකස්මිං දිවසෙ ද්වින්නං භත්තච්ඡෙදානං වසෙන චුද්දසභත්තච්ඡෙදෙ කත්වා, **තෙස**න්ති තෙසං තාපසානං, **ලාබුභාජනාදිපරික්ඛාරං සංවිධායා**ති ලාබුභාජනාදිතාපසපරික්ඛාරං සංවිදහිත්වා, **සපරිළාහකායධාතුකො**ති උස්සන්නපිත්තතාය සපරිළාහකසභාවො, **සතසහස්සා**ති සතසහස්සපරිමාණා, සතසහස්සපරිමාණං එතෙසන්ති=සතසහස්සා, උත්තරපදලොපෙන, යථා රූපස්ස භවො රූපන්ති, අත්ථිඅත්ථෙ වා ආකාරප්පච්චයො දට්ඨබ්බො. පාණාතිපාතාදිඅකුසලධම්මසමුදාචාරසඞ්ඛාතො ආමගන්ධො නත්ථි එතෙසන්ති=**නිරාමගන්ධා**, යථාවුත්තකිලෙසසමුදාචාරරහිතාති අත්ථො, කිලෙසසමුදාචාරො හෙත්ථ ආමගන්ධොති වුත්තො, කිං කාරණං? අමනුඤ්ඤත්තා, කිලෙසඅසුචිමිස්සකකායස්ස ජිගුච්ඡිතත්තා පරමදුග්ගන්ධභාවාවහත්තා ච, තථා හි යෙ **උස්සන්නකිලෙසා** සත්තා හෙතෙ අතිදුග්ගන්ධා හොන්ති, තෙනෙව නික්කිලෙසානං මතසරීරම්පි දුග්ගන්ධං න හොති, **දානග්ගපරිවහනකො**ති දානග්ගධුරවාහනකො, **මාපකො**ති දිවසෙ දිවසෙ පරිමිතපරිබ්බයදානවසෙන ධඤ්ඤමාපකො, **පාළිය**න්ති විනයපාළියං, **මිගජාතකං ආහරිත්වා කථෙසී**ති අතීතෙ කිර බොධිසත්තො මිගයොනියං නිබ්බත්තිත්වා මිගගණපරිවුතො අරඤ්ඤෙ වසති, අථස්ස භගිනී අත්තනො පුත්තකං උපනෙත්වා භාතික ඉමං භාගිනෙය්‍යං මිගමායං සික්ඛාපෙහීති ආහ, බොධිසත්තො සාධූති පටිස්සුණිත්වා අසුකවෙලායං නාම ආගන්ත්වා සික්ඛෙය්‍යාසීති ආහ. සො මාතුලෙන වුත්තවෙලං අනතික්කමිත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා මිගමායං සික්ඛි, සො එකදිවසං වනෙ විචරන්තො පාසෙන බද්ධො රවං විරවි, මිගගණො පලායිත්වා පුත්තො තෙ පාසෙන බද්ධොති තස්ස මාතුයා ආරොචෙසි, සා භාතුසන්තිකං ගන්ත්වා භාතික භාගිනෙය්‍යො තෙ මිගමායං සික්ඛාපිතොති පුච්ඡි, බොධිසත්තො මා ත්වං පුත්තස්ස කිඤ්චි පාපකං ආසඞ්කි, සුග්ගහිතා තෙන මිගමායා ඉදානි තං හාසයමානො ආගච්ඡිස්සතීති වත්වා **මිගං තිපල්ලත්ථ**න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ **මිග**න්ති භාගිනෙය්‍යමිගං, පල්ලත්ථං වුච්චති සයනං, උභොහි පස්සෙහි උජුකමෙව ච නිසින්නකවසෙනාති තීහාකාරෙහි පල්ලත්ථං අස්සාති වා, තීණි පල්ලත්ථානි අස්සාතිවා **තිපල්ලත්ථං**, **අනෙකමාය**න්ති බහුමායං බහුවඤ්චනං, **අට්ඨක්ඛුර**න්ති එකෙකස්මිං පාදෙ ද්වින්නං වසෙන අට්ඨහි ඛුරෙහි සමන්නාගතං, **අඩ්ඪරත්තාවපායි**න්ති පුරිමයාමං අතික්කමිත්වා පච්ඡිමයාමෙ අරඤ්ඤතො ආගම්ම පානීයං පිවන්තො අඩ්ඪරත්තෙ අවපිවතීති=අඩ්ඪරත්තාවපායී, තං අඩ්ඪරත්තාවපායින්ති අත්ථො.

මම භාගිනෙය්‍යමිගං අහං සාධුකං මිගමායං උග්ගණ්හාපෙමි, කථං කථං? **එකෙන භාගෙන ඡමාස්සසන්තො,** ඡහි කාරණෙහි බොධිසත්තො භාගිනෙය්‍යන ඉදං වුත්තං හොති, අහං හි තව පුත්තං තථා උග්ගණ්හාපෙමි යථා එකෙන උපරිමනාසිකාසොතෙන වාතං සන්නිරුම්භිත්වා පථවියං අල්ලීනෙන එකෙන හෙට්ඨිමසොතෙන තස්සෙව ජිව්හායං අස්සසන්තො ඡහි කාරණෙහි ලුද්දකං අතිහොති, ඡහි කොට්ඨාසෙහි අජ්ඣොත්ථරති වඤ්චෙතීති අත්ථො, කතමෙහි ඡහි? චත්තාරො පාදෙ පසාරෙත්වා එකෙන පස්සෙන සෙය්‍යාය, ඛුරෙහි තිණපංසුඛණනෙන, ජිව්හානින්නාමනෙන, උදරස්ස උද්ධුමාතකභාවකරණෙන, උච්චාරපස්සාවවිස්සජ්ජනෙන, වාතස්ස නිරුම්භනෙනාති, අථවා තථා තං උග්ගණ්හාපෙසි යථා එකෙන සොතෙන ඡමාස්සසන්තො, **ඡහි කලාහි** හෙට්ඨා වුත්තෙහි ඡහි කාරණෙහි ලුද්දකං වඤ්චෙස්සතීති අත්ථො. **භොතීති** භගිනිං ආලපති, **භාගිනෙය්‍යොති** එවං ඡහි කාරණෙහි වා වඤ්චකං භාගිනෙය්‍යං නිවිසති, එවං බොධිසත්තො භාගිනෙය්‍යස්ස මිගමායං සාධුකං උග්ගහිතභාවං වදන්තො භගිනිං සමස්සාසෙසි, සොපි මිගපොතකො පාසෙ බද්ධො අනිප්ඵන්දිත්වාසෙව භූමියං මහාඵාසුකපස්සෙන පාදෙ පසාරෙත්වා නිපන්නො පාදානං ආසන්නට්ඨානෙ ඛුරෙහි එව පහාරිත්වා පංසු ච තිණානි ච උප්පාටෙත්වා උච්චාරපස්සාවං විස්සජ්ජෙත්වා සීසං පාතෙත්වා ජිව්හං නින්නාමෙත්වා සරීරං ඛෙළකිලින්නං කත්වා වාතග්ගහණෙන උදරං උද්ධුමාතකං කත්වා අක්ඛීනි පරිවත්තෙත්වා හෙට්ඨා නාසිකාසොතෙන වාතං සඤ්චාරාපෙන්තො උපරිමනාසිකාසොතෙන වාතං සන්නිරුම්භිත්වා සකලසරීරං ථද්ධභාවං ගාහාපෙත්වා මතාකාරං දස්සෙසි, නීලමක්ඛිකාපි නං සම්පරිවාරෙසුං, තස්මිං තස්මිං ඨානෙ කාකා නිලීයිංසු, ලුද්දො ආගන්ත්වා උදරෙ හත්ථෙන පහරිත්වා පාතොව බද්ධො භවිස්සති, පූතිකො ජාතොති තස්ස බන්ධනරජ්ජුං මොචෙත්වා එත්ථෙවදානි නං උක්කන්තිත්වා මංසං ආදාය ගමිස්සාමීති නිරාසඞ්කො හුත්වා සාඛාපලාසං ගහෙතුං ආරද්ධො, මිගපොතකොපි උට්ඨාය චතූහි පාදෙහි ඨත්වා කායං විධුනිත්වා ගීවං පසාරෙත්වා මහාවාතෙන ඡින්නවලාහකො විය වෙගෙන මාතුසන්තිකං අගමාසි, සත්ථා න භික්ඛවෙ රාහුලො ඉදානෙව සික්ඛාකාමො පුබ්බෙපි සික්ඛාකාමොයෙවාති එවං මිගජාතකං ආහරිත්වා කථෙසි. **අම්බලට්ඨිකරාහුලොවාදං දෙසෙන්තොති** "පස්සසි නො ත්වං රාහුල ඉමං පරිත්තං උදකාවසෙසං උදකාධානෙ ඨපිතං? එවං භන්තෙ, එවං පරිත්තං ඛො රාහුල තෙසං සාමඤ්ඤං යෙසං නත්ථි සම්පජානමුසාවාදෙ ලජ්ජා"ති එවමාදිනා අම්බලට්ඨිකරාහුලොවාදං කථෙසි, **ගෙහසිත විතක්කං විනොදෙන්තස්සාති** ආයස්මා කිර රාහුලො භගවතො පිට්ඨිතො ගච්ඡන්තොව පාදතලතො යාව උපරි කෙසන්තා තථාගතං ඔලොකෙසි, සො භගවතො බුද්ධවෙසවිලාසං දිස්වා සොභති භගවා ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණවිචිත්තසරීරො බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛිත්තතාය විප්පකිණ්ණසුවණ්ණචුණ්ණමජ්ඣගතො විය විජ්ජුල්ලතාපරික්ඛිත්තො කනකපබ්බතො විය රතනවිචිත්තං සුවණ්ණඅග්ඝිකං විය පංසුකූලචීවරපටිච්ඡන්නොපි රත්තකම්බලපරික්ඛිත්තකනකපබ්බතො විය පවාළලතාපතිමණ්ඩිතසුවණ්ණඝටිකං විය චීනපිට්ඨචුණ්ණපූජිතසුවණ්ණචෙතියං විය ලාඛාරසානුලිත්තො කනකයූපො විය රත්තවලාහකන්තරගතො තඞ්ඛණුග්ගතපුණ්ණචන්දො විය, අහො සමතිංසපාරමිතානුභාවෙන සජ්ජිතස්ස අත්තභාවස්ස සිරිසම්පත්තීති චින්තෙසි, තතො

අත්තානම්පි ඔලොකෙත්වා අහම්පි සොභාමි, සචෙ භගවා චතූසු මහාදීපෙසු චක්කවත්තිරජ්ජං අකරිස්ස මය්හං පරිනායකට්ඨානන්තරං දදිස්ස, එවං සන්තෙ අතිවිය ජම්බුදීපතලං සොභිස්සතීති අත්තභාවං නිස්සාය ගෙහසිතං ඡන්දරාගං උප්පාදෙසි, තං සන්ධායෙතං වුත්තං **සත්ථු චෙව අත්තනො ච රූපසම්පත්තිං දිස්වා ගෙහසිතවිතක්කං විතක්කයමානස්සා**ති, භගවාපි පුරතො ගච්ඡන්තොව චින්තෙසි පරිපුණ්ණච්ඡවිමංසලොහිතොදානි රාහුලස්ස අත්තභාවො රජනීයෙසු රූපාරම්මණාදිසු චිත්තස්ස පක්ඛන්දනකාලො ජාතො, නිප්ඵලතාය නු ඛො රාහුලො වීතිනාමෙතීති, ආවිලාදිවජ්ජිතෙනෙව පසන්නෙන උදකෙ මච්ඡං විය පරිසුද්ධෙ ආදාසමණ්ඩලෙ මුඛනිමිත්තං විය ච තස්ස තං චිත්තුප්පාදං අද්දස, දිස්වා ච අයං රාහුලො මය්හං අත්‍රජො හුත්වා මම පච්ඡතො ආගච්ඡන්තො අහං සොභාමි, මය්හං වණ්ණායතනං පසන්නන්ති අත්තභාවං නිස්සාය ගෙහසිතං ඡන්දරාගං උප්පාදෙති, අතිත්ථෙ පක්ඛන්දන්තො උප්පථං පටිපන්නො අගොචරෙ චරති, සම්මූළ්හඅද්ධිකො විය අගන්තබ්බං දිසං ගච්ඡති, අයං ඛො පනස්ස කිලෙසො අබ්භන්තරෙ වඩ්ඪන්තො අත්තත්ථම්පි යථාභූතං පස්සිතුං න ලභිස්සති පරත්ථම්පි තතො නිරයෙපි පටිගණ්හිස්සති තිරච්ඡානයොනියම්පි පෙත්තිවිසයෙපි අසුරකායෙපි සම්බාධෙපි මාතුකුච්ඡිස්මින්ති, අනමතග්ගෙ සංසාරවට්ටෙ පරිපාතෙස්සති, යථා ඛො පන අනෙකරතනපූරා මහානාවා භින්නඵලකන්තරෙන උදකං ආදියමානා මුහුත්තම්පි න අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බා හොති, වෙගෙනස්සා විවරං පිදහිතුං වට්ටති, එවමෙව අයම්පි අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බො, යාවස්ස අයං කිලෙසො අබ්භන්තරෙ සීලරතනාදීනි විනාසෙති තාවදෙව නං නිග්ගණ්හිස්සාමීති අජ්ඣාසයං අකාසි, තතො රාහුලං ආමන්තෙත්වා "යං කිඤ්චි රාහුල රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා සබ්බං රූපං නෙතං මම නෙසොහමස්මි න මෙ සො අත්තාති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බන්ති රූපමෙව නු ඛො භගවා රූපමෙව නු ඛො සුගතාති රූපම්පි රාහුල වෙදනාපි රාහුල සඤ්ඤාපි රාහුල සඞ්ඛාරාපි රාහුල විඤ්ඤාණම්පි රාහුලා"ති මහාරාහුලොවාදසුත්තං අභාසි, තං දස්සෙතුං "**යං කිඤ්චි රාහුල=පෙ=කාරෙසී**"ති වුත්තං, **සංයුත්තකෙ පන රාහුලොවාදෙ**ති රාහුලසංයුත්තෙන වුත්තරාහුලොවාදං සන්ධාය වදන්ති, තත්ථ සාධු මෙ භන්තෙ භගවා ධම්මං දෙසෙතු, අහං භන්තෙ භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍යන්ති ථෙරෙන යාචිතො "තං කිං මඤ්ඤසි රාහුල චක්ඛු නිච්චං වා අනිච්චං වාති? අනිච්චං භන්තෙ යම්පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වාති? දුක්ඛං භන්තෙ, යම්පන අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං එතං මම එසොහමස්මි එසො මෙ අත්තා"ති ආදිනා රාහුලොවාදං ආරභති, ථෙරස්ස විපස්සනාචාරො යෙව පන මහාරාහුලොවාදෙ විය විතක්කුපච්ඡෙදාය වුත්තොති අධිප්පායො, **අථස්ස සත්ථා ඤාණපරිපාකං ඤත්වා**ති ආදිසු භගවතො කිර රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි, පරිපක්කා ඛො රාහුලස්ස විමුත්තිපරිපාචනීයා ධම්මා, යන්නූනාහං රාහුලං උත්තරිං ආසවානං ඛයෙ විනෙය්‍යන්ති චින්තෙත්වා, අථස්ස භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො ආයස්මන්තං රාහුලං ආමන්තෙසි, ගණ්හාහි රාහුල නිසීදනං යෙන අන්ධවනං තෙනුපසඞ්කමිස්සාම දිවාවිහාරායාති

එවං භන්තෙති ඛො ආයස්මා රාහුලො භගවතො පටිස්සුත්වා නිසීදනං ආදාය භගවතො පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධි, තෙන ච සමයෙන අනෙකානි දෙවතාසහස්සානි භගවන්තං අභිවන්දිත්වා අනුබන්ධිතා හොන්ති අජ්ජ භගවා ආයස්මන්තං රාහුලං උත්තරිං ආසවානං ඛයෙ විනෙස්සාමීති, අථ භගවා අන්ධවනං අජ්ඣොගාහෙත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි, ආයස්මා ච රාහුලො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි, අථ ආයස්මන්තං රාහුලං ආමන්තෙත්වා "තං කිම්මඤ්ඤසි රාහුල චක්ඛු නිච්චං වා අනිච්චං වාති? අනිච්චං භන්තෙ යම්පන අනිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වාති? දුක්ඛං භන්තෙ, යං පන අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං කල්ලන්නු තං සමනුපස්සිතුං එතං මම එසොහමස්මි එසො මෙ අත්තාති" ආදිනා රාහුලොවාදං අභාසි, තං සන්ධායෙතං වුත්තං **අන්ධවනෙ නිසින්නො චූළරාහුලොවාදං කථෙසී**ති. **කොටිසහස්සදෙවතාහී**ති ආයස්මතා රාහුලෙන පදුමුත්තරස්ස භගවතො පාදමූලෙ පඨවින්ධර රාජකාලෙ පත්ථනං ඨපෙන්තෙන සද්ධිං පත්ථනං ඨපිතාසු දෙවතාසු පන කාචි භුම්මට්ඨදෙවතා කාචි අන්තලික්ඛට්ඨකා කාචි චාතුම්මහාරාජිකාදි දෙවලොකෙ කාචි බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තා, ඉමස්මිං පන දිවසෙ සබ්බා එකට්ඨානෙ අන්ධවනස්මිංයෙව සන්නිපතිතා, **ආභිදෙසික**න්ති පාරිවාසිකං එකරත්තාතික්කන්තපූතිභූතං, **එකරත්තාතික්කන්ත**සෙසව හි නාම සඤ්ඤා එසා යදිදං ආභිදෙසිකොති, අයං පනෙත්ථ වචනත්ථො, පූතිභාවදොසෙන අභිභූතො=අභිදෙසො, අභිදෙසො එව=ආභිදෙසිකො, **කුම්මාස**න්ති යවකුම්මාසං, **අධිවාසෙත්වා**ති තෙන හි රට්ඨපාල අධිවාසෙහි ස්වාතනාය භත්තන්ති පිතරා නිමන්තිතො ස්වාතනාය භික්ඛං අධිවාසෙත්වා, එත්ථ ච ථෙරො පකතියා උක්කට්ඨසපදානචාරිකො ස්වාතනාය භික්ඛං නාම නාධිවාසෙති, මාතුඅනුග්ගහෙන පන අධිවාසෙසි, මාතු කිරස්ස ථෙරං අනුස්සරිත්වා අනුස්සරිත්වා මහාසොකො උප්පජ්ජති, රොදනෙනෙව දුක්ඛිනී විය ජාතා තස්මා ථෙරො සචාහන්තං අපස්සිත්වා ගමිස්සාමි හදයම්පිස්සා ඵාලෙය්‍යාති අනුග්ගහෙන අධිවාසෙසි, පණ්ඩිතාපි භික්ඛූ මාතාපිතූනං ආචරියුපජ්ඣායානං වා කත්තබ්බං අනුග්ගහං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා ධුතඞ්ගසුද්ධිකා න භවන්ති, **අලංකතපටියත්තෙ ඉත්ථිජනෙ**ති පිතරා උය්‍යොජිතෙ ඉත්ථිජනෙ, පිතා කිරස්ස දුතියදිවසෙ සකනිවෙසනෙ මහන්තං හිරඤ්ඤසුවණ්ණස්ස පුඤ්ජං කාරාපෙත්වා කිලඤ්ජෙහි පටිච්ඡාදාපෙත්වා ආයස්මතො රට්ඨපාලස්ස පුරාණදුතියිකායො එථ තුම්හෙ යෙන අලංකාරෙන අලංකරිත්වා පුබ්බෙ රට්ඨපාලස්ස කුලපුත්තස්ස පියා හොථ මනාපා තෙන අලඞ්කාරෙන අලඞ්කරොථාති ආණාපෙත්වා පණීතං ඛාදනීයං භොජනීයං පටියාදාපෙත්වා කාලෙ ආරොචිතෙ ආගන්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසින්නං ඉදං තෙ රට්ඨපාල මාතිකං ධනං අඤ්ඤං පෙත්තිකං අඤ්ඤං පිතාමහං සක්කා තාත රට්ඨපාල භොගෙ ච භුඤ්ජිතුං පුඤ්ඤානි ච කාතුං, එහි ත්වං තාත රට්ඨපාල සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තිත්වා භොගෙ ච භුඤ්ජස්සු පුඤ්ඤානි ච කරොහීති යාචිත්වා තෙන පටික්ඛිපිත්වා ධම්මෙ දෙසිතෙ අහං ඉමං උප්පබ්බාජෙස්සාමීති ආණයිං, සොදනි මෙ ධම්මකථා කාතුං ආරද්ධා අලං මෙ වචනං කරිස්සතීති උට්ඨාය ගන්ත්වා තස්ස ඔරොධානං ද්වාරං විවරාපෙත්වා අයං තෙ සාමිකො ගච්ඡථ යංකිඤ්චි උපායෙන ගණ්හිතුං වායමථාති උය්‍යොජෙසි, තීසු වයෙසු ඨිතා නාටකිත්ථියො ථෙරං පරිවාරයිංසු, තාසු අයං අසුභසඤ්ඤං උප්පාදෙසි, තෙන වුත්තං **අලංකතපටියත්තෙ ඉත්ථිජනෙ අසුභසඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා ඨිතකොව ධම්මං දෙසෙත්වා**ති :-

"පස්ස චිත්තකතං බිම්බං අරුකායං සමුස්සිතං,
ආතුරං බහුසඞ්කප්පං යස්ස නත්ථි ධුවං ඨිති.

යස්ස චිත්තකතං රූපං මණිනා කුණ්ඩලෙන ච,
අට්ඨිං තචෙන ඔනද්ධං සහ වත්ථෙහි සොභති.

අලත්තකකතා පාදා මුඛං චුණ්ණකමක්ඛිතං,
අලං බාලස්ස මොහාය නො ච පාරගවෙසිනො.

අට්ඨපාද කතා කෙසා නෙත්තා අඤ්ජනමක්ඛිතා,
අලං බාලස්ස මොහාය නො ච පාරගවෙසිනො.

අඤ්ජනීව නවා චිත්තා පූතිකායො අලඞ්කතො,
අලං බාලස්ස මොහාය නො ච පාරගවෙසිනො.

ඔදහි මිගවො පාසං නාසාදා වාකරං මිගො,
භුත්වා නිවාපං ගච්ඡාම කන්දන්තෙ මිගබන්ධකෙ"ති.

ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙත්වා, **ආකාසං උප්පතිත්වා**ති ආකාසං පක්ඛන්දිත්වා, කස්මා පන ථෙරො ආකාසෙන ගතො? පිතා කිරස්ස සත්තසු ද්වාරකොට්ඨකෙසු අග්ගලානි දාපෙත්වා මල්ලෙ ආණාපෙසි, සචෙ නික්ඛමිත්වා ගච්ඡති හත්ථපාදෙසු ගහෙත්වා කාසායානි හරිත්වා ගිහිවෙසං ගණ්හාපෙථාති, තස්මා ථෙරො එතෙ මාදිසං මහාඛීණාසවං හත්ථෙ වා පාදෙ වා ගහෙත්වා අපුඤ්ඤං පසවෙය්‍යුං, තං තෙසං මා හොසීති චින්තෙත්වා ආකාසෙන අගමාසි. **මිගාචිර**න්ති එවංනාමකං උය්‍යානං, **චතුපාරිජුඤ්ඤපතිමණ්ඩිත**න්ති ජරාපාරිජුඤ්ඤං බ්‍යාධිපාරිජුඤ්ඤං භොගපාරිජුඤ්ඤං ඤාතිපාරිජුඤ්ඤන්ති ඉමෙහි චතූහි පාරිජුඤ්ඤෙහි පතිමණ්ඩිතං, පාරිජුඤ්ඤන්ති ච පාරිහානීති අත්ථො, සෙසමෙත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

තතියෙ **සලාකං ගණ්හන්තාන**න්ති සලාකගාහකානං, **සුනාපරන්තජනපදං ගච්ඡන්තොපි පඨමමෙව සලාකං ගණ්හී**ති සම්බන්ධො, **ඡවස්සන්තරෙ**ති ඡන්නං වස්සානං අබ්භන්තරෙ, **මෙත**න්ති මෙත්තභාවො, **භෙදකෙ සතී**ති භෙදකරණෙ සති භෙදගුණෙ සති, **ගුම්බසභාගතො**ති ගුම්බසදිසතො, අයමෙව වා පාඨො. **ඉත්ථී හුත්වා**ති ඉත්ථියා හුත්වා, මනුස්සිත්ථිවණ්ණං මාපෙත්වාති අත්ථො, **දීඝරත්තානුගතො**ති දීඝකාලං අනුබන්ධො, **එත්තකං අද්ධාන**න්ති එත්තකං කාලං, **ගණ්හ, ආවුසො**ති ගණ්හාවුසො, **අත්ථං ගහෙත්වා**ති භූතත්ථං ගහෙත්වා, අයමෙව වා පාඨො, **කොණ්ඩො ජාතො**ති මුණ්ඩො ජාතො. **මා වොච ඵරුසං කඤ්චී**ති කඤ්චියෙව පුග්ගලං ඵරුසං මා අවොච, **වුත්තා පටිවදෙය්‍යු න**න්ති තයා පරමදුස්සීලාති වුත්තා තම්පි තථෙව පටිවදෙය්‍යුං, **දුක්ඛා හි සාරම්භකථා**ති එසා කරණුත්තරියකථා යුගග්ගාහකං විය නිච්චලං කාතුං න සක්ඛිස්සති, **කංසො උපහතො යථා**ති මුඛවට්ටියං ඡින්දිත්වා තලමත්තං කත්වා ඨපිතකංසතාලං විය, තාදිසං හි හත්ථෙහි පාදෙහි දණ්ඩෙන වා පහටම්පි සද්දං න කරොති, **එසපත්තොසි නිබ්බාන**න්ති සචෙ එවරූපො භවිතුං සක්ඛිස්සසි ඉමං පටිපදං පූරයමානො එසො ත්වං ඉදානි අප්පත්තම්පි නිබ්බානං පත්තොසි නාම, **සාරම්භො තෙ න විජ්ජ**තීති එවඤ්ච සති ත්වං දුස්සීලො අහං දුස්සීලොති එවමාදිකො උත්තරකරණවාචාලක්ඛණො සාරම්භො තෙ භවිස්සති, න භවිස්සතියෙවාති අත්ථො, **පරික්කිලෙසනා**ති සංකිලෙසහෙතුනා,

චතුත්ථෙ **සම්පන්නපටිභානාන**න්ති පරිපුණ්ණපටිභානානං, **චුතිං යො වෙදි=පෙ=සබ්බසො**ති යො සත්තානං චුතිං ච පටිසන්ධිං ච සබ්බාකාරෙන පාකටං කත්වා ජානාති, තං අරහත්තා **අසත්තං**, පටිසන්ධියා සුට්ඨුගතත්තා **සුගතං**, චතුන්නං සච්චානං සම්බුද්ධතාය **බුද්ධං**, බ්‍රාහ්මණං වදාමීති අත්ථො, **යස්ස ගති**න්ති යස්සෙතෙ දෙවාදයො ගතිං න ජානන්ති තමහං ආසවානං ඛීණතාය **ඛීණාසවං**, කිලෙසෙහි ආරකත්තා **අරහ**න්ති බ්‍රාහ්මණං වදාමීති අත්ථො.

පඤ්චමෙ **සබ්බපාසාදිකාන**න්ති සබ්බසො පාසාදං ජනෙන්තානං, **කිත්තවස්සො**ති කිත්තකො අයං, **අතිලහු**න්ති අතිසීඝං, යස්ස තස්මිං අත්තභාවෙ උපපජ්ජනාරහානං මග්ගඵලානං **උපනිස්සයො** නත්ථි තං බුද්ධා මොඝපුරිසොති වදන්ති, අද්ධලාළුදායි ආදිකො විය, **උපනිස්සයෙ** සතිපි තස්මිං ඛණෙ මග්ගෙ වා ඵලෙ වා අසති මොඝපුරිසොති වදන්ති යෙව ධනියත්ථෙරාදිකො විය, ඉමස්සාපි තස්මිං ඛණෙ මග්ගඵලානං අභාවතො මොඝපුරිසොති ආහ, **තුච්ඡමනුස්සො**ති අත්ථො, **බාහුල්ලායා**ති පරිසබාහුල්ලාය, **අනෙකපරියායෙනා**ති අනෙකකාරණෙන, **ඉච්ඡාමහං භික්ඛවෙ**ති භගවා කිර තං සමානං න කිඤ්චි බොධනෙය්‍යසත්තං අද්දස, තස්මා එවමාහ, **එවං භණෙ**න්ති තන්තිවසෙන ධම්මදෙසනා කත්තබ්බා සියා, තස්මා පනස්ස එතදහොසි, මයි ඔකාසං කාරෙත්වා පටිසල්ලීනෙ හි භික්ඛූ ආභිධම්මිකං කතිකවත්තං කරිස්සන්ති තං උපසෙනො භින්දිස්සති අහං තස්ස පසීදිත්වා භික්ඛූනං **දස්සනං** අනුජානිස්සාමි, තතො මං පස්සිතුකාමො බහුභික්ඛූ ධුතඞ්ගානි සමාදියිස්සන්ති, අහං ච තෙහි උජ්ඣායිතබ්බතාය සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමීති තස්මා එවමාහ, **ථෙරස්සා**ති උපසෙනත්ථෙරස්ස, **මනාපානී**ති තෙ භික්ඛූ පංසුකූලානි මනාපානි අත්තනො රුචියා ගහිතානීති පුච්ඡන්ති, **න ඛො මෙ භන්තෙ මනාපානි පංසුකූලානී**ති භන්තෙ න මයා අත්තනො රුචියා ගහිතානි ගලග්ගාහෙන විය මත්ථකතාලනෙන විය ච ගහිතානීති දස්සෙති, **පාලිං ආගතමෙවා**ති විනයපාලිසද්දං වදන්ති.

ඡට්ඨෙ **අට්ඨාරසසු මහාවිහාරෙසූ**ති රාජගහස්ස සමන්තතො තෙසු අට්ඨාරසසු මහාවිහාරෙසු, **උපවිජඤ්ඤකාලෙ**ති ආසන්නපසූතිකාලෙ, **රහොගතො**ති රහසි ගතො, **සංඝස්ස වෙය්‍යාවච්චකරණෙ කායං යොජෙතුකාමො චින්තෙසී**ති ථෙරො කිර අත්තනො කතකිච්චභාවං දිස්වා අහං ඉමං අන්තිමං සරීරං ධාරෙමි, තං ච ඛො වාතමුඛෙ ඨිතපදීපො විය අනිච්චතාමුඛෙ ඨිතං නචිරස්සෙව නිබ්බායනධම්මං යාව න නිබ්බායති තාව කින්නුඛො අහං සඞ්ඝස්ස වෙය්‍යාවච්චං කරෙය්‍යන්ති චින්තෙන්තො ඉති පටිසංචික්ඛති, තිරොරට්ඨෙසු බහුකුලපුත්තා භගවන්තං පස්සිත්වා පබ්බජන්ති පස්සිස්සාම චෙව වන්දිස්සාමාති ච දූරතොපි ආගච්ඡන්ති, තත්‍ර යෙසං සෙනාසනං නප්පහොති තෙ සිලාපට්ටෙපි සෙය්‍යං කප්පෙන්ති, පහොමි ඛො පනාහං අත්තනො ආනුභාවෙන තෙසං තෙසං කුලපුත්තානං ඉච්ඡාවසෙන පාසාදවිහාරඅඩ්ඪයොගාදීනි පච විධකත්ථරණානි නිම්මිණිත්වා දාතුං, පුන දිවසෙ චෙත්ථ එකච්චෙ අතිවිය කිලන්තරූපා හොන්ති තෙ ගාරවෙන භික්ඛූනං පුරතො ඨත්වා භත්තානිපි උද්දිසාපෙන්ති, අහං ඛො පන තෙ භත්තානිපි උද්දිසිතුං පහොමීති ඉතිපටිසංචික්ඛන්තො යන්නූනාහං සඞ්ඝස්ස සෙනාසනං ච පඤ්ඤපෙය්‍යං භත්තානි ච උද්දිසෙය්‍යන්ති චින්තෙසි, **සභාගසභාගාන**න්ති සුත්තන්තිකාදිගුණවසෙන සභා

ගානං න මිත්තසන්ථවවසෙන, ථෙරොපි යාවතකා සුත්තන්තිකා හොන්ති තෙ උච්චිනිත්වා උච්චිනිත්වා එකතො තෙසං අනුරූපමෙව සෙනාසනං පඤ්ඤපෙති, වෙනයිකාභිධම්මිකකම්මට්ඨානිකඣායිදළ්හිබහුලෙසුපි එසෙව නයො, තෙනෙව පාළියං වුත්තං "යෙ තෙ භික්ඛූ සුත්තන්තිකා තෙසං එකජ්ඣං සෙනාසනං පඤ්ඤපෙතී"ති, **අඞ්ගුලියා ජලමානායා**ති තෙජොකසිණචතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඣාන ඤාණෙන අඞ්ගුලිජලනං අධිට්ඨහිත්වා තෙනෙව තෙජොධාතුසමාපත්තිජනිතෙන ආලොකෙන අඞ්ගුලියා ජලමානාය, **අයං මඤ්චො**ති ආදිසු පන ථෙරෙ අයං මඤ්චොති ආදි වදන්තෙ නිම්මිතාපි අත්තනො අත්තනො ගතට්ඨානෙ අයං මඤ්චොති ආදි වදන්ති, අයං හි නිම්මිතානං ධම්මතා :-

"එකස්මිං භාසමානස්මිං සබ්බෙ භාසන්ති නිම්මිතා,
එකස්මිං තුණ්හිමාසීනෙ සබ්බෙ තුණ්හී භවන්ති තෙ"ති.

යස්මිං පන විහාරෙ මඤ්චපීඨාදීනි න පරිපුණ්ණානි අත්තනො ආනුභාවෙන පූරෙන්ති තෙන නිම්මිතානං අවත්ථූනං වචනං අහොසි, සබ්බත්ථ මඤ්චපීඨාදීනං සම්භාවතො සබ්බවිහාරෙසු ච ගමනමග්ගෙ සමප්පමාණෙ කත්වා අධිට්ඨාති, කතිකවත්තාදීනම්පන නානප්පකාරත්තා තස්මිං තස්මිං විහාරෙ කතිකවත්තානි විසුං විසුං කථාපෙතීති වෙදිතබ්බං, අනියාමෙත්වා නිම්මිතානං හි එකස්මිං භාසමානස්මිංති ආදි ධම්මතා වුත්තා, තථා හි තෙ වණ්ණාවයවසරීරාවයවපරික්ඛාරකිරියාවිසෙසාදීහි නියාමං අකත්වා නිම්මිතා හොන්ති, තෙ අනියාමෙත්වා නිම්මිතත්තා ඉද්ධිමයාව සදිසා හොන්ති, තෙ නිසජ්ජාහි සුභාසිතං තුණ්හිභාවාදිසු යං ඉද්ධිමා කරොති තදෙව කරොන්ති, සචෙ පන නානප්පකාරෙ කාතුකාමො හොති කෙචි පඨමවයෙ කෙචි මජ්ඣිමවයෙ කෙචි පච්ඡිමවයෙ තථා දීඝකෙසෙ උපඩ්ඪමුණ්ඩෙ මිස්සකකෙසෙ උපඩ්ඪරත්තචීවරෙ පදභාණධම්මකථාසරභඤ්ඤධම්මපඤ්හපුච්ඡනපඤ්හවිස්සජ්ජනපත්තපචනචීවරසිබ්බනරජනධොවනාදීනි කරොන්තෙ අපරෙපි එවං නානප්පකාරෙ කාතුකාමො හොති, තෙන පාදකජ්ඣානතො වුට්ඨාය එත්තකා භික්ඛූ පඨමවයා හොන්තූති ආදිනා නයෙන පරිකම්මං කත්වා පුන සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය අධිට්ඨිතෙ අධිට්ඨානචිත්තෙන සද්ධිං ඉච්ඡිතිච්ඡිතප්පකාරා යෙව හොන්ති, **පුන අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ආගච්ඡතී**ති තෙහි සද්ධිං ජනපදකථං කථෙන්තො අනිසීදිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං වෙළුවනමෙව පච්චාගච්ඡති, **පාළිය**න්ති විනයපාළියං.

සත්තමෙ **පියාන**න්ති පියායිතබ්බානං, **මනාපාන**න්ති මනවඩ්ඪනකානං, **පිලින්දීති පනස්ස ගොත්තං වච්ඡොති නාම**න්ති එත්ථ වුත්තවිපරියායෙනාපි වදන්ති පිලින්දීති නාමං වච්ඡොති ගොත්තන්ති, තෙනෙව ආචරියධම්මපාලත්ථෙරෙන ථෙරගාථාසංවණ්ණනාය වුත්තං. පිලින්දීති නාමං අකාංසු වච්ඡොති පන ගොත්තං, තෙන සො අපරභාගෙ පිලින්දිවච්ඡොති පඤ්ඤාතොති, **සංසන්දෙත්වා**ති එකතො කත්වා, **සත්ථුධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා**ති ඉදං අඞ්ගුත්තරභාණකානං කථාමග්ගෙන වුත්තං, අපරෙ භණන්ති අනුප්පන්නෙ යෙව අම්හාකං භගවති සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා පිලින්දිවච්ඡොති පඤ්ඤාතො, සංසාරෙ සංවෙගබහුලතාය පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චූළගන්ධාරං නාම විජ්ජං සාධෙත්වා ආකාසචාරී පරචිත්තවිදූ හුත්වා රාජගහෙ ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො පටිවසති, අථ යදා අම්හාකං භගවා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා

අනුක්කමෙන රාජගහං උපගතො, තතො පට්ඨාය බුද්ධානුභාවෙන තස්ස සා විජ්ජා න සම්පජ්ජති, අත්තනො කිච්චං න සාධෙති, සො චින්තෙසි සුතං ඛො පන මෙතං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං යත්ථ මහාගන්ධාරවිජ්ජං ධාරෙන්ති තත්ථ චූළගන්ධාරවිජ්ජා න සම්පජ්ජතීති, සමණස්ස පන ගොතමස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය නායං මම විජ්ජා සම්පජ්ජති, නිස්සංසයං සමණො ගොතමො මහාගන්ධාරවිජ්ජං ජානාති, යන්නූනාහං පයිරුපාසිත්වා තස්ස සන්තිකෙ විජ්ජං පරියාපුණෙය්‍යන්ති සො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එතදවොච අහං මහාසමණ තව සන්තිකෙ එකං විජ්ජං පරියාපුණිතුකාමො ඔකාසං මෙ කරොහීති, භගවා තෙන හි පබ්බජාහීති ආහ, සො විජ්ජාය පරිකම්මං පබ්බජ්ජාති මඤ්ඤමානො පබ්බජි; පරවම්භනවසෙනාති පරෙසං ගරහනවසෙන, අකක්කසන්ති අඵරුසං, විඤ්ඤාපනින්ති අත්ථවිඤ්ඤාපනිං, සච්චන්ති භූතත්ථං, නාභිසජ්ජෙති යාය ගිරාය අඤ්ඤං කුජ්ඣනවසෙන න ලග්ගාපෙය්‍ය, ඛීණාසවො නාම එවරූපමෙව ගිරං භාසෙය්‍ය තස්මා තමහං බ්‍රෑමි බ්‍රාහ්මණන්ති අත්ථො, අනුවිජ්ජිත්වාති අනුවිචාරෙත්වා, වණ්ණගතං ගච්ඡන්තන්ති සීඝගතියා ගච්ඡන්තන්ති.

අට්ඨමෙ එකරත්තිවාසෙන ගන්ත්වාති දෙවතානුභාවෙන ගන්ත්වා, බුද්ධානුභාවෙනාතිපි වදන්ති, එවං ගතො ච විහාරං පවිසිත්වා සම්බහුලෙ භික්ඛූ භුත්තපාතරාසෙ කායාලසියවිමොචනත්ථාය අබ්භොකාසෙ චඞ්කමන්තෙ දිස්වා කහං එතරහි සත්ථාති පුච්ඡි, භික්ඛූ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය පවිට්ඨොති වත්වා තං පුච්ඡිංසු ත්වං පන කුතො ආගතොසීති, සුප්පාරකතො ආගතොම්හීති, කදා නික්ඛන්තොසීති හිය්‍යො සායං නික්ඛන්තොම්හීති, දූරතො ආගතොසි තව පාදෙ ධොවිත්වා තෙලෙන මක්ඛෙත්වා ථොකං විස්සමාහි ආගතකාලෙ සත්ථාරං දක්ඛිස්සසීති, අහං භන්තෙ සත්ථු වා අත්තනො වා ජීවිතන්තරායං න ජානාමි, එකරත්තෙනෙව කත්ථචි අට්ඨත්වා අනිසීදිත්වා වීසං යොජනසතිකං මග්ගං ආගතො සත්ථාරං පස්සිත්වාව විස්සමිස්සාමීති, සො එවං වත්වා තරමානරූපො සාවත්ථිං පවිසිත්වා භගවන්තං අනොපමාය බුද්ධසිරියා පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා චිරස්සං වත මෙ දිට්ඨො සම්මාසම්බුද්ධොති දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනතසරීරො ගන්ත්වා අන්තරවීථියංයෙව පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා ගොප්ඵකෙසු දළ්හං ගහෙත්වා එවමාහ, දෙසෙතු මෙ භන්තෙ භගවා ධම්මං දෙසෙතු මෙ සුගතො ධම්මං යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති, අථ නං සත්ථා අකාලො ඛො තාව බාහිය අන්තරඝරං පවිට්ඨම්හා පිණ්ඩායාති පටික්ඛිපි, තං සුත්වා බාහියො භන්තෙ සංසාරෙ සරන්තෙනෙව කබලිංකාරාහාරො න ලද්ධපුබ්බො තුම්හාකං වා මය්හං වා ජීවිතන්තරායං න ජානාමි දෙසෙථ මෙ ධම්මන්ති තථා දුතියම්පි පටික්ඛිපියෙව, එවං කිරස්ස අහොසි ඉමස්ස මං දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය සකලසරීරං පීතියා නිරන්තරං අජ්ඣොත්ථටං හොති, බලවපීතිවෙගෙන ධම්මං සුත්වාපි න සක්ඛිස්සති පටිවිජ්ඣිතුං මජ්ඣත්තුපෙක්ඛා තාව තිට්ඨතු එකරත්තෙනෙව වීසං යොජනසතං මග්ගං ආගතත්තා දරථොපිස්ස බලවා, සොපි තාව පටිප්පස්සම්භතූති තස්මා ද්වික්ඛත්තුං පටික්ඛිපිත්වා තතියං යාචිතො අන්තරවීථියං ඨිතොව තස්මාතිහ තෙ බාහිය එවං සික්ඛිතබ්බං "දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං භවිස්සතී"ති ආදිනා නයෙන ධම්මං දෙසෙති, ඉමමත්ථං සංඛිපෙත්වා දස්සෙන්තො සත්ථාරං පිණ්ඩාය පවිට්ඨන්ති ආදිමාහ.

තත්‍ථ අනන්තරසරෙති අනන්තරවිරියං, අපරිපුණ්ණපත්තචීවරතාය පත්තචීවරං පරියෙසන්තොති සො කිර වීසතිවස්සසහස්සානි සමණධම්මං කරොන්තො භික්ඛූනං නාම අත්තනො පච්චයෙ ලභිත්වා අඤ්ඤං අනොලොකෙත්වා සයමෙව භුඤ්ජිතුං වට්ටතීති එකභික්ඛුස්සපි පත්තෙන වා චීවරෙන වා සඞ්ගහං නාකාසි, තෙනස්ස ඉද්ධිමයපත්තචීවරං න උප්පජ්ජිස්සතීති ඤත්වා එහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බජ්ජං න අදාසි, තාවදෙව ච පබ්බජ්ජං යාචිතො පරිපුණ්ණං තෙ පත්තචීවරන්ති පුච්ඡිත්වා අපරිපුණ්ණතාය වුත්තෙ තෙන හි පරියෙසාහීති වත්වා පක්කාමි, තස්මා සො පත්තචීවරං පරියෙසන්තො සඞ්කාරට්ඨානතො චොළඛණ්ඩානි සඞ්කඩ්ඪති, සහස්සම්පීති පරිච්ඡෙදවචනං, එකං සහස්සං චෙ සහස්සානීති එවං සහස්සෙන වෙදපරිච්ඡින්නගාථා හොන්ති, තා අනත්‍ථපදසංහිතා ආකාසවණ්ණපබ්බතවණ්ණාදිපකාසකෙහි අනිබ්බාණදීපකෙහි සංහිතා යාව බහුකා හොන්ති තාව පාපිකා එවාති අත්‍ථො, එකං ගාථාපදං සෙය්‍යොති "අප්පමාදො අමතපදං=පෙ=යථා මතා"ති එවරූපා එකගාථාපි සෙය්‍යොති අත්‍ථො.

නවමෙ එකං බුද්ධන්තරං සම්පත්තිං අනුභවමානොති සාවකබොධියා නියතතාය පුඤ්ඤසම්භාරස්ස ච සාතිසයත්තා විනිපාතං අගන්ත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සම්පත්තිං අනුභවමානො, එකිස්සා කුලදාසියා කුච්ඡිම්හි උප්පන්නොති වත්වා තමෙව උප්පන්නභාවං මූලතො පට්ඨාය දස්සෙතුං සා චාති ආදි වුත්තං, තත්‍ථ සාති කුලදාසිකා, චසද්දො බ්‍යතිරෙකත්‍ථො, තෙන වුච්චමානං විසෙසං ජොතයති, කුලඝරන්ති පතිකුලගෙහං, ගබ්භනිට්ඨානන්ති ගබ්භස්ස සණ්ඨිතඅවධිතං, සතිපි විසාඛාය සාවත්‍ථිවාසිකුලපරියාපන්නත්තෙ තස්සා තත්‍ථ පධානභාවදස්සනත්‍ථං විසාඛං චාති ආදි වුත්තං, යථා "බ්‍රාහ්මණා ආගතා වාසිට්ඨොපි ආගතො"ති භගවතා එවං ගහිතනාමත්තාති යොජනා, යස්මා රාජපුත්තා ලොකෙ කුමාරාති වොහරීයන්ති අයඤ්ච රඤ්ඤො පොසාවනිකපුත්තො, තස්මා ආහ රඤ්ඤො=පෙ=සඤ්ජානිංසූති, පඤ්චදසපඤ්හෙ අභිසඞ්ඛරිත්වාති "භික්ඛු භික්ඛු අයං වම්මිකො රත්තිං ධූමායති දිවා පජ්ජලතී"ති ආදිනා වම්මිකසුත්තෙන ආගතනයෙන පඤ්චදසපඤ්හෙ අභිසඞ්ඛරිත්වා, පායාසිරඤ්ඤොති නත්‍ථි ලොකො නත්‍ථි සත්තා ඔපපාතිකා නත්‍ථි සුකටදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකොති එවංලද්ධිකස්ස පායාසිරාජඤ්ඤස්ස, රඤ්ඤො හි තදා අනභිසිත්තො හුත්වා පසෙනදිනා කොසලෙන දින්නං සෙතව්‍යනගරං අජ්ඣාවසන්තො ඉමං දිට්ඨිං ගණ්හි, පඤ්චදසහි පඤ්හෙහි පතිමණ්ඩෙත්වාති තං කිං මඤ්ඤසි රාජඤ්ඤ ඉමෙ චන්දිමසුරියා ඉමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං වා දෙවා වා තෙ මනුස්සාති එවමාදිපඤ්චදසහි පඤ්හෙහි පතිමණ්ඩිතං කත්වා, සුත්තන්තෙනාති පායාසිසුත්තන්තෙන ති–දසමං උත්තානත්‍ථමෙව.

තතියො වග්ගො.

චතුත්‍ථවග්ගස්ස පඨමෙ හෙට්ඨා වුත්තප්පමාණන්ති හෙට්ඨා කොණ්ඩඤ්ඤත්‍ථෙරස්ස වත්‍ථුම්හි ධුරපත්තානි නවුතිහත්‍ථානි හොන්ති, කෙසරං තිංසහත්‍ථං, කණ්ණිකා ද්වාදසහත්‍ථා, පාදෙන පතිට්ඨිතට්ඨානං එකාදසහත්‍ථන්ති එවං වුත්තප්පමාණං, රඤ්ඤො පෙසෙසීති පච්චන්තස්ස කුපිතභාවං ආරොචෙත්වා පෙසෙසි, ථෙරගාථාසංවණ්ණනායං පන "පච්චන්තස්ස කුපිතභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා සයමෙව තං වූපසමෙති, තං සුත්වා රාජා තුට්ඨමානසො පුත්තං පක්කොසා

සාපෙත්වා වරං තෙ **සුමන දම්මි** ගණ්හාහීති ආහාති වුත්තං, **න මමෙතං චිත්තං අත්ථීති** මම එවරූපං චිත්තං නත්ථි, **අවඤ්ඣන්ති** අතුච්ඡං, **අඤ්ඤං වරෙහීති** අඤ්ඤං පත්ථෙහි, අඤ්ඤං ගණ්හාහීති වුත්තං, **උදකං අධිට්ඨායාති** උදකං හොතූති අධිට්ඨහිත්වා, **ගමනෙනාති** ගමනෙන, **න ආමිසචක්ඛුකාති** චීවරාදිපච්චය සඞ්ඛාතං ආමිසං න ඔලොකෙන්ති, **වසනට්ඨානසභාගෙනෙවාති** වසනට්ඨානසමීපෙයෙව, **ඨානෙ එකන්තවල්ලභොති** උපට්ඨානට්ඨානෙ එකන්තෙන වල්ලභො, **එතස්සෙවාති** එතස්සෙව භික්ඛුස්ස, **ද්වෙජ්ඣකථා නහොන්තීති** අනෙකත්ත කථා නහොන්තීති වුත්තං හොති, **අනිබද්ධාති** අනියතා, **ලොහිතෙන ගලන්තෙනාති** ඉත්ථම්භූතඛ්‍යානෙ කරණවචනං, ගලන්තෙන ලොහිතෙන යුත්තොති අත්ථො, **අන්වාසත්තොති** අනුගතො, **උදෙහි ආවුසො ආනන්ද උදෙහි ආවුසො ආනන්දාති** තුරිතෙ ඉධ ආමෙඩිතවචනං, **ද්විධෙන උදකෙනාති** සීතුදකෙන උණ්හොදකෙන ච, **තිවිධෙන දන්තකට්ඨෙනාති** ඛුද්දකං මහන්තං පච්ඡිමන්ති එවං තිප්පකාරෙන දන්තකට්ඨෙන, **නවවාරෙ අනුපරියායතීති** සත්ථරි පක්කොසන්තෙ පටිවචනදානාය පිතම්ඩිවිනොදනත්ථං නවක්ඛත්තුං අනුපරියායති, තෙනෙවාහ **එවං භික්ඛුස්ස අහොසීති** ආදි, සෙසමෙත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

දුතියෙ යං වත්තබ්බං තං විත්ථාරතො විනයපාළියං ආගතමෙවාති. **තතියෙ කපණකම්මන්ති** කපණාකාරං, සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

චතුත්ථෙ **නිරාබාධානන්ති** ආබාධරහිතානං, යථා චාවීසති චත්තිංසාති ආදිම්හි වත්තබ්බෙ බාවීසති බත්තිංසාති ආදීනි වුච්චන්ති, එවමෙතං වෙ **කුලානි අස්සාති**=චක්කුලොති වත්තබ්බෙ බක්කුලොති වුත්තන්ති ආහ, **බක්කුලොති** ද්වීසු කුලෙසු වඩ්ඪිතත්තා එවං ලද්ධනාමො, **උපායොගෙනාති** ආනුභාවෙන, **ආතුරකාලෙති** අරොගකාලෙ, **ගොදොහනමත්තම්පීති** ගොදොහනමත්තම්පි කාලං, ඉධ පන නාසක්කා, ගුණරූහනං ලොකෙ දොහනලක්ඛණො අධිප්පෙතො, අථ ඛො ගාවිං ථනෙ ගහෙත්වා එකඛීරබින්දුරූහනකාලමත්තම්පි අධිප්පෙතං, **ආරොග්‍යසාලන්ති** ආතුරානං ආරොග්‍යභාවකරණත්ථාය කතසාලං, **නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනවසෙනාති** ජණ්ණුප්පමාණෙ උදකෙ ථොකං යෙව නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනවසෙන, **ඡඩ්ඩෙත්වා පලාතොති** මච්ඡස්ස මුඛසමීපෙයෙව ඡඩ්ඩෙත්වා පලායි, **දාරකස්ස තෙජෙනාති** දාරකස්ස පුඤ්ඤතෙජෙන, **මාරියමානා මරන්තීති** දණ්ඩාදීහි පොථෙත්වා මාරියමානා මරන්ති, න ජාලෙන බද්ධමත්තෙන න අමාරියමානා, **නිහටමත්තොව මතොති** නීහටක්ඛණෙයෙව මතො, **තෙනස්ස** මාරණත්ථං උපක්කමො නකතො යෙන උපක්කමෙන දාරකස්ස බාධායිතං උප්පජ්ජති, **සකලමෙවාති** අවිකලමෙව, පරිපුණ්ණාවයවමෙව, **නකෙලායතීති** නාවනිඤ්ඤයති, කස්සචි නාවමඤ්ඤති, **පිහිතො ආලෙනතීති** දාරකස්ස පුඤ්ඤතෙජෙන පිහිතො ආලෙනති, **භෙරිං චරාපෙත්වාති** පුත්තං ලභින්නති උග්ඝොසනවසෙන භෙරිං චරාපෙත්වා, **පකතිං ආචික්ඛීති** අත්තනො ලද්ධභාවං කථෙසි කුච්ඡියා ධාරිතත්තා, **අමාතා කාතුං නසක්කාති** ජනනභාවතො අමාතා කාතුං නසක්කා, **මච්ඡං ගණ්හන්තාපීති** මච්ඡං වික්කිණිත්වා ගණ්හන්තාපි තථා ගණ්හන්තා ච තප්පරියාපන්නං සබ්බං ගණ්හන්ති නාමාති ආහ. **වක්කයකනාදීනි බහිකත්වා ගණ්හන්තා නාම නත්ථීති, අයම්පි අමාතා කාතුං නසක්කාති** චින්තනං පුත්තභාවතො නසක්කාති.

පඤ්චමං උත්තානත්ථමෙව.

ජට්ඨෙ **භරුකච්ඡකවත්ථුම්හි** අඤ්ඤතරො කිර භරුකච්ඡදෙසවාසී භික්ඛු *(**සුපිනන්තෙන අවසත්තො එවං හොති තස්මා උපාලිත්ථෙරො භගවතා අවිනිච්ඡිත**පුබ්බම්පි ඉමං වත්ථුං නයසතෙන එවං **විනිච්ඡිනි**,) ගහපතිනො වෙදාරකා හොන්ති පුත්තො ච භාගිනෙය්‍යො ච, අථ සො ගහපති ගිලානො හුත්වා ආයස්මන්තං **අජ්ජුකං එතදවොච**, ඉමං භන්තෙ ඔකාසං යො ඉමෙසං දාරකානං සද්ධො හොති පසන්නො තස්ස ආචික්ඛෙය්‍යාසීති, තෙන ච සමයෙන තස්ස ච ගහපතිනො භාගිනෙය්‍යො සද්ධො හොති පසන්නො, අථායස්මා අජ්ජුකො තං ඔකාසං තස්ස දාරකස්ස ආචික්ඛි, සො තෙන ධනෙන කුටුම්බඤ්ච සණ්ඨපෙසි, දානඤ්ච පට්ඨපෙසි, අථ තස්ස ගහපතිනො පුත්තො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච, කො නු ඛො භන්තෙ ආනන්ද පිතුනො දායජ්ජො පුත්තො වා භාගිනෙය්‍යො වාති, පුත්තො ඛො ආවුසො පිතුනො දායජ්ජොති, ආයස්මන්තො අය්‍යො අජ්ජුකො අම්හාකං සාපතෙය්‍යං අම්හාකං මෙථුනකස්ස ආචික්ඛති අස්සමණො ආවුසො අජ්ජුකොති, අථායස්මා අජ්ජුකො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච දෙහි මෙ ආවුසො ආනන්ද විනිච්ඡයන්ති, තෙ උභොපි උපාලිත්ථෙරස්ස සන්තිකං අගමිංසු, අථායස්මා උපාලි ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච, යො නු ඛො ආවුසො ආනන්ද සාමිකෙන ඉමං ඔකාසං ඉත්ථන්නාමස්ස ආචික්ඛාති වුත්තො තස්ස ආචික්ඛති, කිං සො ආපජ්ජතීති? න භන්තෙ කිඤ්චි ආපජ්ජති, අන්තමසො දුක්කටමත්තම්පීති, ආවුසො ආයස්මා අජ්ජුකො සාමිකෙන ඉමං ඔකාසං ඉත්ථන්නාමස්ස ආචික්ඛාති වුත්තො තස්ස ආචික්ඛති, අනාපත්ති ආවුසො ආයස්මතො අජ්ජුකස්සාති, භගවා තං සුත්වා සුකථිතං භික්ඛවෙ උපාලිනාති වත්වා සාධුකාරං අදාසි, තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

කුමාරකස්සපවත්ථුං පන හෙට්ඨා ආගතමෙව, **ඡන්නං ඛත්තියානන්ති** භද්දියො සක්‍යරාජා අනුරුද්ධො ආනන්දො භගු කිම්බිලො දෙවදත්තොති ඉමෙසං ඡන්නං ඛත්තියානං, **පසාදකොති** මණ්ඩපිකො, **පාළිසන්ති** සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධක පාළියන්ති.

සත්තමෙ **එකසමොධානෙති** එකස්මිං සමොධානෙ එකස්මිං සන්නිපාතෙති අත්ථො, සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

අට්ඨමෙ **න තං චතුසම්පජඤ්ඤවසෙන අපරිච්ඡින්දිත්වා ආලොකෙතීති** සාත්ථකසප්පායගොචරඅසම්මොහසම්පජඤ්ඤසඞ්ඛාතානං චතුන්නං සම්පජඤ්ඤානං වසෙන අපරිච්ඡින්දිත්වා තං දිසං න ඔලොකෙති, සො හි ආයස්මා යමෙවාහං ඉන්ද්‍රියෙසු **අගුත්තද්වාරතං** නිස්සාය සාසනෙ අනභිරතිආදිවිප්පකාරප්පත්තො තමෙව සුට්ඨු නිග්ගහෙස්සාමීති උස්සාහජාතො බලවහිරොත්තප්පො තත්ථ ච කතාධිකාරත්තා ඉන්ද්‍රියසංවරෙ උක්කංසපාරමිප්පත්තො චතුසම්පජඤ්ඤං අමුඤ්චිත්වාව සබ්බං දිසං ආලොකෙති, වුත්තං හෙතං භගවතා "සචෙ භික්ඛවෙ නන්දස්ස පුරත්ථිමා දිසා ආලොකෙතබ්බා හොති සබ්බං චෙතසො සමන්නාහරිත්වා නන්දො පුරත්ථිමං දිසං ආලොකෙති එවං මෙ පුරත්ථිමං දිසං ආලොකයතො න අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවිස්සන්තීති, ඉතිහ තත්ථ සම්පජානො හොති සචෙ භික්ඛවෙ නන්දස්ස පච්ඡිමා දිසා උත්තරා දිසා දක්ඛිණා දිසා උද්ධං අධො අනුදිසා ආලොකෙතබ්බා හොති සබ්බං තං සො

* අමෙපිති ලබෙදු පොත්සෙ සම්බන්ධතා දියෙන, පචණ යථාතත්වී පෘථාසාව මෙ සූඩිපදෙණ අනතා කරෙයනම්.

සමන්තා හරිත්වා හෙට්ඨා අනුදිසං ඔලොකෙති එවං පුරිමං දිසං ආලොකයතො –පෙ– සම්පජානො හොතී"ති, **අභිසෙකගෙහප්පවෙසනආවාහමඞ්ගලෙසු වත්තමානෙසූති** ඉධ තීණි මඞ්ගලානි වුත්තානි, විනයට්ඨකථායං පන තං දිවසමෙව නන්දකුමාරස්ස කෙසවිස්සජ්ජනං පට්ටබන්ධො ඝරමඞ්ගලං ආවාහමඞ්ගලං ඡත්තමඞ්ගලන්ති පඤ්චමඞ්ගලානි හොන්තීති වුත්තං, තත්ථ කුලමරියාදවසෙන කෙසොරොපනං කෙසවිස්සජ්ජනං, යුවරාජපට්ටබන්ධනං පට්ටබන්ධො, අභිනවඝරප්පවෙසනමහො ඝරමඞ්ගලං, ආවාහකරණමහො ආවාහමඞ්ගලං, යුවරාජඡත්තමහො ඡත්තමඞ්ගලං, **නන්දකුමාරං අභිසෙකමඞ්ගලං නථා පීලෙයි**,යථා **ජනපදකල්‍යාණීසා වුත්තවචනන්ති** අපෙක්ඛාහරිතබ්බං, තදෙව පන වචනං සරූපතො දස්සෙතුං **පත්තං ආදාය ගමනකාලෙති** ආදි වුත්තං, **ජනපදකල්‍යාණීති** ජනපදම්හි කල්‍යාණී උත්තමා ඡසරීරදොසරහිතා පඤ්චකල්‍යාණසමන්නාගතා, සාපි යස්මා නාතිදීඝා නාතිරස්සා නාතිකිසා නාතිථූලා නාතිකාළී නාච්චොදාතාති අතික්කන්තාමානුසවණ්ණා අසම්පත්තා දිබ්බවණ්ණා, තස්මා ඡසරීරදොසරහිතා ඡවිකල්‍යාණං මංසකල්‍යාණං නහාරුකල්‍යාණං අට්ඨිකල්‍යාණං වයකල්‍යාණන්ති ඉමෙහි පන කල්‍යාණෙහි සමන්නාගතත්තා පඤ්චකල්‍යාණසමන්නාගතා නාම, තස්සා හි ආගන්තුකොභාසකිච්චං නාම නත්ථි අත්තනො සරීරොභාසෙනෙව ද්වාදසහත්ථෙ ඨානෙ ආලොකං කරොති පියඞ්ගුසාමා වා හොති සුවණ්ණසාමා වා අයමස්සා ඡවිකල්‍යාණතා, චත්තාරො පනස්සා හත්ථපාදමුඛපරියොසානා ලාඛාරසපරිකම්මකතං විය රත්තපවාලරත්තකම්බලසදිසං හොති අයමස්සා මංසකල්‍යාණතා, වීසති පන නඛපත්තානි මංසතො අමුත්තට්ඨානෙ ලාඛාරසපූරිතානි විය මුත්තට්ඨානෙ ඛීරධාරාසදිසානි හොන්ති අයමස්සා නහාරුකල්‍යාණතා, ද්වත්තිංසදන්තා සුඵුසිතා සුධොතවජිරපන්ති විය ඛායන්ති අයමස්සා අට්ඨිකල්‍යාණතා, වීසංවස්සසතිකප්පමාණාපි සොළසවස්සුද්දෙසිකා විය හොති නිප්පලිතෙන, අයමස්සා වයකල්‍යාණතා, * ඉති ඉමෙහි පඤ්චහි කල්‍යාණෙහි සමන්නාගතත්තා ජනපදකල්‍යාණීති වුච්චති, **තුවටන්ති** සීඝං, **ඉමස්මිං ඨානෙ නිවත්තිස්සතීති චින්තෙන්තොමෙවාති** සො කිර තථාගතෙ ගාරවෙන පත්තං භො භන්තෙ ගණ්හථාති වත්තුං අවිසහන්තො එවං චින්තෙසි සොපානසීසෙ පත්තං ගණ්හිස්සතීති සත්ථා තස්මිම්පි ඨානෙ න ගණ්හි, ඉතරො සොපානපාදමූලෙ ගණ්හිස්සතීති චින්තෙසි සත්ථා තත්ථාපි න ගණ්හි, ඉතරො රාජඞ්ගණෙ ගණ්හිස්සතීති චින්තෙසි සත්ථා තත්ථාපි න ගණ්හි, එවං ඉධ ගණ්හිස්සතීති චින්තෙන්තන්තමෙව සත්ථා විහාරං නෙත්වා පබ්බාජෙසි.

නවමෙ **සුතවිත්තකොති** ධම්මසවණපියො, **පටිහාරස්සාපීති** දොවාරිකස්ස, **සච්චකාරෙනාති** සච්චකිරියාය, **සත්ථා උප්පලවණ්ණා ආගච්ඡතූති චින්තෙසි ථෙරී ආගන්ත්වා සබ්බා පබ්බාජෙත්වා ආදාය භික්ඛුණීඋපස්සයං ගතාති** ඉදං අඞ්ගුත්තරභාණකානං කථාමග්ගං දස්සෙන්තෙන වුත්තං, තෙනෙව ධම්මපදට්ඨකථායං වුත්තං "තා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතා පබ්බජ්ජං යාචිංසු, එවං කිර වුත්තෙ සත්ථා උප්පලවණ්ණාය ආගමනං චින්තෙසී"ති, එකච්චෙ වදන්ති "සත්ථා පන තා උපාසිකායො ආහ සාවත්ථිං ගන්ත්වා භික්ඛුණීඋපස්සයෙ පබ්බජෙය්‍යාථාති තා අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානා අන්තරාමග්ගෙ මහාජනෙන අභිහටසක්කාරසම්මානා පදසාව වීසංයොජනසතිකං මග්ගං ගන්ත්වා භික්ඛුණීඋපස්සයෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසූ"ති.

---

* කත්ථචෙතානි ඉතො අඤ්ඤාකාරෙන දිස්සන්ති.

ධම්මපීතීති ධම්මපායකො ධම්මං පිවන්තොති අත්ථො, ධම්මො ච නාමෙස න සක්කා භාජනෙන යාගුආදීනි විය ආපාතුං නවවිධං පන ලොකුත්තරධම්මං නාමකායෙන ඵුසන්තො ආරම්මණතො සච්ඡිකරොන්තො පරිඤ්ඤාභිසමයාදීහි දුක්ඛාදීනි අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣන්තො ධම්මං පිවති නාම, **සුඛං සෙතී**ති දෙසනාමත්තමෙවෙතං, චතූහි ඉරියාපථෙහි සුඛං විහරතීති අත්ථො, **විප්පසන්නෙනා**ති අනාවිලෙන නිරුපක්කිලෙසෙන, **අරියප්පවෙදිතෙ**ති බුද්ධාදීහි අරියෙහි පවෙදිතෙ සතිපට්ඨානාදිභෙදෙ බොධිපක්ඛියධම්මෙ, **සදා රමතී**ති එවරූපො ධම්මපීති විප්පසන්නෙන චෙතසා විහරන්තො පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතො සදා රමති අභිරමතීති බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණාති ථෙරං ආලපති.

දසමෙ **ඡබ්බග්ගියානං වචනෙනා**ති කොසම්බිකා කිර උපාසකා ආයස්මන්තං සාගතං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා එකමන්තං ඨිතා එවමාහංසු, කිං භන්තෙ අය්‍යානං දුල්ලභං ච මනාපං ච කිං පටියාදෙමාති, එවං වුත්තෙ ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ කොසම්බිකෙ එතදවොචුං, අත්ථාවුසො කාපොතිකා නාම පසන්නා භික්ඛූනං දුල්ලභා ච මනාපා ච තං පටියාදෙථාති, අථ ඛො කොසම්බිකා උපාසකා ඝරෙ ඝරෙ කාපොතිකං පසන්නං පටියාදෙත්වා ආයස්මන්තං සාගතං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා එතදවොචුං, පිවතු භන්තෙ අය්‍යො සාගතො කාපොතිකං පසන්නං පිවතු භන්තෙ අය්‍යො සාගතො කාපොතිකං පසන්නන්ති, අථායස්මා සාගතො ඝරෙ ඝරෙ කාපොතිකං පසන්නං පිවිත්වා නගරම්හා නික්ඛමන්තො නගරද්වාරෙ පති, තෙන වුත්තං **ඡබ්බග්ගියානං වචනෙන සබ්බගෙහෙසු කාපොතිකං පසන්නං පටියාදෙත්වා**ති ආදි, තත්ථ කාපොතිකා නාම කපොතපාදසමානවණ්ණරත්තොභාසසුරාමණ්ඩස්සෙතං අධිවචනං, **විකාසෙ සමුඛිකා**ති සුරාපානසික්ඛාපදෙ ආගතං.

එකාදසමෙ **සත්ථා සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සඤ්ඤං අදාසී**ති බ්‍රාහ්මණං පබ්බාජෙතුං සඤ්ඤමදාසි ආණාපෙසීති වුත්තං හොති, භගවා කිර තං බ්‍රාහ්මණං පබ්බජ්ජං අලභිත්වා කිසං ලූඛං දුබ්බණ්ණං උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතං දිස්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි, කො භික්ඛවෙ තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අධිකාරං සරතීති, එවං වුත්තෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො භගවන්තං එතදවොච, අහං ඛො භන්තෙ තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අධිකාරං සරාමීති, කිං පන ත්වං සාරිපුත්ත තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අධිකාරං සරසීති ඉධ මෙ භන්තෙ සො බ්‍රාහ්මණො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තස්ස කටච්ඡුභික්ඛං දාපෙසි, ඉමං ඛො අහං භන්තෙ තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අධිකාරං සරාමීති, සාධු සාධු සාරිපුත්ත කතඤ්ඤුනො හි සාරිපුත්ත සප්පුරිසා කතවෙදිනො, තෙන හි ත්වං සාරිපුත්ත තං බ්‍රාහ්මණං පබ්බාජෙහි උපසම්පාදෙහීති. **අට්ඨුප්පත්තියං ආගතො**ති අලීනචිත්තරාජකස්ස අට්ඨුප්පත්තියං ආගතො.

නිධීනන්ති තත්ථ තත්ථ නිදහිත්වා ඨපිතෙහි හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීහි පූරිතං නිධිකුම්භිනං, **පවත්තාර**න්ති කිච්ඡජීවිකෙ දුග්ගතමනුස්සෙ අනුකම්පං කත්වා එහි තෙ සුඛෙන ජීවිතුපායං දස්සෙස්සාමීති නිධිට්ඨානං නෙත්වා හත්ථං පසාරෙත්වා ඉමං ගහෙත්වා සුඛං ජීවාහි ආචික්ඛති, **යං පස්සෙ වජ්ජදස්සින**න්ති ද්වෙ වජ්ජදස්සිනො ඉමිනා නං අසාරුප්පෙන ඛලිතෙන වා සංඝමජ්ඣෙ නිග්ගණ්හිස්සාමීති රන්ධගවෙසකො ච අඤ්ඤාතඤ්ඤාණත්ථාය ඤාතං අනුග්ගණ්හණත්ථාය සීලාදීනං වාස්ස වුඩ්ඪිකාමතාය තං තං වජ්ජං ඔලොකෙන්තො උල්ලුම්පනෙන සභාව

සණ්ඨිතො ච, අයං ඉධ අධිප්පෙතො, යථා හි දුග්ගතමනුස්සො ඉමං ගණ්හාහීති තජ්ජෙත්වාපි පොථෙත්වා නිධිං දස්සෙන්තො කොපං න කරොති පමුදිතොව, එවමෙවං එවරූපෙ පුග්ගලෙ අසාරුප්පං වා ඛලිතං වා දිස්වා ආචික්ඛන්තෙ කොපො න කාතබ්බො, තුට්ඨෙන න භවිතබ්බං, භන්තෙ මහන්තං වො කම්මං කතං මය්හං ආචරියුපජ්ඣායට්ඨානෙ ඨත්වා ඔවදන්තෙහි පුනපි වදෙය්‍යාථාති පවාරෙතබ්බමෙව, **නිග්ගය්හවාදින්ති** එකච්චො හි සද්ධිවිහාරිකාදීනං අසාරුප්පං ඛලිතං දිස්වා අයමෙම මුඛොදකදානාදීහි සක්කච්චං උපට්ඨහති සචෙ තං වක්ඛාමි න ච උපට්ඨහිස්සති එවං මෙ පරිහානි භවිස්සතීති වත්තුං අවිසහන්තො න නිග්ගය්හවාදී නාම හොති, සො ඉමස්මිං සාසනෙ කචවරං ආකිරති, යො පන තථාරූපං වජ්ජං දිස්වා වජ්ජානුරූපං තජ්ජෙන්තො පනාමෙන්තො දණ්ඩකම්මං කරොන්තො විහාරා නීහරන්තො සික්ඛාපෙති අයං නිග්ගය්හවාදී නාම, සෙය්‍යථාපි සම්මාසම්බුද්ධො, වුත්තං හෙතං “නිග්ගය්හාහං ආනන්ද වක්ඛාමි පසය්හ යො සාරො සො ඨස්සතී”ති, **මෙධාවින්ති** ධම්මපඤ්ඤාය සමන්නාගතං, **තාදිසන්ති** එවරූපං පණ්ඩිතං භජෙය්‍ය පයිරුපාසෙය්‍ය තාදිසං හි ආචරියං භජමානස්ස අන්තෙවාසිකස්ස සෙය්‍යො හොති න පාපියො වඩ්ඪියෙව හොති නො පරිහානීති.

වාදසමෙ **කට්ඨවාහනනගරෙති** කට්ඨවාහනෙන ගහිතත්තා එවං ලද්ධනාමකෙ නගරෙ, අතීතෙ කිර බාරාණසිවාසී එකො රුක්ඛවඩ්ඪකී සකෙ ආචරියකෙ අද්දුතියො, තස්ස සොළස සිස්සා එකමෙකස්ස සහස්සං අන්තෙවාසිකා, එවං තෙ සත්තරසාධිකා සොළසසහස්සා ආචරියන්තෙවාසිකා, සබ්බෙපි බාරාණසිං උපනිස්සාය ජීවිකං කප්පෙන්තා පබ්බතසමීපං ගන්ත්වා රුක්ඛෙ ගහෙත්වා තත්ථෙව පාසාදවිකතියො නිට්ඨපෙත්වා කුල්ලං බන්ධිත්වා ගඞ්ගාය බාරාණසිං ආනෙත්වා සචෙ රාජා අත්ථිකො හොති රඤ්ඤො එකභූමිකං වා සත්තභූමිකං වා පාසාදං යොජෙත්වා දෙන්ති, නො චෙ අඤ්ඤෙසම්පි වික්කිණිත්වා පුත්තදාරං පොසෙන්ති, අථ නෙසං එකදිවසං ආචරියො න සක්කා වඩ්ඪකීකම්මෙන නිච්චං ජීවිතුං දුක්කරං ජරාකාලෙ එතං කම්මන්ති චින්තෙත්වා අන්තෙවාසිකෙ ආමන්තෙසි, තාතා උදුම්බරාදයො අප්පසාරරුක්ඛෙ ආනෙථාති තෙ සාධූති පටිස්සුණිත්වා ආනයිංසු, සො තෙහි කට්ඨසකුණං කත්වා තස්සබ්භන්තරං පවිසිත්වා වාතෙන යන්තං පූරෙසි, කට්ඨසකුණො සුවණ්ණහංසරාජා විය ආකාසෙ ලඞ්ඝිත්වා ආචරියස්ස පටිවෙදෙසුං, තතො තෙ ආචරියො ආහ, කතමන්නාමරජ්ජං ගණ්හාමාති බාරාණසිරජ්ජං ආචරියාති, අලං තාතා මා එතං රුච්චි මයම්පි තං ගහෙත්වාපි වඩ්ඪකීරාජා වඩ්ඪකීයුවරාජාති වඩ්ඪකීවාද නමුච්චිස්සාම, මහන්තො ජම්බුදීපො අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමාති වත්වා පුත්තදාරාදයො කට්ඨවාහනානි අභිරූහිත්වා සජ්ජාවුධා හුත්වා හිමවන්තාභිමුඛා ගන්ත්වා හිමවති අඤ්ඤතරං නගරං පවිසිත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනෙ යෙව පච්චට්ඨංසු, තෙ තත්ථ රජ්ජං ගහෙත්වා ආචරියං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු, සො කට්ඨවාහනො රාජාති පාකටො අහොසි, තං නගරං තෙන ගහිතත්තා කට්ඨවාහනනගරන්තෙව නාමං ලභි, තං පච්ඡා රතනි තපචරණකං, **පාසාණචෙතියෙ පිට්ඨිපාසාණෙ නිසීදීති** පාසාණකචෙතියන්ති ලද්ධවොහාරෙ පිට්ඨිපාසාණෙ සක්කෙන මාපිතෙ මහාමණ්ඩපෙ නිසීදි, තත්ථ කිර මහන්තො පාසාණස්ස උපරි පුබ්බෙව ඨානං අහොසි, උප්පන්නෙ පන භගවති විහාරෙ ජාතො සො තෙනෙව පුරිමවොහාරෙන පාසාණකචෙතියන්ති වුච්චති, තෙන පුච්ඡිතො දුතියො හුත්වා සත්ථාරං පඤ්හං පුච්ඡති.

මුද්ධං මුද්ධාධිපාතඤ්ච බාවරී පරිපුච්ඡති,
තං බ්‍යාකරොහි භගවා කඞ්ඛං විනය නො ඉසෙති.

එවං තෙන පඤ්හෙ පුච්ඡිතෙ භගවතා ච.

අවිජ්ජා මුද්ධාති ජානාහි විජ්ජා මුද්ධාධිපාතිනී,
සද්ධාසතිසමාධීහි ඡන්දවිරියෙන සංයුතාති.

පඤ්හෙ **විස්සජ්ජිතෙ** දුතියො හුත්වා පඤ්හං පුච්ඡි, **අථස්ස=පෙ=පඤ්හං කථෙන්තීති** "කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං මච්චුරාජා න පස්සතී"ති තෙන පඤ්හෙ **පුච්ඡිතෙ**:-

සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛස්සු මොඝරාජ සදා සතො,
අත්තානුදිට්ඨිං ඌහච්ච එවං මච්චුතරො සියා,
එවං ලොකං අවෙක්ඛන්තං මච්චුරාජා න පස්සතීති.

පඤ්හං විස්සජ්ජෙසි, **සොළසන්නාති** තස්මිං සමාගමෙ සන්නිපතිතා සෙස ජනා, **න කම්පයන්තීති** එත්තකා සොතාපන්නාති ආදිනා න වුච්චන්ති, **එවං පාරායණෙ වත්ථු සමුට්ඨිතන්ති** පාරායණවග්ගෙ ඉදං වත්ථුං සමුට්ඨිතන්ති.

චතුත්ථො වග්ගො.

ථෙරපාළිසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ථෙරීපාළිසංවණ්ණනායං පඨමෙ **යදිදං මහාපජාපති ගොතමීති** එත්ථ යදිදං මහාපජාපති ගොතමීති ච පඨන්ති, තත්ථ ගොතමීති ගොත්තං, නාමකරණදිවසෙ අස්සා ලද්ධසක්කාරබ්‍රාහ්මණා ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා සචෙ අයං ධීතරං ලභිස්සති චක්කවත්තිරඤ්ඤො මහෙසී භවිස්සති සචෙ පුත්තං ලභිස්සති චක්කවත්තිරාජා භවිස්සතීති උභයථාපි මහතී චෙවස්සා පජා භවිස්සතීති බ්‍යාකරිංසු; තස්මා පුත්තපජාය චෙව ධීතුපජාය ච මහන්තත්තා මහාපජාපතීති වොහරිංසු, තදුභයං පන සංසන්දෙත්වා මහාපජාපතිගොතමීති වුත්තං, **වාරභික්ඛන්ති** වාරෙන දත්තබ්බං භික්ඛං, **නාමං අකංසූති** ගොත්තං යෙව නාමං අකංසු, **මාතුච්ඡන්ති** චූළමාතරං, මාතුභගිනී මාතුච්ඡාති වුච්චති, **කලහවිවාදසුත්තපරියොසානෙති** "කුතො පහූතා කලහා විවාදා"ති ආදිනා සුත්තනිපාතෙ ආගතස්ස කලහවිවාදසුත්තස්ස පරියොසානෙ, ඉදං ච අඞ්ගුත්තරභාණකානං කථාමග්ගානුසාරෙන වුත්තං, අපරෙ පන තස්මිං යෙව සුත්තනිපාතෙ "අත්තදණ්ඩා භයං ජාත"න්ති ආදිනා ආගතස්ස අත්තදණ්ඩසුත්තස්ස පරියොසානෙති වදන්ති, **නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතානන්ති** එත්ථ එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය එතෙ පබ්බජිතානන්ති වදන්ති, තෙනෙව සුත්තනිපාතෙ අත්තදණ්ඩසුත්තසංවණ්ණනාය වුත්තදෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චසතා සාකියකුමාරා කොලියකුමාරා එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතා තෙ ගහෙත්වා භගවා මහාවනං පාවිසීති, සෙසමෙත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

දුතියෙ **පරපක්ඛාපතනා** හුත්වාති පරෙසං දාසී හුත්වා, **සුවණ්ණරසපිඤ්ජරී අහොසීති** සුවණ්ණරසපිඤ්ජරෙ විය අහොසි, **මක්කටකොව ජාලන්ති** යථා නාම මක්කටකො සුත්තජාලං කත්වා මජ්ඣට්ඨානෙ නාභිමණ්ඩලෙ නිපන්නො පරියන්තෙ පතිතං පටඞ්ගං වා මක්ඛිකං වා වෙගෙන ගන්ත්වා විජ්ඣිත්වා තස්ස රසං පිවිත්වා පුන ගන්ත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ නිපජ්ජති, එවමෙව යෙ සත්තා රාගරත්තා දොසදුට්ඨා මොහමූළ්හා සයං කතං තණ්හාසොතං අනුපතන්ති, එවං දුරතික්කමං, **එතම්පි ඡෙත්වාන පරිබ්බජන්තීති** පණ්ඩිතා එතං බන්ධනං ඡින්දිත්වා **අනපෙක්ඛිනො** නිරාලයා හුත්වා අරහත්තමග්ගෙන සබ්බං දුක්ඛං පහාය වජන්ති ගච්ඡන්තීති අත්ථො.

තතියං උත්තානත්ථමෙව.

චතුත්ථෙ **පටිහාරසතෙනපීති** වාරසතෙනපි, පටිහාරසද්දො හි වාරදෙවාරිකෙ දිස්සති, **කුලගෙහන්ති** අත්තනො වාසගෙහසමීපං, **තාණායාති** තාණභාව පතිට්ඨානත්ථාය, **බන්ධවාති** පුත්තෙ ච පිතරෙ ච ඨපෙත්වා අවසෙසා ඤාතිසුහජ්ජා, **අන්තකෙනාධිපන්නස්සාති** මරණෙන අභිභූතස්ස, පවත්තියං හි පුත්තාදයො අන්නපානාදිදානෙන චෙව උප්පන්නකිච්චකරණෙන ච තාණං හුත්වාපි මරණකාලෙ කෙනචි උපායෙන මරණං පටිබාහිතුං අසමත්ථතාය තාණත්ථාය ලෙණත්ථාය න සන්තීති නාම, තෙනෙව වුත්තං **නත්ථි ඤාතීසු තාණතාති, එතමත්ථවසන්ති** එතං තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං තාණං භවිතුං අසමත්ථභාවසංඛාතං **කාරණං** ජානිත්වා, **පණ්ඩිතො** චතුපාරිසුද්ධිසීලෙන සංවුතො රක්ඛිතගොපිතො හුත්වා **නිබ්බාණ**ගමනං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං **සීඝං** සොධෙය්‍යාති අත්ථො.

පඨමෙ **පරාගතන්තට්ඨානෙති** පරෙසං වාසට්ඨානෙ, **සුජාතත්ථෙරස්ස අධිකාරකම්මං කත්වාති** සා කිර අත්තනො කෙසෙ වික්කිණිත්වා සුජාතත්ථෙරස්ස නාම සාවකස්ස දානං දත්වා පත්ථනං අකාසි, තං සන්ධායෙතං වුත්තං, **හත්ථෙ පසාරිතෙති** තස්ස හත්ථාලම්බනත්ථං පුබ්බාචිණ්ණවසෙන හත්ථෙ පසාරිතෙ, **සො කිර** අනාගාමී හුත්වා ගෙහං ආගච්ඡන්තො යථා අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තො සිතං කුරුමානො හසමානො ආගච්ඡති, එවං අනාගන්ත්වා සන්නිසින්නියො සන්තමානසො හුත්වා අගමාසි, ධම්මදින්නා සීහපඤ්ජරං උග්ඝාටෙත්වා වීථිං ඔලොකයමානා තස්ස ආගමනාකාරං දිස්වා කින්නුඛො එතන්ති චින්තෙත්වා තස්ස පච්චුග්ගමනං කුරුමානා සොපානසීසෙ ඨත්වා ඔලම්බනත්ථං හත්ථං පසාරෙසි, උපාසකොපි අත්තනො හත්ථං සමිඤ්ජෙසි, සා පාතරාසභොජනකාලෙ ජානිස්සාමීති චින්තෙසි, උපාසකො පුබ්බෙ තාය සද්ධිං එකතො භුඤ්ජති, තං දිවසං පන තං අනපලොකෙත්වා යොගාවචරභික්ඛු විය එකකො භුඤ්ජන්තො සමානො ඉමං දෙථ ඉමං හරථාති න බ්‍යාහරති, **තත්ථ ඉමං දෙථාති** ඉමං ඛාදනීයං වා භොජනීයං වා දෙථ, **ඉමං හරථාති** ඉමං ඛාදනීයං භොජනීයං වා අපහරථ, **සන්ථවවසෙනාති** කිලෙසසන්ථවවසෙන, චිරකාලපරිභාවිතාය ඝටදීපජාලාය විය අබ්භන්තරෙ දිප්පමානාය හෙතුසම්පත්තියා චොදියමානා ආහ **එවං සන්තෙ=පෙ=මය්හං පබ්බජ්ජං අනුජානාථාති, අයං තාව සෙඛී සරමපෙක්ඛී සීඝොව දුක්ඛස්සන්තං අකාසීති** සා කිර "ධම්මදින්නෙ තුය්හං දොසො නත්ථි මය්හම්පන අජ්ජ පට්ඨාය සන්ථවවසෙන=පෙ=කුලඝරං ගච්ඡා"ති වුත්තෙ එවං චින්තෙසි, පකති පුරිසො එවං වත්තා නාම නත්ථි අද්ධා එතෙන ලොකුත්තරධම්මො පටිවිද්ධො

තෙනස්සා අයං සංකප්පො අහොසි, අයං සෙට්ඨි ඝරමජ්ඣෙ ඨිතොව දුක්ඛස්සන්තං
අකාසී"ති මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථායං පන ආගතං, අථ කස්මා මයා සද්ධිං අල්ලාප
සල්ලාපමත්තම්පි න කරොථාති තාය පුච්ඡිතෙ අයං ලොකුත්තරධම්මො නාම
ගරුභාරියො න පන පකාසෙතබ්බොති චින්තෙත්වාපි සචෙ ඛො පනාහං න
කථෙස්සාමි අයං හදයං ඵාලෙත්වා එත්ථෙව කාලං කරෙය්‍යාති තස්සා අනුග්ග
හත්ථාය ධම්මාභිනෙන අහං සත්ථුධම්මදෙසනං සුත්වා ලොකුත්තරධම්මං නාම අධි
ගතො තං අධිගතස්ස එවරූපා ලොකියකිරියා නවත්තන්තීති කථෙසී"ති වුත්තං,
පඤ්චක්ඛන්ධාදිවසෙන පඤ්හෙ පුච්ඡීති "සක්කායොති අය්‍යෙ වුච්චති කතමො
නු ඛො අය්‍යෙ සක්කායො වුත්තො භගවතා"ති ආදිනා චූළවෙදල්ලසුත්තෙ
ආගතනයෙන පුච්ඡි, **පුච්ඡිතං පුච්ඡිතං විස්සජ්ජෙසී**ති "පඤ්චිමෙ විසාඛ උපාදාන
ක්ඛන්ධා සක්කායො වුත්තො භගවතා"ති ආදිනා තත්ථෙව ආගතනයෙන විස්ස
ජ්ජෙසි, **සූරභාව**න්ති තික්ඛභාවං, අනධිගතඅරහත්තමග්ගස්ස උග්ගහෙන විනා
තත්ථ පඤ්හා න උපට්ඨාතීති ආහ **උග්ගහවසෙන අරහත්තමග්ගෙපි පුච්ඡී**ති,
තං නිවත්තෙන්තීති විමුත්තියා ඛො පනය්‍යෙ කිංපටිභාගොති පුච්ඡිතෙ
විමුත්තියා ඛො පනාවුසො විසාඛ නිබ්බානං පටිභාගොති වුත්තෙ නිබ්බාන
දස්සනං පනය්‍යෙ කිංපටිභාගොති පුන පුච්ඡිතෙ තං නිවත්තෙන්තී **අච්චසරාවු
සො විසාඛා**ති ආදිමාහ, තත්ථ අච්චසරාති අපුච්ඡිතබ්බං පුච්ඡන්තො පඤ්හං අති
ක්කමිත්වා අහාසීති අත්ථො, **නාසක්ඛි පඤ්හානං පරියන්තං ගහෙතු**න්ති
පඤ්හානං පරිච්ඡෙදප්පමාණං ගහෙතුං නාසක්ඛි, පඤ්හානං හි පරිච්ඡෙදං ගහෙ
තුං යුත්තට්ඨානෙ අට්ඨත්වා තතො පරං පුච්ඡන්තො නාසක්ඛි පඤ්හානං පරියන්තං
ගහෙතුං, අප්පටිභාගධම්මස්ස ච පටිභාගං පුච්ඡි, නිබ්බානං නාමෙතං අප්පටි
භාගං, නීලං වා පීතකං වාති කෙනචි ධම්මෙන සද්ධිං පටිභාගං කත්වා දස්සෙතුං
ඉමිනා අධිප්පායෙන පුච්ඡසීති අත්ථො, **නිබ්බානොගධ**න්ති නිබ්බානං ඔගාහි
ත්වා ඨිතං, නිබ්බානන්තොගධං නිබ්බානං අනුපවිට්ඨන්ති අත්ථො, **නිබ්බාන
පරායන**න්ති නිබ්බානං පරං අයනමස්ස පරා ගති න තතො පරං ගච්ඡතීති
අත්ථො, නිබ්බානං පරියොසානං අස්සාති **නිබ්බානපරියොසානං**, **පුරෙ**ති අතී
තක්ඛන්ධෙසු, **පච්ඡා**ති අනාගතෙසු ඛන්ධෙසු, **මජ්ඣෙ**ති පච්චුප්පන්නෙසු ඛන්ධෙසු,
නාපිකිඤ්චනන්ති යස්ස එතෙසු තණ්හාගාහසංඛාතං කිඤ්චනං නත්ථි, තමෙනං
රාගකිඤ්චනාදීහි **අකිඤ්චනං**, කස්සචි ගහණස්ස අභාවෙන **අනාදානං**, බ්‍රාහ්මණං
වදාමීති අත්ථො.

පණ්ඩිතාති ධාතුආයතනාදිකුසලතාසංඛාතෙන පණ්ඩිච්චෙන සමන්නා
ගතා, වුත්තං හෙතං "කිත්තාවතා නු ඛො භන්තෙ පණ්ඩිතො හොති? යතො
ඛො ආනන්ද භික්ඛු ධාතුකුසලො ච හොති ආයතනකුසලො ච පටිච්චසමුප්පාදකු
සලො ච ඨානාඨානකුසලො ච එත්තාවතා ඛො ආනන්ද භික්ඛු පණ්ඩිතො හො
තී"ති, **මහාපඤ්ඤා**ති මහන්තෙන අත්ථෙ මහන්තෙ ධම්මෙ මහන්තී යුත්තියො
මහන්තානි පටිභාණානි පරිග්ගහණෙ සමත්ථාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතා, ඉමිස්සා
හි ථෙරියා අසෙක්ඛපටිසම්භිදාපත්තත්තාය පටිසම්භිදාසො පූරෙත්වාති තාය
පඤ්ඤාමහත්තං, **යථා තං ධම්මදින්නායා**ති යථා ධම්මදින්නාය භික්ඛුනියා බ්‍යා
කතං අහං එවමෙවං බ්‍යාකරෙය්‍යන්ති අත්ථො, තන්ති නිපාතමත්තං.

ඡට්ඨෙ **අඤ්ඤං මග්ගං අපස්සන්තීති** අඤ්ඤං උපායං අපස්සන්තී, **විස්සට්ඨාති** නිරාසඞ්කා, **ඉට්ඨනිමිත්තන්ති** ඉට්ඨියා සුභනිමිත්තං, සුභාකාරන්ති වුත්තං හොති, **ධම්මපදෙ ගාථං වත්වාති.**

අට්ඨීනං නගරං කතං මංසලොහිතලෙපනං,
යත්ථ ජරා ච මච්චු ච මානො මක්ඛො ච ඔහිතො'ති.

ඉමං ගාථං වත්වා, තත්‍රායමධිප්පායො–යථෙව පුබ්බණ්ණාපරණ්ණාදීනං ඔදහනත්ථාය **කට්ඨානි උස්සාපෙත්වා** වල්ලීහි **බන්ධිත්වා** මත්තිකාය **ලිම්පිත්වා** නගරසඞ්ඛාතං බහිද්ධා ගෙහං **කරොන්ති,** එවමිදං අජ්ඣත්තිකම්පි **තීණි** අට්ඨිසතානි **උස්සාපෙත්වා නහාරුවිනද්ධං** මංසලොහිතලෙපනං තචපටිච්ඡන්නං **ජීරණලක්ඛණාය ජරාය මරණලක්ඛණස්ස** මච්චුනො තස්ස ආරොගසම්පදාදීනි **පටිච්ච උප්පජ්ජනමඤ්ඤනලක්ඛණස්ස** මානස්ස සුකතකාරණවිනාසනලක්ඛණස්ස **මක්ඛස්ස** ච ඔදහනත්ථාය **නගරං කතං,** එවරූපො **එව** හි **එත්ථ කායිකචෙතසිකො** ආබාධො **ඔහිතො** ඉතො උද්ධං **කිඤ්චිගය්හුපගං** නත්ථීති, **සුත්තං අභාසීති.**

චරං වා යදි වා තිට්ඨං නිසින්නො උදවා සයං,
සම්මිඤ්ජෙති පසාරෙති එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා.

අට්ඨිනහාරුසංයුත්තො තචමංසාවලෙපනො,
ඡවියා කායො පටිච්ඡන්නො යථාභූතං නදිස්සතීති.

ආදිනා **සුත්තමභාසි.**

සත්තමෙ **සබ්බෙ විසුං විසුං ඝරාවාසෙ පතිට්ඨාපෙසීති** එත්ථ සබ්බෙපි විසුං **විසුං** ඝරාවාසෙ පතිට්ඨපෙත්වා **පුත්තාව** මං පටිජග්ගිස්සන්තීති කිං මෙ විසුං කුටුම්බෙනාති සබ්බං සාපතෙය්‍යංපි විභජිත්වා අදාසීති වෙදිතබ්බං, තෙනෙව හි තතො පට්ඨාය අයං අම්හාකං කිං කරිස්සතීති අත්තනො සන්තිකං ආගතං මාතාති සඤ්ඤම්පි නකරිංසු, තථා හි තං කතිපාහච්චයෙන ජෙට්ඨපුත්තස්ස භරියා අම්හාකං අයං ජෙට්ඨපුත්තොති වෙකොට්ඨාසෙ දත්වා විය ඉමමෙව ගෙහං ආගච්ඡතීති ආහ, සෙසපුත්තානං භරියායොපි එවමෙවං වදිංසු, ජෙට්ඨධීතරං ආදිං කත්වා තාසං ගෙහං ගතකාලෙ තාපි නං එවමෙව වදිංසු, සා ආගමනප්පත්තා හුත්වා කිං මෙ ඉමෙසං සන්තිකෙ වුත්ථෙන භික්ඛුණී හුත්වා වසිස්සාමීති භික්ඛුණී උපස්සයං ගන්ත්වා පබ්බජ්ජං යාචි, තා නං පබ්බාජෙසුං, ඉච්චෙවත්ථං දස්සෙන්තො **බහුපුත්තිකා සොණා තෙසං අත්තනි අගාරවභාවං ඤත්වා ඝරාවාසෙන කිං කරිස්සාමීති නික්ඛමිත්වා පබ්බජීති** ආහ, **විහාරං ගච්ඡන්තියොති** භික්ඛුනිවිහාරං ගච්ඡන්තියො, **ධම්මමුත්තමන්ති** නවවිධලොකුත්තරධම්මං, සොහි උත්තමධම්මො නාම හොති තං නපස්සති තස්ස වස්සසතං ජීවන්තතො තං ධම්මං පස්සන්තස්ස පටිවිජ්ඣන්තස්ස එකාහම්පි එකක්ඛණෙපි ජීවිතං සෙය්‍යො, **ආගන්තුකජනොති** විහාරගතං භික්ඛුනිජනං සන්ධාය වදති, **අනුපධාරෙත්වාති** අසල්ලක්ඛෙත්වා.

අට්ඨමං උත්තානත්ථමෙව.

නවමෙ **චතුක්කෙති** චතුන්නං සමාහාරො චතුක්කං, **චාරකතොති** බන්ධනාගාරතො, **උබ්බන්ධෙත්වාති** උද්ධරිත්වා, **මුහුත්තමපි චින්තයෙති** මුහුත්තං තං ඛණංපි ඨානුප්පත්තිකසඤ්ඤාය තංඛණානුරූපං අත්ථං චින්තිතුං සක්කුණෙය්‍ය,

සහස්සම්පි චෙ ගාථා අනත්ථපදසංහිතාති අයං ගාථා දාරුචීරත්ථෙරස්ස භගවතා භාසිතා, ඉධාපි ච සායෙව ගාථා භාසිතා, ථෙරීගාථාසංවණ්ණනායං ආචරියධම්මපාලථෙරෙනපි කුණ්ඩලකෙසීථෙරියා වත්ථුම්හි අයමෙව ගාථා වුත්තා, ධම්මපදට්ඨකථායං පන කුණ්ඩලකෙසිථෙරියා වත්ථුම්හි.

යො චෙ ගාථාසතං භාසෙ අනත්ථපදසංහිතං,
එකං ධම්මපදං සෙය්‍යො යං සුත්වා උපසම්මතීති,

අයං ගාථා ආගතා, තංතංභාණකානං කථාමග්ගානුසාරෙන තත්ථ තත්ථ යථාවුත්තන්ති න ඉධ ආචරියස්ස පුබ්බාපරවිරොධො සංකිතබ්බො.

දසමං එකාදසමං ච උත්තානත්ථමෙව.

ද්වාදසමෙ **තීහි ලූඛෙහීති** චත්තලූඛසුත්තලූඛරජනලූඛසංඛාතෙහි තීහි ලූඛෙහි, **සිඞ්ඝාටක**න්ති සාසපබීජං, **තං පුත්තපසුසම්මත්ත**න්ති තං රූපං බලාදිසම්පන්නෙන පුත්තෙන ච පසු ච ලභිත්වා මම පුත්තා අභිරූපා බලසම්පන්නා පණ්ඩිතා සබ්බකිච්චසමත්ථා මම ගොණො අරොගො අභිරූපො මම භාරවාහො මම ගාවී බහුඛීරාති එවං පුත්තෙහි ච පසූහි ච සම්මත්තං නරං, **ව්‍යාසත්තමනස**න්ති චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යාදිසු ආරම්මණෙසු හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිසු පත්තචීවරාදිසු වා යං යං ලද්ධං හොති තත්ථ තත්ථෙව ලග්ගනාය සත්තමානසසංයුත්තං, **ගාමං මහොඝොවාති** යථා එවරූපං ගාමං ගම්භීරතො විත්ථාරතො ච මහන්තො නදීඔඝො අන්තමසො සුණඛම්පි අසෙසෙත්වා සබ්බං ආදාය ගච්ඡති, එවං වුත්තප්පකාරං නරං මච්චු ආදාය ගච්ඡතීති අත්ථො, **අමතං පද**න්ති මරණරහිතං කොට්ඨාසං, **අමතමහානිබ්බාණ**න්ති අත්ථො, සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

තෙරසමං උත්තානත්ථමෙව.

ථෙරීපාළිසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපාසකපාළිසංවණ්ණනාය පඨමෙ **සබ්බපඨමං සරණං ගච්ඡන්තාන**න්ති සබ්බෙසං පඨමං හුත්වා සරණං ගච්ඡන්තානං, **ඉතො පර**න්ති සත්තසත්තාහතො පරං, **ගමනුපච්ඡෙදං අකාසී**ති ගමනවිච්ඡෙදං අකාසි, යථා තෙ ගොණා ධුරං ඡඩ්ඩෙත්වා පොථියමානාපි න ගච්ඡන්ති තථා අකාසීති අත්ථො, **තෙස**න්ති තෙසං වාණිජකානං **අධිමුච්චිත්වාති** ආවිසිත්වා, යක්ඛස්ස ආවට්ටො **යක්ඛාවට්ටො**, එවං සෙසෙසුපි, **අතීතබුද්ධානං ආචිණ්ණං ඔලොකෙසී**ති අතීතබුද්ධා කෙන භොජනෙන පතිගණ්හිංසූති බුද්ධාචිණ්ණං ඔලොකෙසි, **ද්වෙවාචිකෙ සරණෙ පතිට්ඨායාති** සඞ්ඝස්ස අනුප්පන්නත්තා බුද්ධධම්මවසෙන ද්වෙවාචිකෙ සරණෙ පතිට්ඨිත්වා, **චෙතිය**න්ති පූජනීයවත්ථුං, **ජීවකෙසධාතුයාති** ජීවමානකස්ස භගවතො කෙසධාතුයා.

දුතියෙ **තෙනෙව ගුණෙනාති** තෙනෙව දායකභාවසංඛාතෙන **ගුණෙන,** සො හි සබ්බකාමසමිද්ධතාය විගතමච්ඡරියතාය කරුණාදිගුණසමඞ්ගිතාය ච නිච්චකාලං අනාථානං පිණ්ඩමදාසි, තෙන සබ්බකාලං උපට්ඨිතානං අනාථානං පිණ්ඩදානං එතස්ස අත්ථීති=**අනාථපිණ්ඩිකොති** සඞ්ඛං ගතො, **සොජනිකාවිභා**

රෙ කාරෙහීති යොජනෙ යොජනෙ එකමෙකං විහාරං කාරෙත්වා, **එවරූපං දානං පවත්තෙස්සසීති** වත්වා තමෙව දානං විභජෙත්වා දස්සෙන්තො **දෙවසිකං පඤ්ච සලාකභත්තානි හොන්තී**ති ආදිමාහ, තත්ථ සලාකාය ගහෙතබ්බං භත්තං **සලාකභත්තං**, එකස්මිං පක්ඛෙ එකදිවසං දාතබ්බං භත්තං **පක්ඛිකභත්තං**, ධුරගෙහෙ ඨපෙත්වා දාතබ්බං භත්තං ධුරභත්තං, ආගන්තුකානං දාතබ්බං භත්තං **ආගන්තුකභත්තං**, එවං සෙසෙසුපි, **පඤ්චආසනසතානි ගෙහෙ නිච්චපඤ්ඤත්තානෙව හොන්තී**ති ගෙහෙ නිච්චං ආගන්ත්වා භුඤ්ජන්තානං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං පඤ්චආසනසතානි නිච්චපඤ්ඤත්තානි හොන්ති.

තතියෙ මිගා එව=**මිගරූපානි, භික්ඛූ සමාදපෙත්වාති** භන්තෙ මය්හං අනුග්ගහං කරොථ ඉධ නිසීදිත්වා භික්ඛං ගණ්හථාති භික්ඛාගහණත්ථං සමාදපෙත්වා, විවට්ටං උද්දිස්ස පවත්තං නිබ්බෙධභාගියං කුසලං **උපනිස්සයො, සළායතනවිභත්තිමෙව දෙසෙසීති** සළායතනවිභාගපටිසංයුත්තමෙව ධම්මකථං කථෙසි, **ථෙරෙනාති** තත්ථ සන්නිසින්නානං සබ්බෙසං ජෙට්ඨකෙන මහාථෙරෙන, **පඤ්හං විස්සජ්ජෙතුං අසක්කොන්තෙනාති** චිත්තෙන ගහපතිනා "යා ඉමා භන්තෙ ථෙර අනෙකවිහිතා දිට්ඨියො ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති සස්සතො ලොකොති වා අසස්සතො ලොකොති වා අන්තවා ලොකොති වා තං ජීවං තං සරීරන්ති වා අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති වා=පෙ=පරම්මරණාති වා, යානි චිමානි ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි බ්‍රහ්මජාලෙ ආගතානි ඉමා නු ඛො භන්තෙ දිට්ඨියො කිස්මිං සති හොන්ති කිස්මිං අසති න හොන්තී"ති එවමාදිනා පඤ්හෙ පුට්ඨෙ විස්සජ්ජෙතුං අසක්කොන්තෙන, ඉමං කිර පඤ්හං යාවතතියං පුට්ඨො මහාථෙරො තුණ්හී අහොසි, අථ ඉසිදත්තත්ථෙරො චින්තෙසි අයං ථෙරො නෙව අත්තනා බ්‍යාකරොති න අඤ්ඤං අජ්ඣෙසති, උපාසකොපි ච භික්ඛුසඞ්ඝං විහෙසති, අහමෙතං බ්‍යාකරිත්වා ඵාසුවිහාරං කත්වා දස්සාමීති එවං චින්තෙත්වා ච ආසනතො වුට්ඨාය ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා බ්‍යාකරොමහං භන්තෙ චිත්තස්ස ගහපතිනො එතං පඤ්හන්ති ආහ, එවං වුත්තෙ බ්‍යාකරොහි ත්වං ආවුසො ඉසිදත්ත චිත්තස්ස ගහපතිනො එතං පඤ්හන්ති ඉසිදත්තං අජ්ඣෙසි, තෙන වුත්තං **පඤ්හං විස්සජ්ජෙතුං අසක්කොන්තෙන අජ්ඣිට්ඨොති, පඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වාති** "යා ඉමා ගහපති අනෙකවිහිතා දිට්ඨියො ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති සස්සතො ලොකොති වා=පෙ=යානි චිමානි ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි බ්‍රහ්මජාලෙ ආගතානි ඉමා ඛො ගහපති දිට්ඨියො සක්කායදිට්ඨියා සති හොන්ති, සක්කායදිට්ඨියා අසති න හොන්තී"ති ආදිනා නයෙන පඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා, **ගිහිසහායකභාවෙ ඤාතොති** ථෙරස්ස ගිහිසහායකභාවෙ චිත්තෙන ගහපතිනා ඤාතෙ, චිත්තො කිර ගහපති තස්ස පඤ්හවෙය්‍යාකරණෙ තුට්ඨො කුතො භන්තෙ අය්‍යො ඉසිදත්තො ආගච්ඡතීති වත්වා සාවත්ථියා ඛොහං ගහපති ආගච්ඡාමීති වුත්තෙ අත්ථි භන්තෙ සාවත්ථියා ඉසිදත්තො නාම කුලපුත්තො අම්හාකං අදිට්ඨසහායො පබ්බජිතො දිට්ඨො සො ආයස්මතාති පුච්ඡි, ථෙරො ච එවං ගහපතීති වත්වා කහං නු ඛො භන්තෙ සො ආයස්මා එතරහි විහරතීති පුන පුට්ඨො තුණ්හී අහොසි, අථ චිත්තො ගහපති අය්‍යො නො භන්තෙ ඉසිදත්තොති පුච්ඡිත්වා එවං ගහපතීති වුත්තෙ අත්තනො ගිහිසහායකභාවං අඤ්ඤාසි, **තෙජොසමාපත්තිපාටිහාරියං දස්සෙත්වාති** එකස්මිං කිර දිවසෙ චිත්තො ගහපති සාධු මෙ භන්තෙ අය්‍යො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙතූති මහාථෙරං යාචි, ථෙරො තෙන හි ත්වං ගහපති ආලින්දෙ

උත්තරාසඞ්ගං පසාරෙත්වා තත්ථ තිණකලාපං ඔකිරිත්වා තෙනෙව ච තථා කතෙ සයං විහාරං පවිසිත්වා චීවරපටිකං දත්වා තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාරෙසි, යථා තාලච්ඡිග්ගලෙන ච අග්ගළන්තරිකාය ච අච්චි නික්ඛමිත්වා තිණං නිජ්ඣාපෙති, තථා උත්තරාසඞ්ගං නිජ්ඣාපෙති, අථ විභාතෙ ගහපති උත්තරාසඞ්ගං පප්ඵොටෙත්වා සංවිග්ගො ලොමහට්ඨජාතො එකමන්තං ඨිතො ථෙරං බහි නික්ඛමන්තං දිස්වා අභිරමතු භන්තෙ අය්‍යො මච්ඡිකාසණ්ඩෙ රමණීයං අම්බාටකවනං, අහං අය්‍යස්ස උස්සුක්කං කරිස්සාමීති චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති ආහ, තතො ථෙරො තදහි ඉධ වසිතුං සක්කොති තස්මා විහාරා පක්කාමි, තං සන්ධායෙතං වුත්තං **තෙජොසමාපත්තිපාටිහාරියං දස්සෙත්වා ඉදානි ඉධ වසිතුං න යුත්තන්ති යථාසුඛං පක්කාමීති, මෙ අග්ගසාවිකා**ති ආදීසු, යං වත්තබ්බං තං විත්ථාරතො විනයපාළියං ආගතමෙව. **සද්ධො**ති ලොකියලොකුත්තරාය සද්ධාය සමන්නාගතො, **සීලෙනා**ති අගාරියසීලං අනගාරියසීලන්ති දුවිධං සීලං, තෙසු ඉධ අනගාරියසීලං අධිප්පෙතං, තෙන සමන්නාගතොති අත්ථො, **යසො භොගසමප්පිතො**ති යාදිසො අනාථපිණ්ඩිකාදීනං පඤ්චඋපාසකසතපරිවාරසඞ්ඛාතො අගාරියො තාදිසෙනෙව යසෙන, යො ච ධනධඤ්ඤාදිකො සත්තවිධඅරියධනසඞ්ඛාතො ච දුවිධො භොගො තෙන ච සමන්නාගතොති අත්ථො, **යං යං පදෙස**න්ති පුරත්ථිමාදිදිසාසු එවරූපො කුලපුත්තො යං යං පදෙසං භජති තත්ථ තත්ථ එවරූපො ලාභසක්කාරෙන පූජිතොව හොතීති අත්ථො.

චතුත්ථෙ **චතුබ්බිධෙහි සඞ්ගහවත්ථූහී**ති දානපියවචනඅත්ථචරියසමානත්තතාසඞ්ඛාතෙන චතුබ්බිධෙන සඞ්ගහවත්ථුනා, **යෙව භගවතාපිස්ස සද්ධිං ආළවකස්ස පෙසෙනකො අහොසී**ති වුත්තමත්ථං පාකටං කත්වා දස්සෙතුං **තත්‍රායං ආනුපුබ්බිකථා**ති ආදිමාහ. **මිගවත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා**ති ආළවකො රාජා විවිධනාටකූපභොගං ඡඩ්ඩෙත්වා චොරපටිබාහනත්ථං පටිරාජනිසෙධනත්ථං බ්‍යායාමකරණත්ථඤ්ච සත්තමෙ සත්තමෙ දිවසෙ මිගවං ගච්ඡන්තො එකදිවසං බලකායෙන සද්ධිං කතිකං අකාසි, යස්ස පස්සෙන මිගො පලායති තස්සෙව භාරොති කතකතිකවත්තො මිගවත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා, **එකං මිග**න්ති අත්තනො ඨිතට්ඨානෙන පලායන්තං එකං මිගං, **අනුබන්ධිත්වා**ති තියොජනමග්ගං එකකොව අනුබන්ධිත්වා එවං සම්පන්නොති රාජා ධනුං ගහෙත්වා පත්තිකොව තියොජනන්තං මිගමනුබන්ධි, **ඝාතෙත්වා**ති යස්මා එණිමිගා තියොජනවෙගා එව හොන්ති, තස්මා පරික්ඛීණජවං මහන්තං උදකං පවිසිත්වා ඨිතං ඝාතෙත්වා ද්විධා ඡෙත්වා, **ධනුකොටියං ලගෙත්වා නිවත්තිත්වා ආගච්ඡන්තො**ති අනත්ථිකොපි මංසෙන නාසක්ඛි මිගං ගහෙතුන්ති අපවාදමොචනත්ථං ද්විධා ඡින්නං මිගං ධනුකොටියං ලගෙත්වා ආගච්ඡන්තො, **සන්දච්ඡාය**න්ති සන්දච්ඡායං බහලපත්තපලාසං, **රුක්ඛං අධිවත්ථා දෙවතා**ති ආළවකං යක්ඛං සන්ධාය වදති, සො හි මහාරාජසන්තිකා වරං ලභිත්වා මජ්ඣන්තිකසමයෙ තස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය ඵුට්ඨොකාසං පවිට්ඨෙ මනුස්සෙ ඛාදන්තො තත්ථ පටිවසති, **ආළවකස්ස නිසීදනපල්ලඞ්කෙ නිසීදී**ති යත්ථ අභිලක්ඛිතෙසු මඞ්ගලදිවසාදීසු ආළවකො නිසීදිත්වා සිරිං අනුභොති තස්මිං යෙව දිබ්බරතනපල්ලඞ්කෙ නිසීදි. **අත්තනො ගමනෙ අසම්පජ්ජමානෙ කිං නු ඛො කාරණන්ති ආවජ්ජන්තො**ති තදා කිර සාතාගිරහෙමවතා භගවන්තං ජෙතවනෙයෙව වන්දිත්වා යක්ඛසමාගමං ගමිස්සාමාති සපරිවාරා නානා

ඤාණෙනපි ආකාසෙන ගච්ඡන්ති, ආකාසෙ ච යක්ඛානං අසම්පත්තමග්ගො අත්ථි ආකාසට්ඨානි විමානානි පහරිත්වා ගමනට්ඨානෙ නෙව මග්ගො හොති, ආළවකස්ස විමානං භුම්මට්ඨං සුගුත්තං පාකාරපරික්ඛිත්තං සුසංවිහිතද්වාරට්ටාලකගොපුරං උපරි කංසජාලසඤ්ඡන්නං මඤ්ජුසසදිසං තියොජනං උබ්බෙධෙන තස්ස උපරි මග්ගො හොති, තෙසං පදෙසමාගම්ම ගන්තුමසමත්ථා අහෙසුං, බුද්ධානං හි නිසින්නොකාසස්ස උපරිභාගෙන යාව භවග්ගා භවකොටිං ගන්තුමසමත්ථා, තස්මා අත්තනො ගමනෙ අසම්පජ්ජමානෙ කින්නුඛො කාරණන්ති ආවජ්ජිංසු, තෙසං කථං සුත්වා විහෙඨෙසීති යස්මා අස්සද්ධස්ස සද්ධාකථා දුක්කථා හොති දුස්සීලාදීනං සීලාදිකථා විය, තස්මා තෙසං යක්ඛානං සන්තිකා භගවතො පසංසං සුත්වා එවං අග්ගිම්හි පක්ඛිත්තලොණසක්ඛරා විය අබ්භන්තරෙ උප්පන්නකොධෙන පටපටායමානහදයො හුත්වා විහෙඨෙසි, පබ්බතකූටන්ති කෙලාසපබ්බතකූටං, ඉතො පට්ඨාය ආළවකයුද්ධං විත්ථාරෙතබ්බන්ති සො කිර මනොසිලාතලෙ වාමපාදෙන ඨත්වා පස්සථ දානි තුම්හාකං වා සත්ථා මහානුභාවො අහං වාති දක්ඛිණපාදෙන සට්ඨියොජනමත්තං කෙලාසකූටපබ්බතං අක්කමි, තං අයොකූටපහටො විය නිද්ධන්තඅයොපිණ්ඩො පපටිකායො මුඤ්චි, සො තත්‍ර ඨත්වා අහං ආළවකොති උග්ඝොසෙසි, සකලජම්බුදීපං සද්දො ඵරි, තියොජනසහස්සවිත්ථතො හිමවාපි සම්පකම්පි යක්ඛස්සානුභාවෙන, සො වාතමණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙසි එතෙනෙව සමණං පලාපෙස්සාමීති, තෙ පුරත්ථිමාදිභෙදා වාතා සමුට්ඨහිත්වා අඩ්ඪයොජනද්වියොජනතියොජනප්පමාණානි පබ්බතකූටානි පදාලෙත්වා වනගච්ඡරුක්ඛාදීනි උම්මූලෙත්වා ආළවිනගරං පක්ඛන්තා ජිණ්ණහත්ථිසාලාදීනි චුණ්ණෙන්තා ඡදනිට්ඨකා ආකාසෙ විධමෙන්තා, භගවා මා කස්සචි උපරොධො හොතූති අධිට්ඨාසි, තෙ වාතා දසබලං පත්වා චීවරකණ්ණමත්තම්පි චාලෙතුං නාසක්ඛිංසු, තතො මහාවස්සං සමුට්ඨාපෙසි, උදකෙන අජ්ඣොත්ථරිත්වා සමණං මාරෙස්සාමීති, තස්සානුභාවෙන උපරූපරි සතපටලසහස්සපටලාදිභෙදා වලාහකා උට්ඨහිත්වා පවස්සිංසු, වුට්ඨිධාරාවෙගෙන පථවී ඡිද්දා අහොසි, වනරුක්ඛාදීනං උපරි මහාමෙඝො ආගන්ත්වා දසබලස්ස චීවරෙ උස්සාවබින්දුමත්තම්පි තෙමෙතුං නාසක්ඛි; තතො පාසාණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි, මහන්තානි මහන්තානි පබ්බතකූටානි ධූමායන්තානි පජ්ජලන්තානි ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි අහෙසුං, තතො පහරණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි, එකතොධාරා උභතොධාරා අසි සත්තිඛුරප්පාදයො ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලං පත්වා දිබ්බපුප්ඵානි අහෙසුං, තතො අඞ්ගාරවස්සං සමුට්ඨාපෙසි කිංසුකවණ්ණා අඞ්ගාරා ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා විකිරිංසු, තතො කුක්කුලවස්සං සමුට්ඨාපෙසි අච්චුණ්හා කුක්කුලා ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ චන්දනචුණ්ණානි හුත්වා නිපතිංසු, තතො වාලිකාවස්සං සමුට්ඨාපෙසි අතිසුඛුමා වාලිකා ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා නිපතිංසු, තතො කලලවස්සං සමුට්ඨාපෙසි තං කලලං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බගන්ධං හුත්වා නිපති, තතො අන්ධකාරං සමුට්ඨාපෙසි භිංසෙත්වා සමණං පලාපෙස්සාමීති, තං චතුරඞ්ගසමන්නාගතං අන්ධකාරසදිසං හුත්වා දසබලං පත්වා සුරියප්පභාවිහතමිවන්ධකාරං අන්තරධායි, එවං යක්ඛො ඉමාහි නවහි වාතවස්සපාසාණපහරණඞ්ගාරකුක්කුලවාලිකා

කලලන්ධකාරවුට්ඨිහි භගවන්තං පලාපෙතුමසක්කොන්තො නානාවිධපහරණහත්ථාය අනෙකප්පකාරරූපභූතගණසමාකුලාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය සයමෙව භගවන්තං අභිගතො, තෙ භූතගණා අනෙකප්පකාරවිකාරෙ කත්වා ගණ්හථ හනථාති භගවතො උපරි ආගච්ඡන්තා විය හොන්ති, අපිච ඛො නිද්ධන්තලොහපිණ්ඩං විය මක්ඛිකා භගවන්තං අල්ලීයිතුමසමත්ථා අහෙසුං, එවං සබ්බරත්තිං අනෙකප්පකාරවිභිංසාකාරදස්සනෙනාපි භගවන්තං චාලෙතුමසක්කොන්තො ආලවකො චින්තෙසි, යන්නූනාහං කෙනචි අජෙය්‍යං දුස්සාවුධං මුඤ්චෙය්‍යන්ති, සචෙ පථවියං මුඤ්චෙය්‍ය සබ්බරුක්ඛතිණාදීනි සුස්සිත්වා ද්වාදසවස්සන්තරෙ න පුන විරූහෙය්‍යුං, සචෙ සමුද්දෙ මුඤ්චෙය්‍ය තත්තකපාලෙ උදකබින්දු විය සබ්බමුදකං සුස්සෙය්‍ය, සචෙ සො රුට්ඨො ආකාසෙ තං දුස්සායුධං මුඤ්චෙය්‍ය ද්වාදස වස්සානි දෙවො න වස්සෙය්‍ය, සචෙ සිනෙරුසදිසෙ පබ්බතෙ මුඤ්චෙය්‍ය ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං හුත්වා විකිරෙය්‍ය, සො එවං මහානුභාවං දුස්සාවුධං උත්තරිසාටකං මුඤ්චිත්වා අග්ගහෙසි, යෙභුය්‍යෙන දසසහස්සිලොකධාතුදෙවතායො වෙගෙන සන්නිපතිංසු, අජ්ජ භගවා ආලවකං දමෙස්සති තත්ථ ධම්මං සොස්සාමාති, යුද්ධදස්සනකාමාපි දෙවතා සන්නිපතිංසු එවං සකලම්පි ආකාසං දෙවතාහි පරිපුණ්ණං අහොසි, අථාලවකො භගවතො සමීපෙ උපරූපරි විචරිත්වා වත්ථායුධං මුඤ්චි, තං අසනිචක්කං විය ආකාසෙ භෙරවසද්දං කරොන්තං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං පත්වා යක්ඛස්ස මානමද්දනත්ථං පාදපුඤ්ඡනචොළං හුත්වා පාදමූලෙ නිපති, ආලවකො තං දිස්වා ඡින්නවිසාණො විය උසභො උද්ධටදාඨො විය සප්පො නිත්තෙජො නිම්මදො නිපතිතමානද්ධජො අහොසි එවමිදං ආලවකයුද්ධං විත්ථාරෙතබ්බං හොති, අට්ඨපඤ්හෙ පුච්ඡීති.

කිංසූධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨං කිංසු සුචිණ්ණං සුඛමාවහාති,
කිංසු හවෙ සාධුතරං රසානං කථංජීවිං ජීවිතමාහු සෙට්ඨන්ති.

ආදිනා අට්ඨපඤ්හෙ පුච්ඡි, සත්ථා විස්සජ්ජෙසීති.

සද්ධීධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨං ධම්මො සුචිණ්ණො සුඛමාවහාති,
සච්චං හවෙ සාධුතරං රසානං පඤ්ඤාජීවිං ජීවිතමාහුසෙට්ඨන්ති.

ආදිනා විස්සජ්ජෙසි. වික්කන්දමානායාති අච්චකං පරිදෙවමානාය,

පඨමෙ සත්ථා තතො පරං පටිඤ්ඤං යාවජීවං නාදාසීති සංවච්ඡරතො පරං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා පච්චයපවාරණස්සාදියනස්ස වාරිතත්තා පටිඤ්ඤං නාදාසීති වුත්තං, තථා හි භගවා තීහි වාරෙහි “මහානාමෙන සක්කෙන ඉච්ඡාමහං භන්තෙ සඞ්ඝං යාවජීවං භෙසජ්ජෙන පරිවාරෙතුන්ති වුත්තෙ සාධු මහානාම තෙන හි ත්වං මහානාම සඞ්ඝං යාවජීවං භෙසජ්ජෙන පරිවාරෙහීති පටිඤ්ඤං අදාසියෙව, එවං පටිඤ්ඤං දත්වා පච්ඡා ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ විගරහිත්වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි, “අගිලානෙන භික්ඛුනා චතුමාසපච්චයපවාරණං සාදිතබ්බං අඤ්ඤත්‍ර නිච්චපවාරණා තතො චෙ උත්තරිං සාදියෙය්‍ය පාචිත්තිය”න්ති, තස්මා පඨමං අනුජානිත්වාපි පච්ඡා සික්ඛාපදබන්ධෙන වාරිතත්තා පටිඤ්ඤං නාදාසීති වුත්තං.

ඡට්ඨසත්තමට්ඨනවමානි සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙව.

දසමෙ සුංසුමාරගිරනගරෙති එවංනාමකෙ නගරෙ, තස්ස කිර නගරස්ස වත්ථුපරිග්ගහණදිවසෙ අවිදූරෙ උදකරහදෙ සුංසුමාරො සද්දමකාසි ගිරං නිච්ඡාරෙසි, අථ නගරෙ අනන්තරායෙන මාපිතෙ තමෙව සුංසුමාරගිරකරණං සුභනිමිත්තං කත්වා සුංසුමාරගිරංත්වෙවස්ස නාමං අකංසු, කෙචි පන සුංසුමාරසණ්ඨානත්තා සුංසුමාරො නාම එකො ගිරි, සො තස්ස නගරස්ස සමීපෙ, තස්මා සුංසුමාරගිරි එතස්ස අත්ථීති සුංසුමාරගිරන්ති වුච්චතීති වදන්ති, භෙසකලාවනෙති භෙසකලානාමකෙ වනෙ, භෙසකලාවනෙතිපි පාඨො, කථං පන භගවති තෙසං පුත්තසඤ්ඤා පතිට්ඨාසීති ආහ අයං කිරාති ආදි, දහරස්සෙව දහරා ආනීතාති අත්ථො, අතිචරිතාති අතික්කමිත්වා චරන්තා.

උපාසකපාළිසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපාසිකාපාළිසංවණ්ණනාය පඨමං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව. දුතියෙ මහාලතාපසාධනස්සාති මහාලතාපිළන්ධනස්ස, තස්මිඤ්ච පිළන්ධනෙ චතස්සො වජිරනාලියො උපයොගං අගමංසු, මුත්තානං එකාදස නාලියො, පවාලානං වීසති නාලියො, පදුමරාගමණීනං තෙත්තිංස නාලියො, ඉති එතෙහි ච අඤ්ඤෙහි ච ඉන්දනීලාදීහි නීලපීතලොහිතොදාතමඤ්ජෙට්ඨසාමකපභස්සරවණ්ණවසෙන සත්තවණ්ණෙහි වරරතනෙහි නිට්ඨානං අගමාසි, තං සීසෙ පටිමුක්කං යාව පාදපිට්ඨියා භවිස්සති, පඤ්චන්නං හත්ථීනං බලංධාරයමානානංව නං ඉත්ථීනං ධාරෙතුං සක්කොන්ති, අන්තො අග්ගි බහි න නිහරිතබ්බොති ආදීනං අත්ථො උපරි ආවිභවිස්සති, සෙසමෙත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

තතියචතුත්ථෙසු පායාසස්සාති බහලතරස්ස පායාසස්ස, තං පායාසං භුඤ්ජන්තස්සූති තං බහලතරං ගරුසිනිද්ධං පායාසං භුඤ්ජන්තස්ස, ජීරාපෙතුං අසක්කොන්තොති අනාහාරමඞ්ගෙ අප්පාහාරතාය මන්දග්ගිකත්තා ජීරාපෙතුං අසක්කොන්තො, වාළමිගට්ඨානෙති වාළමිගෙහි අධිට්ඨිතට්ඨානෙ, අනුවිජ්ජන්තොති විචාරෙන්තො, සාලාති නළකාරසාලා, මූළ්හා නං කරිස්සතීති මූළ්හං න කරිස්සති, ආලිම්පෙසීති අග්ගිං අදාසි, අග්ගිං ජාලෙසීති අත්ථො. පෙක්ඛාති ආගමෙහි, උපධිසම්පදන්ති සරීරසම්පත්තිං, වටරුක්ඛං පස්සාති නිග්‍රොධරුක්ඛං පස්ස, සුවණ්ණකටකෙති සුවණ්ණවලයෙ, අභුමෙමති අවඩ්ඪීති අත්ථො, අන්තො අසොධෙත්වාති පණ්ණසාලාය අන්තො කස්සචි අත්ථිභාවං වා නත්ථිභාවං වා අනුපධාරෙත්වා, සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

පඤ්චමෙ උපනිස්සයං දිස්වාති ඉමිනා යථා විසෙසාධිගමස්ස සතිපි පච්චුප්පන්නපච්චයසමවායෙ අවස්සං උපනිස්සයසම්පදා ඉච්ඡිතබ්බා, එවං දිට්ඨධම්මවෙදනියභාවෙනපි පච්චනකස්ස කම්මස්සාපි පච්චුප්පන්නසමවායො විය උපනිස්සයසම්පදාපි විසෙසා ඉච්ඡිතබ්බාති දස්සෙති, තථා හි උක්කංසගතසප්පුරිසූපනිස්සයො යොනිසොමනසිකාරෙසු ලබ්භමානෙසුපි උපනිස්සයරහිතස්ස විසෙසාධිගමො න සම්පජ්ජතෙවාති, කප්පියං කත්වාති යථා කප්පියං හොති තථා කත්වා, පත්තෙන පතිට්ඨපෙය්‍යාති ආහාරදානමුඛෙ විස්සජ්ජෙය්‍ය, තීහි චෙතනාහීති පුබ්බභාගමුඤ්චනානුමොදනචෙතනාහි, වුත්තං හෙතං:—

“පුබ්බෙව දානා සුමනො දදං චිත්තං පසාදයෙ,
දත්වා අත්තමනො හොති එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා”ති.

තව මනං සණ්ඨාරෙහීති අජ්ජ හත්ථං ජීරාපිතන්ති කොධෙන තව චිත්තං සණ්ඨාරෙහි, මාකුජ්ඣීති අත්ථො. **ඔලොකිතොලොකිතට්ඨානං=පෙ=සම්පරිකිණ්ණං විය අහොසීති** තෙන පසන්නට්ඨානං සබ්බං සුවණ්ණභාවප්පත්තියා මහාකොසාතකිපුප්ඵෙහි සඤ්ඡන්නං විය අහොසි, **තාදිසෙති** තථා සදිසෙ, **නාහං කොපෙමීති** න විනාසෙමි ජිගුච්ඡාය න හීළෙමි, **පූජං කරොතීති** සම්මාසම්බුද්ධස්ස පූජං කරොති, **අනන්තරවත්ථු**න්ති ගෙහඞ්ගනං, **හොති** සම්බන්ධෙන නිපාතො, **ජෙති** අවඤ්ඤුල්ලපනං, අයං අරියසාවිකා භගවතො සඤ්ඤුවසෙන **සබ්බපඨමිකා ඨිතාති** වත්වා සත්ථු සම්මුඛා ධම්මසවණෙන තස්සා විසෙසාධිගමං ගච්ඡන්ති **දසබලෙ ධම්මෙන එව ධම්මිස්සාමීති** ආහ, **කදරිය**න්ති තදමච්ඡරිං.

ඡට්ඨෙ **පණීතරසදායිකාන**න්ති පණීතරසවත්ථූනං දායිකානං, **ආයුං දෙතීති** භොජනං දෙන්තී ආයුං දෙති නාම, එසනයො **වණ්ණං දෙතීති** ආදීසු, තෙනාහ **පඤ්චඨානානීති**, කම්මසරික්ඛකං චෙතං ඵලන්ති දස්සෙන්තො **ආයුං ඛො පන දත්වාති** ආදිමාහ, තත්ථ **දත්වාති** දානහෙතු, **භාගිනීති** ලාභප්පත්තා.

සත්තමෙ **ඌරුමංසං ඡින්දිත්වා දාසියා අදාසීති** ආගතඵලා විඤ්ඤාතසාසනා අරියසාවිකා අත්තනො සරීරදුක්ඛං අචින්තෙත්වා තස්ස භික්ඛුනො රොගවූපසමමෙව පච්චාසිංසන්තී අත්තනො ඌරුමංසං ඡින්දිත්වා දාසියා අදාසි, සත්ථාපි තස්සා තථාපවත්තං අජ්ඣාසයසම්පත්තිං මං සම්මුඛීභාවූපගමනෙනෙව රුහිත්වා සච්ඡවි ජාතා, තථා ඵාසුභාවො හොතීති දිස්වා **පක්කොසථ න**න්ති ආහ, **සා චින්තෙසීති** සබ්බලොකස්ස හිතානුකම්පකො සත්ථා න මං දුක්ඛාපෙතුං පක්කොසති අත්ථෙත්ථ කාරණන්ති චින්තෙසි, **අත්තනා කතකාරණං සබ්බං කථෙසීති** බුද්ධානුභාවවිභාවනත්ථං කථෙසි, න අත්තනො දළ්හජ්ඣාසයතාවිභාවනත්ථං, **ගිලානුපට්ඨාකීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසීති** අග්ගාති තං දුක්ඛිතානං ගිලානානං භික්ඛූනං ගෙලඤ්ඤවූපසමනෙ යුත්තප්පයුත්තානං ගිලානුපට්ඨාකීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසීති.

අට්ඨමෙ **අවෙච්චප්පසන්නාන**න්ති රතනත්තයගුණෙ යථාවතො ඤත්වා පසන්නානං, සොමනස්සසම්පයුත්ත ඨාමගතත්තා කෙනචි අකම්පනියා, **අධිගතෙනාති** උපගතෙන, අධිගමෙනාති වා පාඨො, තස්ස අත්ථො කදාචි අධිගච්ඡතෙනාති, සො අප්පධංසියො අහොසි, තස්මා වුත්තං **අධිගතෙන අචලප්පසාදෙනාති**, තත්ථ **කායසක්ඛිං කත්වාති** පමුඛං කත්වා, වචනත්ථතො පන නාමකායෙන දෙසනාසම්පටිච්ඡනවසෙන සක්ඛිභූතං කත්වාති අත්ථො, **උම්මඟ්ගං ඛනිත්වාති** සරසන්ධිච්ඡෙදනෙන අන්තො පවිසනමග්ගං ඛනිත්වා, **දුල්ලභස්සවණ**න්ති දුල්ලභසවණං ධම්මසවණං, **මහාපථවි පවිට්ඨකාලො භවෙය්‍යාති** අචිප්පවෙසනං වදති.

නවමෙ විස්සාසකථනෙනෙව නකුලමාතා නකුලපිතා ච සත්ථුවිස්සාසිකා නාම ජාතාති වුත්තං **විස්සාසිකානන්ති විස්සාසිකකථං කථෙන්තීනං උපාසිකානන්ති**, **ගහපතානීති** ගෙහසාමිනී, **වුත්තමෙවාති** උපාසකපාළියං නකුලපිතුකථායං වුත්තමෙව.

දසමෙ අනුස්සවෙනෙවාති පච්චක්ඛතො රූපදස්සනෙන සම්මාසම්බුද්ධම්ම සවණෙන ච විනා කෙවලං අනුස්සවෙනෙව පරස්ස වචනං අනුගතසවණෙනෙව උප්පන්නෙන පසාදෙන, අනුස්සාවිකපසාදන්ති අනුස්සවතො ආගතප්පසාදං.

උපාසිකාපාළිසංවණ්ණනා සමත්තා.

තිකා මනොරථපූරණියා අඞ්ගුත්තරනිකායට්ඨකථාය එතදග්ගවණ්ණනාය අනුත්තානත්ථදීපනා.

අට්ඨානපාළිවණ්ණනායං අවිජ්ජමානං ඨානං අට්ඨානං, නත්ථි ඨානන්ති වා අට්ඨානං, අනවකාසොති එත්ථාපි එසෙව නයො, තදත්ථනිගමනත්ථමෙව හි "ඨාන මෙතං විජ්ජතී"ති වචනං, තෙනාහ උභයෙනාපීති ආදි, යන්ති කරණත්ථෙ පච්චත්තවචනං, හෙතුඅත්ථො වෙත්ථ කාරණත්ථොති ආහ යෙන කාරණෙනාති, උක්කට්ඨනිද්දෙසතො පනෙත්ථ දිට්ඨිසම්පන්නොති වෙදිතබ්බොති වුත්තං මග්ගදිට්ඨියා සම්පන්නොති, කුතො පනායමත්ථො ලබ්භතීති? ලිඞ්ගතො, ලිඞ්ගඤ්ච තස්ස අනිච්චතො උපගමනපටික්ඛෙපතො, චතුභූමකෙසූති, ඉදං චතුභූමකසඞ්ඛාරානං අරියසාවකස්ස විසයභාවූපගමනතො වුත්තං, න පන තෙ ආරබ්භ නිච්චතො උපගමනස්ස සම්භවතො වත්තතීති, තදභාවෙන චතුභූමකසඞ්ඛාරපනාති ආදිනා අභිසඞ්ඛතසඞ්ඛාරඅභිසඞ්ඛරණකසඞ්ඛාරානං සප්පදෙසත්තා නිප්පදෙසසඞ්ඛාරග්ගහණත්ථං තෙභූමකෙසු සඞ්ඛාරෙසූති වුත්තං, ලොකුත්තරසඞ්ඛාරානං පන නිච්චතග්ගහණකාරණං සයමෙව වක්ඛති, එතං කාරණං නත්ථීති තථා උපගමනෙ හෙතුසභාවො නත්ථි, තෙජුස්සදත්තාති සංකිලෙසවිධමනතෙජස්ස අධිකභාවතො, තථා හි තෙ ගම්භීරභාවෙන දුද්දසා, අකුසලානං ආරම්මණං න හොන්තීති ඉදං පනෙත්ථ කාරණවසෙන වුත්තං, අප්පහීනවිපල්ලාසානං හි සන්තානෙසු කුසලධම්මානම්පි තෙ ආරම්මණං න හොන්ති, අසුභෙ සුභන්ති විපල්ලාසො ච ඉධ සුභතො උපගමනස්ස ඨානන්ති දස්සෙන්තො එකන්තසුඛ=පෙ=අත්තානං දිට්ඨිවසෙනාති පධානදීපමාහ, ගූථන්ති ගූථට්ඨානං, දිට්ඨානිබ්බාහනස්ස අවිසයභාවතො අහෙතුවුත්තොති කසිණාදිපණ්ණත්තීති වුත්තං, පරිච්ඡෙදෙති පරිච්ඡින්දනං පරිච්ඡිජ්ජකස්ස ගහණං, සොයං යෙසු අනිච්චාදිතො උපගමනං සම්භවති තෙසං වසෙන කාතබ්බොති දස්සෙන්තො සබ්බසඞ්ඛාරෙසූති ආදිමාහ, සබ්බසඞ්ඛාරෙසු "නිච්චතො උපගච්ඡෙය්‍යා"ති ආදිනා ආගතෙසු සබ්බෙසු සුත්තපදෙසු, පුථුජ්ජනො හි සබ්බදා හෙතු අත්තං, යස්මා යං යං සඞ්ඛාරං පුථුජ්ජනො නිච්චාදිවසෙන ගණ්හාති තං තං අරියසාවකො අනිච්චාදිවසෙන ගණ්හන්තො තථාවතො ජානන්තො තං ගාහං තං දිට්ඨිං විස්සජ්ජෙති, තස්මා යථා ගාහො තං විස්සජ්ජෙතීති චතුභූමකසඞ්ඛාරා ඉධ සඞ්ඛාරග්ගහණෙන න ගය්හන්තීති අත්ථො, පුත්තසම්බන්ධෙන මාතාපිතුසමඤ්ඤා, දත්තකිත්තාදිවසෙනපි පුත්තවොහාරො ලොකෙ දිස්සති, සො ච ඛො පරියායෙනාති නිප්පරියායසිද්ධං දස්සෙතුං ජනිකාව මාතා ජනකො පිතාති ආහ, තථා ආනන්තරියකම්මස්ස අධිප්පෙතත්තා මනුස්සභූතොව ඛීණාසවො අරහාති අධිප්පෙතොති වුත්තං, අට්ඨානමෙතන්ති ආදිනා මාතාපිතුආදීනං යෙව ජීවිතා වොරොපනෙ අරියසාවකස්ස අභබ්බභාවදස්සනතො අඤ්ඤං අරියසාවකො ජීවිතා වොරොපෙතීති ඉදං අත්ථතො ආපන්නමෙවාති මඤ්ඤමානො වදති කිං පන

අරියසාවකො අඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යාති, “අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො සඤ්චිච්ච පාණං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය, නෙතං ඨානං විජ්ජතීති වචනතො” **එතම්පි අට්ඨාන**න්ති වුත්තං, තෙනෙවාහ **සචෙපී**ති ආදි, **එවං සන්තෙ** කස්මා මාතරන්ති ආදිනා විසෙසෙත්වා වුත්තන්ති ආහ **පුථුජ්ජනභාවස්ස පනා**ති ආදි, තත්ථ **බලදීපනත්ථ**න්ති සද්ධාදිබලසමන්නාගමදීපනත්ථං, අරියමග්ගෙනාගතසද්ධාදිබලවසෙන හි අරියසාවකො තාදිසං අවජ්ජං න කරොති, **පඤ්චහි කාරණෙහී**ති ඉදමෙත්ථ සඞ්ඝභෙදකානි තෙසං පුබ්බභාගිකානි ච කාරණානි කාරණභාවසාමඤ්ඤෙන එකජ්ඣං ගහෙත්වා වුත්තං, න පන සබ්බෙසං සමානජාතිකත්තා, **ආකාරෙහී**ති කාරණෙහි, **අනුසාවනෙනා**ති අනුරූපං සාවනෙන භෙදස්ස අනුරූපං යථා භෙදො හොති එවං භින්දිතබ්බානං භික්ඛූනං අත්තනො වචනස්ස සාවනෙන විඤ්ඤාපනෙන, තෙනාහ **නනු තුම්හෙ**ති ආදි, **කණ්ණමූලෙ වචීභෙදං කත්වා**ති එතෙන පාකටං කත්වා භෙදකරවත්ථුදීපනං වොහාරො, තත්ථ අත්තනො නිච්ඡිතත්ථං රහස්සවසෙන විඤ්ඤාපනං අනුසාවනන්ති දස්සෙති, **කම්මමෙව උද්දෙසො වා පමාණ**න්ති තෙහි සඞ්ඝභෙදසිද්ධිතො වුත්තං, ඉතරෙ පන තෙසං සම්භාරභූතා, තෙනාහ **වොහාරා**ති ආදි, **තත්ථා**ති වොහාරාදිසු. චුති අනන්තරඵලං අනන්තරං නාම, තස්මිං අනන්තරෙ නියුත්තානි තං නිබ්බත්තනෙන අනන්තරකරණසීලානි අනන්තරපයොජනානි වා ආනන්තරියානි, තානි එව කම්මානීති=**ආනන්තරියකම්මානි**, **කම්මතො**ති එවං ආනන්තරියකම්මං හොති එවං ආනන්තරියකම්මසදිසන්ති එවං කම්මවිභාගතො, **ද්වාරතො**ති කායවචීද්වාරතො, **කප්පට්ඨිතියතො**ති ඉදං කප්පට්ඨිතිකං විපාකං ඉදං න කප්පට්ඨිතිකං විපාකන්ති එවං කප්පට්ඨිතියවිභාගතො, **පාකසාධාරණාදී**හීති ඉදමෙත්ථ විපච්චති ඉදං නවිපච්චතීති විපච්චනවිභාගතො, ගහට්ඨපබ්බජිතානං සාධාරණාසාධාරණතො ච, ආදිසද්දෙන වෙදනාදිවිභාගතො ච; කම්මතො තාව විනිච්ඡයො වුච්චති සම්මාසම්බුද්ධස්ස යස්මා මනුස්සත්තභාවෙ ඨිතස්සෙව කුසලකම්මානං තික්ඛවිසදසභාවප්පත්ති යථා තිණ්ණං බොධිසත්තානං බොධිසත්තනිබ්බත්තියං එව මනුස්සභාවෙ ඨිතස්ස, එවං එදිසානං අකුසලධම්මානම්පි තික්ඛවිසදසභාවප්පත්තියං ආහ **මනුස්සභූතස්සෙවා**ති, පාකතිකමනුස්සානම්පි ච කුසලධම්මානං විසෙසප්පත්ති විමානවත්ථුඅට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා, යථාවුත්තො ච අත්ථො සමානජාතියස්ස විකොපනෙ ගරුකරණො, තථා **විජාතියස්සා**ති වුත්තං **මනුස්සභූතං මාතරං වා පිතරං වා**ති, ලිඞ්ගපරිවත්තනෙනපි එව, එවං කතම්පි නිබ්බත්තො භවබන්ධො ජීවිතින්ද්‍රියපබන්ධො ච න අඤ්ඤො, තං ආහ **අපරිවත්තලිඞ්ග**න්ති, අරහත්තං පත්තෙපි එසෙව නයො, **තස්ස විපාකන්ති** ආදි කම්මස්ස ආනන්තරියභාවසමත්ථනත්ථං චතුකොටිකං චෙත්ථ සම්භවති, තත්ථ පඨමා කොටි දස්සිතා, ඉතරාසු විසඞ්කෙතභාවං දස්සෙතුං **යො පනා**ති ආදි වුත්තං, යදිපි තත්ථ විසඞ්කෙතකම්මං පන ගරුතරං ආනන්තරියසදිසං භාරියන්ති ආහ **භාරියං=සෙ=තිඨතීති**, **අයං පන්ථදූභා**ති ඤූපනිච්ඡා නිබ්බත්තනි කතා, **අභිසන්ධිනා**ති අධිප්පායෙන, **ආනන්තරියං ඵුසතී**ති මරණාධිප්පායෙන ආනන්තරියවත්ථුනො විකොපිතත්තා වුත්තං, **ආනන්තරියං න ඵුසතී**ති ආනන්තරියවත්ථුභාවතො ආනන්තරියං න හොති, සබ්බත්ථාපි පුරිමං අභිසන්ධිචිත්තං අප්පමාණං, වධකචිත්තං පන තදාරම්මණං ජීවිතින්ද්‍රියං ච ආනන්තරියභාවෙ පමාණන්ති දට්ඨබ්බං. සංගාමචතුක්කං සම්පහාරවසෙන යොජෙතබ්බං, යො හි පරසෙනාය

අඤ්ඤං ච ගොධපිතරච කම්මං කරොන්තෙ දිස්වා ගොධස්ස උසුං ඛිපති එතං විජ්ඣිත්වා මම පිතරං විජ්ඣිස්සතීති, යථාධිප්පායං ගතෙ පිතුඝාතො හොති, යො ධෙ ඹිධෙ මම පිතා පලායිස්සතීති ඛිපති උසු අයථාධිප්පායං ගන්ත්වා පිතරං මාරෙති වොහාරවසෙන පිතුඝාතකොති වුච්චති, ආනන්තරියං පන නත්ථීති, චොරවතුක්කෙ පන සො චොරං මාරෙමීති චොරවසෙන ගච්ඡන්තං පිතරං මාරෙති ආනන්තරියං ඵුසතීති ආදිනා යොජෙතබ්බං, **තෙනෙවාති** තෙනෙව පයොගෙන, **අරහන්තඝාතකො හොති යෙවාති** අරහතො මාරිතත්තා වුත්තං, **පුථුජ්ජනස්සෙව තං දින්නං හොතීති** එත්ථායමධිප්පායො, යථා වධකචෙතනා පච්චුප්පන්නාරම්මණාපි පබන්ධවිච්ඡෙදනවසෙන ජීවිතින්ද්‍රියං ආරම්මණං කත්වා පවත්තති න ච චාගචෙතනා, සා හි චජිතබ්බං වත්ථුං ආරම්මණං කත්වා චජනමත්තමෙව හොති **අඤ්ඤසන්තකභාවකරණඤ්ච** තස්ස චජනං, තස්මා යස්ස සන්තිකං ගතං තස්සෙව දින්නං හොතීති; **ලොහිතං සමොසරතීති** අසන්නිපාතෙන පකුප්පමානං සඤ්චිතං හොති, **මහන්තතරන්ති** ගරුතරං, **සරීරපටිජග්ගනෙ වියාති** සත්ථු රූපකායපටිජග්ගනෙ විය, අසන්නිපතිතෙ හි ඉදං සාමග්ගියදීපනං, **භෙදො ච හොතීති** සඞ්ඝස්ස භෙදො හොති, **වට්ටතීති සඤ්ඤායාති** ඊදිසං කාරණං සඞ්ඝභෙදො න හොතීති සඤ්ඤාය, **නවකතො ඌනකපරිසායන්ති** නවතො ඌනපරිසාය, **කරොන්තස්ස** න හොතීති යොජෙතබ්බං, තථා හි ඉමිනා ආනන්තරියකම්මන්ති ඉමං ආකඞ්ඛන්ති න පන භෙදොව හොතීති, ඉදං භෙදමත්තෙන හි නවමත්තවසෙන සඞ්ඝභෙදො, **ධම්මවාදිනො අනුපවජ්ජාති** යථා ධම්මං අනුපවත්තනතො සඞ්ඝභෙදස්ස පුබ්බභාගො සංසරජී කායවාරමෙව පූරෙති, කායකම්මභාවෙනෙව ලක්ඛිතබ්බතො, **සණ්ඨහන්තෙ කප්පෙ=පෙ=මුච්චතීති** ඉදං කප්පට්ඨකථාය න සමෙති, තත්ථ හි අට්ඨකථාය වුත්තං ආපායිකොති ඉදං සුත්තං, යං සො එකං කප්පං අසීතිභාගෙ කත්වා තතො එකභාගමත්තං කාලං තිට්ඨෙය්‍ය තං ආයුකප්පං සන්ධාය වුත්තන්ති **කප්පවිනාසෙ එවාති** ච ආයුකප්පවිනාසෙ එවාති ච අත්ථෙ සති නත්ථි විරොධො, **එත්ථ** සණ්ඨහන්තෙපි ඉදම්පි යෙව විනස්සිස්සතීති විය අභූතපරිකප්පවසෙන වුත්තං **එකදිවසමෙව නිරයෙ පච්චතීති**, තතො පරං කප්පාභාවෙ ආයුකප්පස්ස අභාවතොති අවිරොධතො අත්ථයොජනා දට්ඨබ්බා, **සෙසානීති** සඞ්ඝභෙදතො අඤ්ඤානි ආනන්තරියකම්මානි, යදි තානි අහොසිකම්මසඞ්ඛං ගච්ඡන්ති, එවං සති කථං ආනන්තරියං? යථා චුතිඅනන්තරං විපාකාදානභාවතො අථ සති ඵලදානෙ චුති අනන්තරෙ එව එතෙසං ඵලකාලො න අඤ්ඤෙති ඵලකාලනියමෙන නියතතා ඉච්ඡිතා, න ඵලදානනියමෙන, එවම්පි නියතඵලකාලානං අඤ්ඤෙසම්පි උපපජ්ජවෙදනියානං දිට්ඨධම්මවෙදනියානං ච නියතතා ආපජ්ජෙය්‍ය, තස්මා විපාකධම්මානං පච්චයන්තරවිපාකකාලතාදීහි අවිපච්චමානානමපි අත්තනො සභාවෙන විපාකධම්මතා විය බලවතා, ආනන්තරියෙන විපාකෙ දින්නෙ අවිපච්චමානානම්පි ආනන්තරියානං ඵලදානෙ නියතභාවො පවත්තතීති, අත්තනො සභාවෙන ඵලනියමෙනෙව නියතතා ආනන්තරියතා ච වෙදිතබ්බා, අවසෙසා ච ආනන්තරියසභාවා තතො එව නියතසභාවා ච තෙසං පවත්ති සම්පටිච්ඡිතබ්බා අඤ්ඤස්සාබලවතො, ආනන්තරියස්ස අභාවෙ සති අනන්තරං එකන්තෙන ඵලදානතො, නනු එවං අඤ්ඤෙසම්පි උපපජ්ජවෙදනියානං අසමිං විපාකදායකෙ අසති අචුතිඅනන්තරමෙව එකන්තෙන ච ඵලදානතො, නියතසභාවතො ආනන්තරියසභාවා ච පවත්ති ආපජ්ජතීති? නාපජ්ජති, අසමානජාතිකෙන

චෙතොපණිධිවසෙන උපඝාතකෙන ච නිබ්බත්තෙතබ්බවිපාකත්තා අනන්තරෙ
එකන්තඵලදායකත්තාභාවා පන ආනන්තරියානං පඨමජ්ඣානාදීනං දුතිය
ජ්ඣානාදීනි විය අසමානජාතිකං ඵලනිබ්බත්තකං අත්ථි, සබ්බානන්තරියානං
අවිදිතඵලත්තා.ති ච හෙතුප්පත්තිං ඉච්ඡතො සීලවතො පණිධි ච උපරූපපත්ති
ජනකකම්මං ඵලං ආනන්තරියඵලං නිවත්තෙතුං සමත්ථා චෙතොපණිධි අත්ථි,
අනිච්ඡන්තස්සෙව අවීචිපාතතො තව ආනන්තරියොපඝාතකං කිඤ්චි කම්මං අත්ථි,
තස්මා තෙසං යෙව අනන්තරෙ එකන්තවිපාකජනකසභාවාපත්තීති, අනෙ
කානි ච ආනන්තරියානි කතානි එකන්තෙන විපාකනියතසභාවත්තා
උපරි විපච්චනසභාව සංඛාතත්තා නිවත්තිතසභාවතො නියතානෙව, තෙසු
පන සභාවසමාන භාවෙසු එකෙන විපාකෙ දින්නෙ ඉතරානි අත්තනා කාතබ්බ
කිච්චස්ස තෙනෙව කතත්තා න දුතියං තතියං පටිසන්ධිං කරොන්ති නසමත්ථ
තාවිසෙසා නත්ථි, තෙසං ආනන්තරියකථානිවත්තති ගරුතරභාවො පන තෙසං
ලබ්භතෙවාති සඞ්ඝභෙදස්ස සියා ගරුතරභාවොති, **සෙසං=පෙ=විපච්චතීති**
එකස්ස පන අඤ්ඤානි උපත්ථම්භකානි හොන්තීති දට්ඨබ්බානි, **පටිසන්ධිවසෙන
විපච්චතීති** වචනෙන ඉතරෙසං පවත්තිවිපාකදායකතා අනුඤ්ඤාතා විය දිස්සති,
යථා වා තථා සීලවතීති යථා පිතා සීලවා තථා සීලවතී නො වා හොතීති යො
ජනා, සචෙ මාතා සීලවතී මාතුඝාතො පටිසන්ධිවසෙන විපච්චතීති යොජනා,
පකතත්තොති අනුක්ඛිත්තො, **සමානසංවාසකොති** අපාරාජිකො, **සමානසීමා
යන්ති** එකසීමායං, **යස්ස කිච්චං කාතුං අසමත්ථොති** යං සත්ථාරා කාතබ්බං අනු
සාසනාදි තං කාතුං අසමත්ථොති භගවන්තං පච්චක්ඛාය, **අඤ්ඤං තිත්ථකරන්ති**
අඤ්ඤං සත්ථාරං, වුත්තඤ්හෙතං තිත්ථං ජානිතබ්බං තිත්ථකරො ජානිතබ්බො
තිත්ථියා ජානිතබ්බා තිත්ථියසාවකා ජානිතබ්බා, තත්ථ තිත්ථං නාම ද්වාසට්ඨි දිට්ඨියො,
එත්ථ හි සත්තා තරන්ති උප්පිලවන්ති උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොන්ති තස්මා තිත්ථ
න්ති වුච්චති, තාදිසානං දිට්ඨීනං උප්පාදකො තිත්ථකරො පූරණකස්සපාදිකො,
තස්ස ලද්ධිං ගහෙත්වා පබ්බජිතා තිත්ථියා නාම, තෙපි තිත්ථං ජානන්තීති තිත්ථි
යා යථා වුත්තං වා දිට්ඨිගතසංඛාතං එතෙසං අත්ථීති වා තිත්ථියා, තෙසං පච්චයදාය
කා තිත්ථියසාවකාති වෙදිතබ්බාති.

තීණි ඛෙත්තානීති ආදිසු ඔක්කමනනික්ඛමනාදීසු ජාතචක්කවාළෙන සමාන
යොගං දසසහස්සපරිමාණචක්කවාළං **ජාතිඛෙත්තං** සරසෙනෙව ආණා
වත්තනට්ඨානං **ආණාඛෙත්තං**, විසයභූතං ඨානං **විසයඛෙත්තං**, **දසසහ
ස්සිලොකධාතූති** ඉමාය ලොකධාතුයා සද්ධිං ඉමං ලොකධාතුං පරිවාරෙත්වා
ඨිතදසසහස්සිලොකධාතු, තත්තකානං යෙව ජාතිඛෙත්තභාවො ධම්මතාවසෙ
න වෙදිතබ්බො. **පරිග්ගහවසෙනාති** කෙචි සබ්බෙසං යෙව බුද්ධානං තත්තකං
යෙව ජිනනං තන්නිවාසීනං යෙව දෙවතානං ධම්මාභිසමයොති ච වදන්ති,
ඔක්කමනකාලාදීනං ඤාණං එවං ගහණං නිසිද්ධනමත්තං මහාභිනීහාරාදිකා
ලෙපි තස්ස පකම්පනස්ස ලබ්භනතො ආණාඛෙත්තං නාම, එකත්ථ සංවත්තති
විවට්ටති ච ආණාපවත්තති ආයතනානි වාසිදෙවතානං සිරසා සම්පටිච්ඡනෙන
න තං ච ඛො කෙවලං බුද්ධානං භාවෙනෙව නඅධිප්පායවසෙන පන ආකඞ්ඛෙ
ය්‍යාති වචනතො, තතො පරම්පි ආණාවත්තනයෙව න උප්පජ්ජන්තීති පන
අත්ථිනි "න මෙ ආචරියො අත්ථි සදිසො මෙ න විජ්ජතී"ති ආදි ඉමිස්සා ලොක
ධාතුයා ඨපෙත්වා වදන්තෙන භගවතා කිං පනාවුසො සාරිපුත්ත අත්ථෙතරහි

අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතො සමසමො සම්බොධියන්ති එවං **පුට්ඨාහං** භන්තෙ නොති වදෙය්‍යන්ති වත්වා තස්ස කාරණං දස්සෙතුං “අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං එකිස්සා ලොකධාතුයා ද්වෙ අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා අපුබ්බං අචරිමං උප්පජ්ජෙය්‍යු”න්ති ඉමං සුත්තං ආහරන්තෙන ධම්මසෙනාපතිනා බුද්ධක්ඛෙත්තභූතං ඉමං ලොකධාතුං ඨපෙත්වා අඤ්ඤත්‍ථ අනුප්පජ්ජන්ති වුත්තා හොතීති අධිප්පායො, **එකතො**ති සහ එකස්මිං කාලෙති අත්‍ථො, සො පන කාලො කතිපරිච්ඡින්නොති චරිමභවෙ පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨාය යාව ධාතුපරිනිබ්බාණාති දස්සෙන්තො **තත්‍ථා**ති ආදිමාහ, **අනච්ඡරියත්තා**ති ද්වීසුපි උප්පජ්ජමානෙසු අච්ඡරියත්තාභාවතොති අත්‍ථො, ද්වීසු හි උප්පජ්ජමානෙසු අනච්ඡරියතාය කිමඞ්ග පන බහූසූති දස්සෙන්තො **යදිචා**ති ආදිමාහ, බුද්ධා නාම මජ්ඣෙ භින්නසුවණ්ණං විය එකසදිසා, දෙසනාපි එකරසා එකත්‍ථාති ආහ **දෙසනාය ච විසෙසාභාවතො**ති, එතෙනාපි අනච්ඡරියත්තමෙව සාධෙති, **විවාදභාවතො**ති එතෙන විවාදභාවතො ද්වෙ බුද්ධා එකතො න උප්පජ්ජන්තීති දස්සෙති, **එතං කාරණන්ති** එතං අනච්ඡරියතාදිකං මිලින්දපඤ්හෙ වුත්තං එව, එකං එව බුද්ධං ධාරෙතීති=**එකබුද්ධධාරණී**, එතෙන එවංසභාවා **එසෙකා** බුද්ධගුණෙන දුතියබුද්ධගුණෙ ධාරෙතුං අසමත්‍ථා අයං ලොකධාතූති **දස්සෙති**, පච්චයවිසෙසනිබ්බාණානං හි ගුණධම්මානං භාරියො **විසෙසො** මහාපථවියාපි දුස්සහොති **සක්කා විසහිතුං**, තථා හි අභිසම්බොධිසමයෙ උපගතස්ස **ලොකනාථස්ස** ගුණභාරං **බොධිරුක්ඛස්ස** චතුසුපි දිසාසු මහාපථවී **සන්ධාරෙතුං** නාසක්ඛි තස්මා **න ධාරෙය්‍යා**ති වත්වා තමෙව අධාරණං පරියායන්තරෙහි පකාසෙන්තො **චලෙය්‍යා**ති ආදිමාහ, තත්‍ථ **චලෙය්‍යා**ති පරිප්ඵන්දෙය්‍ය; **කම්පෙය්‍යා**ති පවෙධෙය්‍ය, **නමෙය්‍යා**ති එකපස්සෙන නමෙය්‍ය, **ඔනමෙය්‍යා**ති ඔසීදෙය්‍ය, **විනමෙය්‍යා**ති විවිධං ඉතො චිතො ච නමෙය්‍ය, **විකිරෙය්‍යා**ති වාතෙන ථුසපිණ්ඩං විය විප්පකිරෙය්‍ය, **විධමෙය්‍යා**ති විනස්සෙය්‍ය, **විද්ධංසෙය්‍යා**ති සබ්බසො විද්ධස්තං භවෙය්‍ය, තථාභූතා ච න **කත්‍ථචි** තිට්ඨෙය්‍යාති ආහ **න ඨානමුපගච්ඡෙය්‍යා**ති, ඉදානි තත්‍ථ නිදස්සනං දස්සෙන්තො **යථා මහාරාජා**ති ආදිමාහ, තත්‍ථ **එකපුරිසෙ**ති එකස්මිං පුරිසෙ, **සමුපාදිකා**ති සමං සමං උද්ධං පතති පවත්තතීති=සමුපාදිකා, උදකස්ස උපරි සමං ගාමිනීති **අත්‍ථො**, සමොදිකාතිපි පඨන්ති අයමෙවත්‍ථො, **වණ්ණෙනා**ති සණ්ඨානෙන, **පමාණෙනා**ති ආරොහෙන, **කිසථූලෙනා**ති කිසථූලභාවෙන, පරිණාහෙනාති **අත්‍ථො**, **ඡින්නමපී**ති ද්වෙපි චින්තනාපි සරීරභාවං වා, **ඡාදෙන්ත**න්ති රුච්චන්තං රුචිං උප්පාදෙන්තං, **තන්දිකතො**ති තෙන භොජනෙන තන්දීභූතො, **අනොනමිතදණ්ඩජාතො**ති යාවදත්‍ථං භොජනෙන ඔණමිතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය අනොණමිතදණ්ඩො විය ජාතො, **සකිං භුත්තොව මරෙය්‍යා**ති එවම්පි ආලොපං අජ්ඣොහරිත්වා මරෙය්‍යාති අත්‍ථො. **අතිධම්මභාරෙන පථවී චලතී**ති ධම්මෙන නාම පථවී තිට්ඨෙය්‍ය, සා කිර තෙනෙව චලිස්සති විනස්සතීති අධිප්පායෙන පුච්ඡති, පුන ථෙරො රතනං නාම ලොකෙ කුටුම්බි සන්ධාරෙන්තං අභිමතං ච ලොකෙන අත්තනො ගුරුසභාවතාය සකලභංගස්ස කාරණං අතිභාරභූතං දිස්වා එවමෙව ධම්මො ච හිතසුඛවිසෙසෙහි තං සමඞ්ගිනං ධාරෙන්තො අභිමතො ච **විඤ්ඤූනං** ගම්භීරප්පමෙය්‍යභාවෙන ගරුභාවත්තා අතිභාරභූතො පථවීචලනස්ස කාරණං හොතීති දස්සෙන්තො **ඉධ මහාරාජ ද්වෙ සකටා**ති ආදිමාහ, එතෙනෙව තථාගතස්ස **මාතුකුච්ඡිඔක්කමනා**දිකාලෙ පථවීකම්පනකාරණං සංවණ්ණිතං දට්ඨබ්බං.

* **ඒකස්සා**ති එකස්මා එකස්ස වා සකටස්ස රතනං තස්මා **සකටතො** ගහෙතබ්බාති අත්ථො, **ඔසාරිතා**ති උච්චාරිතානි වුත්තානීති අත්ථො, **අග්ගො**ති සබ්බසත්තෙහි අග්ගො, **ජෙට්ඨො**ති බුද්ධතරො, **සෙට්ඨො**ති පසත්ථතරො, **විසිට්ඨො**ති සීලාදීහි ගුණෙහි සමන්නාගතත්තා විසිට්ඨො, උග්ගතතමො=**උත්තමො**, **පවරො**ති තස්සෙව වෙවචනං, නත්ථි එතස්ස සමොති=**අසමො**, අසමා පුබ්බබුද්ධා තෙහි සමොති=**අසමසමො**, නත්ථි එතස්ස පටිසමොති=**අප්පටිසමො**, නත්ථි එතස්ස පටිභාගොති=**අප්පටිභාගො**, නත්ථි එතස්ස පටිපුග්ගලොති=**අප්පටිපුග්ගලො**, **සභාවපකතිකා**ති සභාවභූතා අකිත්තිමා පකති, **කාරණමහන්තත්තා**ති මහන්තෙහි බුද්ධකාරකධම්මෙහි පාරමීසංඛාතෙහි කාරණෙහි ගුණානං නිප්ඵත්තිතො වුත්තං හොති, පථවිආදීනි මහන්තානි වත්ථූනි මහන්තා චක්කවාළාදයො අනන්තා අනන්තා විසයෙ එකෙකං, එවං සම්මාසම්බුද්ධොපි මහන්තො අනන්තතො විසයෙ, එවං බො ච එවං බො ච තස්ස විසයො බුද්ධභූමි යාවතකං වා ඤෙය්‍යං ආකාසො විය අනන්තවිසයො භගවා එකො එව හොතීති වදන්තො පරචක්කවාළෙසුපි දුතියස්ස අභාවං දස්සෙති, **ඉමිනා පදෙනා**ති එකිස්සා ලොකධාතුයාති ඉමිනා එතෙන පදෙන, **දසචක්කවාළසහස්සානි ගහිතානී**ති ජාතිඛෙත්තාපෙක්ඛාය ගහිතානි, **එකචක්කවාළෙනෙවා**ති ඉමිනා එව එකචක්කවාළෙන යෙන කෙනචි යථා ඉමස්මිං යෙව චක්කවාළෙ උප්පජ්ජන්තීති වුත්තෙන ඉමස්මිම්පි චක්කවාළෙ ජම්බුදීපෙ **ජාතත්තා** හි මජ්ඣිමදෙසෙ එවාති පරිච්ඡින්දිතුං වට්ටති, එවං **එකිස්සා** ලොකධාතුයාති ජාතිඛෙත්තෙන අධිප්පෙතෙපි ඉමිනාව චක්කවාළෙන පරිච්ඡින්දිතුං වට්ටති, **විවාදූපච්ඡෙදතො**ති වාදූපච්ඡෙදකරණා, විසු උප්පන්නෙසු යො විවාදො භවෙය්‍ය තස්මිං අනුප්පාදෙ යෙවෙත්ථ විවාදූපච්ඡෙදො, **එකස්මිං දීපෙ**ති ආදිනා දීපන්තරෙපි එකත්ථ න උප්පජ්ජන්ති පගෙව එකදීපෙති දස්සෙති, සො පරිහාරෙය්‍යාථාති චක්කවාළස්ස පදෙසෙ එව වත්තිතබ්බත්තා පරිහාරෙය්‍ය, **මනුස්සත්ත**න්ති මනුස්සභාවො තස්සෙව පබ්බජ්ජාදිභික්ඛුසු යොග්‍යාභාවතො **ලිඞ්ගසම්පත්තී**ති පුරිසභාවො **හෙතූ**ති මනොවචීපණිධානපුබ්බිකා හෙතුසම්පදා, **සත්ථාරදස්සන**න්ති සත්ථු සම්මුඛීභාවො, **පබ්බජ්ජා**ති කම්මකිරියවාදිසු තාපසෙසු භික්ඛූසු වා, **පබ්බජ්ජාගුණසම්පත්ති**හි අභිඤ්ඤාදිගුණසම්පදා, **අධිකාරො**ති බුද්ධෙ උද්දිස්ස අධිකො කාරො සවිසෙසා උපකාරකිරියා අධිකො සක්කාරොති වුත්තං හොති, ඡන්දොව **ඡන්දතා**, සම්මාසම්බොධිං උද්දිස්ස තයො කත්තුකම්මතා කුසලච්ඡන්දො, **අට්ඨධම්මසමොධානා**ති එතෙසං අට්ඨන්නං ධම්මානං යථායොගෙන, **අභිනීහාරො**ති කායපනිධානං, **සමිජ්ඣතී**ති නිප්ඵජ්ජති අයමෙත්ථ සංඛෙපො, විත්ථාරො පන **පරමත්ථදීපනි**යා චරියාපිටකවණ්ණනාය වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො.

සබ්බාකාරපරිපූරමෙවාති පරිපුණ්ණලක්ඛණතාය සනාතනමාදීහි සබ්බාකාරෙහි සම්පන්නමෙව, නහි ඉත්ථියා කොසොහිතවත්ථගුය්හභාවාදි සම්භවති දුතියපකති ච නාම පඨමපකතිතො හීනා එව, තෙනෙවාහ අනන්තරවාරෙ **යස්මා**ති ආදි, **ඉධ පුරිසස්ස තත්ථ නිබ්බත්තනතො**ති ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙ පුරිසභූතස්ස නත්ථි බ්‍රහ්මලොකෙ බ්‍රහ්මත්තභාවෙන නිබ්බත්තනතො, තෙන අසතිපි පුරිසලිඞ්ගෙසු පුරිසාකාරං බ්‍රාහ්මණො හොතීති දස්සෙති තං යෙව වා පුරිසාකාරං සන්ධාය වුත්තං භගවතා “යං පුරිසො බ්‍රහ්මත්තං කාරෙය්‍යා”ති, තෙනෙවාහ **සමානෙපී**ති ආදි, යදි එවං ඉත්ථියො බ්‍රහ්මලොකෙ න උප්පජ්ජන්තීති

* එකම්හාති මුද්දිතට්ඨකථායං.

ආහ බ්‍රහ්මන්තානන්ති ආදි, **කායදුච්චරිතස්සා**ති ආදිපාළියා කම්මනියාමො නාම **කථිතො**, සමඞ්ගිභූතං සමඞ්ගො සමන්නාගමො, සො එතස්ස අත්ථීති=සමඞ්ගී, සමන්නාගන්තා සමඞ්ගමනසීලො වා=සමඞ්ගී, පුබ්බභාගෙ **උපකරණසමුදානතො** පපහුති **ආයූහනසමඞ්ගිතා**, සන්නිට්ඨාපකචෙතනාවසෙන **චෙතනාසමඞ්ගිතා**, චෙතනාසන්තතිවසෙන වා **ආයූහනසමඞ්ගිතා**, තංතංචෙතනාක්ඛණවසෙන **චෙතනාසමඞ්ගිතා**, **කතූපචිතස්ස** අවිපක්කවිපාකස්ස කම්මස්ස වසෙන **කම්මසමඞ්ගිතා**, කම්මෙ පන විපච්චිතුං ආරද්ධෙ විපාකපවත්තිවසෙන **විපාකසමඞ්ගිතා**, කම්මාදීනං උපට්ඨානකාලවසෙන **උපට්ඨානසමඞ්ගිතා**; **කුසලාකුසලකම්මායූහනක්ඛණෙ**ති කුසලකම්මායූහනක්ඛණෙ කුසලකම්මස්ස ච අකුසලකම්මායූහනක්ඛණෙ අකුසලකම්මස්ස ච, තථාහි ඉමිනා කුසලාකුසලකම්මපදං ආකඩ්ඪති, යථා කතං කම්මං ඵලදානසමත්ථං හොති **තථා**, **උපච්ඡින්නං විපාකාරහභාවන්ති** දුතියභවාදිසු විපච්චනාරහං, න උපපජ්ජමානානං උපපත්තිනිමිත්තං උපට්ඨාතීති යොජනා. **උපපත්ති** උප්පජ්ජන්තස්ස **නිමිත්තං** කාරණං **එත්ථා**ති උපපත්තිනිමිත්තං කම්මං කම්මනිමිත්තඤ්ච, අට්ඨකථායම්පන ගතිනිමිත්තම්පෙත්ථෙව යොජනා දස්සිතා, කම්මකම්මනිමිත්තානම්පි උපට්ඨානං යථාරහං දට්ඨබ්බං, **තානි පුබ්බෙ කතානි** කම්මානි තානිස්ස තස්මිං සමයෙ ඔලම්බන්ති අජ්ඣොලම්බන්තීති වචනතො, සායන්හෙ මහන්තානං පබ්බතකූටානං ඡායා විය ආසන්නමරණස්ස සත්තස්ස චිත්තෙ සුපිනෙ විය විපච්චිතුං කතොකාසං කම්මං, තස්ස නිමිත්තං ගතිනිමිත්තවසෙන උපට්ඨාතෙව, **චලතී**ති පරිවත්තති, එකෙන හි ජනකකම්මුනා තජ්ජෙ නිමිත්තෙන උපට්ඨිතෙ පච්චයවිසෙසවසෙන තතො අඤ්ඤෙන කම්මුනා තදඤ්ඤස්ස නිමිත්තස්ස උපට්ඨානං පරිවත්තනං සෙසා නිච්චලා, චෙත්ථසො චතුබ්බිධාපි සමඞ්ගිතා නිච්චලා අපරිවත්තනතො.

සුණඛවාජිකොති සුණඛෙහි මිගවවසෙන වජනසීලො, **සුණඛලුද්දකො**ති **අත්ථො**, **තලසන්ථරපූජ**න්ති භූමිතලස්ස පුප්ඵෙහි සන්ථරණපූජං, **ආයූහනචෙතනාකම්මසමඞ්ගිතාවසෙනා**ති කායදුච්චරිතස්ස අපරාපරං ආයූහනෙන සන්නිට්ඨාපකචෙතනා, තස්සෙව පකප්පනෙන කම්මක්ඛයකරඤාණෙන අඛෙපිතත්ථං යථූපචිතකම්මතා ච සමඞ්ගිභාවස්ස වසෙන, **කම්ම**න්ති අකුසලකම්මං, **තස්මිංයෙව ඛණෙ**ති, ආයූහනක්ඛණෙ යෙව, **තස්සා**ති කම්මසමඞ්ගිනො පුග්ගලස්ස සග්ගො වාරිතො, න පන කම්මවිපාකවාරං ලභෙය්‍යාති අධිප්පායො, **සග්ගා වාරිතො**ති ච නිදස්සනමත්තං, මනුස්සලොකොපිස්ස වාරිතො වාති, අපරෙ පන පුරිමෙහි විපාකවාරස්ස අනුඔකාසතා තස්මිං යෙව **ඛණෙ** අවිසෙසෙන වුත්තානං දොසං පරිහරිතුං **ආයූහිතකම්මනානාමා**ති ආදිමාහ, **අද්ධා කම්මං විපාකවාරං ලභතී**ති ඉදං කතොකාසස්ස අපරිහීනවසෙන වුත්තං, තථා හි භගවා තතියපාරාජිකවත්ථුස්මිං පතිසල්ලීනං ඉමස්මිං සුත්තෙ කායදුච්චරිතසමඞ්ගීති ආගතත්තා විපාකුපට්ඨානසමඞ්ගිතා න ලබ්භන්ති.

අට්ඨානපාළිවණ්ණනාය අනුත්තානත්ථදීපනා.

එකධම්මපාළිවණ්ණනායං ඉදං ධම්මසද්දො සභාවත්ථො "කුසලා ධම්මා"ති ආදීසු වියාති ආහ **එකසභාවො**ති, **එකන්තෙනා**ති එකංසෙන අවස්සන්ති

අත්ථො, **එකෙව නිබ්බිදනත්ථායාති** අනභිරමණත්ථාය, **විරජ්ජනත්ථායාති** පලුජ්ජනාය, තෙනෙවාහ **විගමායාති**, **රාගාදීනං නිරොධායාති** මග්ගක්ඛණෙන රාගාදීනං නිරොධනත්ථාය, මග්ගක්ඛණෙන නිරොධනං නාම අච්ඡින්නානං අප්පවත්තිකරණන්ති ආහ **අප්පවත්තිකරණත්ථායාති**, යථා ඛාදනීයස්ස මුඛෙ කත්වා ඛාදනං නාම යාවදෙව අජ්ඣොහරණත්ථං එවං රාගාදීනං නිරොධනං වට්ටනිරොධනත්ථමෙවාති වුත්තං **වට්ටස්සෙව වා නිරුජ්ඣනත්ථායාති**, යස්මා කිලෙසෙසු ඛීණෙසු ඉතරවට්ටද්වයප්පවත්ති ඛීණා එව හොති තස්මා මූලමෙව ගණ්හන්තො **උපසමායාති කිලෙසවූපසමනත්ථායාති** ආහ, සංඛතධම්මානං අභිජානනං නාම තත්ථ ලක්ඛණත්තයාරොපනමුඛෙනෙවාති ආහ **අනිච්චාදි=පෙ=අභිජානනත්ථායාති**, සම්බුජ්ඣිතබ්බානි නාම චත්තාරි අරියසච්චානි තබ්බිනිමුත්තස්ස ඤෙය්‍යස්ස අභාවතොති **චතුන්නං**. **සම්මා නං බුජ්ඣනත්ථායාති** වත්වා ඉදං බුජ්ඣනං යස්ස ඤාණස්ස වසෙන ඉච්ඡති තස්ස ඤාණස්ස වසෙන ඉච්ඡිතස්සාති දස්සෙතුං **බොධි වුච්චතීති** ආදි වුත්තං, **අපච්චයනිබ්බාණස්සාති** අමතධාතුයා. **උස්සාහජනනත්ථන්ති** කම්මට්ඨානෙ අභිරුචිඋප්පාදනත්ථාය, **විසකණ්ටකවාණිජොති** ගුළස්ස වාණිජො, කොචි උච්ඡුරසො සම්පාකපක්කනෙන චුණ්ණාදීහි මිස්සෙත්වා පිණ්ඩිකතො ගුළො, අපිණ්ඩිකතො ඵාණිතං, විසෙසෙන ඛණ්ඩාඛණ්ඩභෙදිකො ඛණ්ඩො, මාලාභාවං ආපන්නො සක්ඛරා.

සරති අනු අනුස්සරතීති අනුස්සති අනුරූපා සතීතිපි **අනුස්සති, දුවිධං හොතීති** පයොජනවසෙන දුවිධං හොති, **චිත්තසම්පහංසනත්ථන්ති** පසාදනියවත්ථුස්මිං පසාදුප්පාදනෙන භාවනාචිත්තස්ස පරිතොසනත්ථං විපස්සනාසුඛත්ථං, **උපචාරසමාධිනාති චිත්තෙන** සමාහිතෙ **විපස්සනා**මුඛෙන ඉජ්ඣති, **චිත්තුප්පාදෙති** භාවනාවසෙන පවත්තො චිත්තුප්පාදො, උපහඤ්ඤතීති පඤ්ඤත්තිපටිකූලතාය ආරම්මණස්ස තතො එව **උග්ගණ්හාති**, කම්මට්ඨානං චරති, **නිරස්සාදො හොතීති** භාවනාස්සාදස්ස අලබ්භනතො **පසීදති** බුද්ධගුණානං පසාදනියත්තා, තථා ච කබ්බාදිඛෙපතො ඛිලාභාවෙන **විනීවරණො හොති**, **දමෙත්වාති** නීවරණනිරාකරණෙන නිබ්බිසෙවනං කත්වා, එවං කම්මට්ඨානන්තරානුයුඤ්ජනෙන චිත්තපරිදමනස්ස උපමං දස්සෙන්තො **කථන්ති** ආදිමාහ, **කො අයං මෙ අනුස්සරීති කො අයං** මම අබ්භන්තරෙ ඨත්වා අනුස්සරි, **පරිකණ්ණයෙන්තොති** බාහිරකපරිකප්පිතස්සාතස්ස අනුස්සරන්තස්ස සබ්බසො අභාවදස්සනමෙතං, තෙනාහ, **නාඤ්ඤො කොචීති දිස්වාති** පරියෙසනනයෙන වුත්තප්පකාරං චිත්තමෙව අනුස්සරතීති දිස්වා, **සබ්බමෙතන්ති එතං** හදයවත්ථුආදිප්පභෙදං සම්පිණ්ඩෙති, **ඉදං ච රූපං පුරිමඤ්ච අරූපන්ති** ඉදං රුප්පනසභාවත්තා රූපං, පුරිමං **එකං**සසභාවත්තා අරූපන්ති සඞ්ඛෙපතො රූපාරූපං වවත්ථපෙත්වා, පඤ්චක්ඛන්ධෙ වවත්ථපෙත්වාති යොජනා, **පභාවිකාති** සමුට්ඨාපිකා, **තණ්හාති** සමුදයසච්චස්ස, **නිරොධොති** නිරොධනිමිත්තං, **අපසනාවාරොති** යථාරද්ධාය දෙසනාය නිගමනභාවො, **එසො ච නයොති** ඉමිනා යථායං "තං පනෙත"න්ති ආදිනා අත්ථනයො බුද්ධානුස්සතියං විභාවිතොති අතිදිසති, **සො සබ්බො අතිදෙසො පයොජනවසෙන නවසුපි** අනුස්සතීසු සාධාරණවසෙන වුත්තොපි ආනාපානස්සතිආදීසු තීසු විපස්සනත්ථො එව හොන්තීති ඉමිනා අපවාදෙන නිවත්තිතොති තාසං එකප්පයොජනතාව දට්ඨබ්බා. ධම්මෙ **අනුස්සති=ධම්මානුස්සතීති** සමාසපදවිභාගදස්සනම්පි වචනත්ථදස්සනපක්ඛිකමෙවාති ආහ **අයං පනෙත්ථ වචනත්ථොති**, ධම්මං **ආරබ්භාති**

ධම්මස්ස අනුස්සතියා විසයභාවදස්සනමෙතං, එසනයො සෙසෙසුපි, සීලං ආරබ්භාති අත්තනො පරිසුද්ධසීලං ආරබ්භ, චාගං ආරබ්භාති අත්තනො චාගගුණං ආරබ්භ, දෙවතා ආරබ්භාති එත්ථ දෙවතාගුණසදිසතාය අත්තනො සද්ධාසීලසුතචාගාදිසු දෙවතා සමසද්ධා භවන්තීති තංසදිසෙපි තබ්බොහාරාති සද්ධාදීනි ච එසබ්‍රහ්මසෙට්ඨොති ච, තෙනාහ දෙවතා සක්ඛිට්ඨානෙ ඨපෙත්වාති, "යථාරූපාය සද්ධාය සමන්නාගතා තා දෙවතා ඉතො චුතා තත්ථ උප්පන්නා මය්හම්පි තථාරූපා සද්ධා සංවිජ්ජති, යථාරූපෙන සීලෙන යථාරූපෙන සුතෙන යථාරූපෙන චාගෙන යථාරූපාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතා තා දෙවතා ඉතො චුතා තත්ථ උප්පන්නා මය්හම්පි තථාරූපා පඤ්ඤා සංවිජ්ජතී"ති එවං දෙවතා සක්ඛිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා, අස්සාසපස්සාසනිමිත්තං නාම තත්ථ ලද්ධං පටිභාගනිමිත්තං, ගන්ත්වාති ආරම්මණකරණවසෙන උපගන්ත්වා පවත්තා, උපසමන්ති එත්ථ දුක්ඛන්ති උපසමො නිබ්බාණං, අච්චන්තමෙව එත්ථ උපසම්මති වට්ටත්තයන්ති අච්චන්තූපසමො නිබ්බාණමෙව, ඛීණාති ඛෙපෙති කිලෙසෙති මග්ගො, අරියමග්ගො; උපසමෙතීති උපසමො අරියමග්ගො එව, මග්ගො ච උපසමො චාති මග්ගූපසමො තත්‍ර චාගං උපසමො ධම්මො, එවාති ධම්මානුස්සතියා උපසමානුස්සති එකසංඛා හොති? සච්චං, එකසංගහෙ ධම්මභාවසාමඤ්ඤෙන අභිප්පෙතෙ සංඛතධම්මතො පන අසංඛතධම්මො සාතිසයො උළාරතං පණීතභාවතොති දීපෙතුං විසුං නිහරිත්වා ඉමමෙව තිපි විසෙසං සන්ධාය භගවා ධම්මානුස්සතීති වත්වාපි උපසමානුස්සතිං අවොච, අනුස්සරණ්ඩානස්ස සවිසෙසං සන්තපණීතභාවෙන උපට්ඨානතො එවං ච කත්වා ඉධ බ්‍යුපසමග්ගහණම්පි සඞ්ඛිත්තන්ති දට්ඨබ්බං, යථෙව හි සමානෙපි ලොකුත්තරධම්මභාවෙ "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මසභාවා විරාගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති ආදිවචනතො මග්ගඵලධම්මතො නිබ්බාණධම්මො සාතිසයො, එවං මග්ගධම්මතො ඵලධම්මො කිලෙසප්පහානෙන අච්ඡරියධම්මභාවතො, තස්මා අච්චන්තූපසමෙන සද්ධිං බ්‍යුපසමොපි හිතොති දට්ඨබ්බං, විපස්සනාට්ඨානෙව හොන්තීති කස්මා වුත්තන්ති? එකන්තනිබ්බිදායාති ආදිවචනතොති, කෙචි තං අකාරණං බුද්ධානුස්සතිආදිසුපි තථා දෙසනාය ආගතත්තා, යථා පන බුද්ධානුස්සතිආදීනි කම්මට්ඨානානි විපස්සනාට්ඨානානි හොන්ති, නිමිත්තසම්පහාසනාට්ඨානානිපි හොන්ති. න එවමෙතානි පන විපස්සනාට්ඨානෙවාති තථා වුත්තං.

පඨමො වග්ගො.

මිච්ඡාපස්සති තාය සයං වා මිච්ඡාපස්සන්ති මිච්ඡාදස්සනමත්තමෙව වා තන්ති=මිච්ඡාදිට්ඨි, යංකිඤ්චි විපරීතදස්සනං, තෙනාහ මාසනිච්ඡායාති ආදි, මිච්ඡාදිට්ඨි එතස්සාති=මිච්ඡාදිට්ඨිකො, තස්ස මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස, සම්මා පස්සති තාය සයං වා සම්මාපස්සන්ති සම්මාදස්සනමත්තමෙව වා තන්ති=සම්මාදිට්ඨි, පඤ්චවිධායාති කම්මස්සකතඣානවිපස්සනාමග්ගඵලවසෙන පඤ්චවිධාය, තත්ථ ඣානං චිත්තුප්පාදපරියාපන්නා ඤාණං ඣානසම්මාදිට්ඨි, විපස්සනාඤාණං විපස්සනාසම්මාදිට්ඨි, පඤ්චසු ඛන්ධෙසු නිච්චන්ති ආදිනා පවත්තො අනුපායමනසිකාරො, අනිච්චන්ති ආදිනා පවත්තො උපායමනසිකාරො, යාව නියාමොක්කමනන්ති යාව මිච්ඡ

ත්තනියාමොක්කමනා, මිච්ඡත්තනියාමොක්කමනතො පන සාමඤ්ඤඵලසුත්තවණ්ණනායං තස්ස ටීකායෙ ච වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා, **අයං තිවිධා සග්ගාවරණා චෙව හොන්තී**ති කම්මපථප්පත්තියා මහාසාවජ්ජභාවතො වුත්තං, මග්ගාවිබන්ධකභාවෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති වුත්තං **මග්ගාවරණා චෙ**ති, සස්සතො ලොකොති ආදිකා දසවත්ථුකා අන්තග්ගාහිකා මිච්ඡාදිට්ඨි මග්ගාවරණාව හොති විපරීතදස්සනභාවතො, නසග්ගාවරණා අකම්මපථප්පත්ති හොන්තීති අධිප්පායො, ඉදං පන විධානං පටික්ඛිපිත්වා විපරීතදස්සනං ච මග්ගාවරණං චාති විරුද්ධමෙතං උද්ධම්මභාවතො, තථා හි සති අප්පහීනාය එව සක්කායදිට්ඨියා මග්ගාධිගමෙන භවිතබ්බන්ති අධිප්පායෙන යථාවුත්තවිධානං පටික්ඛිපිත්වා නසග්ගාවරණාති සග්ගප්පත්තියා අවිබන්ධකත්තං වදන්තෙහි දිට්ඨියා සග්ගවාහතාපි නාම අනවජ්ජතා අනුඤ්ඤාතා හොතීති තං වාදං පටික්ඛිපන්තෙන **දිට්ඨි නාම සග්ගං උපනෙතුං සමත්ථා නාම නත්ථී**ති වුත්තං, කස්මා? එකන්තගරුතරසාවජ්ජභාවතො, තෙනාහ **එකන්තං නිරයස්මිං යෙව නිමුජ්ජාපෙතී**ති ආදි, **වට්ටං විද්ධංසෙතී**ති මග්ගසම්මාදිට්ඨි **කිලෙසවට්ටං** කම්මවට්ටං ච විද්ධංසෙති, **විපාකවට්ටං** වානුවිද්ධංසෙති නාම, එවං පන අත්තනො **කාරණෙන** විද්ධංසභාවා **ඵලසම්මාදිට්ඨිභාවං පටිබාහතී**ති වුත්තං අවසාරදානතො, **ඉමෙව තං කුසලන්ති** අරහත්තං පාපෙතුං සවෙ සක්කොති එවමෙතං විපස්සනාය පටිසන්ධිඅනාකඩ්ඪනං කුසලං අනවජ්ජං, **සගතාගතෙව දෙතී**ති සොතාපත්තිමග්ගස්ස පච්චයභූතා විපස්සනා සම්මාදිට්ඨි තස්ස පුග්ගලස්ස සත්තභවෙ දෙති, **එවමයන්ති පච්ඡිමම්පි** සම්මාදිට්ඨිං සන්ධාය වුත්තං, තෙනාහ **ලොකියලොකුත්තරා සම්මාදිට්ඨි කථිතා**ති, **ඉමස්මිං පනත්ථෙ**ති "නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං **එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමී**"ති ආදිනා වුත්තෙ සුගතිමග්ගසම්බන්ධෙ අත්ථෙ, සුගතිලොකං සග්ගලොකං උපපජ්ජන්තීති වුත්තත්තා **ලොකිකාභාවනිප්ඵාදිකාව** වෙදිතබ්බාති වුත්තං **යථාදිට්ඨි**ති, අත්ථබ්‍යාපනිච්ඡායං යථාසද්දො, තෙන උත්තරපදත්ථප්පධානො සමාසොති ආහ **යථාදිට්ඨි**ති, **තස්සා අනුරූපා**ති තං දිට්ඨිං අනුරූපන්ති අත්ථො, **සමත්තන්ති** අනවසෙසං, තෙනාහ **පරිපුණ්ණ**න්ති, **සමාදින්නන්ති** ආදිමජ්ඣපරියොසානෙසු සමං එකසදිසං කත්වා ආදින්නං, **ගහිත**න්ති අභිසට්ඨං, **තදෙත**න්ති යදෙතමෙව කායකම්මන්ති ආදිනා වුත්තං තදෙතං කායකම්මං, **යථාදිට්ඨියං ඨිතකායකම්ම**න්ති යා පන දිට්ඨි නත්ථි දින්නං පාපන්ති ආදිනා පවත්තා, තස්ස දිට්ඨිගතස්ස දිට්ඨියං ඨිතස්ස අභිසට්ඨස්ස අනුඤ්ඤාතකස්ස කායකම්මං, **දිට්ඨිසහජාතකායකම්ම**න්ති තස්ස යථාදිට්ඨිකස්ස පරෙසං හත්ථමුද්දාදිනා විඤ්ඤාපනකාලෙ තාය දිට්ඨියා සහජාතං **කායකම්මං**, නචෙතනාවිසමා සංකා උප්පාදෙතබ්බා පාණාතිපාතාදීනං යෙව අධිප්පෙතත්තා, **දිට්ඨානුලොමිකං කායකම්ම**න්ති යථා පරෙසං පාකටං හොති එවං දිට්ඨියා අනුලොමිකං කත්වා පවත්තිතං කායකම්මං, තෙනාහ **ආදින්නං ගහිතං පරාමට්ඨ**න්ති, **භාසතී**ති ආදිසු සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව, **එසෙව නයො**ති ඉමිනා යථාවුත්තාය දිට්ඨියා යථාදිට්ඨියංඨිතවචීකම්මං දිට්ඨිසහජාතවචීකම්මං දිට්ඨානුලොමිකවචීකම්මන්ති තිවිධං හොති, එවමාදි අතිදිසති, **මිච්ඡාදිට්ඨිකස්සා**ති කම්මඵලප්පත්තාය මිච්ඡාදිට්ඨියා මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස, **යාය කායචි මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස සතො**ති **අපරෙ, දිට්ඨිසහජාතා**ති යථාවුත්තාය දිට්ඨියා සහජාතා චෙතනා, **එසෙව නයො සෙසපදෙසුපි, පත්ථනා**ති ඉදං නාම කරෙය්‍යන්ති තණ්හාපත්ථනා, **චෙතනාපත්ථනානං වසෙනා**ති යථාවුත්තදිට්ඨිගතනිස්සිතචෙතසිකනිකාමනානං වසෙන, **චිත්තඨපනා**ති

චිත්තස්ස පණිදහනා, **එසාදකොති** චෙතනාදීහි තණ්හාදීහි විනිමුත්තා එසාදකො ධම්මා, යස්මා දිට්ඨි පාපිකා තස්මා තස්ස පුග්ගලස්ස "සබ්බෙ තෙ ධම්මා අනිට්ඨාය–පෙ–සංවත්තන්තී"ති යොජනා, **පුරිමසෙයවාති** තිත්තකපදස්සෙව, තිත්තකං කටුකන්ති ච උභයං ඉධ අනිට්ඨපරියායං වුත්තං, **පච්ඡා තෙ කටුකං භවිස්සතී**ති ආදිසු විය, **අම්බාසනාති** අම්බො අසං, **තමෙව පූජනාති තමෙව පුබ්බ ලද්ධපරිසිබානි** තානි පූජාදීනි, **නිසෙවරෙති** පස්සිංසු, **අසනං සණ්ණිවාසෙනාති** අම්බුරනිම්බමූලසංසග්ගෙන, **තං පන පටිසිබ්බිපිබ්ඩා–පෙ–වුණනන්ති** සබ්බාපි මිච්ඡාදිට්ඨි එකන්තසාවජ්ජත්තා අනිට්ඨාය දුක්ඛාය සංවත්තතියෙවාති අධිප්පායෙන වුත්තං, **අනන්තරසුත්තෙනාති** දසම සුත්තෙන, **සොජෙඤ්ඤා වෙදිතබ්බානීති** තදනුසාරෙන විය යොජෙත්වා වෙදිතබ්බානි, **චිත්තසඤ්ඤාව පණිධීති** එත්ථ පණිධි චාති වත්තබ්බං.

දුතියො වග්ගො.

තතියස්ස පඨමෙ අට්ඨාව දිට්ඨිකොති අනිච්චාදිභාවෙසු ධම්මෙසු නිච්චන්ති ආදිනා උප්පන්නදිට්ඨිකො, තෙනාහ **තායෙව මිච්ඡාදිට්ඨියා විපරීතදස්සනොති**, **සද්ධම්මාති** එත්ථ සන්තො පසත්තො සුන්දරො ධම්මො, උත්තරිමනුස්සධම්මොතිපි වුච්චති, තතො හි මිච්ඡාදිට්ඨිකො පරං වුට්ඨාපෙය්‍ය නාරියධම්මතො, තෙනාහ **දසකුසලකම්මපථධම්මතොති, එවරූපොති** ඉමිනා පටිපාටිසුත්තාදිකෙ සංගණ්හාති,

සබ්බඤ්ඤු බොධිසත්තොති සබ්බඤ්ඤුතාය බොධිසත්තො, ආදිසද්දෙන පූරිතපාරමිතො පච්චෙකබොධිසත්තො, එකච්චෙ සාවකබොධිසත්තෙ ච සංගණ්හාති.

පරමාති මහාසාවජ්ජභාවෙන පරමා උක්කංසගතාති අත්ථො, **ඉතරෙසන්ති** ආනන්තරියකම්මානං, **පරිච්ඡෙදොති** විපාකවසෙන පරියොසානං, **වට්ටස්ස මූලන්ති** තංසමඞ්ගී පුග්ගලො වට්ටස්ස ඛාණු හොති, තෙනාහ **ඛාණුකාති** ආදි, තව බො **සමන්නාගතස්ස**, තස්ස පුනපි තබ්භාවාවහත්තා වුත්තං **භවතො වුට්ඨානං නත්ථීති**, න පන සබ්බසො උට්ඨානස්ස අභාවතො, යාදිසෙ හි පච්චයෙ පටිච්ච අනන්තං දස්සනං ඔක්කමන්තො පන කදාචි තප්පටිපක්ඛපච්චයෙ පටිච්ච තතොපි වුට්ඨානමස්ස න හොතීති න වත්තබ්බං, අකුසලං නාමෙතං අබලං දුබ්බලං කුසලං විය න මහාබලං, අඤ්ඤදත්ථු සම්මත්තනියාමො විය මිච්ඡත්තනියාමො අච්චන්තිකො සියා, න ච මිච්ඡත්තනියාමො අච්චන්තිකො, තෙනෙව පපඤ්චසූදනියං "කිං පනෙස එකස්මිංයෙව අත්තභාවෙ නියතො හොති උදාහු අඤ්ඤස්මිම්පීති, එකස්මිංයෙව නියතො ආසෙවනවසෙන භවන්තරෙපි තං දිට්ඨිං රොචෙති එවා,,ති වුත්තං. තථා යෙව ච සුමඞ්ගලවිලාසිනියම්පි වුත්තං, යෙ පන තෙසං ලද්ධිං ගහෙත්වා රත්තිට්ඨානෙ දිවාට්ඨානෙ නිසීදිත්වා සජ්ඣායන්ති වීමංසන්ති තෙසං කරොතො න කරීයති පාපං නත්ථි හෙතු නත්ථි පච්චයො මතො මතො උච්ඡිජ්ජතීති, තස්මිං ආරම්මණෙ මිච්ඡාසති සන්තිට්ඨති චිත්තං එකග්ගං හොති ජවනානි ජවන්ති, පඨමජවනෙ සතෙකිච්ඡා හොන්ති තථා දුතියාදිසු, සත්තමෙ බුද්ධානම්පි අතෙකිච්ඡා අනිවත්තිනො අරිට්ඨකණ්ටකසදිසා, තත්ථ කොචි එකං දස්සනං ඔක්කමති, කොචි ද්වෙ කොචි තීණිපි, එකස්මිං ඔක්කන්තෙපි

විසුං ඔක්කන්තොපි නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකොව හොති, සත්තො සග්ගමග්ගාවරණො චෙව මොක්ඛමග්ගාවරණො ච අභබ්බො තස්සත්තභාවස්ස අනන්තරං සග්ගම්පි ගන්තුං පගෙව මොක්ඛමග්ගං, වට්ටඛාණු නාමෙස සත්තො පථවිගොපකො යෙභුය්‍යෙන එවරූපස්ස භවතො වුට්ඨානං නත්ථීති පිට්ඨිචක්කවාළෙපි ඣායමානෙ චක්කවාළස්ස පරතො එකස්මිං ඔකාසෙ ඣායමානානං අඣායමානානං ච චක්කවාළානමන්තරං යත්ථ ලොකන්තරිකනිරයසමඤ්ඤා, තාදිසෙ එකස්මිං ඔකාසෙ පච්චති යෙවාති, චක්කවාළෙ ඣායමානෙ අඣායමානෙපි අත්තනො කම්මබලෙන පච්චතියෙව.

චතුත්ථෙ මාබලීති වචනං උපාදාය එවංලද්ධනාමොති තං කිර සකලදිවසං භූමියා තෙලසකටං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තං තාත මාබලීති සාමිකො ආහ, සො පමාදෙන බලිත්වා සාමිකස්ස භයෙන පලායිතුං ආරද්ධො, සාමිකො උපධාවිත්වා සාටකකණ්ණෙ අග්ගහෙසි, සාටකං ඡඩ්ඩෙත්වා අචෙලකො හුත්වා පලාතො තිණපණ්ණෙනපි වා පටිච්ඡාදෙතුම්පි අජානන්තො ජාතරූපෙනෙව එකං ගාමං පාවිසි, මනුස්සා තං දිස්වා අයං සමණො අරහා අප්පිච්ඡො නත්ථි ඉමිනා සදිසොති පූවභත්තාදීනි ගහෙත්වා උපසංකමන්ති, සො මය්හං සාටකානං අනිවත්ථභාවෙන ඉදං උප්පන්නන්ති තතො පට්ඨාය සාටකං ලභිත්වාපි න නිවාසෙති, තදෙව ච පබ්බජ්ජං අග්ගහෙසි, තස්ස සන්තිකෙ අඤ්ඤෙපි අඤ්ඤෙපීති පඤ්චසතා මනුස්සා පබ්බජිංසු, තං සන්ධාය වුත්තං "මාබලීති වචනං උපාදාය එවං ලද්ධනාමො තිත්ථකරො"ති, සමාගමට්ඨානෙති ද්වින්නං නදීනං උදකප්පවාහස්ස සන්නිපාතට්ඨානෙ, ද්වින්නං උදකානන්ති ද්වින්නං උදකප්පවාහානං, යථාවුත්තට්ඨානෙ මච්ඡගහණත්ථං ඛිපිතබ්බතො ඛිපං කුමිනං, තදෙව ඉධ ඛිපන්ති වුත්තං, තෙනාහ කුමිනන්ති වුච්චතීති, තුච්ඡපුරිසො අරියධම්මාභාවතො ඣානමග්ගාදීනි තස්ස නත්ථෙව, කුතො අරියො, මනුස්සඛිපං මඤ්ඤෙති මනුස්සා පතිත්වා බ්‍යසනප්පත්තිඅත්ථං ඔඩ්ඩිතකුමිනං විය, තෙනාහ මහාජනස්සාති ආදි,

පඤ්චමාදිසු බාහිරකසාසනන්ති අවිසෙසෙන වුත්තං, තස්ස සබ්බස්සාපි අනිය්‍යානිකත්තා සත්ථුපටිඤ්ඤස්සපි අසබ්බඤ්ඤුභාවතො, තෙනාහ සත්ථාති ආදි, ගණොති සාවකගණො, තථාභාවොති ආචරියෙන වුත්තාකාරත්ත සමඞ්ගිභාවතො, ජනස්සාති බහු අනෙකසතෙන, සමකමෙව අකුසලං පාපුණාතීති තෙසං සබ්බෙසං එකච්චසමාදපනෙපි තෙසං අකුසලෙන සමකමෙව අකුසලං පාපුණාති, එකජ්ඣං බහුන්නං සමාදපනෙපි තථා උස්සහනස්ස බලවභාවතො, විසුං විසුං සමාදපනෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි, යථා හි ධම්මචරියාය සකලමෙවාති වත්තබ්බා කල්‍යාණමිත්තතා එවං අධම්මචරියාය අකල්‍යාණමිත්තතාති, සුමඤ්ඤුඅක්ඛාතෙති එකන්තතො නිය්‍යානිකභාවෙන අක්ඛාතෙ, සත්ථා ච සබ්බඤ්ඤූ හොතීති අසබ්බඤ්ඤුනො නිය්‍යානිකභාවෙන කථෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා, ධම්මො ච ස්වාක්ඛාතො සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතත්තා, ගණො ච සුප්පටිපන්නො සුවිනීතත්තා, සමාදපකො හීති ආදි සුප්පටිපත්තියා නිදස්සනං දට්ඨබ්බං, පමාණං ජානිතබ්බන්ති අයං එත්තකෙන යාපෙති ඉමස්ස එත්තකං දාතුං යුත්තන්ති එවං පමාණං ජානිතබ්බං, අතිරෙකා—පෙ—නිබ්බාණසම්පත්ති වා නත්ථීති දුරක්ඛාතත්තා ධම්මස්ස, තස්සාති පටිග්ගාහකස්ස, අප්පිච්ඡප්පටිපදා නාම නත්ථි දුරක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙති අධිප්පායො, දායකස්ස වසො

න්ති උළාරත්තා හෙදෙ අජ්ඣාසයො, දෙය්‍යධම්මස්ස පන පොක්ඛරභූතාව **දෙය්‍ය ධම්මස්ස වසෙන** නාම, **අනන්තො ඨාමොති** යාපනප්පමාණං, **සදියිති ආදි කථන්ති** ආදිනා සඞ්ඛෙපතො වුත්තස්ස අත්ථස්ස විවරණං, **අනුප්පන්නස්සාති** අනුප්පන්නතා අස්ස පුග්ගලස්ස, **චක්ඛුභූතො හොතීති** මහාජනස්ස චක්ඛු විය හොති, **සාසනං චිරට්ඨිතිකං කරොතීති** අනුප්පන්නලාභුප්පාදනෙන මහාජනස්ස පසාදුප්පාදනෙන ච චිරට්ඨිතිකං කරොති, **කුටුම්බියවිහාරෙති** කුටුම්බියගාමසන්නිස්සිතවිහාරෙ, **භුඤ්ජනත්ථායාති** තස්මිං යෙව ගෙහෙ නිසීදිත්වා භුඤ්ජනත්ථාය, **ගහෙත්වා ගමනත්ථායාති** ගෙහතො බහි ගහෙත්වා ගමනත්ථාය, **ධුරභත්තානීති** නිච්චභත්තානි, **මූලඋපට්ඨාකොති** වෙය්‍යාවච්චකරො, **වීමංසිත්වාති** යථා උද්දිස්ස කතං හොති එවං වීමංසිත්වා, **මහාජනො අපසි වෙජ්ජා භවිතුං මඤ්ඤතීති** මහාජනො සයං අපසිවෙජ්ජා භවිතුං මඤ්ඤති දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්තො, **මහාජනස්සාති** බහුජනස්ස, **අවත්ථරිත්වාති** විත්ථාරිකං කත්වා, **පචනාපතාපනංති** චතූසු පස්සෙසු අග්ගිසන්තාපස්ස ච තපනං, තං ච ඛො ගිම්හකාලෙ, ඡින්නපපාතපබ්බතසිඛරතො පතනං මරුප්පපාතපතනං, පුබ්බණ්හාදිසු ආදිච්චාභිමුඛාවට්ටනං **ආදිච්චානුපරිවත්තනං**, **අයම්පීති** සබ්බාසතො ධම්මවිනයෙ කුසීතොපි, **සාමඤ්ඤන්ති** තපචරණං, **දුප්පරාමට්ඨන්ති** මිච්ඡාචරිතං සංකිලිට්ඨං, **නිරයායුපකඩ්ඪතීති** නිරයදුක්ඛාය උපකඩ්ඪති, **වුත්තප්පකාරෙති** පචනාපතාපනාදිකෙ වුත්තප්පකාරෙ, **එවනයි** වුත්තප්පකාරෙන සචිත්තපසාදවහාසුප්පටිපත්තියා, තෙන සමණධම්මකරණසුඛං ච සඞ්ගණ්හාති, **නවනිපාතෙ**ති ඉමස්මිංයෙව අඞ්ගුත්තරනිකායෙ වක්ඛමානං නවනිපාතං සන්ධායාහ, **නව පුග්ගලා**ති සත්තක්ඛත්තුපරම කොලංකොලාදයො නව පුග්ගලා, **සබ්බත්ථාති** ඉමස්මිං සුත්තන්ත වුත්තාවසිට්ඨෙසු සබ්බෙසු සුත්තෙසු.

තතියො වග්ගො.

චතුත්ථස්ස පඨමෙ **පඤ්ඤාණභූතාති** උපලක්ඛණභූතා, **පඤ්චදසයොජනා වට්ටක්ඛන්ධාති** පඤ්චදසයොජනක්ඛන්ධපරික්ඛෙපා, **යථා චාති** චසද්දෙන කදම්බරුක්ඛාදීනං කප්පට්ඨායිභාවං විය යොජනසතුබ්බෙධාදිභාවං සමුච්චිනොති, න ජම්බුයා දීපස්ස විය තෙහි අපරගොයානාදීනං පඤ්ඤාණභාවං, **රාමණෙය්‍යකන්ති** රමණීයභාවං, **සෙසපදෙසූති** වනරාමණෙය්‍යකාදිපදෙසු, උග්ගතං කූලං උස්සිතභාවො එතස්සාති=උක්කූලං, විගතං අපගතං කූලං එතස්සාති=විකූලන්ති ආහ **උණ්ණතට්ඨානං, නින්නට්ඨානන්ති ච; ඛාණුකණ්ටකම්පි ධානං වාති** කුජ්ඣකකුලීසකමච්ජසඞ්ඛාතපිට්ඨෙනෙව.

දුතියාදිසු **පච්චාජාතා අඤ්ඤත්‍ර මනුස්සෙහීති** අධිප්පෙතානි දෙවමනුස්සෙහි හීනාය ජාතියා අධිප්පෙතත්තා, **උපාදායාපි මජ්ඣිමදෙසො ලබ්භතීති** යත්ථ නත්ථි භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං අඤ්ඤෙසම්පි කම්මවාදිකිරියවාදිවිඤ්ඤූජාතිකානං යො පටිරූපදෙසොති වුච්චති තෙනාහ **සකලොපි හීති ආදි එලොති** දෙසො, තෙනාහ **නිරුද්දසමුඛාති අඵෙතොති**, තථාගතස්ස ගුණෙ ජානිත්වා චක්ඛුනාපි දස්සනං දස්සනමෙව, අජානිත්වා පන දස්සනං තිරච්ඡානගතානම්පි හොති යෙවාති ආහ **යෙ තථාගතස්ස ගුණෙ ජානිත්වාති** ආදි, **පඤ්ඤා**

ඤ්ඤෙත්වා පකාසෙත්වා කථිතානන්ති සච්චානි පකාසෙත්වා කථිතානං, තං සුත්වානං ධම්මානං අසම්මොසො ධාරණන්ති ආහ ධාරෙන්තීති න පමුස්සන්ති, අත්ථානත්ථං උපපරික්ඛන්තීති අයං ඉමිස්සා පාළියා අත්ථො අයං න අත්ථොති අත්ථානත්ථං උපපරික්ඛන්ති, අනත්ථපරිහාරෙන හි අත්ථග්ගහණං, යථා අධම්මපරිවජ්ජනෙන ධම්මපටිපත්ති, අනුලොමපටිපදන්ති නිබ්බාණස්ස අනුලොමිකං පටිපදං, සංවෙජනීයෙසු කාරණෙසූති සංවෙජනීයෙසු ජාතිආදීසු ඨානෙසු සහොත්තප්පජනකෙසු, උපායෙනාති යෙන උපායෙන වට්ටුපච්ඡෙදො, තෙන උපායෙන, පධානං විරියං කරොන්තීති සම්මප්පධානසංඛාතං විරියං උප්පාදෙන්ති, වවස්සජ්ජන්ති විස්සජ්ජන්ති එත්ථ සඞ්ඛාරාති වවස්සග්ගො, අසඞ්ඛතා ධාතූති ආහ වවස්සග්ගා වුච්චති නිබ්බාණන්ති, උත්තමන්නානන්ති උත්තමානං පවත්තානං භොජනානං, උත්තමරසානන්ති උත්තමානං රසානං, උඤ්ඡාචරියාය කස්සචි පරිග්ගහභූතස්ස කිඤ්චි ආයාචිත්වා ගහණං උපචාරො එත්ථ චාති ආදිනා අන්නං දින්නං, අග්ගභාවෙන පරමො ඉච්ඡිතබ්බො ලාභො න තෙසං ලාභිතාමත්තන්ති දස්සෙති, පටිලභන්තීති වොදෙන්ති පණීතභාවෙන පත්තභාවෙන පත්තස්ස, එකපාතීති එකපාතිපූරං භත්තං, ඉදං කිංනාමාති ඉදං අනග්ඝරසභූතං නාම හොති න හොතීති පුච්ඡති, උඤ්ඡෙන කපාලාභතෙනාති මිස්සකභත්තෙන, යාපෙන්තීති යාපනසීලෙන යාපනහෙතුං භත්තං වදති, උපාදාය අග්ගරසන්නාමාති තං තං උපාදායුපාදාය අනග්ඝරසග්ගං දට්ඨබ්බන්ති දස්සෙති, චක්කවත්තිආහාරතොති චාතුම්මහාරාජිකානං ආහාරො අග්ගොති එවං යාව පරනිම්මිතවසවත්තිදෙවා දට්ඨබ්බා, අත්ථරසො නාම චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි අරියමග්ගානං ඵලභූතො රසොති කත්වා, ධම්මරසො නාම චත්තාරො මග්ගා සාමඤ්ඤඵලස්ස හෙතුභූතො රසොති කත්වා, විමුත්තිරසො නාම අමතං නිබ්බාණං සබ්බසඞ්ඛාරසමථොති කත්වා.

චතුත්ථො වග්ගො.

ජම්බුදීපපෙය්‍යාලො නිට්ඨිතො.

අඩ්ඪමිදන්ති සන්ධිවසෙන පාළියං රස්සං කත්වා වුත්තං, මකාරො පදසන්ධිකොති ආහ අඩ්ඪමිදන්ති, එකංසො එසාති එකංසො හෙතු එස ලාභානං, පාපකං නාමාති අප්පකම්පි පාපං නාම, බ්‍යත්තං එකංසෙන න කරොන්ති, අත්ථස්සාති තථා සම්මා පටිපජ්ජමානස්ස අත්ථස්ස, "ආරඤ්ඤකත්තං=පෙ=තෙචීවරිකත්ත"න්ති ඉමෙසං ධුතධම්මානං ගහණෙනෙව ඉතරෙසම්පි තංසභාගානං ගහිතභාවො දට්ඨබ්බො, ථාවරප්පත්තභාවොති සාසනෙ චිරභාවප්පත්තතා ථෙරභාවො, ආකප්පස්ස සම්පත්තීති "අඤ්ඤො මෙ ආකප්පො කරණීයො"ති එවං වුත්තස්ස ආකප්පස්ස සම්පත්ති, කොලපුත්තීති කොලපුත්තියන්ති ආහ කුලපුත්තභාවොති, සම්පන්නරූපතාති උපධිසම්පදා, වචනකිරියාති වචනප්පයොගස්ස මධුරභාවො මඤ්ජුස්සරතා, කෙනස්ස ලාභො උප්පජ්ජතීති ඉදං න ලාභුප්පාදනුප්පාදය දස්සනපරං, අථ ඛො එවං සම්මාපටිපජ්ජමානස්ස අනිච්ඡන්තස්සෙව ලාභා උප්පජ්ජන්ති ලාභස්ස අබ්‍යභිචාරහෙතු දස්සනපරං දට්ඨබ්බං,

යථා "ආකඞ්ඛෙය්‍ය චෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු ලාභී අස්සං චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසන ගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති, සීලෙස්වෙවස්ස පරිපූරකාරී"ති.

සොළසපසාදකර ධම්මා නිට්ඨිතා.

ඉදම්පි සුත්තන්ති එත්ථාපි සඞ්ඛෙප, හෙට්ඨාවුත්තචූළච්ඡරාසඞ්ඝාතසුත්තං **සම්පිණ්ඩෙති**, චූළච්ඡරාසඞ්ඝාතසුත්තෙන අප්පනා අප්පත්තාය මෙත්තාය තාව මහන්තොපි විපාකො දස්සිතො, කිමඞ්ග පන ඉමිස්සා අප්පනාප්පත්තාය මෙත්තායාති දස්සෙතුං **අප්පනාප්පත්තායාති** ආදිමාහ, **විපාකකථා යෙව න ත්ථීති** විපාකෙ කථා යෙව නත්ථි, අයමෙව වා පාඨො, **ගණනානුපුබ්බතා පඨමං ඉදං පඨමං සමාපජ්ජතීති** ඉදම්පන න එකන්තලක්ඛණං, චිණ්ණවසීභාවොපි අට්ඨසමාපත්තිලාභී, ආදිතො පට්ඨාය මත්ථකං පාපෙන්තොපි සමා **පජ්ජිතුං** සක්කොති මත්ථකතො පට්ඨාය ආදිං පාපෙන්තො අන්තරන්තරා ඔක්ක මන්තොපි සමාපජ්ජිතුං සක්කොති, එවං පුබ්බුප්පත්තියට්ඨෙන පඨමං නාම හො ති, **විභඞ්ගෙති** ඣානවිභඞ්ගෙ, විපස්සනාය **කසිණමානාය** ලක්ඛණූපනිජ්ඣාන කිච්චං මග්ගෙන සිජ්ඣති, තත්ථ සම්මොහවිද්ධංසනතො; අපි ච විපස්සනාය ලක්ඛණූපනිජ්ඣානං මග්ගෙන උප්පන්නෙන සිජ්ඣති, ඉතරම්පරිවත්තනතො, **තස්මා මග්ගො** ලක්ඛණූපනිජ්ඣානං, න අනිච්චාදිලක්ඛණං, **ආරම්මණකරණ තො** යථාබලං නිබ්බානස්ස අසඞ්ඛතලක්ඛණං ආරම්මණකරණවසෙන උප නිජ්ඣායති, එවං මග්ගොපි; එවං **පස්ස** ලක්ඛණූපනිජ්ඣානතා වෙදිතබ්බා, වත්ත **ඛමෙව නත්ථි** අරිත්තජ්ඣානතාය, තෙසං අරිත්තජ්ඣානතා එවාති අත්ථො, **හිතඵරණන්ති** සත්තෙසු හිතානුජ්ඣානස්ස ඵරිත්වා පවත්තනං, **චෙතොපටි පක්ඛතො විමුච්චතීති** එත්තායාති චෙතොවිමුත්ති, අප්පනාප්පත්තා මෙත්තා, තෙ නාහ **ඉධාති** ආදි, **එසෙව නයොති** ඉමිනා කරුණාදීනම්පි අප්පනාප්පත්තිං වා අතිදිසති, **වට්ටං හොන්තී**ති කම්මවට්ටං භවන්ති, **වට්ටපාද හොන්තීති** විපාකවට්ටස්ස කාරණං හොන්ති,

අජ්ඣත්තපරිකම්මවසෙනාති අත්තනො කෙසාදීසු පරිකම්මකරණවසෙ න, **අට්ඨාරසවිධෙති** අට්ඨාරසවිධප්පභෙදෙ, **කායෙති** රූපකායෙ, රූපකායො හි ඉධ අඞ්ගපච්චඞ්ගානං කෙසාදීනඤ්ච ධම්මානං සමූහට්ඨෙන හත්ථිකායරථකායා දයො විය කායොති අධිප්පෙතො, සමූහවිසෙසතාය චස්ස කායසද්දස්ස සමුද්දු පාදනතාය ච අසුභාකාරස්ස කායෙති එකවචනං, තථා ආරම්මණාදිවිභා ගෙන අනෙකභෙදෙ තිණ්ණම්පි චිත්තානං චිත්තභාවසාමඤ්ඤෙන එකත්තං ගහෙත්වා චිත්තෙති එකවචනං, කථං කායානුපස්සනාති ඉමස්ස අත්ථං දස්සෙතුං **තමෙව කායං පස්සන්තො අනුපස්සනෙනාති** ආහ, තමෙව කායන්ති ච අවධාර ණෙන වෙදනාදිඅනුපස්සනං නිවත්තෙති, තෙ ච පන කායගහණස්ස පයොජන න්ති සුවිත්තන්ති දට්ඨබ්බං, **කායෙති** හි වත්වා පුන කායානුපස්සීති දුතියං කායග හණං අසම්මිස්සතො වවත්ථානඝනවිනිබ්භාගාදිදස්සනත්ථං කතං, තෙන වෙද නාදයොපි එත්ථ සිතා එත්ථ පටිබද්ධාති කායවෙදනාදිඅනුපස්සනප්පසඞ්ගෙපි ආප න්නෙ න කායෙ වෙදනානුපස්සී න චිත්තානුපස්සී න ධම්මානුපස්සී වා, අථ ඛො කායානුපස්සීයෙවාති කායසඞ්ඛාතවත්ථුස්මිං කායානුපස්සනාකාරසෙව දස්ස නෙන අසම්මිස්සතො වවත්ථානං දස්සිතං හොති, තථා න කායෙ අඞ්ගපච්චඞ්ග විනිමුත්තඑකධම්මානුපස්සිතාපි කෙසලොමාදිවිනිමුත්තඉත්ථිපුරිසානුපස්සී,

යොපි චෙත්ථ කෙසලොමාදිකො **භූතුපාදායසමූහසඞ්ඛාතො කායො**, තත්ථාපි න භූතුපාදායවිනිමුත්ත **එකධම්මානුපස්සී**, අථඛො රථසම්භාරානුපස්සකො විය අඞ්ගපච්චඞ්ගසමූහානුපස්සී නගරාවයවානුපස්සකො විය කෙසලොමාදිසමූහානුපස්සී, කදලික්ඛන්ධපත්තවට්ටිවිනිබ්භුජකො රිත්තමුට්ඨිවිනිවෙඨකො විය ච භූතුපාදායසමූහානුපස්සීයෙවාති නානප්පකාරතො සමූහවසෙනෙව කායසඞ්ඛාතස්ස වත්ථුනො දස්සනෙන ඝනවිනිබ්භොගො දස්සිතො හොති, න හෙත්ථ යථාවුත්තසමූහවිනිමුත්තො කායො වා ඉත්ථී වා පුරිසො වා අඤ්ඤො වා කොචි ධම්මො දිස්සති; යථාවුත්තධම්මසමූහමත්තෙයෙව පන සත්තා මිච්ඡාභිනිවෙසං කරොන්ති, **අට්ඨාරසවිධෙනාති** අට්ඨාරසවිධසතිපට්ඨානෙන, **සතිපට්ඨානභාවකස්සාති** සතිපට්ඨානභාවනං භාවෙන්තස්ස, තීසු භවෙසු කිලෙසෙ ආතාපෙතීති—ආතාපො, විරියස්සෙතං නාමං, යදිපි කිලෙසානං පහානං ආතපනි තං සම්මාදිට්ඨිආදීනම්පි අත්ථෙව, ආතාපසද්දො හි විරියෙ යෙව නිරූළ්හාති තබ්බං, අථවා පටිපක්ඛප්පහානෙ සම්පයුත්තධම්මානං අබ්භුස්සාපනවසෙන පවත්තමානස්ස විරියස්ස සාතිසයං තදා ඨාපනතො විරියමෙව තදා වුච්චති, න අඤ්ඤධම්මා, තස්මා ආතාපොති විරියස්ස නාමං, සො අස්ස අත්ථීති **ආතාපී**, අයං ච ඊකාරො පසංසාය අතිසයස්ස වා දීපකොති ආතාපීගහණෙන සම්මප්පධානසමඞ්ගිතං දස්සෙති, තෙනෙවාහ **ආතාපීති=පෙ=විරියෙන විරියවාති**, **සම්පජානොති** සම්පජඤ්ඤසඞ්ඛාතෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො, තෙනාහ **අට්ඨාරසවිධෙන=පෙ=සම්මාපජානමානොති**, අයමෙපත්ථ වචනත්ථො, සම්මාපජානන්තො සාමං පජානන්තො සම්පජානො, මිස්සතො වචනත්ථානෙ අඤ්ඤධම්මානුපස්සිතාභාවෙන සම්මා අවිපරීතං සබ්බාකාරෙන පජානනෙන සමන්නාගතො උපරූපරි විසෙසාවහසභාවෙන පවත්තියා සාමං ජානනතොති අත්ථො, කායො ච ඉධ ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙන ලොකොති අධිප්පෙතොති ආහ **තස්මිංයෙව කායසඞ්ඛාතෙ ලොකෙති**, **පඤ්චකාමගුණිකතණ්හාති** රූපාදිසු පඤ්චසු කාමගුණෙසු පවත්තමානං තණ්හං, යස්මා පනෙත්ථ අභිජ්ඣාගහණෙන කාමච්ඡන්දො දොමනස්සගහණෙන ව්‍යාපාදො සඞ්ගහං ගච්ඡති, තස්මා නීවරණපරියාපන්නබලවධම්මද්වයදස්සනෙන නීවරණප්පහානං වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං, විසෙසෙන චෙත්ථ අභිජ්ඣාවිනයෙන කායසම්පත්තිමූලකස්ස අනුරොධස්ස, දොමනස්සවිනයෙන කායවිපත්තිමූලකස්ස විරොධස්ස, අභිජ්ඣාවිනයෙන කායෙ අභිරතියා, දොමනස්සවිනයෙන කායභාවනාය අනභිරතියා, අභිජ්ඣාවිනයෙන කායෙ අභූතානං සුභසුඛභාවාදීනං පක්ඛෙපස්ස, දොමනස්සවිනයෙන කායෙ භූතානං අසුභාසුඛභාවාදීනං අපනයනස්ස ච පහානං වුත්තං, තෙන යොගාවචරස්ස යොගානුභාවො යොගසමත්ථතා ච දීපිතා හොති, යොගානුභාවො හි එස යදිදං අනුරොධවිරොධවිප්පමුත්තො අරතිරතිසහො අභූතපක්ඛෙපභූතාපනයනවිරහිතො ච හොති, අනුරොධවිරොධවිප්පමුත්තො චෙස අරතිරතිසහො අභූතං අපක්ඛිපන්තො භූතඤ්ච අනපනෙන්තො යොගසමත්ථො හොතී"ති, **සුඛරූපසම්මසනමෙව කම්මන්ති** කෙවලකායානුපස්සනාභාවනා වුත්තං, **සුඛාදිභෙදාසු වෙදනාසූති** සුඛදුක්ඛඅදුක්ඛමසුඛසාමිසනිරාමිසභෙදාසු වෙදනාසු, තත්ථ සුඛයතීති සුඛං, සම්පයුත්තධම්මෙ කායං ච ලද්ධස්සාදං කරොතීති අත්ථො, සුට්ඨු දුක්ඛං ඛාදති ඛණතීති වා, කායිකචෙතසිකාබාධං ඛනතීති සුකරං ඛං ඔකාසදානං එතස්සාති වා සුඛං; දුක්ඛ

යතීති දුක්ඛං, සම්පයුත්තධම්මෙ කායං පීළෙති විබාධෙතීති අත්ථො, දුට්ඨුසුඛං ඛාදතීති වා දුක්ඛං; උපෙක්ඛා වුත්තා, වේදයති ආරම්මණරසං අනුභවතීති වෙදනා, **වෙදියමානොති** අනුභවමානො, **සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතීති** කායිකං වා චෙතසිකං වා සුඛවෙදනං වෙදියමානො අහං සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතීති අත්ථො, තත්ථ කාමං උත්තානසෙය්‍යකාපි දාරකා ථඤ්ඤපිවනාදිකාලෙ සුඛං වෙදනං වෙදියමානා සුඛං වෙදනං වෙදියාමාති පජානන්ති, න පනෙතං එවරූපං ජානනං සන්ධාය වුත්තං, එවරූපං හි ජානනං සත්තූපලද්ධිං නජහති අත්තසඤ්ඤං න උග්ඝාටෙති කම්මට්ඨානං වා සතිපට්ඨානභාවනා වා නහොති, ඉමස්ස පන භික්ඛුනො ජානනං සත්තූපලද්ධිං ජහති, අත්තසඤ්ඤං උග්ඝාටෙති කම්මට්ඨානඤ්චෙව සතිපට්ඨානභාවනා ච හොති, ඉදං හි කො වෙදියති කස්ස වෙදනා කිංකාරණා වෙදනා, එවං සම්පජානනං තස්ස වෙදියනං සන්ධාය වුත්තං, තත්ථ කො වෙදියතීති? න කොචි සත්තො වා පුග්ගලො වා වෙදියති, කස්ස වෙදනාති? න කස්සචි සත්තස්ස වා පුග්ගලස්ස වා වෙදනා, කිංකාරණා වෙදනාති? වත්ථුආරම්මණාව පනස්ස වෙදනාති තස්මා එස එවං පජානාති, තං තං සුඛාදීනං වත්ථුභූතං රූපාදිආරම්මණං කත්වා වෙදනා වෙදියති, තං පන වෙදනාපවත්තිං උපාදාය අහං වෙදියාමීති වොහාරමත්තං හොතීති එවං සඞ්ඛාරාදීනං වත්ථුභූතං රූපාදිආරම්මණං කත්වා වෙදනා වෙදියතීති සල්ලක්ඛෙන්තො එස සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතීති වෙදිතබ්බො, අථවා සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතීති සුඛා වෙදනා ඛණෙ දුක්ඛාය වෙදනාය අභාවතො, සුඛං වෙදනං වෙදියමානො සුඛං වෙදනංයෙව වෙදියාමීති පජානාති තෙන යා පුබ්බෙ භූතපුබ්බා දුක්ඛා වෙදනා තස්සා ඉදානි අභාවතො ඉමිස්සා ච සුඛාය වෙදනාය ඉතො පඨමං අභාවතො වෙදනා නාම අනිච්චා අද්ධුවා විපරිණාමධම්මාති ඉතිහ තත්ථ සම්පජානො හොති, **දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතීති** ආදීසුපි එසෙව නයො, **සාමිසං වා සුඛන්ති** ආදීසු යස්මා කිලෙසෙහි ආමසිතබ්බතො ආමිසා නාම පඤ්චකාමගුණා, ආරම්මණකරණවසෙන සහ ආමිසෙහීති=සාමිසා, තස්මා සාමිසා සුඛා නාම පඤ්චකාමගුණාමිසනිස්සිතා ඡසු ද්වාරෙසු උප්පන්නා ඡගෙහසිතා සොමනස්සවෙදනා, **සාමිසං දුක්ඛං නාම** ඡගෙහසිතා දොමනස්සවෙදනා, සා ච ඡසු ද්වාරෙසු ඉට්ඨාරම්මණං නානුභවිස්සාමි නානුභවාමීති විතක්කයතො උප්පන්නා කාමගුණනිස්සිතා දොමනස්සවෙදනා වෙදිතබ්බා, **නිරාමිසසුඛා නාම** ඡ නෙක්ඛම්මනිස්සිතා සොමනස්සවෙදනා, සා ච ඡසු ද්වාරෙසු ඉට්ඨාරම්මණෙ ආපාථගතෙ අනිච්චාදිවසෙන විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා උස්සුක්කාපෙතුං සක්කොන්තස්ස ඔස්සක්කිතා විපස්සනාති සොමනස්සජාතස්ස උප්පන්නා සොමනස්සවෙදනා දට්ඨබ්බා, **නිරාමිසා දුක්ඛා** නාම ඡ නෙක්ඛම්මසිතා දොමනස්සවෙදනා, සා පන ඡසු ද්වාරෙසු ආරම්මණෙ ආපාථගතෙ අනුත්තරවිමොක්ඛසඞ්ඛාතඅරියඵලධම්මෙසු පිහං උපට්ඨපෙත්වා තදධිගමාය අනිච්චාදිවසෙන විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා උස්සුක්කාපෙතුං අසක්කොන්තස්ස ඉමම්පි පක්ඛං ඉමම්පි මාසං සංවච්ඡරං විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරියභූමිං පාපුණිතුං නාසක්ඛින්ති අනුසොචතො උප්පන්නා දොමනස්සවෙදනා, **සාමිසා අදුක්ඛමසුඛා** නාම ඡගෙහසිතා උපෙක්ඛා වෙදනා, සා ච ඡසු ද්වාරෙසු ඉට්ඨාරම්මණෙ ආපාථගතෙ ගුළපිණ්ඩකෙ නිලීනා මක්ඛිකා විය රූපාදීනි අනුවත්තමානා තත්ථෙව ලග්ගා ලග්ගිතා හුත්වා උප්ප

තතා කාමගුණනිස්සිතා උපෙක්ඛා වෙදනා, **නිරාමිසා අදුක්ඛමසුඛා** නාම ඡ නෙක්ඛම්මසිතා උපෙක්ඛා වෙදනා, සා ච න ඡසු ද්වාරෙසු ඉට්ඨාදිආරම්මණෙ ආපාථගතෙ අරජ්ජන්තස්ස අනිට්ඨෙ අදුට්ඨස්ස අසමපෙක්ඛනෙන අසම්මුය්හන්තස්ස උප්පන්නා විපස්සනාඤාණසම්පයුත්තා උපෙක්ඛා වෙදනා, එවං වුත්තාති මහාසතිපට්ඨානසුත්තෙන වුත්තං, **සාව වෙදනා වෙදිතබ්බාති** ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙන සා වෙදනා ලොකොති වෙදිතබ්බා, **එවං විත්ථාරිතෙනාති** "සරාගං වා චිත්තං සරාගං චිත්තන්ති පජානාති වීතරාගං වා චිත්තං=පෙ=සදොසං වා චිත්තං, වීතදොසං වා චිත්තං, සමොහං වා චිත්තං වීතමොහං වා චිත්තං, සංඛිත්තං වා චිත්තං වික්ඛිත්තං වා චිත්තං, මහග්ගතං වා චිත්තං අමහග්ගතං වා චිත්තං සඋත්තරං වා චිත්තං අනුත්තරං වා චිත්තං, සමාහිතං වා චිත්තං අසමාහිතං වා චිත්තං, විමුත්තං වා චිත්තං අවිමුත්තං වා චිත්තන්ති පජානාතී"ති එවං සතිපට්ඨානසුත්තෙන විත්ථාරෙත්වා දස්සිතෙ සොළසවිධෙ චිත්තෙන, තත්ථ සරාගන්ති අට්ඨවිධලොභසහගතං, වීතරාගන්ති ලොකියකුසලාබ්‍යාකතං, ඉදං පන යස්මා ධම්මසම්මසනධම්මසමොධානං, තස්මා ඉධ එකපදෙපි ලොකුත්තරං න ලබ්භති, සෙසානි චත්තාරි අකුසලචිත්තානි නෙව පුරිමපදං න පච්ඡිමපදං භජන්ති, සදොසන්ති දුවිධං දොමනස්සසහගතං, වීතදොසන්ති ලොකියකුසලාබ්‍යාකතං, සෙසානි දස අකුසලචිත්තානි නෙව පුරිමපදං න පච්ඡිමපදං භජන්ති, සමොහන්ති විචිකිච්ඡාසහගතඤ්චෙව උද්ධච්චසහගතඤ්චාති දුවිධං, යස්මා පන මොහො සබ්බාකුසලෙසු උප්පජ්ජති තස්මා සෙසානිපි ඉධ වට්ටන්තියෙව, ඉමස්මිංයෙව හි දුකෙ ද්වාදසාකුසලචිත්තානි පරියාදින්නානීති, වීතමොහන්ති ලොකියකුසලාබ්‍යාකතං, සංඛිත්තන්ති ථීනමිද්ධානුපතිතං, එතං හි සංකුචිතචිත්තං නාම, ආරම්මණෙ සංකොචවසෙන පවත්තනතො; වික්ඛිත්තන්ති උද්ධච්චසහගතං, එතං හි පසටචිත්තං නාම, ආරම්මණෙ සවිසෙසවික්ඛෙපවසෙන විසටභාවෙන පවත්තනතො, මහග්ගතන්ති රූපාවචරං අරූපාවචරඤ්ච, අමහග්ගතන්ති කාමාවචරං, සඋත්තරන්ති කාමාවචරං, අනුත්තරන්ති රූපාවචරං අරූපාවචරඤ්ච, තත්‍රාපි සඋත්තරං රූපාවචරං අනුත්තරං අරූපාවචරමෙව, සමාහිතන්ති යස්ස අප්පනාසමාධි වා උපචාරසමාධි වා අත්ථි, අසමාහිතන්ති උභයසමාධිවිරහිතං, විමුත්තන්ති තදඞ්ගවික්ඛම්භනවිමුත්තීහි විමුත්තං, අවිමුත්තන්ති උභයවිමුත්තිරහිතං, සමුච්ඡෙදපටිප්පස්සද්ධිනිස්සරණවිමුත්තීනම්පන ඉධ ඔකාසොපි නත්ථි, ඔකාසාභාවො ච සම්මසනචාරස්ස අධිප්පෙතත්තා වෙදිතබ්බො, උපාදානස්ස ඛන්ධා **උපාදානක්ඛන්ධා** උපාදානස්ස පච්චයභූතා ධම්මපුඤ්ජා ධම්මරාසයොති අත්ථො, උපාදානෙහි ආරම්මණාදිවසෙන උපාදාතබ්බා වා ඛන්ධා උපාදානක්ඛන්ධා, **ඡ අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනානීති** චක්ඛු සොතං ඝානං ජිව්හා කායො මනොති ඉමානි අජ්ඣත්තිකායතනානි චෙව රූපං සද්දො ගන්ධො රසො ඵොට්ඨබ්බා ධම්මාති ඉමානි ඡ බාහිරායතනානි ච, එත්ථ නවලොකුත්තරධම්මා න ගහෙතබ්බා සම්මසනචාරස්ස අධිප්පෙතත්තා, **සත්තබොජ්ඣඞ්ගානීති** සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගාදයො සත්ත සම්බොජ්ඣඞ්ගා, සතිආදයො හි සම්බොධිස්ස සම්බොධියා වා අඞ්ගාති=සම්බොජ්ඣඞ්ගා, යථා හි සම්බුජ්ඣති ආරද්ධවිපස්සකතො පට්ඨාය යොගාවචරොති සම්බොධිස්ස වා සො සතිආදිකාය සත්තධම්මසාමග්ගියා සම්බුජ්ඣති කිලෙසනිද්දාතො උට්ඨාති සච්චානි වා පටිවිජ්ඣතී සා ධම්මසාමග්ගී සම්බොධි, තස්ස සම්බොධිස්ස සම්බොධියා වා අඞ්ගාති සම්බොජ්ඣ

ධා, චත්තාරි අරියසච්චානීති දුක්ඛං දුක්ඛසමුදයො දුක්ඛනිරොධො දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදාති එවං වුත්තානි චත්තාරි අරියසච්චානි, තත්ථ පුරිමානි ද්වෙ සච්චානි වට්ටන්ති පවත්තිහෙතුභාවතො, පච්ඡිමානි විවට්ටන්ති තදධිගමූපායභාවතො, තෙසු භික්ඛුනො වට්ටෙ කම්මට්ඨානාභිනිවෙසො හොති, සරූපතො පරිග්ගහසම්භවතො, විවට්ටෙ නත්ථි අභිනිවෙසො අවිසයත්තා, විසයත්තෙ ච පයොජනාභාවතො, පච්ඡා වුත්තෙසූති සතිපට්ඨානසුත්තෙ වුත්තෙසු, සුද්ධඅරූපසම්මසනමෙවාති රූපෙන අමිස්සිතත්තා කෙවලං අරූපසම්මසනමෙව ඛන්ධායතනසච්චකොට්ඨාසානං පචක්ඛන්ධසඞ්ගහතො, රූපාරූපසම්මසනන්ති වුත්තපුබ්බභාගියානම්පි සතිපට්ඨානානං සඞ්ගහිතත්තා ලොකියලොකුත්තරමිස්සකානෙව කථිතානීති ආහ, අනිබ්බත්තානන්ති අජාතානං, පයොගං පරක්කමන්ති එත්ථ භුසොයොගො පයොගො සො එව පරක්කමො, පයොගසඞ්ඛාතං පරක්කමන්ති අත්ථො, චිත්තං උක්ඛිපතීති කොසජ්ජපක්ඛෙ පතිතුං අදානවසෙන උක්ඛිපති, පධානවීරියන්ති සම්මප්පධානලක්ඛණප්පත්තවිරියං, ලොකියාති ලොකියසම්මප්පධානකථා, සබ්බපුබ්බභාගෙති සබ්බමග්ගානං පුබ්බභාගෙ, කස්සපසංයුත්තපරියායෙනාති කස්සපසංයුත්තෙ ආගතසුත්තෙන "උප්පන්නා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා අප්පහීයමානා අනත්ථාය සංවත්තන්තී"ති ආගතත්තා සා ලොකියාති වෙදිතබ්බා, සමථවිපස්සනාවාති අසාධාරණෙන මග්ගං නිවත්තෙත්වා තස්ස නිවත්තනෙ ච කාරණං දස්සෙන්තො මග්ගො පනාති ආදිමාහ, සකිං උප්පජ්ජිත්වාති ඉදං භූතකථනමත්තං නිරුද්ධස්ස පුන අනුප්පජ්ජනතො, න කෙචි ගුණෙහි අසම්බද්ධයාති ආහ සො හි ආදි, අනන්තරෙනෙව යථාබලං උප්පජ්ජති තථා පවත්තියෙවස්ස පච්චාදනං, පුරිමස්මින්ති "අනුප්පන්නා චෙ අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යුන්ති" එත්ථ, වුත්තන්ති පොරාණට්ඨකථායං වුත්තං, තං පන න යුත්තන්ති තථාවුත්තවචනං නයුත්තං, දුතියස්මිං පුරිමස්මිං මග්ගස්ස අග්ගහණෙන කාරණාභාවතො පුරිමස්මිං අගහිතෙ මග්ගෙ අනුප්පජ්ජියමානො මග්ගො අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යාති ආපජ්ජෙය්‍ය, න චෙතං යුත්තං, ආපජ්ජමානෙ තස්මිං පධානත්ථසම්භවතො, චතුකිච්චසාධනවසෙනාති අනුප්පන්නා කුසලා අනුප්පාදනාදිචතුකිච්චසාධනවසෙන, වුත්තනයෙනාති අසමුදාචාරවසෙන වා අනනුභූතාරම්මණවසෙන වාති ආදිනා වුත්තනයෙනෙව, විජ්ජමානාති ධරමානසභාවා, ඛණත්තයපරියාපන්නත්තා උප්පාදාදිසමඞ්ගිනො, වත්තමානභාවෙන උප්පන්නා වත්තමානුප්පන්නං තං හි උප්පාදතොපදායභඞ්ගා උද්ධං පන්නං පවත්තන්තීති නිප්පරියායතො උප්පන්නන්ති වුච්චති, භවිත්වා ච විගතං භූත්වාවිගතං, අනුභවමානාති භවනසාමඤ්ඤෙන භූත්වාසද්දෙන වුත්තසාමඤ්ඤමෙව හි උපසග්ගෙන විසෙසීයති, ඉධ විපාකානුභවනවසෙන තදාරම්මණං, අවිපක්කවිපාකස්ස සබ්බත්තාදිවිගතත්තා භවිත්වාවිගතං, මුත්තවසෙන කම්මං ච භූත්වාවිගතුප්පන්නන්ති වුත්තං, න අත්ථසාලිනියං විය රජ්ජනාදිවසෙන අනුභූතං පකති ජවනං උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධතාවසෙන භූතාපගතං ච සංඛභූතාපගතුප්පන්නන්ති, තස්මා ඉධ ඔකාසකතුප්පන්නං විපාකමෙව වදති, න තත්ථ කම්මම්පි, අත්ථසාලිනියං හි භූත්වාවිගතුප්පන්නං ඔකාසකතුප්පන්නං ච අඤ්ඤථා දස්සිතං, වුත්තං හි තත්ථ "ආරම්මණරසං අනුභවිත්වා නිරුද්ධං අනුභූතාපගතසඞ්ඛාතං කුසලාකුසලං උප්පාදාදිත්තයං අනුප්පත්වා නිරුද්ධං භූත්වාපගතසඞ්ඛාතං සෙස සඞ්ඛතං ච භූතාපගතුප්පන්නං නාම, යානි

ස්සතානි පුබ්බෙ කතානි කම්මානීති එවමාදිනා නයෙන වුත්තං කම්මං අතීතම්පි
සමානං අඤ්ඤං විපාකං පටිබාහිත්වා අත්තනො විපාකස්සොකාසං කත්වා ඨිතත්තා
තථාකතොකාසං ච විපාකං අනුප්පන්නමපි සමානං, එවං කතෙ ඔකාසෙ එක
න්තෙන උප්පජ්ජනතො ඔකාසකතුප්පන්නං නාමා"ති ඉධ පන සම්මොහවිනො
දනියං වුත්තනයෙනෙව භුත්වාවිගතුප්පන්නං ඔකාසකතුප්පන්නං ච දස්සිතං, වු
ත්තං හි සම්මොහවිනොදනියං "කම්මෙ පන විගතෙ ආරම්මණරසං අනුභවිත්වා
නිරුජ්ඣති, නිරුද්ධෙ විපාකො භුත්වාවිගතනාම කම්මං උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධං භ
විත්වා විගතන්නාම, තදුභයම්පි භුත්වා විගතුප්පන්නන්ති සඞ්ඛං ගච්ඡති, කුසලාකු
සලං කම්මං අඤ්ඤකම්මස්ස විපාකං පටිබාහිත්වා අත්තනො විපාකස්ස ඔකාසං
කරොති එවං කතෙ ඔකාසෙ විපාකො උප්පජ්ජමානො ඔකාසකරණතො පට්ඨා
ය උප්පන්නොති වුච්චති, ඉදං ඔකාසකතුප්පන්නං නාමා"ති, තත්ථ අත්ථසාලි
නියා අයමධිප්පායො, සතිපි සබ්බවිපාකුප්පාදනං සංවෙදයිතභාවෙ ආරම්මණා
නුභවනෙ සවිප්ඵලාසෙ පන සන්තානෙ චිත්තාභිසඞ්ඛාරවසෙන නප්පවත්තිතො
අබ්‍යාකතෙහි විසිට්ඨා කුසලාකුසලානං සාතිසයො විසයානුභවනාකාරො,
තථා විකප්පගාහනවසෙන රාගාදීහි තබ්බිපක්ඛෙහි ච අකුසලං කුසලං ච නිප්ප
රියායතො ආරම්මණරසං අනුභවති, න තථා විපාකො කම්මවෙගක්ඛිත්තත්තා න
ම්පි කිරියාඅහෙතුකානං අතිදුබ්බලත්තා, යස්ස හෙතුකාරච ඛීණකිලෙසස්ස ඡළ
ඞ්ගුපෙක්ඛාවතො උප්පජ්ජමානානං අතිසන්තවුත්තිතා, තස්මා රජ්ජනාදිවසෙන
ආරම්මණරසානුභවනං සාතිසයන්ති අකුසලං කුසලං ච උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධතා
සාමඤ්ඤෙන සඞ්ඛතං ච භුත්වාපගතන්ති වුත්තං, සම්මොහවිනොදනියං පන
විපාකානුභවනවසෙන තදාරම්මණං අවිපක්කවිපාකස්ස සබ්බථා අවිගතත්තා
භවිත්වා විගතමත්තවසෙන කම්මං ච භුත්වාපගතන්ති වුත්තං, තෙනෙව
තත්ථ ඔකාසකතුප්පන්නන්ති විපාකමෙව, න කම්මම්පි, තස්මා ඉධාපි සම්මොහ
විනොදනියං වුත්තනයෙනෙව භුත්වාපගතුප්පන්නං ඔකාසකතුප්පන්නං ච විභ
ත්තන්ති දට්ඨබ්බං, **පච්චක්ඛන්ධා පන විපස්සනාය භූමි නාමා**ති සම්මසනස්ස ඨා
නභාවතො වුත්තං, **තෙසූ**ති අතීතාදිභෙදෙසු, **අනුසයිතකිලෙසා**ති අප්පහීනා
මග්ගෙන පහාතබ්බා කිලෙසා අධිප්පෙතා, තෙනාහ **අතීතා වා–පෙ–න වත්ත
බ්බා**ති, හොන්තු තාව අතීතාති වා පච්චුප්පන්නාති වා නවත්තබ්බා, අනාගතා වා
අනාගතාති පන කස්මා න වත්තබ්බා, නහි කාරණලාභෙ උප්පජ්ජනාරහො, අ
ප්පහීනට්ඨෙන ථාමගතා කිලෙසා අනුසයාති වුච්චන්ති, සච්චමෙතං, අනාගතභා
වොපි තෙසං නපරිච්ඡින්නො, ඉතරානාගතක්ඛන්ධා පතියන්ති අනාගතාවාපි නව
ත්තබ්බාති වුත්තං, යදි හි තෙසං පරිච්ඡින්නො අනාගතාභාවො සියා, තතො
පච්චුප්පන්නා අතීතාති ච වත්තබ්බා සියුං, පච්චයසමවායෙ පන උප්පජ්ජන
රහිතං උපාදාය අනාගතවොහාරො තත්ථ වෙදිතබ්බො, **ඉදං භූමිලද්ධුප්පන්න
න්නාමා**ති ඉදං යථාවුත්තං කිලෙසජාතං අභිණ්හට්ඨෙන භූමිලද්ධුප්පන්නන්නාම,
කාරණලාභෙ සති විජ්ජමානකිච්චකරණතො, **තාසු තාසු භූමීසූ**ති මනුස්සදෙ
වාදිඅත්තභාවසඞ්ඛාතෙසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු, ආරම්මණකරණවසෙන හි භව
න්ති **එත්ථ** කිලෙසාති භූමියො, උපාදානක්ඛන්ධා, **අසමුග්ඝාතගතා**ති තස්මිං
තස්මිං සන්තානෙ අනුප්පත්තිධම්මතං අනාපාදි, තථා සමුග්ඝාතං සමුච්ඡෙදං
අගතාති අසමුග්ඝාතගතා, **භූමිලද්ධුප්පන්නං නාමා**ති එත්ථ ලද්ධභූමිකං භූමිලද්ධ
න්ති වුත්තං, අග්ගි ආහිතො විය, ඔකාසකතුප්පන්නසද්දෙපි ච අත්ථසාලිනියං

ආගතනයෙන ඔකාසො කතො, එතෙන කුසලාකුසලකම්මෙන **ඔකාසකතො** **එතස්සාපි විපාකස්සා**ති ච **දුවිධතෙනාපි** එවමෙව කතසද්දස්ස සන්නිට්ඨානතො වෙදිතබ්බො, ඉධ පන ඔකාසකතුප්පන්නසද්දෙන විපාකමෙව **ගහිතන්ති** ඔකාසො කතො **එතස්ස විපාකස්සා**ති එවං විග්ගහො දට්ඨබ්බො, **ඛණත්තයස**ඞ්ගහිතාය සමුදාචාරප්පත්තං **සමුදාචාරුප්පන්නං**, තෙනාහ **සම්පතිවත්තමානං යෙවා**ති, ආරම්මණං අධිග්ගහ දළ්හං තප්පහානවසෙන අප්පහීනා අවික්ඛම්භිතා සමුච්ඡෙදප්පහානවසෙන **අප්පහීනා** අසමුග්ඝාතාති නිමිත්තග්ගහවසෙන ආරම්මණස්ස **අනුස්සරිතා**නුස්සරිතක්ඛණෙ කිලෙසුප්පත්තිහෙතුභාවෙන උපනිට්ඨානභාවතො අගහිතමෙව **නාමං** හොතීති ආරම්මණස්ස අධිග්ගහිතත්තා, එත්ථ ච ආහතඛීරරුක්ඛො විය **නිමිත්ත**ග්ගාහවසෙන අධිගහිතාරම්මණං, අනාහතඛීරරුක්ඛො විය අවික්ඛම්භිතතාය අනොතාගතකිලෙසාරම්මණං අත්ථි, **ඉමස්මිං නාම ඨානෙ නුප්පජ්ජිස්සන්තීති න වත්තබ්බා**ති තත්ථ යථා සචෙ ඛීරරුක්ඛං කුඨාරියා ආහනෙය්‍යුං ඉමස්මිං නාම ඨානෙ ඛීරං න නික්ඛමෙය්‍යාති න වත්තබ්බං, ඉදං අසමුග්ඝාතිතුප්පන්නං නාමාති එවං යොජෙත්වා විත්ථාරෙතබ්බං, **ඉමෙසු උප්පන්නෙසූ**ති තථා වුත්තෙසු අට්ඨසු උප්පන්නෙසු, ඉමං අමග්ගවජ්ඣං අප්පහාතබ්බං වත්ථුත්තා, මග්ගවජ්ඣං මග්ගෙන මග්ගස්සාවත්ථුත්තා, **රත්තො**ති රාගෙන සමන්නාගතො, එසනයො **දුට්ඨො මූළ්හො**පීති එත්ථාපි, **විනිබද්ධො**ති මානසංයොජනෙන නීරූපංති නිබන්ධිතො, **පරාමට්ඨො**ති දිට්ඨිපරාමාසෙන ධම්මසභාවං අතික්කම්ම පරතො ආමට්ඨො, **අනිට්ඨඞ්ගතො**ති නිට්ඨං අගතො, සංසයාපන්නොති අත්ථො, **ථාමගතො**ති අනුසයවසෙන දළ්හතං උපගතො, **යුගනද්ධා**ති පහාතබ්බපහායකයුගෙන නද්ධා විය වත්තනකා එකකාලිකත්තා, **සංකිලෙසිකා**ති සංකිලෙසධම්මසහිතා, **පාළියං**ති පටිසම්භිදාපාළියං, **තිකාලිකෙ**ස්වෙසෙසුපි කිලෙසෙසු වායාමාභාවදස්සනත්ථං **අජාතඵලතරුණරුක්ඛො** පාළියං නිදස්සිතො, අට්ඨකථායං පන **ජාතො** සත්ථො අසමුදාහටකිලෙසො නාම නත්ථීති **ජාතඵලරුක්ඛෙන දීපෙතබ්බ**න්ති වත්වා තමත්ථං විවරිතුං **යථාහී**ති වුත්තං, අථ මග්ගෙන පහීනකිලෙසානමෙව අතීතාදිවසෙන භෙදෙන නිධාහි වත්තබ්බං පාකටං කාතුං අජාතඵලරුක්ඛො උපමාවසෙන පාළියං ආගතො, **අතීතාදීනං** අප්පහීනතාදස්සනත්ථම්පි **ජාතඵලරුක්ඛෙන පන දීපෙතබ්බ**න්ති අට්ඨකථායං වුත්තං; තත්ථ යථා අච්ඡින්නෙන රුක්ඛෙ නිබ්බත්තනකානි ඵලානි, ඡින්නෙන **අනුප්පජ්ජමානානි**, කදාචිස්ස භානි, අහෙසුං හොන්ති භවිස්සන්ති චාති අතීතාදිභාවෙන වත්තබ්බානි එවං මග්ගෙන පහීනකිලෙසා දට්ඨබ්බා, මග්ගෙන අනුප්පන්නා උප්පත්තිරහානං උප්පන්නෙන සබ්බෙන සබ්බං අභාවතො ච ඡෙදෙ අසති ඵලානි **උප්පජ්ජිස්සන්තීති** ඡෙදකස්සාත්ථකතා, එවං මග්ගභාවනාය ච සාත්ථකතා යොජෙතබ්බා, නාපි පජහති උප්පජ්ජනාරහානං පජහනතො වුත්තං **උප්පජ්ජිත්වා**ති, ලක්ඛණෙත්වාසඞ්ඛාමග්ගස්ස උප්පජ්ජනකිරියාය හි සමුදයප්පහානනිබ්බාණසච්ඡිකරණකිරියා විය ඛන්ධානං පරිජානනකිරියා ලක්ඛීයති, **තෙපි පජහතියෙවා**ති යෙ තෙහි කිලෙසෙහි ජනෙතබ්බා උපාදින්නක්ඛන්ධා තෙපි පජහතියෙව, මාතනාචිත්තස්ස අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණස්ස ච නිරොධනතො, තෙනාහ **වුත්තම්පි චෙතන්ති** ආදි, **අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙනා**ති කම්මවිඤ්ඤාණස්ස අනුප්පත්තුප්පාදනෙන, **එත්ථා**ති එතස්මිං සොතාපත්තිමග්ගඤාණ හෙතුභූතෙ, **එතෙ**ති නාමරූපසඤ්ඤිතා සඞ්ඛාරා, **සබ්බභවෙහි වුට්ඨාතියෙවාතිපි**

වදන්තීති අරහත්තමග්ගො සබ්බභවෙහි වුට්ඨාතියෙවාතිපි වදන්ති, උප්පත්තිතො උද්ධං භවුප්පත්තියා කිලෙසස්සාපි අභාවතො, එකචිත්තක්ඛණිකත්තා මග්ගස්සාති අධිප්පායෙන **කථං අනුපස්සනානං=පෙ=සිද්ධියා භාවනාහොතී**ති වුච්චති, මග්ගපවත්තියායෙව උභයකිච්චසිද්ධිතො ආහ **මග්ගපවත්තියායෙවා**ති, **මග්ගො**හීති ආදිනා තමත්ථං විවරති, **අනුපස්සනෙනා නාම වුච්චතී**ති යස්මා තස්ස භාවනා වුත්තාති යොජෙතබ්බාති **වත්තුං** වට්ටති, යාවතා මග්ගස්සාපි යෙවාති විසයකානෙව නිබ්බත්තනාති, න ලොකුත්තරානි.

කත්තුකම්මතාඡන්දං අධිපතිං කරිත්වා පටිලද්ධසමාධි ඡන්දසමාධීති ආහ **ඡන්දං නිස්සාය පවත්තො සමාධි ඡන්දසමාධී**ති, පධානසඞ්ඛාරචතුකිච්චසාධකතො සම්මප්පධානවිරියස්සෙතං අධිවචනං, තෙනාහ **පධානභූතා සඞ්ඛාරා පධානසඞ්ඛාරා**ති, තත්ථ පධානභූතාති විරියභූතා, සඞ්ඛතසඞ්ඛාරාදිනිවත්තනත්ථං පධානගහණං, අථවා විසෙසං සඞ්ඛරොතීති=සඞ්ඛාරො, තඤ්ච විරියං, තත්ථ චතුකිච්චසාධකතො සෙසනිවත්තනත්ථං පධානගහණන්ති පධානභූතා සෙට්ඨභූතාති අත්ථො, චතුබ්බිධස්ස **පන විරියස්ස** අධිප්පෙතත්තා බහුවචනනිද්දෙසො කතො, **තෙහි ධම්මෙහී**ති ඡන්දසමාධිනා පධානසඞ්ඛාරෙහි, **ඉද්ධිපාද**න්ති එත්ථ ඉජ්ඣතීති ඉද්ධි, සමිජ්ඣති නිප්ඵජ්ජතීති අත්ථො, ඉජ්ඣන්ති වා එතාය සත්තා ඉද්ධා වුද්ධා උක්කංසගතා හොන්තීතිපි ඉද්ධි, පඨමෙනත්ථෙන ඉද්ධි එව පාදො ඉද්ධිකොට්ඨාසොති අත්ථො, දුතියෙන **ඉද්ධියා පාදො**ති පතිට්ඨා අධිගමූපායොති, තෙනාහ යස්මා උපරූපරි විසෙසසඞ්ඛාතං ඉද්ධිං පජ්ජන්ති පාපුණන්ති තස්මා පාදොති වුච්චති, තෙනාහ **ඉද්ධියා පාදං ඉද්ධිභූතං වා පාදං ඉද්ධිපාද**න්ති, අථවා ඉද්ධිපාදන්ති නිබ්බත්ති පරියායෙන ඉජ්ඣනත්ථෙන ඉජ්ඣන්ති එතාය සත්තා ඉද්ධා වුද්ධා උක්කංසගතා හොන්තීති, ඉමිනා වා පරියායෙන ඉද්ධීති සඞ්ඛං ගතානං උපචාරජ්ඣානාදිකුසලචිත්තසම්පයුත්තානං ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරානං අධිට්ඨානත්ථෙන පාදභූතං සෙසචිත්තචෙතසිකන්ති අත්ථො, තෙනෙව ඉද්ධිපාදවිභඞ්ගෙ "ඉද්ධිභූතොති යථාභූතස්ස වෙදනක්ඛන්ධො=පෙ=විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො"ති වුත්තං, සා එව ච යථාවුත්තා ඉද්ධි, යස්මා හෙට්ඨිමා උපරිමා තතො ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසඞ්ඛාතාපි තයො ලොභාදයො ධම්මා වා පාදන්ති තථා හෙට්ඨා ධම්මා ඉද්ධි'පි හොන්ති ඉද්ධිපාදෙපි, විසෙසා පන සම්පයුත්තකා චත්තාරො ඛන්ධා ඉද්ධිපාදායෙව විරියචිත්තවීමංසා සමාධිපධානසඞ්ඛාරසඞ්ඛතාපි තයො ධම්මා ඉද්ධිපි හොන්ති ඉද්ධිපාදෙපි විසෙසා සම්පයුත්තකා චත්තාරො ඛන්ධා ඉද්ධිපාදායෙව, අපිච පුබ්බභාගො ඉද්ධිපාදො නාම, පටිලාභො ඉද්ධිනාමාති වෙදිතබ්බා, අයමත්ථො උපචාරං වා විපස්සනාය වා දීපෙතබ්බො, පඨමජ්ඣානපරිකම්මං හි ඉද්ධිපාදො නාම, පඨමජ්ඣානං ඉද්ධි නාම, දුතියතතියචතුත්ථආකාසවිඤ්ඤාණආකිඤ්චඤ්ඤායතනනෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනපරිකම්මං ඉද්ධිපාදො නාම, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං ඉද්ධි නාම, සොතාපත්තිමග්ගස්ස විපස්සනා ඉද්ධිපාදො නාම, සකදාගාමිඅනාගාමිඅරහත්තමග්ගස්ස විපස්සනා ඉද්ධි නාම, අරහත්තමග්ගො ඉද්ධිපාදො නාම, අරහත්තඵලං ඉද්ධි නාම, පටිලාභෙනාපි දීපෙතුං වට්ටති යෙව, පඨමජ්ඣානං හි ඉද්ධිපාදො නාම, දුතියජ්ඣානං ඉද්ධි නාම=පෙ=අනාගාමිමග්ගො ඉද්ධිපාදො අරහත්තමග්ගො ඉද්ධි නාම, **සෙසෙසුපී**ති **විරියසමාධි=පෙ=ආදිසු**පි, **තත්ථ** හි විරියචිත්තවිමංසං අධිපතිං කරිත්වා පටිලද්ධසමාධිවිරියසමාධි=පෙ=වීමංසාසමාධීති අත්ථො වෙදිතබ්බො, **ඡන්දාදිසු එක**න්ති ඡන්දාදිසු චතූසු චතූසු

ආදිතො ධුරගතත්තා ආදිභූතං එකං පධානං, ඡන්දන්ති අධිප්පායො, තෙනෙවාහ ඡන්දස්ස පඨමිද්ධිපාදෙති, එවං සෙසාපීති එතෙන විරියං චිත්තවීමංසං නිස්සාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණන්තානං වසෙන විරියාදිද්ධිපාදදයො වා යොජෙතබ්බාති දස්සෙති, ඉමිනා සුත්තන්තෙන චතුන්නං භික්ඛූනං මත්ථකප්පත්තං කම්මට්ඨානං නිද්දසිතං, එකො හි භික්ඛු ඡන්දං අවස්සයති කත්තුකම්යතාකුසලධම්මච්ඡන්දෙන අත්ථනිප්ඵත්තියං සති අහං ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බත්තෙස්සාමි නත්ථි මය්හං එතස්ස නිබ්බත්තනෙ භාරොති ඡන්දං ජෙට්ඨකං ඡන්දං ධුරං ඡන්දං පුබ්බඞ්ගමං කත්වා ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බත්තෙති, එකො විරියං අවස්සයති එකො චිත්තං එකො පඤ්ඤං අවස්සයති, පඤ්ඤාය අත්ථනිප්ඵත්තියං සති අහං ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බත්තෙස්සාමි නත්ථි මය්හං එතස්ස නිබ්බත්තනෙ භාරොති පඤ්ඤං ජෙට්ඨකං පඤ්ඤං ධුරං පඤ්ඤං පුබ්බඞ්ගමං කත්වා ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බත්තෙති; කථං, යථා හි චතූසු අමච්චපුත්තෙසු ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා විචරන්තෙසු එකො උපට්ඨානං අවස්සයති, එකො සූරභාවං එකො ජාතිං එකො මන්තනං, තෙසු හි පඨමො උපට්ඨානෙ අප්පමාදකාරිතාය අත්ථනිප්ඵත්තියං සති ලභමානං ලච්ඡාමෙතං ඨානන්තරන්ති උපට්ඨානං අවස්සයති, දුතියො උපට්ඨානෙ අප්පමත්තොපි එකච්චො සඞ්ගාමෙ පච්චුපට්ඨිතෙ සණ්ඨාතුං න සක්කොති, අවස්සං පන රඤ්ඤො පච්චන්තො කුප්පිස්සති, තස්මිං කුපිතෙ රට්ඨධුරෙ කම්මං කත්වා රාජානං ආරාධෙත්වා ආහරිස්සාමෙතං ඨානන්තරන්ති සූරභාවං අවස්සයති, තතියො සූරභාවෙපි සති එකච්චො හීනජාතිකො හොති ජාතිං සොධෙත්වා ඨානන්තරං දෙන්තා මය්හං දස්සන්තීති ජාතිං අවස්සයති, චතුත්ථො ජාතිමාපි එකො අමන්තනිකො හොති මන්තෙන කාතබ්බකිච්චෙ උප්පන්නෙ ආහරිස්සාමෙතං ඨානන්තරන්ති මන්තං අවස්සයති, සබ්බෙපි අත්තනො අත්තනො අවස්සයබලෙන ඨානන්තරානි පාපුණිංසු, තත්ථ උපට්ඨානෙ අප්පමත්තො හුත්වා ඨානන්තරං පත්තො විය ඡන්දං අවස්සාය කත්තුකම්යතාකුසලධම්මච්ඡන්දෙන අත්ථනිප්ඵත්තියං සති අහං ලොකුත්තරං ධම්මං නිබ්බත්තෙස්සාමි නත්ථි මය්හං එතස්ස නිබ්බත්තනෙ භාරොති ඡන්දං ජෙට්ඨකං ඡන්දං ධුරං ඡන්දං පුබ්බඞ්ගමං කත්වා ලොකුත්තරධම්මනිබ්බත්තකො දට්ඨබ්බො, රට්ඨපාලත්ථෙරො විය :—

සො හි ආයස්මා ඡන්දෙ සති කථං නානුජානිස්සන්තීති සත්තාහම්පි භත්තානි අභුඤ්ජිත්වා මාතාපිතරො අනුජානාපෙත්වා පබ්බජිත්වා ඡන්දමෙව අවස්සාය ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බත්තෙසි, සූරභාවෙන රාජානං ආරාධෙත්වා ඨානන්තරං පත්තො විය විරියං ජෙට්ඨකං විරියං ධුරං විරියං පුබ්බඞ්ගමං කත්වා ලොකුත්තරධම්ම නිබ්බත්තකො දට්ඨබ්බො, සොණත්ථෙරො විය :- සො හි ආයස්මා විරියං ධුරං කත්වා ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බත්තෙසි, ජාතිසම්පත්තියා ඨානන්තරං පත්තො විය චිත්තං ජෙට්ඨකං චිත්තං ධුරං චිත්තං පුබ්බඞ්ගමං කත්වා ලොකුත්තරධම්මනිබ්බත්තකො දට්ඨබ්බො සම්භූතත්ථෙරො විය, සො හි ආයස්මා චිත්තං ධුරං කත්වා ලොකුත්තර ධම්මං නිබ්බත්තෙසි, මන්තං අවස්සාය ඨානන්තරං පත්තො විය වීමංසං ධුරං වීමංසං පුබ්බඞ්ගමං කත්වා ලොකුත්තරධම්මනිබ්බත්තකො දට්ඨබ්බො ථෙරො මොඝරාජා විය, සො හි ආයස්මා වීමංසං ධුරං කත්වා ලොකුත්තර ධම්මං නිබ්බත්තෙසි, තස්ස හි භගවා "සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛස්සූ"ති සුඤ්ඤතාකථං කථෙසි, පඤ්ඤානිස්සිතමාන

නිග්ගහණං ච චිත්තකතුං පුච්ඡිතො පඤ්හං න කථෙසි, එසෙ ච පූජාපූජනං ඡන්දපසාදනං තොසනං විය හොතීති ඡන්දස්ස උපට්ඨානසදිසතා උත්තා නාම, භාවනා විරියස්ස සූරත්ථසදිසතා ඡවාරාධිපති රාජනි වචනතො පුබ්බඞ්ගමතා, චිත්තස්ස විසිට්ඨජාතිසදිසතා, අත්තනො සද්ධාධුරෙනාති සද්ධායෙව සද්දහනකිරියාය, ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති අනුවත්තනවසෙන සම්පයුත්තධම්මෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙති, තස්මා ආධිපතෙය්‍යට්ඨෙන සද්ධා එව ඉන්ද්‍රියන්ති=සද්ධින්ද්‍රියං, තථා විරියාදීනි උත්තානි නාම, භාවතො විරියස්ස සූරතා සදිසසකාලකිච්චමසූති ආහ විරියින්ද්‍රියාදිසුපි එසෙව නයොති, විසොධෙන්තොති විපක්ඛවිපජ්ජන සපක්ඛනිසෙවන සරික්ඛනිස්සයසඞ්ගණ්හන ලක්ඛණෙහි තීහි කාරණෙහි විසෙසාධානවසෙන සොධෙන්තො, අස්සද්ධෙ පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතොති බුද්ධාදිසු පසාදසිනෙහාභාවෙන සද්ධාරහිතෙ ලූඛපුග්ගලෙ සබ්බසො වජ්ජයතො, සද්ධෙ පුග්ගලෙ සෙවතොති බුද්ධාදිසු සද්ධාධිමුත්තෙ වක්කලිත්ථෙරසදිසෙයෙව සෙවතො, පසාදනියෙ සුත්තන්තෙති සම්පසාදනියසුත්තාදිකෙ, පච්චවෙක්ඛතොති පාළිතො අත්ථතො ච පතිපති අවෙක්ඛන්තස්ස විතෙන්තස්ස, සුජ්ඣතීති පටිපක්ඛමලවිගමතො පච්චයවසෙන සභාවසණ්ඨිතො විසුද්ධිබලනිප්ඵත්තිතො ච සද්ධින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති, එසනයො සෙසෙසුපි. සම්මප්පධානෙති සම්මප්පධානපටිසංයුත්තෙ සුත්තන්තෙ, ඣානවිමොක්ඛෙති පඨමජ්ඣානාදි චෙව පඨමවිමොක්ඛ ච, කාමචෙතො ඣානානි චෙව විමොක්ඛා ච පවත්තිආකාරවසෙන පතවිසුං ගහන්ති, ගම්භීරඤාණචරියන්ති ගම්භීරානං ඤාණානං පතිඨානං, තෙනාහ සණ්හං සුඛුමන්ති ආදි, ඛන්ධන්තරන්ති සභාගජාතිභූමිආදිවසෙන ඛන්ධානං නානත්තං, එසනයො සෙසෙසුපි, අකම්පියනිවෙසොති පුබ්බෙ අකතාභිනිවෙසො, සද්ධාධුරාදිසූති සද්ධාධුරෙ පඤ්ඤාධුරෙ ච, අවසානෙති භාවනාපරියොසානෙ, විවට්ටච්ඡාති සඞ්ඛාරාරම්මණතො විවට්ටච්ඡා, නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා, අරහත්තං ගණ්හාතීති මග්ගපරම්පරාය අරහත්තං ගණ්හාති, අකම්පියට්ඨෙනාති පටිපක්ඛෙහි අකම්පියභාවෙන, එතෙනෙවස්ස සම්පයුත්තධම්මෙසු ථිරභාවොපි විභාවිතොති දට්ඨබ්බො, න හි සම්පයුත්තධම්මෙසු ථිරභාවෙන විනා පටිපක්ඛෙහි අකම්පනියතා සම්භවති, සම්පයුත්තධම්මෙසු ථිරභාවෙනෙව හි අකුසලානං අබ්‍යාකතානං ච තෙසං ඵලභාවූපපත්ති, අස්සද්ධියෙති අස්සද්ධියහෙතු නිමිත්තභූතෙනෙතං භුම්මවචනං, එසෙවනයො සෙසෙසුපි, ආදිපදෙනාති සතිආදිපදානං, සරණට්ඨෙනාති චිරකතචිරභාසිතානං අනුස්සරණට්ඨෙන, උපට්ඨානලක්ඛණාති කායාදිසු අසුභාකාරාදිලක්ඛණමුඛෙන තස්ස උපතිට්ඨනභාවා, උපතිට්ඨනං ච ආරම්මණං උපගන්ත්වා ඨානං අවිස්සජ්ජනං ආරම්මණස්ස, අපිලාපනලක්ඛණාති අසම්මුස්සනභාවා, උදකෙ අලාබු විය ආරම්මණෙ පලවිත්වා අනතං අපපදනං පාසාණස්ස විය නිච්චලස්ස ආරම්මණස්ස ඨපනං සංධාරණං අසම්මුට්ඨකරණං අපිලාපනං, සාපතෙය්‍යන්ති සන්තකං, අපිලාපෙතීති අපමුට්ඨං කරොති, සයං වා තං ච රාජානං ඉස්සරියසම්පත්තිං සල්ලක්ඛාපෙති සාරෙතීති අත්ථො, කණ්හසුක්කසප්පටිභාගෙ ධම්මෙති කණ්හසුක්කසඞ්ඛාතෙ සප්පටිභාගෙ ධම්මෙ, කණ්හා හි ධම්මා සුක්කෙන සුක්කා ච කණ්හෙන සප්පටිභාගා, විත්ථාරසද්දෙ, ආදිසද්දෙසො සාරෙතීති අත්ථො, තත්ථ "ඉමෙ චත්තාරො සම්මප්පධානා, ඉමෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදා, ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි ඉමානි පඤ්චබලානි ඉමෙ සත්තබොජ්ඣඞ්ගා අයං අරියො අට්

ඞ්ගිකො මග්ගො අයං සමථො අයං විපස්සනා අයං විජ්ජා අයං විමුත්ති ඉමෙ
ලොකුත්තරා ධම්මාති" එවං ඛො මහාරාජ අපිලාපනලක්ඛණා සතීති ඉමං
ආලිං සඞ්ගණ්හාති, **ථෙරෙනාති** නාගසෙනත්ථෙරෙන, සො හි ධම්මානං කි
ච්චං ලක්ඛණං කත්වා දස්සෙති, "අපිලාපනලක්ඛණා සති ආකොටනලක්ඛණො
විතක්කො"ති ආදිනා, එවං හි ධම්මා සුබොධා හොන්ති, සම්මොසපච්චනීකං
කිච්චං අසම්මොසනං සම්මොසාභාවමත්තන්ති ආහ **අසම්මොසරසා වාති,** යස්ස
ධම්මස්ස බලෙන සම්පයුත්තධම්මා ආරම්මණාභිමුඛා භවන්ති, සා සති තස්මා
තෙසං ආරම්මණාභිමුඛභාවං පච්චුපට්ඨෙති, සයං වා ආරම්මණාභිමුඛභාවෙ
න පච්චුපට්ඨාතීති වුත්තං **ගොචරාභිමුඛභාවපච්චුපට්ඨානාති.** සම්මා පස
ත්ථා බොජ්ඣඞ්ගාති සම්බොජ්ඣඞ්ගා, බොධියා වුත්තනයෙන ධම්මසාමග්ගි
යා බොධිස්ස වා අරියසාවකස්ස අඞ්ගාති බොජ්ඣඞ්ගා, **යායාති** ආදිනා තමෙ
ව සඞ්ඛෙපතො වුත්තමත්ථං විවරති, **යා හි අයං ධම්මසාමග්ගීති** එතස්ස
බොධීති වුච්චතීති ඉමිනා සම්බන්ධො, **ධම්මසාමග්ගියාති** ධම්මසමූහෙන, යාය ධම්ම
සාමග්ගියාති සම්බන්ධො, පතිට්ඨානායූහනං ඔඝතරණසුත්තවණ්ණනායං—"කි
ලෙසවසෙන පතිට්ඨානං, අභිසඞ්ඛාරවසෙන ආයූහනං, තණ්හාදිට්ඨිවසෙන
පතිට්ඨානං, අවසෙසකිලෙසාභිසඞ්ඛාරෙහි ආයූහනං, තණ්හාවසෙන පතිට්ඨා
නං, දිට්ඨිවසෙන ආයූහනං, සස්සතදිට්ඨියා පතිට්ඨානං, උච්ඡෙදදිට්ඨියා ආයූහ
නං, ලීනවසෙන පතිට්ඨානං, උද්ධච්චවසෙන ආයූහනං, කාමසුඛල්ලිකානුයොග
වසෙන පතිට්ඨානං, අත්තකිලමථානුයොගවසෙන ආයූහනං, සබ්බාකුසලාභි
සඞ්ඛාරවසෙන පතිට්ඨානං, සබ්බලොකියකුසලාභිසඞ්ඛාරවසෙන ආයූහනං"
ති එවං වුත්තෙසු සත්තසු පකාරෙසු ඉධ අවුත්තානං වසෙන වෙදිතබ්බං, **සති**
සඞ්ඛාතායාති එත්ථාපි පතිට්ඨානකාමසුඛල්ලිකානුයොගඋච්ඡෙදාදිනිවෙසා
නං ධම්මවිචයවීරියසප්පධානා ධම්මසාමග්ගී පටිපක්ඛා, උද්ධච්චායූහනඅත්තකිල
මථානුයොගසස්සතාභිනිවෙසානං පස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාපධානා ධම්මසාමග්ගී
පටිපක්ඛා, සති පන උභයත්ථාපි ඉච්ඡිතබ්බා, තථා හි සා සබ්බත්ථිකා වුත්තා, **කිලෙ**
සසන්තානනිද්දාය උට්ඨහතීති එතෙන සිඛාප්පත්තවිපස්සනාය සහගතානම්පි
සතිආදීනං බොජ්ඣඞ්ගභාවං දස්සෙති, වුට්ඨානගාමිනීවිපස්සනාය හි කිලෙසා
නිරුජ්ඣන්ති එව පවත්තනාතීතිව, **චත්තාරි වාති** ආදිනා පන මග්ගඵලසහගතා
නං බොජ්ඣඞ්ගභාවං දස්සෙති, සත්තහි බොජ්ඣඞ්ගෙහි භාවිතෙහි සච්චප්පටි
වෙධො හොතීති කථමිදං ජානිතබ්බන්ති චොදනං සන්ධායාහ **යථාති** ආදි,
ඣානඞ්ගමග්ගඞ්ගාදයො වියාති එතෙන බොජ්ඣඞ්ගසඤ්ඤානං සමුදායාවයවවිසයතං
දස්සෙති, **සෙනඞ්ගරථඞ්ගාදයො වියාති** එතෙන පුග්ගලපඤ්ඤත්තියා අවි
ජ්ජමානපඤ්ඤත්තිභාවං දස්සෙති, **බොධාය සංවත්තන්තීති බොජ්ඣඞ්ගාති**
කාරණත්ථො අඞ්ගසද්දොති කත්වා වුත්තං, බොධිනො **එව අඞ්ගාති** බොජ්ඣඞ්ගාති
වුත්තං **බුජ්ඣන්තීති බොජ්ඣඞ්ගාති,** විපස්සනාදීනං කාරණාදීනං බුජ්ඣිතබ්බා
නං ච සච්චානං අනුරූපං පච්චක්ඛභාවෙන පටිමුඛං අවිපරීතතාය සම්මා ච
බුජ්ඣන්තීති එවං අත්ථවිසෙසදීපකෙහි උපසග්ගෙහි **අනුබුජ්ඣන්තීති** ආදි
වුත්තං, බොධිසද්දො හි සබ්බවිසෙසයුත්තබුජ්ඣනං සාමඤ්ඤෙන සඞ්ගණ්හාති,
සංසද්දො පසංසාය සුන්දරභාවෙ ච දිස්සතීති ආහ **පසත්ථො සුන්දරො වා බො**
ජ්ඣඞ්ගො සම්බොජ්ඣඞ්ගොති, ධම්මෙ විචිනාතීති ධම්මවිචයො, තත්ථ ධම්මෙති
චතුසච්චධම්මෙ තබ්බිනිමුත්තස්ස අභාවතො, තතො එව සො පවිචයලක්ඛ

ණො, **ඔභාසනරසො**ති විසයොභාසනරසො, අසම්මූය්හනාකාරෙන පච්චුපට්ඨා
තීති **අසම්මොහපච්චුපට්ඨානො,** වීරස්ස භාවො කම්මං වාති=විරියං, **ඊරයිත**
බ්බතොති පවත්තෙතබ්බතො, **පග්ගහලක්ඛණ**න්ති කොසජ්ජපක්ඛෙ පතිතුං
අදත්වා සම්පයුත්තධම්මෙ **උපත්ථම්භෙ**ති තස්මා උපත්ථම්භනරසං, **අසංසීදනං**
අසංසීදනං. පීණයතීති පීති, පීනනකිච්චෙන සම්පයුත්තධම්මානං විය තංසමු
ට්ඨානපණීතරූපෙහි **කායස්ස** බ්‍යාපනං ඵරණං, පීති වසෙන හෙතං **ලක්ඛණං**
වුත්තං, තථා **රසො**ති **උද**ග්ගභාවො=ඔදග්‍යං, **තං** පච්චුපට්ඨාතීති **ඔදග්‍යපච්චු**
පට්ඨානා, උබ්බෙගපීතිවසෙන චෙතං වුත්තං, කායචිත්තදරථප්පස්සම්භනෙන
කායදරථස්ස චිත්තදරථස්ස ච පස්සම්භනතො වූපසමනතො, තෙනාහ **වූපසම**
ලක්ඛණාති, කායචිත්තදරථානං වූපසමනලක්ඛණාති අත්ථො, **කායො**ති චෙත්ථ
වෙදනාදයො තයො ඛන්ධා, සාරම්භදුක්ඛදෙමනස්සපච්චයානං **උද්ධච්චාදිකානං**
කිලෙසානං තථා පවත්තානං චතුන්නං ඛන්ධානමෙව අධිවචනං, **දරථනිම්ම**
ද්දනෙන පරිළාහපරිබන්ධවිරහිතො සීතිභාවො අපරිබන්ධසීතිභාවො සම්මාචි
ත්තස්ස ඨපනං සමාධානං **අවික්ඛෙපො,** සම්පයුත්තානං අවික්ඛිත්තතාය
සම්පයුත්තා අවික්ඛිත්තා හොන්ති, සො ධම්මො අවික්ඛෙපො, **අවිසාරො** අත්ත
නො එව අවිසරණභාවො, අථවා වික්ඛෙපපටිපක්ඛතාය අවික්ඛෙපලක්ඛණො
ත නහානීයචුණ්ණස්ස උදකං විය සම්පයුත්තධම්මානං **සම්පිණ්ඩනකිච්ච**
තාය අවිසරණභාවෙන ලක්ඛිතබ්බො අප්පවත්තො පවත්තතීති අවිසාරණ
ලක්ඛණොති වා, චිත්තඨිතිං පච්චුපට්ඨාතීති චිත්තඨිතිපච්චුපට්ඨානො, **අජ්ඣු**
පෙක්ඛණතාති සමප්පවත්තෙසු **අස්සෙසු** සාරථි විය සම්පයුත්තධම්මානං
අජ්ඣුපෙක්ඛණලක්ඛණා, **සමවාහිතලක්ඛණා**ති සමං අවිසමං යථා සකකිච්චෙ
සු අප්පවත්තො **පවත්තතී**ති අලීනානුද්ධතප්පවත්තිපච්චයතතා ඌනාධිකතා
නිවාරණරසා, **පක්ඛපාතුපච්ඡෙදනරසා**ති ඉදං නිහීනකිච්චං ඉදං අතිරෙකතර
කිච්චන්ති එවං පක්ඛපාතනවසෙන විය පක්ඛපාතො තං පච්ඡින්දති විය හොතීති
පක්ඛපාතුපච්ඡෙදනරසා, සම්පයුත්තධම්මානං සකකිච්චෙ මජ්ඣත්තභාවෙන
පච්චුපතිට්ඨතීති **මජ්ඣත්තභාවපච්චුපට්ඨානා,** බොජ්ඣඞ්ගානං උපරූපරි උප්පාද
නමෙව බ්‍රූහනං වඩ්ඪනං නාමාති ආහ **උප්පාදෙතී**ති, **සතිසම්පජඤ්ඤ**න්ති සතිප
ධානං සම්පජඤ්ඤං, තං සබ්බත්ථ සතිකාරිතා ච වසනත්තා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ග
ස්ස උප්පාදය හොති, යථා පච්චනිකධම්මවසෙන ච අනුප්පන්නානං කුසලානං
ධම්මානං උප්පාදය හොති, එවං සතිරහිතපුග්ගලවිවජ්ජනා සතිකාරිපුග්ගලසෙව
නා තදෙව යුත්තතා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදය හොතීති ඉමමත්ථං දස්සෙ
ති **සතිසම්පජඤ්ඤ**න්ති ආදිනා, **සත්තසු ඨානෙසූ**ති "අභික්කන්තෙ පටික්ක
න්තෙ සම්පජානකාරී හොති, ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සම්පජානකාරී හොති, ස
මිඤ්ජිතෙ පසාරිතෙ සම්පජානකාරී හොති, සඞ්ඝාටිපත්තචීවරධාරණෙ සම්පජාන
කාරී හොති, අසිතෙ පීතෙ ඛායිතෙ සායිතෙ සම්පජානකාරී හොති, උච්චාරපස්සා
වකම්මෙ සම්පජානකාරී හොති, ගතෙ ඨිතෙ නිසින්නෙ සුත්තෙ ජාගරිතෙ භාසිතෙ
තුණ්හීභාවෙ සම්පජානකාරී හොතී"ති එවං වුත්තෙසු අභික්කන්තාදිසු සත්තසු
ඨානෙසු, **තිස්සදත්තත්ථෙරො** නාම බොධිමණ්ඩෙ සුවණ්ණසලාකං ගහෙ
ත්වා අට්ඨාරසසු භාසාසු කතරභාසාය ධම්මං කථෙමීති පරිසම්පවාරෙසි, **අභ**
යත්ථෙරොති දත්තාභයත්ථෙරො, **අභිනිවෙස**න්ති විපස්සනාභිනිවෙසං, **පරි**
පුච්ඡකතාති පරියොගාහෙත්වා පුච්ඡනභාවො, ආචරියෙ පයිරුපාසිත්වා පච්පි

නිකායෙ සාත්ථං පරියොගාහෙත්වා යං යං තත්ථ ගණ්ඨිට්ඨානභූතං තං තං
ඡින්දං භින්දන්ත කථං ඉමස්ස කො අත්ථොති ඛන්ධායතනාදි අත්ථං පුච්ඡන්තස්ස කි
ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති, තෙනාහ **ඛන්ධධාතු=පෙ=බහුලතාති,**
වත්ථුවිසදකිරියාති, එත්ථ චෙතසිකානං පවත්තිට්ඨානං යථාවතො සරීරං තප්පටි
බද්ධානි චීවරාදීනි ච වත්ථූනීති අධිප්පෙතානි, තානි යථා චිත්තස්ස සුඛාවහානි
හොන්ති තථා කරණං තෙසං **විසදකිරියා,** තෙනාහ **අජ්ඣත්තිකබාහිරානන්ති**
ආදි, **උස්සන්නදොසන්ති** වාතපිත්තාදිවසෙන උපචිතදොසං, **සෙදමලමක්ඛි**
තන්ති සෙදෙන චෙව ජල්ලිකසංඛාතෙන සරීරමලෙන ච මක්ඛිතං, චසද්දෙන
අඤ්ඤම්පි සරීරපීළාවහං අජ්ඣාසනාදි සංගණ්හාති, **සෙනාසනං වාති** වා සද්දෙ
න මලග්ගහිතපත්තාදීනං සංගහො දට්ඨබ්බො, **පරිභණ්ඩකරණාදීහීති** ආදිස
ද්දෙන පත්තපචනාදීනං සඞ්ගහො දට්ඨබ්බො, **අවිසදෙති** වත්ථුම්හි අවිසදෙ සති
විසයභූතෙව, කථං භාවනමනුයුත්තස්ස තානි අජ්ඣත්තිකබාහිරවත්ථූනි විසදානි
අනන්තරනන්තරං පවත්තනචිත්තුප්පාදවසෙනෙව චිත්තානි, **චිත්තුප්පාද** චිත්ත
කග්ගතාය අපරිසුද්ධභාවනාය සංවත්තන්ති, **චිත්තචෙතසිකෙසූති** නිස්සයාදිපච්ච
යභූතෙසු චිත්තචෙතසිකෙසු, **ඤාණම්පීති** අපිසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො, තෙන කෙව
ලං වත්ථුං යෙව,අථඛො **තස්මිං අපරිසුද්ධෙ ඤාණම්පි අපරිසුද්ධං හොතීති** නිස්සය
පරිසුද්ධියා තං නිස්සිතානං පරිසුද්ධි විය විසයස්ස අපරිසුද්ධතාය විසයිනො අපරි
සුද්ධිං දස්සෙති, **සමභාවකරණන්ති** කිච්චතො අනූනාධිකභාවකරණං, **සද්ධින්ද්‍රියං**
බලවං හොතීති සද්ධෙය්‍යවත්ථුස්මිං පච්චයවසෙන අධිමොක්ඛකිච්චස්ස ච පටුතර
භාවෙන පඤ්ඤාය අවිසදතාය විරියාදීනං ච සිථිලතාදිනා සද්ධින්ද්‍රියං බලවං හො
ති, තෙනාහ **ඉතරානි මන්දානීති,** **තතොති** තස්මා සද්ධින්ද්‍රියස්ස බලවභාවතො
ඉතරෙසං ච මන්දත්තාති අත්ථො,කොසජ්ජස්ස පතිතුං අදත්වා සම්පයුත්තධම්මානං
පග්ගණ්හනං අනුපලබ්භනං පග්ගහො,තමෙව කිච්චං **පග්ගහකිච්චං කාතුං නස**
ක්කොතීති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං, ආරම්මණං උපගන්ත්වා ඨානං අනිස්සජ්ජනං
වා **උපට්ඨානං,** වික්ඛෙපපටිපක්ඛො යෙන වා සම්පයුත්තා **අවික්ඛිත්තා** හො
න්ති සො **අවික්ඛෙපො,** රූපගතං **විය** චක්ඛුනා යෙන යථාවතො විසයභාවං ප
ස්සතීති තං පස්සනකිච්චං කාතුං නසක්කොති, බලවතා සද්ධින්ද්‍රියෙන අභිභූත
ත්තා සහජාතධම්මෙසු ඉන්දට්ඨං කරොන්තානං සහපවත්තමානානං ධම්මානං
එකදෙසසභාවවසෙනෙව අත්ථසිද්ධි, න අඤ්ඤථා, තස්මාහි වුත්තමෙවත්ථං ආර
ම්මණභාවෙන පච්චාමසති, **තන්ති** සද්ධින්ද්‍රියං, **ධම්මසභාවපච්චවෙක්ඛණෙනාති**
යස්ස සද්ධෙය්‍යස්ස වත්ථුනො උළාරගුණඅභිමුඛවචනස්ස සාතිසයප්පවත්තියා
සද්ධින්ද්‍රියං බලවං ජාතං, තස්ස පච්චයපච්චයුප්පන්නතාදිවිභාගං යථාවතො වීමං
සනෙන එවං ධම්මතා, ධම්මෙන යාව සරසතො අපරිග්ගය්හමානො සවිප්ඵා
රො අධිමොක්ඛො න හොති, අයං ඉමෙසං ධම්මානං සභාවොති පරිජානනවසෙ
න පඤ්ඤාපාසාදස්ස සාතිසයත්තා ධුරියධම්මෙසු හි යථා සද්ධාය බලවභාවෙ
පඤ්ඤාය මන්දභාවො හොති, එවං පඤ්ඤාය බලවභාවෙ සද්ධාය මන්දභාවො
හොති, තෙන වුත්තං **ධම්මසභාවපච්චවෙක්ඛණෙන හාපෙතබ්බන්ති, තථා**
අමනසිකාරෙනාති යෙනාකාරෙන සභාවෙන මනුයුඤ්ජන්තස්ස සද්ධින්ද්‍රියං බලවං
ජාතං තෙනාකාරෙන භාවනාය අනනුයුඤ්ජනතොති වුත්තං හොති, දුවිධෙන
සද්ධින්ද්‍රියස්ස බලවභාවො පඤ්ඤාය මන්දභාවො හොති අත්තනො වා පච්චය
විසෙසෙන කිච්චන්තරියතො විරියාදීහි වා අනුකිච්චතා, තත්ථ පඨමවිකප්පෙ

භාවනාවිධි දස්සිතො, දුතියවිකප්පෙ පන යථා මනසිකරොතො විරියාදීනං මන්දකිච්චතාය සද්ධින්ද්‍රියං බලවං ජාතං, තථා අමනසිකාරෙන විරියාදීනං අනුක්කචභාවාවහෙන මනසිකාරෙන සද්ධින්ද්‍රියං තෙහි සරසං කරොන්තෙන හාපෙතබ්බං, ඉමිනා නයෙන සෙසින්ද්‍රියෙසු විහාපනවිධි වෙදිතබ්බො, **වක්කලිත්ථෙරවත්ථූ**ති සො හි ආයස්මා සද්ධාධිමුත්තතාය කතාධිකාරො සද්දරූපදස්සනපසුතො එව හුත්වා විහරන්තො සත්ථාරා "කිං තෙ වක්කලි ඉමිනා පූතිකායෙන දිට්ඨෙන? යො ඛො වක්කලි ධම්මං පස්සති සො මං පස්සතී"ති ආදිනා නයෙන ඔවදිත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජිතොපි තං අනුයුඤ්ජන්තො පණාමිතො අත්තානං විනිපාතෙතුං පපාතට්ඨානං අභිරුහි, අථ තං සත්ථා යථා නිසින්නොව ඔභාසවිස්සජ්ජනෙන අත්තානං දස්සෙත්වා :—

"පාමුජ්ජබහුලො භික්ඛු පසන්නො බුද්ධසාසනෙ,
අධිගච්ඡෙ පදං සන්තං සංඛාරූපසමං සුඛං"ති.

ගාථං වත්වා එහි වක්කලීති ආහ, සො තෙනෙව අමතෙන අභිසිත්තො හට්ඨතුට්ඨො හුත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙසි, සද්ධාය පන බලවභාවෙන විපස්සනාවීථිං ඔතරති, තං ඤත්වා භගවා තස්ස ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනාය කම්මට්ඨානං සොධෙත්වා අදාසි, සො සත්ථාරා දින්නනයෙව ඨත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණි, තෙන වුත්තං **වක්කලිත්ථෙරවත්ථු චෙත්ථ නිදස්සන**න්ති. **එත්ථා**ති සද්ධින්ද්‍රියස්ස අධිමත්තභාවෙ සෙසින්ද්‍රියානං සකිච්චකරණෙ, **ඉතරකිච්චභෙද**න්ති උපට්ඨානාදිකිච්චවිසෙසං, **පස්සද්ධාදී**ති ආදිසද්දෙන සමාධිඋපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගානං සංගහො, **හාපෙතබ්බ**න්ති යථා සද්ධින්ද්‍රියස්ස බලවභාවො ධම්මසභාවපච්චවෙක්ඛණෙන න හායති එවං විරියින්ද්‍රියස්ස අධිමත්තතා පස්සද්ධිආදිභාවනාය හායති, සමාධිපක්ඛියත්තා තස්ස, තථා හි සමාධින්ද්‍රියස්ස අධිමත්තතාය කොසජ්ජපාතතො රක්ඛන්ති විරියාදිභාවනාය විරියාදිභාවනා විය, විරියින්ද්‍රියස්ස අධිමත්තතං උද්ධච්චපාදනො රක්ඛන්ති, පස්සද්ධාදිභාවනා එකංසතො හාපෙති, තෙන වුත්තං **පස්සද්ධාදිභාවනාය හාපෙතබ්බ**න්ති, **සොණත්ථෙරස්ස වත්ථූ**ති සුඛුමාලසොණත්ථෙරස්ස වත්ථු, සො හි ආයස්මා සත්ථුසන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සීතවනෙ විහරන්තො මම සරීරං සුඛුමාලං න ච සක්කා සුඛෙනෙව සුඛං අධිගන්තුං කිලමෙත්වාපි සමණධම්මො කාතබ්බො චංකමනමෙව අධිට්ඨාය පධානමනුයුඤ්ජන්තො පාදතලෙසු ආබාධෙසු උට්ඨිතෙසුපි වෙදනං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා දළ්හවිරියං කරොන්තො අච්චාරද්ධවිරියතාය විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි, සත්ථා තත්ථ ගන්ත්වා වීණූපමොවාදෙන ඔවදිත්වා විරියසමථයොජනවිධිං දස්සෙන්තො කම්මට්ඨානං විසොධෙත්වා ගිජ්ඣකූටං ගතො, ථෙරොපි සත්ථාරා දින්නනයෙන විරියසමථං යොජෙත්වා භාවෙන්තො විපස්සනාපි උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි, තෙන වුත්තං **සොණත්ථෙරස්ස වත්ථු දස්සෙතබ්බ**න්ති.

සෙසෙසූති සතිසමාධිපඤ්ඤින්ද්‍රියෙසුපි, **සමතා**ති සද්ධාපඤ්ඤානං අනූනාධිකභාවං, තථා සමාධිවිරියානං, යථා හි සද්ධාපඤ්ඤානං විසුං ධුරියධම්මභූතානං කිච්චතො අඤ්ඤමඤ්ඤානතිවත්තනං විසෙසතො ඉච්ඡිතබ්බං, යතො තෙසං සමධුරතාය අප්පනා සම්පජ්ජති, **බලවසද්ධො**ති අතිරෙකමුද්ධෙන සමන්නාගතො, තස්සත්ථො-යො බලවතියා සද්ධාය සමන්නාගතො අවිසදඤ්ඤ

ඤ්ඤො සො මුධප්පසන්නො හොති, න අවෙච්චප්පසන්නො, තථා හි අවත්ථුස්මිං
පසීදති සෙය්‍යථාපි තිත්ථියසාවකා, කෙශම්බිකපක්ඛොති සාධෙය්‍යපක්ඛං භජ-
ති, සද්ධාසීනාය පඤ්ඤාය අනිබ්බාචනෙන්තො දෙය්‍යවත්ථුපරිච්චාගෙන පිනා චිත්තු-
ප්පාදමත්තෙනාපි දානමයං පුඤ්ඤං හොතීති ආදීනි පරිකප්පෙති, හෙතුරූප-
තො හි වත්තො එවංභූතො සත්ථකතාවිලුත්තචිත්තො පණ්ඩිතානං ච වචනං
නාදියති, පඤ්ඤාහීනං නාගච්ඡති, තෙනාහ භෙසජ්ජමුඛිතො විය රොගො
අතෙකිච්ඡො හොතීති යථා චෙත්ථ සද්ධාපඤ්ඤානං අඤ්ඤමඤ්ඤසමභාවො
අත්ථාවහො, අනත්ථාවහො විසමභාවො, එවං සමාධිවිරියානං අඤ්ඤමඤ්ඤං
අවික්ඛෙපාවහො සමභාවො, ඉතරො වික්ඛෙපාවහො වාති කොසජ්ජං අභි-
භවති තෙන අප්පනං න පාපුණාතීති අධිප්පායො, උභයමෙව අභිභවතීති
යත්ථාපි එසෙව නයො, සද්දහනතොති සද්ධාපඤ්ඤාවසෙන, සමාධිවිරියමෙව සමං
කාතබ්බන්ති, සමථකම්මිකස්සාති සමථකම්මට්ඨානිකස්ස, එවඤ්හි එවං සන්තෙ
සද්ධාය ථොකං බලවභාවෙ සතීති අත්ථො, සද්දහන්තොති පථවීති මනසිකරණ-
මත්තෙන කම්මට්ඨානුපට්ඨානීති චිත්තෙත්වා අධා සම්බුද්ධෙන වුත්තාවීපි ඉජ්ඣිස්සතී-
ති සද්දහන්තො, සඞ්ඛං ජොතෙන්තො, ඔකප්පෙන්තොති ආරම්මණං අනුපවිසිත්වා
අධිමුච්චනවසෙන අවකප්පෙන්තො අප්පනං දෙන්තො, එකග්ගතා බලවතී ව-
ට්ටති, සමාධිප්පධානත්තා ඣානස්ස, උභින්නන්ති සමාධිපඤ්ඤානං සමථකම්මි-
කස්ස සමාධිනො අධිමත්තතා විය පඤ්ඤාය අධිමත්තතාපි ඉච්ඡිතබ්බා, තං ආන-
යමානාපීති, සමභාවෙනාපීති අත්ථො, අප්පනාති ලොකියඅප්පනා, තථාහ
හොතියෙවාති, සායං වදති ලොකුත්තරප්පනා පන තෙසං සමභාවෙනෙව
ඉච්ඡිතා, යථාහ සමථවිපස්සනං යුගනද්ධං භාවෙතීති, යදි විසෙසතො සද්ධාප-
ඤ්ඤානං සමාධිවිරියානං ච සමතා ඉච්ඡිතා, කථං සතීති ආහ සති පන සබ්බ-
ත්ථ බලවතී වට්ටතීති, සබ්බත්ථාති ලීනුද්ධච්චපක්ඛිකෙසු පඤ්චසු ඉන්ද්‍රියෙසු, උද්ධ-
ච්චපක්ඛිකෙ ගණ්හන්තො සද්ධාවිරියපඤ්ඤානන්ති ආහ, අඤ්ඤථාපිති ච ගහෙ-
තබ්බා සියා, යථා හි කොසජ්ජපක්ඛිකෙන සමාධිනා ඉච්චෙව වුත්තං න පඤ්ඤා-
ධිසමාධිලපෙක්ඛාගීති, සාති සති, සබ්බකම්මිකොති සබ්බෙසු රාජකම්මෙසු
නියුත්තො රාජකම්මිකො, තෙනාහාති තෙන සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බත්තෙන
කාරණෙන ආහ, අඤ්ඤථායං න සබ්බත්ථ සති යුජ්ජාතා සමපත්තිකා සබ්බත්ථ ලී-
නෙ උද්ධච්චෙ ච චිත්තෙන ඉච්ඡිතබ්බත්තා සඤ්ඤෙබ්බ න වා ලීනුද්ධච්චපක්ඛියෙන සබ්බාරක්-
ඛගහණෙ අපෙක්ඛිතබ්බා, සබ්බත්ථසාවසාත්තිකා, චිත්තඤ්චාති කුසලචිත්තං, ත-
ස්ස හි සතිපටිසරණං පරායණං අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය,
තෙනාහ ආරක්ඛපච්චුපට්ඨානාති ආදි, ඛන්ධාදිභෙදෙසු අනොගාළ්හපඤ්ඤ-
ස්සාති පරියත්තිබාහුසච්චවසෙනාපි ඛන්ධායතනාදිසු අප්පතිට්ඨිතබුද්ධීනං, බහුස්සු-
තවසෙන අභිසුතමඤ්ඤාණවතා, තරුණවිපස්සනාය සමඞ්ගී භාවනාමයඤාණෙනාති
අත්ථො, එකන්තතො පඤ්ඤවා එවං නාම හොතීති ආහ සමපඤ්ඤස=පෙ=පුග්ග-
ලසෙවනාති, ඤෙය්‍යධම්මස්ස ගම්භීරභාවවසෙන නප්පරිච්ඡෙදකඤාණස්ස ග-
ම්භීරභාවගහණන්ති ආහ ගම්භීරෙසු ඛන්ධාදිසු පවත්තාය ගම්භීරපඤ්ඤ-
ායාති, තං හි ඤෙය්‍යං තාදිසාය පඤ්ඤාය චරිතබ්බතො ගම්භීරඤාණචරියා,
තස්සා වා පඤ්ඤාය තත්ථ පභෙදො පවත්ති ගම්භීරඤාණචරියා තස්ස පච්චවෙ-
ක්ඛණාති ආහ ගම්භීරපඤ්ඤාය භෙදපච්චවෙක්ඛණාති, පච්චවිධබන්ධනකම්ම-
කරණං නිරයෙ නිබ්බත්තසත්තස්ස යෙභුය්‍යෙන සබ්බපඨමං කරොන්තීති ඉධම්

ද්ධතසුත්තාදීසු ආදිතො වුත්තත්තාව ආහ **පඤ්චවිධබන්ධනකම්මකාරණංකත්වා පඤ්ඤාසානි**, **සකාවම්භනාදිකාලෙති** ආදිසද්දෙන තදඤ්ඤං මනුස්සෙහි තිරච්ඡානෙහි ච විධාතබ්බං කාලං සංගණ්හාති, **එකං බුද්ධන්තරන්ති** ඉදං අපරාපරෙසු **පෙතෙසු යෙව උප්පජ්ජනකසත්තවසෙන** වුත්තං, එකච්චානං වා පෙ**තානං** එකච්චතිරච්ඡානානං **විය** දීඝායුකතා සියාති තථා වුත්තං, තථා **හි කාලො** නාගරාජා **චතුන්නං** බුද්ධානං සම්මුඛීභාවං ලභිත්වා ඨිතොපි **මෙත්තෙය්‍යස්සාපි** භගවතො සම්මුඛීභාවං **ලභිස්සතීති** වදන්ති, යන්තස්ස කප්පායුකතා වු**ත්තා**, **ආනිසංසදස්සාවිනොති** විරියායත්තො එව සබ්බො ලොකියො ලොකුත්තරො ච **විසෙසාධිගමොති** එවං විරියෙ ආනිසංසදස්සනසීලස්ස, **ගමනවීථින්ති** යං පුබ්බභාගං නිබ්බානගාමිනීපටිපදං සහ විපස්සනාය අරියමග්ගපටිපාටි **සත්තවිසුද්ධිපරම්පරා** වා, සා හි භික්ඛුනො වත්තනී, යාය ගන්තබ්බා **පටිපජ්ජිතබ්බා** පටිපදාති කත්වා ගමනවීථි නාම, **කායදළ්හිබහුලොති** යථා කායස්ස දළ්හිකම්මපසුතො, **පිණ්ඩන්ති** රට්ඨපිණ්ඩං, පච්චයදායකානං අත්තනි **කාරස්ස** අත්තනො **සම්මාපටිපත්තියා** මහප්ඵලභාවස්ස **කරණෙන** පිණ්ඩස්ස භික්ඛාය පටිපූජනා පිණ්ඩාපචායනං, **නීහරණෙනාති** පත්තත්ථවිකතො නීහරණෙන, **තං සද්දං සුත්වාති** තං උපාසිකාවචනං පණ්ණසාලාද්වාරෙ ඨිතොව පඤ්චාභිඤ්ඤතාය දිබ්බසොතෙන **සුත්වා**, **සම්පත්තියොති** මනුස්සසම්පත්තිදිබ්බසම්පත්තිනිබ්බාන**සම්පත්තීති ඉමා තිස්සො සම්පත්තියො** දාතුං සක්ඛිස්සසි, නකායිකෙන දානමයෙන වෙය්‍යාවච්චෙන ච පුඤ්ඤකම්මෙන චෙතනාවිසෙසභාවූපගමනෙන අපරාපරං දෙවමනුස්සානං **සම්පත්තියො** අන්තෙ නිබ්බානසම්පත්තිං ච දාතුං සක්ඛිස්සතීති ථෙරො අත්තානං පුච්ඡති, **සිතං කරොන්තොති** අකිච්ඡෙනෙව මයා වට්ටදුක්ඛං සමතික්කන්තන්ති පච්චවෙක්ඛනාවසානෙ සංජාතපාමුජ්ජවසෙන සිතං කරොන්තො, **නිප්පරිස්සයකාලොති** නිරුපද්දවකාලො, තදා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සුලභපච්චයා හොන්තීති **පච්චයහෙතු** කාචි පීළා නත්ථීති අධිප්පායො, **පස්සන්තානං යෙවාති** අන්තොද්වාරෙ සාචිවචනං, **ඛීරධෙනුන්ති** ඛීරතරිකං ධෙනුං, **කිඤ්චිදෙව කත්වාති** කිඤ්චිදෙව හත්ථකම්මං කත්වා, **උච්ඡුයන්තකම්මන්ති** උච්ඡුයන්තසාලාය කාතබ්බං කිච්චං, **තමෙව මග්ගන්ති** උපාසිකාය පටිපන්නමග්ගං, **උපකණ්ණාසාති** ආසන්නාය, **විප්පටිපන්නන්ති** ජාතිධම්මකුසලධම්මාදීලඞ්ඝනෙන අසම්මාපටිපන්නං, **එවන්ති** යථා අසම්මාපටිපන්නං එවං **හි**, යථා අසම්මාපටිපන්නො තාය එව අසම්මාපටිපත්තියා කුසලසන්තානතො බාහිරො හුත්වාපි තුස්සන්තො **දායජ්ජස්සභාගී**, එවං කුසීතොපි තෙනෙව කුසීතභාවෙන සම්මාපටිපන්නො සත්ථුසන්තිකා ලද්ධබ්බඅරියධනදා**යජ්ජස්ස** න භාගී ආරද්ධවිරියොව ලභති සම්මාපටිපජ්ජනතො න **උප්පජ්ජති විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගොති** එවං සබ්බත්ථ; **මහාති** සීලාදිගුණෙහි මහන්තො විපුලො අනඤ්ඤසාධාරණො තං **පනස්ස** ගුණමහත්තං දසසහස්සිලොකධාතුක**ම්පනෙන ලොකෙ** පාකටන්ති දස්සෙන්තො **සත්ථුනො හිති** ආදිමාහ, යස්මා සත්ථුසාසනෙ පබ්බජිතස්ස පබ්බජ්ජුපගමනෙ සක්‍යපුත්තියභාවො සඤ්ඤායති තස්මා බුද්ධපුත්තභාවං දස්සෙන්තො **අසම්භින්නතායාති** ආදිමාහ, **ආලස්සභාවතාය** නාමමත්තම්පි අජානන්තානං කායදළ්හිබහුලානං **යාවදත්ථං භුඤ්ජිත්වා සෙය්‍යසුඛාදිඅනුයුත්තානං** තිරච්ඡානගතිකානං පුග්ගලානං **දූරතොවජ්ජනා** කුසීතපුග්ගලපරිවජ්ජනාති ආහ **කුච්ඡිං පූරෙත්වා ඨිතඅජගරසදිසෙති** ආදි, දිවසං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙස්සාමීති